

Informazioni su questo libro

Si tratta della copia digitale di un libro che per generazioni è stato conservata negli scaffali di una biblioteca prima di essere digitalizzato da Google nell'ambito del progetto volto a rendere disponibili online i libri di tutto il mondo.

Ha sopravvissuto abbastanza per non essere più protetto dai diritti di copyright e diventare di pubblico dominio. Un libro di pubblico dominio è un libro che non è mai stato protetto dal copyright o i cui termini legali di copyright sono scaduti. La classificazione di un libro come di pubblico dominio può variare da paese a paese. I libri di pubblico dominio sono l'anello di congiunzione con il passato, rappresentano un patrimonio storico, culturale e di conoscenza spesso difficile da scoprire.

Commenti, note e altre annotazioni a margine presenti nel volume originale compariranno in questo file, come testimonianza del lungo viaggio percorso dal libro, dall'editore originale alla biblioteca, per giungere fino a te.

Linee guide per l'utilizzo

Google è orgoglioso di essere il partner delle biblioteche per digitalizzare i materiali di pubblico dominio e renderli universalmente disponibili. I libri di pubblico dominio appartengono al pubblico e noi ne siamo solamente i custodi. Tuttavia questo lavoro è oneroso, pertanto, per poter continuare ad offrire questo servizio abbiamo preso alcune iniziative per impedire l'utilizzo illecito da parte di soggetti commerciali, compresa l'imposizione di restrizioni sull'invio di query automatizzate.

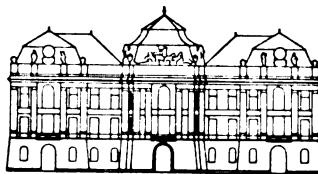
Inoltre ti chiediamo di:

- + *Non fare un uso commerciale di questi file* Abbiamo concepito Google Ricerca Libri per l'uso da parte dei singoli utenti privati e ti chiediamo di utilizzare questi file per uso personale e non a fini commerciali.
- + *Non inviare query automatizzate* Non inviare a Google query automatizzate di alcun tipo. Se stai effettuando delle ricerche nel campo della traduzione automatica, del riconoscimento ottico dei caratteri (OCR) o in altri campi dove necessiti di utilizzare grandi quantità di testo, ti invitiamo a contattarci. Incoraggiamo l'uso dei materiali di pubblico dominio per questi scopi e potremmo esserti di aiuto.
- + *Conserva la filigrana* La "filigrana" (watermark) di Google che compare in ciascun file è essenziale per informare gli utenti su questo progetto e aiutarli a trovare materiali aggiuntivi tramite Google Ricerca Libri. Non rimuoverla.
- + *Fanne un uso legale* Indipendentemente dall'utilizzo che ne farai, ricordati che è tua responsabilità accertarti di farne un uso legale. Non dare per scontato che, poiché un libro è di pubblico dominio per gli utenti degli Stati Uniti, sia di pubblico dominio anche per gli utenti di altri paesi. I criteri che stabiliscono se un libro è protetto da copyright variano da Paese a Paese e non possiamo offrire indicazioni se un determinato uso del libro è consentito. Non dare per scontato che poiché un libro compare in Google Ricerca Libri ciò significhi che può essere utilizzato in qualsiasi modo e in qualsiasi Paese del mondo. Le sanzioni per le violazioni del copyright possono essere molto severe.

Informazioni su Google Ricerca Libri

La missione di Google è organizzare le informazioni a livello mondiale e renderle universalmente accessibili e fruibili. Google Ricerca Libri aiuta i lettori a scoprire i libri di tutto il mondo e consente ad autori ed editori di raggiungere un pubblico più ampio. Puoi effettuare una ricerca sul Web nell'intero testo di questo libro da <http://books.google.com>

MENTEM ALIT ET EXCOLIT

K. K. HOFBIBLIOTHEK
OSTERR. NATIONALBIBLIOTHEK

*69.D.93

RODERICI A CASTRO LVSITANI

Philos. ac Medic. Doct. per Euro-
pam notissimi.

MEDICUS-POLITICUS:

Sive

DE OFFICIIS MEDICO-POLITICIS TRA-
Etatus, quatuor distinctus Libris:

IN QVIBVS NON SOLVM BONORVM MEDI-
corum mores ac virtutes exprimuntur, malorum vero fraudes & impostura
deteguntur: verum etiam pleraq; alia circa novum hoc argumentum nislia
acq; jucunda exadūssimè proponuntur.

OPVS ADMODVM VTILE MEDICIS, ÆGROTIIS,
ægrotorum assistentibus, & cunctis aliis litterarum, atque adeo po-
liticæ disciplinæ cultoribus.

CVM DUPPLICI INDICE, VNO CAPITVM:
altero rerum præcipuum.

ANNO

clo. l. C. XIV.

HAMBURGI.

Ex Bibliopolio FROBENIANO.

Ex libris Petri Lambecij Hamburgensis.

Digitized by Google

LIBRORUM ELENCHUS.

1. Oppressis prius senticosis errorum tribulis : repressisq; oppugnantium teliis,
Medicina suo loco. collocatur, ejus origo traditur, & respectus ad alias fa-
cilitates.
2. Medicus necessariis imbuitur disciplinis, instrumentis apud munitur, biblio-
thecâ selectâ & fortuna bonis convenientibus.
3. Vitia appunguntur medico in primis fugienda, virtutes prosequenda com-
mendantur, amictus ipsis, vultus, ingressus, morea, actiones, & reliqua
qua ad circumspectionem ac prudentiam utilia sunt, referuntur.
4. Qua in primis ad medici ornatum facere videntur, quid de fascinatio-
ne, philtreis, & salutatorum operâ sentiendum sit, exponitur : humani
corporis cum aliis rebus similitudines, causa rerum abdita, facetia, testi-
ficandi modus, musica usus in morbis, & pleraq; alia proponuntur.

AMPLISSIMIS, CLARISSIMIS,

Sapientissimis Viris,

Dn. VINCENTIO MOLLERO
J. U. L. PERITISSIMO,

Dn. HIERONYMO VOGELERO,

FLORENTISSIONÆ REIPUBLICÆ
HAMBVRGENSIS CONSV.
libus vigilansimis.

RODERICUS à CASTRO PHILOSO-
phus ac Doctor Medicus,

S. P. D.

AMPLISSIMI, CLARISSIMI, & SAPIENTISSIMI
DOMINI CONSULES. In omnibus facultatibus
id semper operę pretium existimavi, ut earum pro-
fessores, aut novi aliquid invenirent, aut certè jam
inventa, perfectiora, politioraq; redderent: Per-
inde ratus optima quæq; ad summum fastigium perducere, aut
inferiora, dummodo utilia sint, de novo inculcare. In hâc verò
quam à rudibus annis sum professus, medicâ disciplinâ postea-
quam ea, quæ semiperfecta videbantur, ad finem perducere tenta-
vi in opere de mulierum medicina; nunc reliqua artis præce-
pta majoribus relinquens, ipsius medici vitę instituta documen-
tis comprehendo, rem quidem arduam, novam, & laboriosam,
quam tamen non sine fructu perfecisse existimo. Itaque orsus

A 2

ab

P R A E F A T I O .

ab ejusdem studiis, & genere disciplinæ, ad medico virtutes amplexandas, fugiendaque vitia me confero: nec tamen in omnes virtutum, aut vitiorum locos egredior, sed in eos duntaxat, qui maximè videntur medicis peculiares: tunc deinde mores candi-diores moneo, & statuta medicis servanda propono, ac fraudes detego quorundam, quibus haud dubiè odiosus noster hic la-bor erit. Sed non est novum malis, odiſſe benè monentes: san-ctius tamen colenda veritas, quam ut non afferatur, eorū metu, quibus placuisse, culpa & vituperio non careret. Moleſtus est medicus furenti: non tamen propterea neganda est infirmo me-dicina. Cordatos verò & optimos medicos officii sui admoneo, cæteros interdum paulò acrius reprehēdi, tum ut ipſi fœditatem morum suorum, veluti in tabella depictam, intueantur, & eru-bescant, ac desinant erubescenda facere: tum ut boni se ab illis vitiis procul abesse gaudeant, & operam dent, ut longius etiam recedant, ac intimas virtutis ſedes penetrare queant, iis quidem documentis & moribus, quibus & Deo grati & hominibus, præ-stantissimæ disciplinæ pristinum ſuum decus restituere adnitan-tur.

Porro id in hac jam ingravescente ætate mihi faciendum putavi, tum ut publicę utilitati consulerem, tum quia liberos ha-beo, quos in eadem professione, Deo auxiliante, erudiri decrevi: Atq; ea, quæ præveniente fortasse morte voce tenus à me audi-re non poterunt, nec in ſcholis inculcantur, scriptis consignare ſtudui, ut tum ipſi, tum ceteri medici, qui poſthac fuerint, earum legum exemplar habeant, quas nec ipſi plerumq; tenent, qui in hac professione diutissimè incanuerunt. Erui ea non ſolum ex iis ſcriptoribus, quos probo vehementer, & ſequor libenter, ſed præ-

præcipue ex propriis inventis experimentisque. Ita quasi hor-tulum ex nativis, & aliunde translati plantulis concinnavi, ne aut sine auctoritate novitatis contemptu opus vilesceret, aut, citra novitatis gratiam, situ exolesceret.

Eadem vero, veterem secutus morem, vobis, Viri amplissimi, nuncupanda, dedicandaq; censui, ut politicæ disciplinæ cultoribus maximis, quo vitæ genere, per gradus virtutum, & dignitatum vobis jam diu gloriam immortalem, patrię verò eximium decus & ingentem felicitatem peperistis. Ut enim innumera alia vestrarum laudum luculentissima encomia subticeam, quinam unquam Reipublicæ corpus, ex tot membrorum compagine consolidatum felicius prudentiusq; gubernârunt? qui moderatiūs rexere, & in officio tot & tam varias nationes suavius continuerunt? quod quidem prudentiæ civilis, & politicæ disciplinæ præcipuum & maxime peculiare opus est. Altera hujus instituti causa fuit, ut posteriores medici vobis acceptas referant eas leges, quæ sub vestro patrocinio publici juris factæ sunt. His accedit singularis erga vos, Viri clarissimi, & hanc amplissimam Rempublicam à multis jam annis animus meus, cuius ut testimonium aliquod exhiberem, cum alia ratione nequeam, & me imparem esse sciam summæ vestræ erga me benevolentiae atque propensioni, tandem litterarum, quarum estis natura sitientissimi, publico monumento id efficere decrevi. Sic frondibus coronantur divorum altaria, & mola litant, qui thura non habent. Nec vero mihi viatio vertetur, si politissimis viris politica offero, quasi velim lumen soli mutuari: non enim hoc ago; quin potius

PRÆFATIO.

tius propterea vobis hæc nuncupanda fuerunt , à quibus lumen & splendorem capere possent . Et ea semper fuit litterarum excellentia , ut eas qualescumque , dummodo virtutem , & publicam utilitatem spectent , apud se foveri , sibiique dicari summi viri honestum & gloriosum putarent . Tantò id ipsum æquiori animo vos laturos confido , qui quoties à gravissimis reipublicæ laboribus respirare licet , quidquid subsecivi nanciscimini otij , id totum studii litterarum assidue impenditis . Vnde factum ut nullæ nunquam insignes animi dotes in ullius reipublicæ moderatoribus , vel singulæ extiterint , quæ non confertim omnes in vobis clarius eluceant . Ab earum tamen enumeratione & vestris nobilissimis elogiis , ob res domi forisque præclarè gestas , supersedeo , gnarus modestiæ vestræ , qui virtutes laudari , quam vos ipsos potius vultis . Si quid tamen attigi , id quidem factum , quia celebrari virtutes nequeunt , quin pariter commendentur , qui in ipsis plurimum præstant atque excellunt .

Cæterum feliciter cum Medico-politico agi existimabo , si eum in vestram protectionem suscepereatis , ita nimirum commendatum satis , ac probatum se esse intelliget , ubi judicio vestro acerrimo politissimoque non displicerit . Si verò in quibusdam aliter contingat dicta , indicata sunt . Et quia argumentum , quod tracto nullis unquam seculis , uti dixi , à quoipiam ex professo tentatum fuit , pronior ad veniam mihi via relinquetur , interdum , ut fieri potest , non animo sed humanâ caligine coecutienti . Quod si uti ab animo , vobis deditissimo , profecta sunt , ita , ut spero , vestro favore aspersa , tutataq; fuerint , nil utique erit , quod verear virulentum malignantium livorem , & rugosos censores facile contemnam . Valete .

INDEX

INDEX CAPITUM.

Capita Libri primi. 12.

- I. Operis argumentum & auctoris institutum fol. 1
- II. Medicis ac medicina definitio: cumq[ue] rationalem esse oportere. 3
- III. Medicum virum bonum prudensque & esse & dici oportere. 5
- IV. Empirorum sc̄la refutatur. 8
- V. Methodorum sc̄la proponitur atq[ue] conveiuur. 12
- VI. Explicatur atq[ue] rejiciuntur chymicorum sc̄la. 14
- VII. Adversus eos qui nec medicinam nec medicos res publica necessarios esse contendunt. 20
- VIII. Plures adversariorum rationes adversus medicinam & medicos ulterius refelluntur. 24
- IX. Medicinam à Deo esse: explicatur locus Ecclesiastici. 29
- X. Medicis scientiam nobilem esse, & quem in scientiarum ordine locum teneat. 34
- XI. Medica ars. cum militari conferunt & cum agricultura. 38
- XII. Iurisprudentia, & Medicina comparatio.. 42

Capita Libri secundi. 15.

- I. De disciplinis medico necessariis. 53
- II. Astrologia an utilis & medico necessaria. 57
- III. Medicum chirurgum esse oportere. 65
- IV. Indecens esse medicum seplasari munus exercere. 69
- V. Quem locum in medicina singula predicatorum disciplinarū obtinere debeant. 72
- VI. De origine & progressu artis medicae. 74

- VII. Medicina agricultura comparatur: & quare ratione suū excolenda differtur. 77
- VIII. De triplice doctrinarum genere 83
- IX. Quinam auctores sine evolvenda, & qualis esse debeat medici bibliotheca 84
- X. An experientia ratione, & medicus senex juvēne prestantior sit 92
- XI. Rationes auctoriās ē esse praferendam 94
- XII. Ars cum natura & cum prudencia naturali confertur 97
- XIII. De consuetudine & numero in curatione habenda rasio sit. 100
- XIV. Fortuna cum arte confertur, & quid est explicatur 103
- XV. An integra valstudinis medici valitudinariis sint sc̄olares: & diversi iis qui ceteris sunt fortuna. 107

Capita Libri tertij. 24.

- I. Que potissimum via via medico declinanda sint. 110
- II. Avriciam & invidiam medicis maxime fungiadam esse 113
- III. Quibus virtutibus medicum in primis praeatum esse oporteat 121
- IV. De medico amictu, vultu, & ad agrotatem ingressu. 124
- V. Medici primus accessus ad agrotum: quād in ipso circumspetio, cautio, solertia & providentia servanda sit 128
- VI. Multissima quedam praecepta circa actiones medici erga patientes. 131
- VII. De providentia & cautione medici circa prognosticū: ratione causis aliquo casu repentinis & insperatis recitantur. 135
- VIII. Quatenus & quibus in rebus agrois sit gratificandum. 138
- IX. Lib-

Capita Libri quarti. 16.			
<i>X. Liceatne medico agrum fallere valentem gratia.</i>	142	<i>I. De fascinatione.</i>	205
<i>X. De Vromantia sive inspectione urinam. Pieros agri urinarum fraudes: & vulgi errores degenerunt.</i>	146	<i>II. De philtreis.</i>	215
<i>XI. Exercitatio judicandi ex urinis: seu de caeculis servandis in urinarum inspectione.</i>	149	<i>III. De Alexicacis sive saluatoribus.</i>	223
<i>XII. Qua fuit agrorantium, quevè afflentium patres in morborum curaione.</i>	155	<i>IV. Corpus humanum miram cum calo ac mundo inferiori similitudine obtinere.</i>	231
<i>XIII. Ut medicus se gerere debeat cum iis, quibus mens non confat.</i>	159	<i>V. De triplice mundo & quod uniuscuiusq; in homine pulcherrima imago reperiatur.</i>	235
<i>XIV. Non esse accendum ad agrotos nisi rogarint: qui vero rogant qualemvis visitandi sine.</i>	162	<i>VI. Corpus humanum mirificum cum republica bene ordinata similitudine representare.</i>	238
<i>XV. Liceatne medico auxilium denegare postulantibus.</i>	165	<i>VII. De abdicio quarundam rerum proprietatis.</i>	242
<i>XVI. An expediatur ingrates contumescere, & medicum interdu alias artes exercere.</i>	169	<i>VIII. Facetia an gravi & prudenti medico convenient.</i>	248
<i>XVII. Scilicet deplorati penitus relinquentur.</i>	173	<i>IX. Quaratione morbum simulantes depredantur queant.</i>	251
<i>XVIII. Non esse suscipiendam curationem morborum incurabilium: & quinam illi sunt.</i>	175	<i>X. Testificandi methodus circa eos quibus uenientia sive exhibicium.</i>	254
<i>XIX. Vno eodemq; tempore plurimos non esse in curationem suscipiendo.</i>	178	<i>XI. Ratio testificandi in vulneribus capitis, & in iis, qui aqua fuerint suffocati.</i>	256
<i>XX. De medicorum consultationibus, utiles an sint? & qua ratione excercende.</i>	180	<i>XII. Quomodo amissa virginitas, & aletius uirius conjugis steriles deprehendatur.</i>	259
<i>XXI. Ut se gerere debeat medicus in accipiendo premio.</i>	187	<i>XIII. Declaranda ratio circa empitios servos.</i>	263
<i>XXII. Ampla medicorum ripendia.</i>	192	<i>XIV. Ut demonstretur, non minus uelut quam honeste atque prudenter in morbis musicam adliberi: ipsius encomia premistuntur.</i>	265
<i>XXIII. Possunt medicus ob male administrata medicamenta in jus vocari aut pena aliqua affici.</i>	195	<i>XV. Notantur ac rejiciuntur musica abusus.</i>	268
<i>XXIII. De veri ac falso medici agnitione.</i>	200	<i>XVI. Musica excellentia atq; præstantia rationibus, auditorum suffragio, & experientia comprobantur.</i>	270

Finis Indicis Capitum.

RODE.

RODERICI à CA.
STRO LVSITANI PHILOSO.
PHIÆ AC MEDICINÆ DOCTORIS
per Europam notissimi

M E D I C U S P O L I T I C U S,

sive
de officiis medico - politicis :

L I B E R P R I M U S,

Operis argumentum, & auctoris institutum.

C A P U T . I.

Uicunq; medicas tractationes hactenus scripsérunt, id u-
num sibi proposuerunt, ut aut in theoria aut in praxi, aut
certè in utraq; medicinæ parte medicum apprimè institue-
rent : Omniaq; artis potius ipsius præcepta, quām medici
perfecti circumstantias prosequerentur. De ipsius artificis
prudentia generositateq; (uno excepto Hippocrate, qui pauca quædam
hac de re scripsit) peregrinam aut ferè nullam mentionem fecerunt :
Vel quia minus necessariam esse existimârunt : vel quia à natura & non
ab arte provenire, nec ullis præceptionum cancellis contineri posse cre-
diderunt. Idq; Arabs Avicenna sentire videtur, sic enim eius verba intel-
ligo, dum posteaquam totius medicinæ partes retulit, *quidquid* (inquit)
supra hoc est, incomprehensibile est : cum sit Dei & naturæ donū medici pru-
dentia, sine qua universalis doctrina ex libris comparata nullius est mo-
menti, quippe quæ in medicina discuntur, omnia ferè medici prudentiæ
relinquuntur determinanda: Quod tamen Hippocrates, nomine profecto
satis idoneo, *economiam* circa ægrotantem vocavit. Nam cū mitti san-
guinem, aut propinari pharmaceum, aut emplastrum admoveri, aut tale
quidpiam medicus facere jubet, n. medicam artem exercere: cùm vero fe-

*Oeconomia
sive politia
medica
quid.*

nestras aut januas aperire, aut claudi; lectum ægroti-huc, aut illuc veriti; hos haberia ab ingredientibus sermones; hæc nunciari; hæc cælari; & ipse ita, aut ita se gerit, œconomiam quandam adhibere videtur. Quemadmodum enim in vita omnia opportuna possidere, vestes, vasæ, servos, ad jugum idonea animalia, ædes, frumentum, legumina, vinum, oleum aliaque id genus ab eorum convenienti usu, quam œconomiam vocant longe differt: sic & in medicina artem discere, & iis, quæ quis dicit, apposite uti non idem est. Et certe quamquam prima illa cura, quæ ad medicinalia instrumenta pertinet, majoris sit momenti, tamen hanc postremam nō exigui esse centeo. Quippe multi alioqui præstantissimi, & suæ artis peritissimi medici cum ad hanc œconomiam sive politiam, exercendam malè se comparent, adeò fiunt multis ingratii, & odiosi, ut ob hoc ipsum evadant inutiles: alij contra non admodum periti, ita huic curæ se accommodant, ut per pauca, quæ alicujus momenti sunt, facientes, plerisq; non parum utiles esse videantur. Quoniam igitur non artium duntaxat seminaria, verum etiam omnium virtutum, nedum prudentiarum ipsius, igniculi quidam mortalibus à natura inditi, certis quibusdam regulis ac præceptis magis elucent, & perficiuntur, quibus qui caret, tamen si artem calleat medicinæ, non tamen generosus nec prudens medicus mihi videtur; idcirco quid intersit inter medicum, ac prudenter, politicum, generosumq; medicum, & præclara arte dignum: simulq; quibus arribus hanc sibi laudem comparare queat, expedire: & quæ sit optima medicinam factitandi ratio, quantâ potuero diligentia prosequi, & explicare decrevi: idq; non tam spe perficiendi proposi- tū hoc egregium, quod vix quisquam antehac tentare ausus fuit, quam animo frangendi glaciem ac reliquis præbendi ansam perficiendi id, quod inchœamus: & vereor etiam, ne si id, quod cupio, perficerem, eumque medicum expressero, quales omnes esse vellem, summum nimirum ac perfectissimum, tardem (quod de oratore dixit Cicero) studia multorum bonorum qui desperatione debilitati experiri id nolent, quod se assequi posse diffidant. Veruntamen horum teneat quisque eum cursum, quem poterit, non enim solus Homerus in poetis locum habet, nec solus Hippocrates in medicis, aut in philosophis Aristoteles, sed dummodo ab hac generositate non deficiant, mirabitur semper summos medicos posteritas, inferioresq; prohabit, quia magna etiam sunt ea, quæ sunt optimis proxima.

Similia.

*Artium &
virtutum
seminaria
hominib.
à natura
indita.*

ma. Quidquid tamen est, de quo ratione, ac methodo disquiritur, id ad ultimam perfectissimamque sui generis formam redigendum est.

MEDICI AC MEDICINÆ DEFINITIO, EUMQUE RA- tionalem esse oportere.

CAPUT. II.

Medici itaque recepta jam methodo incipiamus, qua omnium sapientum decreto à definitione rei propositæ tractationis cuiusque tela orditi consuevit *Medicus est vir bonus medicina experitus*; Bonus quidem ut sit, Hippocratis jusjurandum exigit, ipsaque artis professio & humaniorum literarum studia, quæ cotit, ipsum ad virtutem instituunt, qua ubi stimulari cœpit, nullis parcit laboribus, nil recusat subire, quo perveniat ad agnitionem veritatis, nihilque habet prius ægrotantium salute, quam ut assequatur omnem, quantum potest, adhibet diligentiam, & legendo, percunctando, conquirendo studet medicinæ peritus esse, ut ægrotos valeat à morbis vendicare: hoc enim proprium ejus munus est, & finis; nullumque alium, quæ medicus est, sibi proponit. Si namque alia de causa medicinam exercet, ut lucri, vel honoris, aut gloriae causa, is non simpliciter medicus, sed, sumpto à fine cognomine, medicus ambitionis, gloriosus, quæstuosus, aut aliter appellabitur; qui autem verè dicitur medicus, benignitate atque humanitate ad medendum incitatur. Hac de causa olim medendi scientia sapientiæ pars habebatur, ut & morborum cura. *Medicina pars sapientia.* & rerum naturalium moraliumque contemplatio sub iisdem autoribus nata sit, iis nimirum, qui quieta cogitatione & virtutibus corporum suorum vires maxime munierant, ideo multos ex sapientiæ professoribus artis medicae peritos fuisse acce-

accepimus, clarissimos verò ex iis Dioclem, Chrysippum, Praxagoram, Pythagoram, Empedoclem, Democritum, ac Hippocratem, qui omniū primus memoria dignus, vir, & arte, & facundia insignis, à studio sapientiae disciplinam hanc separavit, post quem pleriq; alij sic artem hanc exercuerunt, ut etiam in diversas curandi vias processerint, Empiricam

*Mediorum
secta olim
tres.*

*Medicina
definitio.*

nimirum, Methodicam, & Rationalem, quam in medici definitione intelleximus, definiriq; quantum ad propositum attinet, poterit, *ars cum ratione, & experientia faciente conservandis sanitatis.* Hanc clarissimi omnium prosequuntur: nam altius quædam agitare conati, rerum naturæ sibi cognitionem vendicarunt, tanquam sine ea truncata, manca, ac debilis medicina esset; quin etiam corporum naturam exactè cognoscendam esse censem: signorum vires, causarum differentias, positionum, ciborum, aeris, reliquarumq; circumstantiarum facultates expendunt, atq; ab omnibus, quæ spectari possunt, curationum indicaciones investigant: Ex quibus patet medicinam Rationalem omnium propè rerum scientiam & cognitionem complecti: abditarum insuper continentiumq; causarum noticiam, nec non naturalium actionum, & partium interiorum cognitionem, ut tandem quid secundam, quid adversam faciat valetudinem, intelligent, & (ut paucis dicam) tamen naturalium, quām non naturalium, & præternaturalium rerum integras scientiam. Unde fit, ut quatuor sint, quæ rationalem medicinam obsigant, naturæ inspectio, causarum cognitio, signorum aestimatio, & indicatio curativa. Hane autem medicinam eam esse affirmant, quam Apollo primus invenit, scripsit apud Græcos Hippocrates, demonstravit Galenus, ad cuius usq; tempora Dogmatica fuit appellata, propter varias, quæ inter sectatores eius excitatae sunt, opiniones: nam morborum rationem Herophilum in humiditate: Erasistratum in transcolatione sanguinis à venis in arterias: Asclepiadem in obstructione foraminum insensibilium: Hippocratem in spiritu, collocâsse scribit Celsus. Liquidò autem constat: tam rationem quam experientiam ad medicinam esse necessariam, quibus quasi cruribus duobus suffulta pulcrè incedit. Qui tamen utraq; in consilium, adhibet, ingenui illi ac optimi medici sunt, quibus principes, magistratus, ac reliqui viri, qui aliquo in loco salutem suam habent, secûre uti debent, admoniti, multos esse, qui cum se præclaro rationalium medicorum nomine venditent, re tamen ipsa.

Empiricorum & Methodicorum more negotium medicum tractent,

qui:

*Quatuor
sunt qua
rationalem
medicinam
constituent.*

*Dogmatica
cur appella-
ta; & qua
fuerint ra-
tionalium
diversa
dogmata.*

*Ingenui
medici qui,*

qui quidem non sectatores, sed adulteratores artis, ac ipsius desertores sunt appellandi. Rationales vero medici partim experientia, partim ratione nituntur, quarum illa à sensu, hæc ab intellectu initium sumit: Et ut experientia invenire omnia nequit, ita nec sola ratio, aqua, uti à potiore ejus parte, nōmenclaturam acceperunt.

MEDICVM VIRVM BO- NUM PRUDENTEMQUE ET ES- sc, & dici oportere.

C A P U T . III.

 Ccasione eorum, quæ de probitate medici capite superiori diximus, & de quibus in posterum etiam luculentius disser tabimus, se offert examinanda eorum opinio, qui medicum natura ipsa nec virum bonum esse affirmarunt, neque prudenterem, cujus erroris vel potius furoris Petrus Apponensis, *Conciliator.* Conciliator dictus, ut multorum aliorum autor fuit, dicens, medicos ut *ris error.* plurimum esse malorum morum, tūm quia obscuro genere plerumque natū ampliori fortuna tument & contumeliosi fiunt: tum etiam, quia artis medicæ pars eurativa Scorpioni & Marti sit subiecta, quorum proprietates in malum tendunt: conservativa vero Tauro, & Veneri, in omnem luxuriam incitantibus: Itaq; quæ astra perfectos medicos, eadem improbos homines facere, idcirco natura probum medicum malorum esse morum. Atq; ideo medicum vocat invidiæ pelagus, detractionis organum, ambitionis perforatam clepsydram, alienę veritatis contradictorem, garrulum, propriæ ignorantia constantissimum defensorem, & inexcusabilem ægrorum neglectorem: & experientiam in plerisq; ferè omnibus idipsum confirmare affirmat: & si qui videantur minimè mali, eos inutiles prorsò atq; inertes esse tum ad medicinam, tum ad quamcunq; aliam rem peragendam, quos propterea vulgares homines solidè doctos esse existimant, quia in reliquis mundanis actionibus parum exercitatos esse vident. Absit tamen, ut quisquam sibi persuadeat, medicum virum malum esse oportere. Nam quod prudentem esse medicum perfectum omnino conveniat, id in posterum latius sumus ostensuri: immo huic tantum rei hunc dicavimus tractatum: & medicum natura-

prudentem esse oportere, dixit Hippocrates: & fieri nullo modo potest, ut qui perfectus medicus fuerit, idem sit vir imprudens. Ad quævis enim munia, quantumlibet vilissima, ut rectè persicantur, prudentia requiriatur, & aurifaber vel sartor prudens reliquos antecellit. Tantò magis medicus ipse, cuius perfectio non solum in medicis actionibus consistit, verùm etiam in oeconomia atque prudentia, quam si non habet in iis, quæ ab incunabulis didicit, quid fieri poterit, ut eam obtineat in medica arte, cui jam grandior factus se tradidit. Idcirco acturi postea

*Confutatur
Conciliatio-
ris opinio.*

luculenter de prudentia medici, nunç ad Conciliatoris perniciosissimum errorem, quo ad ejus probitatem, confutandum nos convertamus. Asserit is medicinam Marti esse adscriptam, qui omnibus fere planetis sit odiosior, irremunerationis, iurgii & omnis iniquitatis planeta; ex quibus ille & ipsius asseclæ ineptissimè concludunt, medicum bonum necessario virum esse malum. Quæ tamen omnia facile convelluntur ex iis, quæ paulo post disputabimus, dum astrologorum male consarcinatas fabulas abundè repudiabimus. Nam, si (ut ibi multis & validissimis rationibus comprobabitur) omnis judiciaria astrologia vana est, & inutilis; infirma procul dubio & falsa sunt, quæcunq; ab ipsa deducuntur. Sed enim fieri non potest, ut qui ad humani generis omnium maximè beneficentissimā artem, & in qua humanitatis officia potissimum eluent, natus sit, idemque prius philosophus quam medicus, genitaram habeat, quæ ad malum inclinet, nisi & eandem philosophus habuerit, quod nemo sanæ mentis concedet. Imò si numeremus medicorum omnium clarissimos & quasi ipsius artis parentes, insigni quadam morum probitate præditos fuisse, inveniemus. Hippocratem dico, Galenum, Avicennam, Celsum, & alios ab omni antiquitate commendatos, quos numen designatos habuit, ut provinciaz medicæ quemq; suo tempore præficeret, quorum genitaram si vim in hoc negotio habere concedamus, magnam eam profectò fuisse certum est, subindeq; non minus ad virtutes quam ad medicinam, inclinare; ex quo concluditur, medicum bonum virum malum esse non posse, imo pugnantia quædam videretur, ut malus sit ille in cuius probitatis ratione ratio tota sui ministerii consistit. Deinde quis artem omnium maximè beneficam à natura & celo ita institutam comparatamq; esse dicat, ut perfecta, nisi malitiosa, esse non possit, seq; malis potissimum tractandam exercendamq; exhibeat? Quid? quod medicus corrigit in aliis animi affectus depravatos, & ad sanitatem eos deducit,

*Primum
argum. con-
tra Conci-
liat.*

Secundum. adid

*Tertium
arg.*

*Quartum
arg.*

ad id enim dicati sunt libri Galeni de cognoscendis curandisq; animi affectibus, multiq; alij eminentissimi viri ad emendandos s;pe mores temperamentum corrigunt. Hoc autem quod in aliis medicus facit, in se ipso negliget, si quando pravos mores abigat aliorum, & malorum ipse esse debeat: quod credere sit insanire. Verum enim verò si quispiam adeo sit stellarum aspectibus addictus, ut contendat, Martem illum & Scorpionem ingenium promittere sagax, callidum, acutum, & ad quævis promptum, quod tūm ad alias artes perdiscendas, tūm etiam ad ipsam medicinam aptum sit, quodque nisi educatione bona regatur, in deteriora facile severtat: id perinde est ac si dicat, perspicacis ingenii & docilis, non autem malorum necessariò morum medicum esse: quod propter ea non magis in medicum, quam in aliarum scientiarum professores cadere posset. Ad hæc tametsi largiamur, genituram illam, quæ medicinæ, atq; adeo sanationi præst, pravitatem morum introducere, vires fortasse suas in Empirico, aut methodico, agyrtæ, vel circumforans ostendet, aut si quod aliud est medicorum à philosophia remotum genus, non autem in eo, qui philosophiæ in primis studio viget, cuius non postrema de moribus instituendis pars est; is enim philosophiæ duce atq; magistrâ, beneficium nativum retinebit, abjicit, si quæ erat, morum pravitatem. Deniq; non viderur consentaneum, ut arti, cui si dñe maxime oporteat, à rerum providentia mali mores, qui nocendi paratißima sunt instrumenta, quasi comites assidui perpetuo conjuncti sint. Errat itaque & turpissimè errat, qui autumat, medicum alium esse, quām virum bonum, non tam quod per legitimam philosophiam velut iter prius fecerit, quām quod medicum esse, naturæ statim bonitatem quandam importat. Insultent igitur, si fas est, illæ astrorum vires, si quæ in hac re exeruntur, in Aponensi ipso, & ipsi similibus, qui pro se muti, adeo garruli existunt in medicos eruditos, quasi & ipsi aliud sint, quam medici, minimè advertentes, quidquid in medicos dicitur, in seipso potissimum redundare, qui dum malitiose quorundam crimina declinare nituntur. Iisdem magis implicati à bonorum medicorum cœtu alienissimi hunt. Insultent etiam in illis, quos diximus, pseudomedicis, Empiricis, & malè feriatis hominibus, lucro tantummodo deditis & ambitioni, quorum tamen artificum mores, si artifices ii dici merentur, in beneficentissimæ fructuosisimæque artis detrimentum aut in ignominiam eorum, qui ejusdem veri, ac genuini sectatores sunt, redundare, minimè poterunt: illi enim sunt, qui s;penumero disciplinam humana-

Afrainser-
re pessime
propensi-
onem, sū ne-
cessitatem,

Simile,

humano generi alioqui utilissimam, & saluberrimam in odium, & invidiā multorum pertraxerunt: ijs illud convenit: *procul sic prophani*, quia sancta canibus committenda non sunt. Urgeret fortasse aliquid illud, quod de propensione afferunt, si tantum astris tribuendum esset, quod refutabimus, sed propensionem duntaxat inferret, non necessitatem, uti de Socrate proditum est, qui naturā pravitatem animi culturā superasse fertur. Sed enim medicinam superius diximus fuisse olim sapientiæ non solum sororem, sed ipsius sapientiæ comitem; vel igitur astræ naturam & vim mutasse dicendum erit, vel fuisse illos maximos morum probitatisq; magistros morum depravatorum. Quod sane bonorum eruditæ aures aversantur, nam quemadmodum famulæ & ancillæ tumultuantes, ubi hera comparuit, consternatæ quiescunt, sic animi affectiones ad sapientiæ medicinæ conspectum sese subducunt, & penitus evanescunt.

EMPIRICORVM SECTA REFUTATUR.

CAPUT. IIII.

Porro autem non defuerunt, qui venerandam illam atque honestissimam medicinæ formam commentis ad fabulæ ostentationem aptis mutare, & aut ipsius odio, aut quia eandem assequi non potuerunt, turpiter foedare, & ejus pulchritudinem penitus delere tentaverunt, quorum dogmata breviter recensemus: quia non sufficit futuro medico perfecto solidam sibi artem comparare, sed oportet eundem errores aliorum, eorumdemq; absconas opiniones cognoscere, ut quomodo illis sit occurrentiam, quovè fundamento convellendæ percipiat, ac rectum veritatis tramitem secure tenens, eorum tela declinare queat: & ea est veritatis vis, ut per ea, quæ ei adversantur, clarius splendeat. Ideò illud in Scholis tritum, hic libenter audio, contraria juxta se posita magis illucescunt. Primi igitur ex adversariis sese offerunt quidam, qui ad perfectam medicinæ cognitionem experientiam duntaxat satis esse existimarent, arbitrantes nihil rationalem disciplinam ad medicinam pertinere. Hi duco Serapione vel, ut Galeno placet, Philino Coo, quem postea sequuntur

Empirica
autores.
Intr. d. d.
cap. 4.

sunt Apollonius, Glaucias, Menodotus, Heraclides Tarentinus, & ex latinis, Celsus, ac Plinius secundus, & pleriq; alii, qui ex ipsa professione, sese Empiricos appellantur, evidentes causas, ut necessarias, tantummodo amplectuntur. Empiricæ autem tres sunt species: prima *incidentia* Empirico
Species tra- causæ ex propositione nominatur, quando vel in somniis admoniti, vel aliqua opinione ducti aliquid sponte experitur: tercia *imitatrix*, dum quidvis eorum, quæ opem attulerunt aut noxam, rursus in iisdem affectibus aut experimur, aut declinamus, quæ quidem ultima species ipsorum, artem maxime constituisse videtur. Et quia ipsis Empiricis interdum affectus incogniti occurunt, vel quorū non habent satis explorata remedia, instrumentum quoddam commenti sunt ad invenienda præsidia, nempè transitum ad similia, nimirum ab affectu ad effectum: à loco ad locum: ab auxilio ad auxilium, & suam sedam contra rationalem stabilire conantur. Primo, quia obscurarum causarum (ut ipsis dicunt) & naturalium actionum inquisitio supervacanea sit, quoniam incomprehensibilis natura sit, idq; patere ex eorum, qui de his disputationib; discordiâ, cum nec inter sapientiæ professores, nec inter ipsos medicos conveniat, quorum si rationes perspicere velimus omnium sint non improbables: Sicuraciones ab omnibus languentes perductos esse ad sanitatem. Secundò, quia differant, pro naturâ locorum, genera medicinæ, & aliud opus sit Romæ, aliud in Ægypto, aliud in Germania, cum tamen si morbos eadem causa ubiq; faceret, remedia quoq; ubiq; eadem esse debuissent. Tertiò, quia sœpe causæ apparent morbi, lippitudinis nimirum, aut vulneris, neque tamen ex his patet medendi ratio, cum igitur hanc sœpe non subjiciat evidens causa, multò minus eam posse subjecere interna, quæ in dubio est; Ideoq; ab exploratis potius petenda præsidia esse & expertis, sicuti in ceteris artibus: neq; enim (inquit) agricola aut gubernator disputatione fit, sed usu. Quartò quia neq; inter initia à quæstionibus istis deductâ fuerit medicina, sed ab experimentis: ægrorum enim, qui sine medicis erant, alios in ipsa febre aliquid edisse, alios paulò ante eam, alios post remissionem eiusdem: optime vero ijs cessisse, qui post finem febris comedissent, in quibus ac similibus diligenter homines notasse, quæ plerunq; melius respondereat, deinde ægrantibus ea præcepisse: Sic medicinam ortam, nec post rationem medicinam esse inventam, sed post inventam medicinam rationem esse quæ-

Argumen-
ta Empiri-
corum ad-
versus ra-
tionales.

2.

3.

4.

*Experiens
tia laudes.* **5.** sitam. *Quintò*, quia vel ratio idem docet quod experientia, vel aliud: si idem, supervacanea ratio est: si aliud, contraria experientia, quæ normæ vice semper habenda est, & omnis demonstrationis initium, solaque omnium rationes omnes evertere potens, esseque potius imbecillitatem intellectus sensui repugnare, neque enim quæ evidenter patent & revera extant, ea fieri non posse dicendum est, ideoque absurdissimum esse eam rationem, quæ refutare ntitur ea quæ, sunt evidētia, veluti experimenta, quibus ad curandi rationem, uti ipsi obtrudunt, nihil plus conferat. *Sextò*, Quia cum nulla nova genera morborum reperiantur, nulla etiam nova medicina desideretur; quod si novum mali genus incidat, non propterea medico de rebus obscuris cogitandum, sed protinus videndum, cui malo id proximum sit, tentandumque rem edia similia illis, quæ vicino morbo s̄epe succurrent, quia non interfit, quid morbus faciat, sed quid tollat. *Septimo*, Quia non pertinet ad rem, quomodo, sed quid optimè digeratur, neque quomodo spiremus, sed quid gravem tardamque respirationem expedit, ac tandem non ingenio, facundia, aut eloquentia, sed remediis morbi curentur, quæ si quis elinguis usu discreta norit, maiorem medicum futurum, quam si sine usu linguam suam excoluerit. *Ottavò*, quia crudele videtur, vivorum hominum alvum atque præcordia incidere, quod rationales faciunt, cum præsertim ex ijs, quæ tanta saevitia queruntur, alia non possint omnino cognosci quæ talia in eadavere non sunt, qualia in vivo corpore fuerant, ut color, lævor, mollities, durities: alia possint etiam deprehendi sine scele: itaque prudentem medicum & salutis humanæ præsidem, æquum esse, non crudelitate cædem, sed misericordia sanitatem moliri. Atque hi videntur quibusdam, haud absurdâ omnino sentire, neque enim (quod quidam putant) medicum dicunt consilio ac judicia non egere, sed latentium causarum conjecturas ad medicinam non pertinere. Verum enim vero istiusmodi argumentationes facile est disfolvere: Et suppositis ijs, quæ superius secundo capitulo diximus, & inferius etiam cap. 6. & 10. lib. 2. copiose dicturi sumus, ad primum respondeamus, neminem posse scire, quomodo morbos curare convenient, qui unde ijs sint, ignoret: eum vero rectè curaturum, quem prima origo causæ non fecellerit, quia si medicus nesciat, quomodo spiritus trahatur, & alimentum per corporis partes distribuatur, & quomodo arteria mo-
dò se se

*Anato-
mes usū vi-
superat.*

*Solutiones
ad Empiri-
orum arg.*

dō sese submittant, modō attollant, quæ ratio somni, quæ vigilæ sit, de-
niq; quomodo reliquæ actiones naturales & ipsa concoctio fiat, nun-
quam poterit occurtere morbis inter hæc nascentibus: quin sæpe in-
pectoris affectibus adstringentia, in ventriculi verò & jecoris morbis ^{Empirica}
simpliciter emollientia cum summo languentis discriminè adhibeat, ^{incommoda}
unde etiam ad id quod tertium in ordine erat argumentum solutio pa-
tet. Nam secundum minoris est momenti, quam ut longa indigeat refu-
tatione: neque enim natura loci mutat medicamentum aut curativam
indicationem, sed illam auget aut imminuit. Ad quartum quod atei-
net, verosimile non est, veteres seu priscos illos ^{Medicina} veritatis & operum
naturæ indagatores maximos, quidlibet ægris inculcasse, sed natura-
li discursu cogitasse quid maxime conveaireret, & id usū explorasse,
quod ante conjectura aliqua monstrasset, neque profecto interest,
an initio pleraque explorata sint, si à consilio tamen cœperunt, ut
postea citato capite luculentius planum fiet, ubi etiam sumus ostensur rationem & experientiam mutuas sibi operas præstare invicem
in medicina, quo quintum corruit argumentum. Sextum, commenti-
tum plane est & vanum, ac contentionis potius æstu allatum ab
Empiricæ sectatoribus, quam quia ignorarint nova morborum ge-
nera indies incidere, in quibus nihil adhuc usus ostenderit, ac pro-
pterea necesse esse animadvertere, unde ea cœperint, sine quo ne-
mo mortalium cur hoc quam illo utendum sit medicamento, po-
terit unquam inventare, & procul dubio constat, tametsi ra-
rius, aliquando tamen novos morbos invadere, cum nostrâ & pa-
trum nostrorum ætate sudor Britannicus & Venerea lues majo-
rem Europæ partem afflixerint, tum etiam Germaniæ oras mariti-
mas scorbutus, Plica Poloniam, morbus Ungaricus utramque
Pannioniam sæpiissime infestaverint, & adhuc infestent: ex quibus
corruit septimum etiam argumentum, quod quia longe lateque à
veritate dissidentia medicis rationalibus imponit, solutione ma-
gis indignum est quam firmum. Sed enim ultimum luxatis et-
iam insistit pedamentis, quia cum in interioribus partibus dolores
fiant & morbi, nemo his adhibere poterit remedia, quæ
ipsas ignoret, necessarium ergo est incidere cadavera saltem
brutorum hominibus similima, eorumque viscera & interiora.

*Novi mor-
bi sese inva-
dunt.*

*Anatomie
quæ mode-
ratione uni-
liu.*

scrutari, atq; idcirco Herophilus & Erasistratus nocentes homines, à principibus ex carcere acceptos, vivos inciderunt, ut considerarent, spiritu adhuc manente, ea quæ natura clausisset, eorumq; posituram, figuram, magnitudinem, ordinem & processus singulorum. Neq; his crudele fuit hominum nocentium eorumq; paucorum supplicii remedii populis omnibus innocentibus quæri. Nos vero ut vivorum hominum dissectionem perhorrescimus, ita cadaverum præsertimq; brutorum necessariam esse censemus: neq; enim cùm dolor intus accidit, scire potest quid doleat, qui interiora non cognoverit: aptiusq; extrinsecus impoantur remedia, compertis internis sedibus.

METHODICORVM SECTA PROPONITUR AT- què convellitur:

C A R T . V.

Sed examinemus jam seu potius rideamus methodicorum sectam, qui auctore Themisone contendebant, nullius causæ occultæ, aut etiam evidenter, notitiam quidquam ad curationem conduere, neq; eius, qui morbo laboraret, temperamenti, ætatis, habitus, naturæ, consuetudinis, reliquorumque omnium considerationem ad medicinam conferre: Et compendiatæ quadam methodo artem concludentes, solisq; contenti communitatibus, satis esse dicebant, si neglectis causis omnibus tamen conjunctis quam procatarcticis quædam morborum communia intueretur, atque duos duntaxat esse morbos, fluxum scilicet & clausum, subinde duo remediorum genera, adstringens & laxum: interdum etiam tertium mixtum, cùm altera parte parum, altera nimium excernunt ægrotantes, adstrictos igitur affectus laxandos, fluidos sistendos, à quacunq; illi causa processissent; si verè mixtum vitium esset, vehementiori malo occurrendum: Horum observationem medicinam esse, quam propterea definiebant *contemplatricem methodum quædam eorum, qua morbis communia sunt*, ideoq; methodici nuncupabantur, scilicet, uti fieri solet, sectæ prævitarum præclaro nomine obuelantes, & neque rationalibus, neq; Empiricis

*Methodici
duo duntaxat
sectas ponebant
morborum genera.*

*Medicina
definitio se-
cundum
methodicos.*

piricis annumerari volebant, cum ab illis dissentirent eo, quod in conjectura rerum latentium medicinam esse non admitebant: ab his vero, quod parum artis esse in observatione experimentorum credebant, & quod in evidentibus Empirici observatione, ipsi vero indicatione ute-rentur. E quorum numero Thessalus eo etiam temeritatis Romæ progressus est, ut sex tantum mensium curriculo traditurum se totam artem medicam proficeretur, citra ullam aliarum disciplinarum institutionem. Horum tamen deliramenta potius quam documenta eadem facilitate contemnere licet, quia afferuntur: quia quos rabidus canis mordit, si statim ulcus ad cicatricem ducatur, non administratis prius remediis, quae ab ipsis causa procastaricæ indicatione sumuntur, convulsos omnes animam exhalare videmus: servari autem eos, quibus juxta indicationem illius adhibita fuerint remedia, & culcus dilatum, unde causæ cognitionem necessariam esse convincitur. Deinde quia experientia monstrat, nec senectute confectis, nec admodum pueris venam secundam esse, ac sub Cane & ante Canem laboriosas cunctis hominibus esse purgationes, easdemque aut alias copiosas & confertas evacuationes non tolerare eos, qui Septentrioni subiacent, aut Ægyptum aut plagam meridionalem incolunt: qui vero inter hos sunt medijs, manifestam ex venæ sectione utilitatem sentire: Sed & oculum inflammatione obsecsum diversam curationem requirere ab ea, quam inflammata auris postulat, & ab iis omnibus diversissimam gutturis inflammationem. At quorsum ego plures rationes accumulabo? cum unica istorum communitates convellere potis sit, quod tum sudores, tum urinæ, tum alvi dejectiones, atq; adeo sanguinis fluxiones per narcs, in morbis utiliter sepe orientur, quas quidem evacuationes methodici cohibere conarentur, juxta eorum regulas, quæ semper vocant morbum in fluxu, ubi humores uberioris excernuntur: Rationales vero hasce criticas excretiones meritò nullo modo suppressendas censent, quia per eas id, quod lredit, evacuatur. Et insuper quia non solum ex rarefactione meatuum superflua fit evacuatio, quod ipsi putabant, verum etiam ex renuitate ipsius contenti, aut copia aut impulsione internorum, aut externorum attractione, vel quolibet alio vehementi moeu. Undeliquerit tum in causis, tum in curatione morborum, tam methodicos, quam Empiricos longissime aberrasse, qui tamen à tempore Hippocratis fortissimi rationalis medicina ducis, per multa secula viguerunt, Serapione Thermioneque

*Thessali temeritas.**Rationes contra methodicos.**Causa procastaricæ cognitionis interdum necessaria.**Remedias differentes pronatura regionis.**Critica excretiones exhibende non sunt.**Fluxio à quibus causis fit,**auto-*

Methodica autoribus, qui hasce prauas sectas in magnis generis humani praeiudicium invexere: Et tantisper grassati sunt, quoad tandem Galenus eorum acerrimus debellator, veterisq; & Hippocraticæ medicinæ rationalis strenuus propugnator harum sectarum radices avulsit, & penitus exterminavit. Eas & Rationalem Ausonius tetigit, dum inquit:

— — — *Triplex quoquè forma medendi,*
Que Logos, & Methodos, cuiquè Experientia nomen.

EXPLICATVR, ATQVE REJICITUR CHYMICORVM Secta:

Caput. VI.

Verum nunquam defuerunt, qui benè ordinatam rem publicam rerum novitatibus infestarent: ita in medicorum conventu, deletis iam, & repudiatis superioribus sectis nostræ, hoc seculo quarta medicorum hæresis pullulavit non Spagyricalia illa, quæ artificiosa medicamentorum præparatione, eam medicinæ partem auxit, quæ pharmaceutica nuncupatur, sed Paracelsica, orta à Theophrasto Paracelso, qui rejectis veterum rationibus, principiis, & causis, nova principia & novas causas excogitavit, & ut in medicina monarchiam affectaret, novam sectam constituit, diversus per omnia ab Hippocratis & Galeni placitis, quorum philosophiam, & medicinam coavellere, & pro iis novam quandam magno ausu subrogare conatus est: Tantumque rerum speciositas apud novitatis studiosos valuit, ut brevi totam ferè Europam infectaverit, adeo, ut plerique mortalium rejectis salutaribus consiliis, ejusdem ignea medicamenta suo magno malo experirentur & experiantur indies. Ipsi verò sequaces ex eo quod ignorant (variant enim omnes inter se, & pauci eorum artem uspiam constare, aut ullis nisi fundamentis affirmant) non parum lucri faciunt, quia, ut sunt, qui malunt nova dicere quam verâ: ita non desunt leuiora pleraque ingenia, quibus ad tempus saltem eadem sunt: jucunda, quæ tamen negligunt cum novitatis gratiam amittunt aut damnum experiuntur. Cæterum volunt hi chymici vocari à chymia arte, sic nuncupata ἀπὸ τῷ χῦμα, quod fundere significat, quasi sit ars fusoria: vel certè ἀπὸ τῷ χυμοῦ, quod est succus, quādōquidem signis ope

*Paracelsus
monarchia
in med. af-
fectavit.*

*Nova pla-
cet ad tem-
pus.*

opem etalla fundit, & in liquores transformat, & ut Mantuanus cœ-
cinit:

*Est etiam cuius vecors industria vanas
Querat opes, ubi nullus opes invenit ab aeo,
Æs lavat herbarum succus, & vertere in annum.
Æstimat.*

HAnc verò artem ab Hermete Trismegisto Ægyptiis communica-
tam, Arabes ab iisdem suscepitam excoluisse cōminiscuntur, & ad
dito suæ linguae articulo al Alchemiam cognominasse, ipse vero
Paracelsus Spagyricam dixit, quasi congregatricem *αἰτή τῆς συναρμόπειας*,
quod *congregare* significat, è cuius scholâ progressi sunt, qui chymico-
rum septa transgressi, à regia medicinæ via in quosdam errores, amba-
ges & somnia Paracelsi quasi ipsius mystagogi dilapsi sunt. Hi in ipsa
universitatis rerum principia turpiter impingunt, & posthabitum, quæ per
multa sæcula magnorum virorum speculationibus inventa, & quotidi-
anis experimentis comprobata sunt, ipsi superbâ quâdam philautiâ
nova fingere, & in auditâ ac partim absurdâ, partim quidem impro-
babilia arrogantissime præsumunt: Elementa rerum naturalium,
principia non esse: sed matrices quasdam & nuda corporum recepta-
cula, quæ non ex ipsis elementis constent, sed ex hisce tribus, Sale, Sul-
phure, & Mercurio, in quæ nimirum resolvantur. Tertiò, ab his
tribus omnia bona & mala, sanitatem nimirum & morbos, suboriri, sa-
nitatem quidem, si in unum coeant, & consentiant; morbum, sirupto
fœdere dissolvantur, aut dissentiant. Quarto, medicum debere in o-
mnibus corporibus eorum trium compositionem, statum, & dissolu-
tionem cognoscere, & primò in majori mundo probare arte spagy-
rica & igne, qui res occultas in lūcem profert, deinde accommo-
dare majoris mundi dispositionem homini seu mundo minori, dicto
microcosmo, quia re ipsa, secundum speciem, in se complectitur
quæcunque in toto mundo superiori continentur: Elementa
videlicet, meteora, mineralia, metalla, vegetabilia omnia, ac de-
mum ipsa sydera: quemadmodum enim in superiori mundo a-
stra sunt, ita in ipsa hominis sphæra. Sol etiam, Luna,
Saturnus, Venus, Mercuriusque, ex quorum motionibus fru-
ctus sanitatis, morborumque nuncij deducantur. Et
quod in superiori sunt fulmina, Tonitrua, grandines,
pluvias,

*Chymia
unde oria
singatur.*

*Paracelsi
error præ-
missus.*

*2.
Matrices*

3.

4.

*Ignis respon-
sibus in
lūcem pro-
fors.*

Morbi me-
teorū, cor-
respondērō
ex chymicis
Alio mor-
bos ad me-
talla refe-
runt.

5.
Spiritus
mechanici
chymici.

6.
Signature.

7.
Anatomia
morborum.

8.
Medicina
definitio se-
cundam
chymicos.

9.
Naturam
movere
dificile.

10.
Natura
mundana.

pluviaz, calores, frigora, siccitates : in homine sint febres, epilepsiaz, hydroper, catharri, paralyses, apoplexiæ. Subinde, cor, cerebrum, pulmonem, hepar, Ventriculum ; ad auri, argenti, ferri, plumbi, familiam referrunt. Lepram vero, elephantiasin, halopeciam, scabiem, morphæam, cäcrum, vitrioli, aluminis, nitri, salis gemmæ, colchotaris, tartari, dispensationibus, adscribunt, & sic etiam de vegetabilium prosapia sentiunt.

Quintū, generationes omnes, & mutationes à semine fieri, ope spirituum mechanicorum, & tincturarum (uti vocant) quæ in ipso continentur universæ anatomiae suæ speciei, qui tamen spiritus inter se contrarij sint, & pugnas excitent. **Sexto**, vires medicamentorum adscribendas non esse qualitatibus evidentibus, quæ steriles signaturæ sint, & accidentia, nec ullam habeant cum astris morborum confluentiam : sed proprietatibus consubstantialibus, & arcanis viribus, in quibus prædestinatio (ut inquit) sanationis vigeat. **Septimò**, in omnibus corporibus venenum, & partes excrementitias contineri, quas natura ipsa caloris nativi virtute separare contendat : ita verus medicus, & sedulus imitator ipsius naturæ eodem artificio, hoc est, ignis ope, venenum, omne, omne que inutile ab utili separare debeat. **Ottavò**, similia similibus curari, non contrarijs, ut morbos mercuriales mercurio, sulphureos sulphure. **Nonè**, singulas res suis formis, & imaginibus præditas esse, in quibus vera illa anatomia sit sita, quam ubi cognoverit medicus, sciet etiam anatomiam morborum, & concordantias eorum, quæ cognata sunt, & conjugi debent : nam quod prodest matrici, præditum esse matricis anatomia, & in hoc omnium morborum illius curationem contineri. Ita quidam definiunt artem hanc cognitionem concordantia microcosmi cum macrocosmo. Ex his concludunt, sine chymia præsidio medicinam vel nullam esse, vel exilem possidere majestatem : veram autem medendi artem illum esse, quæ absolvitur bone movendo naturam philosophum verò seu naturæ consultum medicum definiunt virum prudentem, movendam naturam, periculum : naturam esse concedunt morborum medicatricem, eandem vero movere omnium rerum difficultimum, & in quo totius medicinæ caro potissimum vertatur. Sed enim magnificè gloriantur, naturæ consultum medicum totius naturæ harmoniam indefesso studio contemplari, in terris viventem coeli monumenta perrumpere ; & transplantationum leges (utar enim eorum vocabulis) naturam mundanam contingentes sedulò inquirere, quia ad bene movendam naturam, nil quicquam stabile

stable adhiberi possit, nisi probè omnia majoris mundi opera cum minori conferantur, & concatenata rerum in superiori inferioriq; orbe inter se conspirantium series probe teneatur & ad scopum dirigatur. Denique verbotenus dogmaticos se esse affirmant, & ratione, ac experientia niti, cum tamen morbo, causas, & symptomata confundant, methodum medendi, & indicationes more Empiricorum rejiciant ac diaetandi ordinem: immo medicinam experientiam esse dicant non quidem fortuitam, sed certam, hoc est, arte chymica partam per ignem, quo inveniantur tres illa: præstæ substanciæ, & quæ sint naturæ proprietates, & conditiones per totum mundum & in omnibus creaturis.

*Chymicorū
errores.*

Ex hisce splendidissimis vel potius obscurissimis principiis egrediam suam sapientiam constare affirmant, quam tamen barbaris, peregrinis, & ignotis vocabulis obvelant, ne indignis, ut ipsi dicunt, tam insigne Dei donum à superis revelatum communicetur, revera tamen ut vulgarem & vacillantem doctrinam in ijs, quæ minus intelliguntur, magnum aliquid ac reconditum inclusum habere hominibus persuadent. Nec his contenti variis etiam convitijs msurgunt in Galenum, Avicennam, Platonem, & Aristotelem, ac re'iquos Asclepiadeos. Primo enim humores nondari edifferunt, quia nusquam conspiciantur. Secundò idonea quibusq; morbis remedia eos non novisse, nec etiam graviores affectus unquam sanasse, sed pro incurabilibus reliquise: saniosam articulorum aquam in podagra eos latuisse, & ossiculum triangulare, quod in syncipite comitiali morbo insaniatq; laborantium reperiatur; quod omnis generis affectus ex humoribus tanquam proximâ & contidente causa excitari affirment, contrariisq; curandos esse tradiderint; quod nulla fere propria singulorum morborum medicamenta habeant; quod eorum pharmaca tam simplicia quam composita inefficacia omnino sint, aut certe absurdè præparata, siquidem artis chymicæ fuerint imperiti, sine qua nullum medicamentum salutare, sed venenosum potius & nocivum esse mordicus contendunt. Deniq; ab Aristotele multa impie dicta & à liberali disciplina aliena, statem posteriorem priori amplius laborasse, & dum ipsæ scientiæ cum ingenii crescunt, multos Ethnicon turpissimos errores absterrisse.

*Chymicorū
arg. contra
rationales
med.*

Nón sunt autem minus futilea argumenta, quibus suam constituant sectam, quantumlibet magnifice & ambitiose, quam inania illa: & inutilia, quibus Asclepiadeam everttere contendunt: humores enim

D

sanguis

*Solut. sup.
arg.*

Sal; Sulphur & Merc. elementa esse nequeunt. Elementum quid.

Vires medicamentorum plenarie.

Venenum quid.

Excrementia quadam a luna.

Similia similibus curare non possunt.

Fasciatus carnis.

Languine missa singulos separari videmus. Nec ipsis aliquid novi dicunt, dum Sal, Sulphur, Mercurium, & spiritum in rebus ponunt, sed vocabulis perperam ludunt, eandem enim mixtionem & conspirationem efficiunt sanguis, pituita, bilis, & melancholia, ex quorum bona temperaturā sanitas, diffidio morbus oriuntur. Elementa illa quatuor esse nequeunt, cum simplicia non sint, nec ex ipsis mixta corpora constituantur: Est enim elementum corpus simplex, ex quo quidquam primum coalescit, quodq; distractando compositum ultimum offenditur, & divisioni minimum est, nec in diversas species dividi potest, quod tamen nec sali, nec sulphuri, nec Mercurio potest convenire. Eorum vero, quæ diximus, medicus rationem considerat, & supernis lationibus subjecta esse non negat; nec generationes à semine fieri, & ab spiritu, qui in eo est, proportione respondentे elemento stellarum; Vires medicamentorum plenarie, qualitatibus primis, interdum etiam occultis proprietatibus trahunt, potissimum autem frigori & caliditati, quæ sensum tactus in primis ferunt. Excrementias partes in omnibus rebus reperiri apud Hippocraticos legimus; Venenum in omnibus reperiri nec legimus nec admittimus: Est enim venenum, quod diffidio & inimicitia naturalis nostram depeculatur, atque depascitur, quod tam longè ab est à natura excrementi, ut pleraque sint excrementia, quæ familiaritate substantiæ corpus alant: & in ipsa excrementi generatione, perfectio rei sita sit, ut videre est in foemina, & sanguine, in ipsa redundant, ex quo colore tantum mutato suavissimum fit puellulis nutrimentum; neque ex pane aut vino destillato Chymicus unquam efficiet adeo familiare salutare vè hominibus edulium aut pótum, ut panis ipse & vinum, quantumcunque igne separantur aut sublimentur. Similia similibus curare absurdum plane, & ab omni philosophia alienum est, nam quod plenitudo morbum efficiat nemo negat, quod autem evacuatio sit ejus curatio quis compos mentis inficiabitur? pariterq; si morbus ex refrigeratione fiat, curationem per calefactionem esse: si ex calefactione, per refrigerationem. Annon si propter nimiam evacuationem morbus contingat, reficere protinus convenient? an vero largius effluente sanguine per nares, aut ex utero muliebri, aut ex ulcere ulterius evacuabis aut ulteriori inedia excarnificabis patientem? Dari tamen medicamenta, quæ quadam facultate unicuique corporis particula, scilicet uanda, seu lœdenda, addicta sint, facile concedimus, ut salvia via ce-

via cerebro, buglossum cordi, eupatorium jecori. Nec etiam, quod illi affirmant, ignis ope venenum, & inutile ab utili semper separatur, & ad beniguitatem substantiae reducitur: quin potius calidorum vim auget, & in igneum ac venenatam naturam convertit. Aristotelem pleraque ad pietatem parum concinnè scripsisse fatemur, quæ tamen ad hominis & rerum naturalium compositionem, quarum fuit scientissimus, parum attineant; neque id mirum videri debet in homine divinarum scripturarum lumine destituto; sed videant iij tam egregij theologi, qui illa, quæ ad rem, de qua agimus, in ethnicis tantopere reprehendunt, quo auctore quovè pudore possint illa adstruere principia rerum, quorum nulla in divinis scripturis sit mentio, præsertim ubi divinus Vates accuratam inferioris orbis creationē describit; aut quā ratione quāvè majori religione Paracelsus ab spiritibus malignis remedia morborum arte magica cōparari jubeat, quod facit in libro de morbo comitali contra expressū Dei præceptum, quod viros prudentes ac piros non potest nō graviter offendere. Satis igitur fuisset & reipublicæ medicæ consultius, si Paracelsus cum suis intra chymicorum officiorum septa se contineant, nec à verâ philosophiâ, ex qua nata est medicina, in præstigiosas ambages dilaberentur. Nec inficias imus, quorundam remediorum ritè præparandorum eam artem rationem nobis suppeditare, & qui hoc præstat, hunc verum ac industrium Chymistam appellamus, & ut artis non-infructuosum ministrum amplectimur, qui ibi incipit, ubi desinit physicus, & in concinnandis remedijs se exercet, ac remediorum formas sua dexteritate artificiose præparat, quo sensu jam parum distabit Chymicus, ab eo, quem vulgo medicamentarium seu pharmacopœum, ab aptandis diversis remediorum formis in medendi scopum utilissimum requisitis, appellare consuevimus. Eos verò qui in ipsa universitatis rerum principia impegerunt, & novam ac superstitionem medicinam fecuti, ex natura rerum deprompta principia susq; deq; habent, perhorrescimus, & eorum infaustos successus cum maximo mortalium detrimento indies videmus atq; dolemus. Verum nec hosc eorum errores, nec superiùs allata deliramenta nos hic persequenda suscepimus, quæ quidem detexisse & inculcasse, refutasse sit, adeo per se vana sunt & pernitiosa, voluimus tamen sectam inculcare nescientibus, maxime futuro medico perfecto, ut inter spinas calceatus incedat.

*De Aris.
judicium.*

*In sacra lit.
non inveniuntur
principia
rerum que
à Chymicis
permutantur.
Paracelsus,
ab spiritis,
malignis
remedias po-
tit.*

*Verus chy-
mista quis,*

ADVERSVS EOS QVI NEC MEDICINAM NEC MEDICOS REI- publicæ necessarios esse con- tendunt.

C A P U T . VII.

Actenus cum internis hostibus nobis contentio fuit, quia quoniam assidui, importuniores semper censentur, & quia domestici, perniciose, quippe qui melius norunt nocendi vias, & probabiliorē suū faciunt: tales fuerunt Empirici, Dogmatici & Chymici, qui se legitimos esse medicos proficentur, cum tamen non sint. Nunc ad evertendos eos orationem convertimus, qui aut idiotæ & imperiti, aut aliarum facultatum professores, erga medicos tamen male affecti, plus nimio suis affectibus indulgentes, ea condemnant, quæ ignorant, & in medicinam, ac medicos plurimis insurgunt argumentis. *Primum* desumunt ex sectarum varieta-
*arg. ex dis-
sensione
medicorum* te, & quod ejusdem sectæ medici plerumque inter se dissentiant, ex quo putant, eorum dogmata minime constare: atque inde suboritur tantam illam medicorum inter se pugnam, ut quod unus saluberrimum, id alter protinus perniciosum esse contendat: Et hac ratione factum, ut iam Hippocratis tempore divinationi ars ipsa medica compararetur, siquidem augures eandem avem ad dextrā faustam, ad sinistrā vero infelicitē putant, & similiter dum exta victimarum inspectant, inter se dissentiant. Sed non, advertunt esse hominum ingenia varia, idcirco variate interdum medicos, citra patientis periculum, in mediis, non tamen in fine, quem omnes sibi proponunt, sanitatem, & ad eandem per varia media atque remedia pervenire possunt. Et certè si propriea medicina culpanda esset, eadē operā philosophia ipsa, omnium bonorum inventrix altrixq.;, damnanda in primis foret, nusquam enim alibi discordia-
Solutio- tum tantum reperies atq; sectarum, atque eò tamen interim tendunt, ut, quoad fieri potest, à veritate non discedant. Ita rejectis iam atq; ex-
*Quales in
philoso. Pla:
stoteles, & quales ii duo in philosophia extitere, tales in medicina Hip-*
planum iter labore suo ad philosophiam nobis effecerunt Plato & Ari-
pocrates

pocrates & Galenus, quos omnes benè sentientes libenter sequuntur. Ita factum, ut posteaquam horum duorum principum medicina ratione in primis stabiliter nixa, tum deinde experimento suffulta, totque deinceps etatib⁹ doctissimorum virorum judicio recepta, autoritate testata, concors sit, & inter se minimè dissona, nisi cum rerum incident difficultates, sed ne tunc quidem, licet in rebus dubiis ambigentes, tandem inventa veritate dissentimus. Idcirco qui veteres & orthodoxos medicos discordiae, & ob discordiam inscitiae insimulant, hi vel quæ sit medicorum discordia ignorant, aut in medicos male affectos se esse, aut in arido illo magnis rebus obrectandi argumento ingenij famam querere fateantur necesse est. At dicunt gentes aliquot institutis suis medicinam aspernantur, nec ante Hippocratem quicquam de re medica scriptum reperitur, quo tamen tempore homines diutius vivebant: nec Babylonij, ut Herodotus & Strabo scribunt, medicos habuerunt, sed ægrotos in forum producebant, ut quisque quod in illo morbo probatum haberet, gratis inculcaret, quod etiam Ægyptios, & in Hispania Lusitanos factitasse legimus. Sed quæ fuerunt gentes illæ? Scythæ, Sarmatae, Babylonij, Ægypti, Lusitani, quo tempore pulcherrima etiam instituta, mores, & leges, quæ apud alios vigent, imprudenter nondum admiserant, ut neq; politiorem legum morumq; institutionem: atque hæ quidem gentes tametsi sine medicis degant, non tamen sine medicina. Verum enim verò in bene instituta civitate inter clarissimas artes suus semper medicinæ locus fuit, & si quæ rufis adhuc & barbara natio odio habuit medicinam, eadem exutâ rusticitatē cum aliis præstantissimis artibus recepit statim medicinam, quæ potissima sit artis medicæ laus, quam videmus ageruum & ferocientium hominum consortium respuere. Quo nomine, quam maximè vituperatam cupiunt medicinam, laudanda magis venit; nec enim dedecori ipsi est, quod à barbaris civitatibus non intromittatur, quas ipsa volens semper fugit, ab humanioribus honorificentissime habita, apud quas & prudentiores principes summos consecuta fuerit honores, & propositis ubiq; præmiis sustentata, ut infrā dicendum est. Strabo refert Indos olim nullas artes exquisite discere solitos præter medicinam: & ex Germanis (quod alterum erat apud ipsos philosophorum genus, cum alii Bracmanes dicerentur) medicos fuisse multos, & eos quidem pessim sylvicolas honoratissimos, ut qui circa hominem philosopharentur, cuncti illos hospitio libenter suscipebant, & quilibet rogatus.

& Arist.
tales in
med. Hippo.
& Galenus.

s: ex usu
gentium
quarundam.

Solutio.

Gentes ali-
quot sine
medicis do-
gunt: non
tamen sine
medicina.

lib. 16.

3. *Ex fallacia portentu ex parte experientia.* necessaria gratis liberaliterque erogabat. Tertium cudit argumentum ab experientia fallacia atque periculo; qui tamen aperte cavillantur. Non enim Hippocrates artem fallacem periculosamque esse dixit, sed experimentum, idque; propter humani corporis, circa quod versatur, præstabilitatem, quod evidens est nobilissimum artis argumentum, quae non sine periculo adipiscitur, quia non corium, lignum, lapides, aut vitem aliquam.

4. *Ex fiducia egrotis.* materiam tractat, in qua impunè liceat experiri. Arguntur ulterius, fiduciam plus posse quam in medico collocaverit aegrotus, quam artem ipsam; sed hoc potius optimi medici indicium est, qui talem se præstiterit, ut omnium maximè ei aegrotantes confidant, & futurae salutis spem concipient. Ut enim vietus, aer, & medicamenta conferunt; ita etiam animi perturbationes nocent; animi compositio, hilaritas, & confidentia, conducunt, ut postea clarius apparebit. Nec majoris momenti est, quod effutiunt, raro invenire medicamentum, quod aliqua ex parte non noceat; quod tantum admonere medicum videtur, ut evidenter usum parvæ noxae præferat, aut majorem partem demat, quod debita præparatione mixtioneque sit, & plurima tamen sunt, quorum recte exhibitorum insignis usus sit, citra manifestam noxam.

5. *Ex noxa quorundam Medicorum.* Quod autem de casu dicitur & fortunata, quam plurimum valere in rebus medicis plerique existimant; nos in Empiricâ, ut antea diximus, & in re militari magnam fortunæ vim cerni concedimus, minimum vero in medicina rationali, in qua ratio semper dominatrix & rectrix potissimum partes sibi vendicat. His accumulant artis inconstantiam, & de nihilo plerumque petitas ac vacillantes conjecturas, & diligenter quamvis prætentur omnia à medico, aegritudinis sæpenumerò contumaciam & assistentium negligentiam, tamen multa alia, quæ fortuito intervenientia medicum quantumvis industrium & expertum frustrantur fine suo, quæ omnia artis incertitudinem apertissime arguunt & illam à legitimo artium consortio abdicare videntur; Quibus respondemus, medicinam Mathematicis quidem certitudinibus non uti, quamvis plurimis evidentiis illis finitimi, sed plerumque; conjecturis ijs, ex quibus diligenter collectis sagax & acutum medici ingenium plurimum firmitudinis capere possit: Quidquid vero incertitudinis ei inest, non ex theoreticis proprijs contingere, quæ stabilia sunt, sed ex finis frustratione, de cuius interdum possessione medicus dejiciatur; artium quarundam nobilissimarum exemplo: nam neque; imperator victoriae compos semper fit,

nec

Solut.

Evidens fructus pro rva noxa preferendus.

6. *Ex fortunata.*

Solut.

Fortuna & caesus plus habet viuum in Empirica quæ in rationali.

7. *Ex artis inconstancia.*

Artis inconstancia unde.

nec civilis Magistratus pacatam reddere civitatem suā potest, sunt enim res, quæ tractantur, vagæ & inconstantes: at propositiones, quæ artem cōstituunt, certæ suar, quæ certam ipsam reddit. Violentius premit quod de artificum indignitate, & de malorum quorundam medicorum erraticis, ac vitijs, deq; ipsorum imposturis, jactantia, avaritia, præmiorum pætione, beneficijs, contentiosisq; disputationibus in medium producunt, quæ malorum sunt omnino morum indicia eius, quem esse virum bonum oportere, jam antea diximus. Sed præterquā quod artificis defectus in artis indignitatē redundare non debet, urget illud quidem, sed contra hujus artis sophistas duntaxat urget, qui talia perpetrant, & impostores potius quam veræ medicinæ cultores appellandi sunt. Est enim maximus eorum numerus qui artem alienam occupare nituntur. Ut enim aurum libentius adulteratur, quam vilius aliud metallum, ob insignes dotes & ingentem spem lucrī: sic naturā comparatum esse videmus, ut optimæ quæque artes à noxiis hominibus, qui insignia mutant, crebrius impellantur, crimine in primis atrociter maxime puniendo, cum periculum insit in nullo mendacio majus, quam si medicum se esse profitenti statim credatur. Non enim ubi quis pomposa mulâ, aut generoso equo, digitis annulatis, complicatis chirothecis & holosericatus incedit, medicus statim is est, sed qui emensis philosophia medicinæq; summo cum studio & labore curriculis experimenta postea prudenter adhibuit: atq; idcirco disquirendum semper, quæ certa appareant veri ac legitimi medici indica qualem hic delineamus: quæve adulterini nota sint, de quo infra cap. ult. lib. 3 quem adversariorum telis confodiendum libenter tradimus, ut ignavum fucus pecus à præsepibus arceant, nimirum à legitimo optimorum medicorum consortio. Quibus Plinii, Aponensis, & aliorum multorum dictoria quadrant: hi enim sunt, qui, ut ait Plinius, jurarunt inter se necare omnes medicinæ, & hoc ipsum morte faciunt, ut eis major adhibetur fides: hi sunt terræ filii, qui se huc ex carceribus egessat, aut ex fulloniâ, ut inquit Galenus, sutoriâvè aut sartoriâ emisisti, tanquam ad asylum quoddam egesserunt, ut ille medicinæ pestis Thessalus, de patris textrinâ prodiens, & quia non ingenuus & qui melius artem callet, sed qui adulari aptius novit, apud quosdam in pretio est: hinc garrulitatem medicorum accusant quidam, alij contentiosas consultationes: medicinam appellantes post bellum auxilium, & mor-

s. Ex arti-
ficium indi-
gnata.

Solutio

Malorum
medicorum,
magnum nu-
merus.
Similitudo.

Ornatius
medicinæ
non facit.

Medicus le-
gitimus
qualis.

Plinij di-
ctoria in quos:
medicos
quadrant.

Medici ma-
li cur cre-
briores.

Dictoria
quorundam
in medicina-

Differia
quorum
dam in me-
dicinam.

Prefstat me-
dicos non
habere,
quam ma-
tos habere.

Admontio
ad princi-
pes & civi-
taes.

& mortuorum medelas, tarditatem remedij jocosè cavillantes. Alius medico dixit, apium secum ferre ad coronandum mortui sepulchrum: nec defuit, qui se medicorum turbâ perire exclamavit, quia evenit plerumq; ut deterior pars suffragiorum numero prævalens vincat. Alius cū plures vidisset medicos cōferentes de genere morbi, nec bene inter se concordes, tot, inquit, vultures super unum cadaver? Ideo fati se ope evasisse, non medici, quidam protulit: alius incolumem ad senectutem pervenisse, quod medici nunquam opera usus fuisset, mali nimirum: & ineruditi. Et esset profecto non solum ægris, sed totius artis existimationi, ac famæ conducibilius, ut medici potius operâ res publica careat, quam ut malos medicos adhibeat. Ex eodem enim hoc improbitatis fonte in artis ignominiam redundarunt multorum nequissimorum adulteria, & beneficia, infanticidiaq; sceleratorum quorundam hominum, sub quorum persona carnifex potius damnari, quam commendari medicus potuisset. Quæ si hac quoque tempestate flagitia contingant, detestemur ea quidem & principes ac civitates eadem longissime extrudant, retentis bonis & ingenuis medicis, ne meritò explosâ malitiâ, inscitiam non minus noxiam immerito introducant.

PLVRES ADVERSARIO. RUM RATIONES ADVERSVS ME- dicinam & medicos ulterius refel- luntur :

CAPIT. VIII.

Ulm superioribus argumentis nihil se proficere animadver-
tant adversarij, conglomeratis copijs in artem medicinam
& medicos impetum faciunt. Hominum, inquiunt, mali-
tia & avaritia ex medicina mercimonium & nundinatio-
nem quandam fecit, ac reconditam artem ex eâ re, quæ cō-
munis omnibus esse debuisset. Priscos illos antiquiores scipios invicem
curasse simplicibus medicamentis sibi notis, non istis, uti ajunt, compo-
sitionibus detestandis, quas nec ipsi medici, nec patientes intelligent.
Addunt pornicosissimum esse medicos in republica habere, quia post
corum usum homines ob majorem vivendi licentiam breviorem vitam
vivere

1. arg.

2.

3.

vivere consueverē. Afferunt in exemplum principes ut plurimū brevissimā vitā, quorum tamen mensis semper medici adstante soleant: & rusticos longā vītā, quibus cum medicis nunquam omnino res fuerit: Ac propterea Aesculapij templum fuisse extra urbem extructum, ut intelligeretur, eos necessitate, non voluntate medicinā aliquid tribueret. Romanos autē medicos non admisisse, quām omnium rerum luxum, cuius noxa operā medicinā depelleretur. Mortales tunc primū sui curam neglexisse, cum eandem medicis tradiderunt: qui quidem lucro intenti ut artificium ostentarent, salutaria, & notissima remedia negligentes, inauditis mixtionibus hominum mentes prēstigiarint, ac fictionibus dediti in omnibus à communī usu recesserint. Hinc mundarum, immundarumq; rerum mixturā, hinc destillationes, sirupi, electuria, pharmaca, quā neq; antiqui usurpaverint, nec ipsis in mentem usquam venerint: hinc consuetudo exhibendi aurum, lapillos, immo etiam, nec struicamelis, ferrum ipsum hominib; devorandum: hinc usus theriae, mithridatiq; quas compositiones ad minimum ingrediantur 54 simplicia, pleraq; etiam venenosa, quorum rationem, concordantiam, & temperamentum, naturam monstrasse non sit verisimile: nec debere medicos gloriari ea invenisse, & simplicia quādam, ut rhabarbarū m, casiam, ambram, Zibetum, moscum & similia, quorum illa corpori humano, hæc animā etiam nociva plerumq; sint. Ac propterea invenisse medicos barbara & incognita vōcabula, à græcis & latinis per omnia diversa, nova etiam signa, & novos characteres, quā alijs hominibus sint omnino incognita, adeo negotium medicum, quod cunctis in propatulo esse debuisset, obscurare tentaverint. Adhæc homines non videri peioris esse conditionis quām bruta ipsa, quorum tamen pleraq; medicamenta suis morbis utilia norint, utpote Cervus dictamnum, chelidonā hirundo, aper origanum & similia. Plura itaque committi errata copiā, quām committerentur penuriā medicorum. Nec opus esse plures contrahere & gritudines in studiis literatum & in perdiscēda medicina, quām ipsa curare possit. Naturam esse morborum medicatricem, agri colam, & nautam usu fieri, non studijs; non igitur oportere paucorum hominum & eorum quidem ambitiosorum arbitrio reliquos omnes esse obnoxios, eorum pedibus ambulare, ad eorum nutum moveri, & ex eorum appetitu cibos capere, neq; consultum videri, ut ipsis sint arbitri valetudinis vitāque humanā. His adjungunt (ut nil nugarum desit) mirum

mirum videri, ut cùm theologus aut jureconsultus & reliquarum facultatū professores de sua professione interrogati tempus ad respondendum soleant plerumque postulare, soli medici subito respondeant etiam si à mille patientibꝫ interrogentur, pluris, ut ipsi nugantur, facientes erroris confessionem, quam errores ipsos, quorum jam & malorum successum, qui ab ijsdem originem trahunt, præmeditata[m] habent excusationem, inordinatam scilicet languentis vitam, morbi ma-

litiam, aut novum humoris impetum. Denique quamplurimos viros insignes medicos nunquam admisisse, & nihilominus vitam ad ultimum perduxisse senium: sola diætā Asclepiadē Prusiensem curasse summā cum laude, quæ ad hanc spectant medicinæ partem, hominibus esse à natura quasi indita, & usu comprobata, quilibet enim novit quibus edulijis sit utendum, quando & in quā quantitate, hoc probè ab hominibus observari, ijs exceptis, qui ultrò inordinatè vivere consueverunt. Cum igitur in hac, quæ est præcipua, medicinæ parte sine valetudinis pædagogis, homines vivant, nihil obstare, quò minus id ipsum in aliis heret, & invicem inter se singuli inculcarent, quæ salutaria esse noverint.

Hæc etsi absurdā sint & à communī sensu abhorreant, tamen suos habent applausores, quia non desunt naturæ aliquæ adeo monstrōse atque distortæ, ut admirentur peregrinas opiniones, vel quia gloriosum putant alij contradicere, vel quia novitatis studio falsa & absurdā quæque propugnare decreverunt, quantumcunq[ue]; stolidæ, ac sophistice errent, quod fortassis esset ferendum, nisi serio se non errare contenderet. Nam ut missam faciamus Catonis procacitatem & garrulitatem Plinij, non defuerunt patrum nostrorum memoriā qui, eorum grammaticalem inscitiam renovarent, ex quorum numero Ferdinandus Nonius humarum literarum in academia Salmanticensi publicus olim magna cum laude professor, qui edito iu lucem scripto, in hunc finem, & medicinam, & medicos omnes perdere, aut procul ultra Thulen orbisq[ue]; fines ablegare conatus est, his verò, qui veritatem amplectuntur, & in eâ acquiescunt, per facile erit illorum rusticam pertinaciam castigare, & vanitatibus respondere, quæ ad duo potissimum capita reduci possunt: primum, experientiam satis esse ad morbos profligandos & hoc nos jam superius adversus Empiricos plurimis & validissimis rationibus abunde confutavimus: secundum, medicinam non esse tanquam artem aliquam

*Asclepiades
Prusiensis
sola diæta
curas.*

*Ferdinan-
dus Nonius
græcius com-
mentator.*

*R[esponsio] ad superio-
res argu-
mentatio-
nes.*

quam constituantur, nec medicos in benè ordinatâ républicâ necessarios, satiusque videri, si quilibet sui corporis ac valetudinis habeat rationem. Verum hæc omnia commenta perfectus medicus exhibilare potuisset hoc uno verbo: falsa sunt; Et risu magis explodenda quam verbis: & vereor, ne si ad singula respondere tentavero, videar in supervacaneis collocare diligentiam: perstringam tamen quæm brevissimè quædam, ne pernitosum ac pestiferum dogma ulterius serpat, aut aliquando revirescat, & crudioribus saltē lapis sit in via.

Et quidem, ut superius diximus, si gentes quædam & Romani medicinam non habuerunt, interim dum barbari fuerunt, & inculti, post. eamquam ipsis innotuerunt aliæ disciplinæ, medicinam etiam amplexi sunt, & fuit maxima Dei providentia, ut cum luxu introduceretur, nempe cum noxâ medela. Et tantum abest, ut medici à bene ordinata re-pub. expulsi unquam fuerint, ut quidam nugantur, quin potius, ut scribit Svetonius, Cæsar medicos civitate donaverit, ut libentius urbem inco-lerent, & in magna quadam sterilitate peregrinos omnes urbe expulerit præter medicos. Nec propterea reprehendendi videtur, quia sui laboris honorarium accipiant, siquidem ex lege divina & hu-mana mercenario merces sua debetur, & vult Deus, ut non obturetur os bovis trituran-tis. Mirum autem & planè delirum est, quod volunt, homines nullis præceptis, nullavè arte ad medicinam duci, cum constet, quæm sit experimentum ratione destitutum periculosem: mu-tantur enim omnia ætate, temperamento, tempore, & multis alijs rebus, quas medicus cognoscat necesse est, earumque causas tamen occultas quæm manifestas, quibus accuratè cognitis, post philosophiæ notitiam oportet insuper ut probe calleat naturas & proprietates herbarum, arborum, fructuum, lapidum, animalium; & cæterarum rerum quæ, in usum medicinæ trahi possunt, ut in applicatione nullum committat erorem. Hæc autem fieri non possunt sine disciplina & regulis, qua-rum comprehensio ars ipsa est, alias omnia confunderentur: neq; enim omnes experiri omnia possunt, nec experta à se ipsis recordari. Immo & ipse nauta & agricola, quos in exemplum adduxerant, suas habent regulas, & suos canones, quos sequuntur, quæ omnia etiæ medicum non efficerent præstantiorem tamen facerent, profectò prudentiorem, promptioremque. Et propterea est ars medica, quia naturam consi-

Merces
merconario
debetur.

Experi-
mentum
ratione
ne destitu-
tum pericu-
losum.

Disciplina
& regula
medicina
sunt omni-
nò necesse
ria.

Medicina
derat cur ars sig-

*Medica ars
necessaria.*

*Compositio-
nes medica-
mentorum
miles.*

*Quod in ci-
bus iōdī mē-
sum in me-
dicamentu
mixtio est.
Medici cur
interdum
utauit pa-
regrinis vo-
cabuli.*

*Characte-
res medici
cuīm siue
usfus.*

*Singula ar-
as sius ha-
bent termi-
nos.*

*Notariaca
figura.*

*Sixtus Se-
nensis.*

*Alfonsi di-
ctum egra-
ginn.*

*Aſclepiadu
ſſiu.*

derat patientis, medicamenti, & morbi, quorum omnium rationem redere potest, neq; id ad morbos duntaxat profligandos, verum etiam ad valetudinem conservandam. Est igitur ars medica necessaria, quæ ratione & experientia constet, fuitque sane non malitia aut avaritia, sed Dei inventum, ad conservandam & instaurandam hominis, quem fecerat, valetudinem: neque hoc latuit plerosq; mortalium qui medicinæ inventionem ad suos Deos retulerunt. Porro iniquum prorsus est quod de remediorum positionibus obtrudunt, quarum inventio potius laudanda, & pro maximo Dei beneficio habenda erit, qui complicatis grassantibus morbis componendi etiam medicamenta hominibus communicavit rationem, quam si antiqui non adeo usurparunt, in eo ipsis sumus superiores; nec quia nova contemnenda, nec etiam quia simplicita utilia, propterea composita utiliora esse desinunt, quorum ingredientia se invicem adjuvant, & qualitates intenduntur aut contemporantur pro medici intentione. Vino aquam miscemus, ut salubrius fiat, oleo acetum: & quod in cibis condimentum, in medicamentis mixtio est. Illud autem omnem superat malignitatem, quod dicunt, medicos de industria vocabula invenisse peregrina, ut artem obfuscarent, quod potius faciunt, quia non suppetunt interdum alia notiora, sèpè etiam uservent proprietatem & originem ipsius vocabuli. Nec minus ridiculum est, quod de characteribus blaterant, quippe quod vitandi laboris & compendij gratia fit, & habent singulæ artes suos terminos, ac peculiaria vocabula & scribendi notas, ut animadvertere licet in jurisprudentia & astronomia, præsertimq; in Theologorum figuris Notariacis, uti vocant, tam literatis, quam illiteratis, utpote Asterisco, Obelo, Ceraunio, Limnisco, Apile, Gehennon, & multis alijs, de quibus Sextus Senensis in Bibliotheca sancta copiosissime disputavit. Quod autem effutiunt, nec medicinam esse perdiscendam, nec disciplinas ad eandem necessarias, nostrâ non indiget confutatione, quia (ut verbis Alfonsi Aragoniæ regis utar) vox est bovis posuisse quam homini, nec magis convincit, quam si quis virtutes omittendas dixerit, quia labore parantur. Nihil etiam mirum, si Asclepiades orandi magister, nec satis in ea arte quæstuosus, ut Plinius refert, ad medicinam propterea se convertens meditata oratione omnia abdicaverit, ut necesse erat homini, qui nec id antea addidicerat, nec remedia noverat ratione usuque præcepta, totamq; propterea medicinam ad facilima revocare studuerit, abstinentiam cibi, exercitium moderatum,

cum, & frictiones, quæ cùm unusquisque sibi meti p̄f̄stare posse in-
effigeret, saventibus cunctis, ut essent vera quæ facilima erant, univer-
sum prope humanum genus circumegit in se, ut solent, qui libertatem,
in alijs promittunt: trahebat enim mentes artificio mirabili, multaque
blandimenta excogitavit, aliaq; multa jaetabat, dictu grata atque jucun-
da: atque ita leges salutis humano generi ad placitum dedit, quas tamen
postea abrogavere multi, ita ut penè perierint cum autore.

MEDICINAM A DEO ESSE, EXPLICATUR LO- CUS Ecclesiastici.

CAPUT. IX.

 Am verò eorum, qui medicinæ detrahunt, quidam ipsas
medicamentorum facultates negant: quidam esse quidem,
sed homines earum certam scientiam non habere: alij tē-
poris diuturnitate defecisse cavillantur, neq; esse medica-
mentorum vires, quales olim fuerant, sed languisse omnes..

Objectiones
aliquor ab
luminis.

Sed hi facile coguntur manus dare, siquidem in propatulo est, admotione
serum quarundam homines laedi, putà impensè refrigerantium aut cale-
facientium, quod si fædere hæc possunt, possunt utiq; prodesse, contra-
rias affectibus qualitates inducendo, ideoq; quibus alia nocent, alia uti-
lia erunt: & rursus si talia sunt, quorsum illa fecit Deus, nisi, ut eorum
cognitio ad homines perveniret? dedit igitur Deus in ipso mundi exor-
dio facultatum earundem scientiam, quam, quia exolescebat, concessit
postea Salomoni, quem de omnibus scriptissime sacra testantur literæ ab
Hyssopo usq; ad Cedrum, ex cuius scriptis pleraq; sunt derivata ad Gra-
cos, Arabes, & Latinos: Quod eriā testatur Ecclesiasticus dicens: *Ad agni-
tionem hominum: virtus illorum: ejus dedit eorum scientiam hominibus alijs simus.*
Elanguisse verò earum vires, commentitium est atq; profanū: neq; enim
elanguit tota terra, etiam si concedamus, per vicissitudines longa cultu-
ra, seminatione, aut defectu ejusdem, vel alia quâpiam ratione, alias ter-
re partes debilitari, alijs fœcundioribus redditis, neq; enim una particu-
la languescit ita atq; senescit, ut non possit vires resumere & rejuvene-
scere, siquidem circulo quodam abeunt & redeunt omnia: ita sic ut quæ:

Omnia: in-
circulum,
ex uno redantur.

Medicamenta hodie a querit validam arg. olim. Allorum arg.

ex uno loco antiquitus deportabantur, jam ex alio potiora asportentur, & contrà, dummodo ea producere possit: non enim omnis fert omnia tellus. Quodsi adhuc minoris virtutis esse vegetabilia contendant, mortalium robur etiam imminutum esse fateantur necesse est, atque adeo eandem nunc servari virium proportionem, quæ tunc erat.

His & alijs quamplurimis de ponte dejecti medicomastiges, cum in humanis præsidia non inveniant, ad aras configuiunt, & stultæ quādam religione affirmant, medicinæ opera necessaria non esse, eò quòd sanitas & morbus, vita & mors penes Dei voluntatem sint: immo contraria divinis institutoribus medicinæ præcepta esse, siquidem à jejunio revocant, lucubrare non sinunt, & à meditatione homines abducunt: hujus rei perspicuum videri documentum, quod in litteris sacris nulla fiat medicorum alicujus nominis mentio.

*2. Paralip.
20^a*

*Responsio
ad arg.*

*Medicorum
mentio in
sacris lite-
ri.*

*Gen. 50.
Exod. 21.*

Ezech. 47.

Immo Asa Rex reprehenditur & peccasse dicitur, quòd vexatus dolore pedum vehementissimo, in infirmitate suâ non quæsiverit Dominum, sed magis in medicorum arte fiduciam posuerit. Verùm hæc omnia nullo negotio refutabimus, si ab eo quod ultimum est, initium capiamus. Nec enim propterea reprehenditur pius Rex, quod medicum adhibuerit, sed quoniam majorem in arte medicâ quâm in Deo confidientiam collocaverit, ubi obiter notandum, artem ibi medicinam appellari, quod ad institutum nostrum nō parum momenti affert, eò autem humana cæcitas interdum pervenit, ut ipsis scripturæ sanctæ locis adversus veritatem abuti non vereatur. Medicorum ibi crebram fieri mentionem, in sacris elogiis versatis compertum est. Nam Josephus mandavit servis suis medicis, ut corpus patris sui Jacob defuncti aromatibus condirent: & inter leges, quas Deus populo dedit, hæc etiam extat, ut si quis percusserit proximum suum, operas ejus, & impensas in medicos restituat: ex quo liquidò constat, medici salarium justum esse & antiquissimum. Et Ezechiel propheta enumerans commoditates ligni pomiferi terræ sanctæ, erunt inquit, fructus eius in cibum & folia eius ad medicinam. Quod si medici per ea tempora non adeo fuerunt celebres, raritati id tribuendum ægrotantium, quorum frequentia ad medicorum celebritatem non parum facit: ideo in Græciâ olim præstantissimi, & hodie etiam in Hispaniâ, Galliâ, & Italiâ, ubi pleraq; morborum agmina, præstantiores, quâm in alijs locis, in quibus salubrioris vivitur ob soli salubritatem, & cœli clementiam. At enim ut pleraq; alia scripturæ loca omittam,

tam, in quibus medicorum mentio fit, unus ille celeberrimus est, in quo **ECCLESIASTICUS** omnia superiora argumenta, quasi jam tam temporis vulgaria essent, soluere & apertissimè refutare videtur, dicens: *Alijsimus creavut medicinam de terra & vir pruden non ahorrebit illam;* **Eccel. 38.** *nonne à ligno dulcorata est aqua amara? ad agnitionem hominum virtus illorum, & dedi hominibus scientiam altissimum honorari in mirabilibus suis. In his curans mitigabit dolorem, & unguentarius fricet pigmen: a suavitatis, & unctio-nes conficiet sanitatis. Pax enim Dei super faciem terra. Fili, in tua infirmitate ne despicias te ipsum, sed ora Dominum, & ipse curabut te. Averte à delicto & dirige manus & ab omni delicto munda cor tuum. Da suavitatem & memoriam simul egenis, & impingua oblationem, & da locum medico. Etenim illum Dominus creavut, & non descendat à te, quia opera eius sunt necessaria.*

Ut igitur contrarijs argumentis respondeamus pauca quædam. **Medicamenta** præmittenda: Primum, medicamenta non nisi eis prodesse, quibus Deus ^{se non pro-} salutem operatur, qui sine illis quibus virtutem dedit, mederi potest, cum ^{sunt nisi} sine ipso illa non possint.. Deinde, morborum causas interdum esse in-^{quis} peccatis, ut ex **ECCLESIASTICO** colligitur, dicente; *Qui delinquit in* ^{Domi} *conficitur eius qui fecit illum, incidet in manu medici;* & ut propheta inquit: *Non est in civitate malum quod non fecerit Dominus.* Ad hæc morbos ut plurimum causas habere naturales, cùm enim Deus vulnerat aut sanat, ^{Miracula} morbos infert aut salutem, causis utitur secundis, nisi quando miraculo. ^{raro sunt.} sè operatur, quod raro accidit. Tādem morborum alios esse adeo faciles, ^{Morborum} ut solvi sine medicamento possit: alios adeo difficiles, ut nec à naturā, ^{divisio in} nec à medicamento vinci possint: medios alios difficiliores, quotum alij ^{faciles &} à naturā non nisi medicamento adiutā superari queant, alij quidem pos- ^{difficiles.} sit sed difficulter.

His breviter appunctis, respondeo, in morbis optimum esse, Deum **Propositio** priūs placare, deinde etiam utile & necessarium medicamentis uti. Si enim duplex est morborum ortus, divinus unus, alter naturalis, dupli-**ECCLESIASTICUS:** *Fili, in tua infirmitate ne despicias te ipsum,* id **Locus Eccles.** cem esse medelam omnino oportet. Et hoc est quod superius dicebat explicatur. *et non negligas tui curam, aut desperando de recuperanda valetu-* **Sc. ac si diceret,** precibus ad Deum configere, declarans, te ei maximè fidere *dine, aut de eā nimiā securitate præsumendo.* Sed ora Deum &c. *eumque primum esse autorem recuperandæ sanitatis, immo vitæ tuæ deinde recede à delicto, nam et si propter peccata populi dat DEUS &* **morbos.**

morbos & malos medicos, tamen, ut habetur apud *EZECHIELEM*,
Ezech. 18. *impieas impij non nocebis ei, in qua cum die conversus fuerit ab impietate sua :*
tunc deinceps impingua oblationem eleemosynas pauperibus elargiendo,
juxta illud Ps: Beatus, qui intendit super egenum & pauperem, in die mala liberabis cum dominus : hoc est in ipsa infirmitate & periculo tamen corporis
quam animæ ; nam medela à Deo est, non solum quia ab eo sunt vires
herbarum, per quas curatio fit, sed etiam quia effectus & operatio medicorum auxiliorum à Deo pendet, quem semper, medici præsertim, ro-
gare debent, ut dirigat eorum actiones, & easdem in salutis portum deducat. Ex quo convincitur eorum tumida arrogantia, qui se hunc aut
illum curasse solent jactare Homo enim plantat, homo rigat, homo vi-
sitat languentes, & remedia adhibet: Deus vero dat incrementum, Deus
curat, & sanitatem largitur. Potius ergo dicant medici, hunc aut illum
visitasse, & remedia adhibuisse, datorem vero salutis Deum per manus
corundam curasse patientes. Quod etiam Ethnicus VIRGILUS in-
sinuare monereq; videtur, dum medicum Japim post restitutum sanitati
Æneam ita loquentem introducit:

Non hac humanis opibus, non arte magistrâ

Proverbiis: neque te, Ænea, mea dextera servat,

Major agit Deus: atque opera ad maiora remisit.

Et Mesues lib. de Medicinis part. sic incipit: *Sanae solus languoris*
Denuo de frugalitate soli producit in largitate sua medicinam.

Sequitur secunda propositionis nostræ pars, utile etiam esse & ne-
cessarium medicamentis uti, cui *ECCLÆSIASTICUS* ipse adsti-
pulatur, dicens: *deinde da locum medico &c.* Nam si Deus illum creavit,
procul dubio necessaria sunt opera ipsius, & insuper, si uti diximus, mor-
bi alij curari omnino nequeunt, alij sunt adeo faciles, ut non indigeant
curatione: medijs sive difficilimis necessaria sunt medicamenta, ut poter-
quibus natura sola impar sit, à medicamento tamen adiuta superior
evadat: facilitioribus vero utilia: nam etsi vinci à naturâ sola possint
utilis tamen medicina est, ut ipsa natura minus laboret, & noxa in pos-
terum non relinquatur. Non enim de facilimis, sed de ijs loquor, qui in ge-
nere difficilium morborum faciliiores sunt, de quibus prodiderat Gale-
nus, eos duntaxat externo indigere auxilio, quos natura præ magnitudine
vincere non potest. Merito ergo dixerat *ECCLÆSIASTI-*CUS** medicum esse honorandum, honoribus nimis ei debitum: debe-
tur.

2. pars
prop.

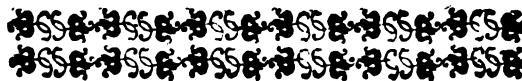
2. de locis 3.

tur autem medico in primis, ut in republica in precio habeatur; deinde,
 ut ex publico honestum habeat stipendium, ut pauperibus prodesse,
 & arti sua commodius vacare possit, ne unquam ut mercenarij medici
 vivant, sed eos tanquam vitæ parentes cuncti venerentur: eisdemque
 obedientiam præstent patientes, propter necessitatem ipsorum, quibus
 utilia sunt medicorum consilia, ut obiter ægroti officij sui moneantur,
 & agnoscant suarum esse partium medicis obtemperare. Ex dictis clare
 jam constare arbitror utrumq; esse necessarium, Deum orare, recedere
 à delicto, offerre oblationem: & deinde medico locum dare, quia ope-
 ra ejus sunt necessaria. Et constat quidem nisi Dominus custodierit civica-
 tem, frustra vigilare, qui eam custodiunt, frustra tamen Deum ignavos invo-
 care, cum vigilantibus, & bene consulentibus, ac laboriosis libentius ad-
 sit, ac ijs prosperè omnia cedant. Sic Jacob timens fratrem offendit ad
 se venientem cum quadringentis viris, precibus prius ad Deum fuis pro
 liberatione à tanto periculo, tamdem misit nuncios cum donis, qui-
 bus eum placaret: quo actu monemur, fiduciam quidem in Deo esse,
 collocandam, ab eoq; in primis auxilium implorandum, facienda tamen,
 quæ fieri decet in præsidium salutis, ne ea prætermittentes, Deum tenta-
 re videamur. Quamvis enim Dei auxilio potissimum nos confidere, ac ni-
 ti conveniat, nihilominus tamén humano consilio, industria ac diligentia
 faciendum nobis est, quidquid fieri potest, ad declinanda mala, & pericula
 imminentia, et ad superandas res arduas atq; difficiles. Nec enim expe-
 ganda sunt Dei miracula, ubi suppetit humana ratio, & facultas evaden-
 di ex periculis. Sic gubernator videm insurgere tempestatem,
 Dei auxilium implorat, nihilo segnius interim
 clavum moderans & antennam,
 detrahens.

Honor qua-
li medico
debeatnr.

Medici bo-
ni publicis
stipendijs
sunt alreddo.
Ægrotan-
tium mu-
nus.

Auxilium
à Deo im-
plerandū :
& præficia
humana
non omit-
tenda.

MEDICI SCIENTIAM NOBILEM ESSE, ET QUEM IN scientiarum ordine locum teneat:

CAPUT. X.

Tproprium est divinitatis, ex malis bona elicere: ita humanae malitiae peculiare, nodum semper in scirpo querere, & bona in deteriorem partem interpretari. Sic quia *ARISTOTELIS* dixit, medici opera esse necessaria, & medicum honorandum propter necessitatem, arguunt plerique; artem medicam ignobilem esse, ut quae non nisi propter necessitatem sit honoranda. Quibus favere videtur *ARISTOTELES*, qui de prima philosophia differens, inquit, ceteras scientias magis eam necessarias esse, nullam vero meliorem; si igitur artium omnium ea est melior, quae minimè necessaria, sequitur, ut ipsis argutantur, eam esse ignobilissimam, ac minimo honore dignam, quae maximè fuerit necessaria. Solutio tamen est, honorem aut ignobilitatem artium non ex necessitate esse metiendam: nam sunt actiones naturales in corpore humano, & artes quædam mechanicae in civitate necessariae: est & actio Solis in mundo, & principis in republica per necessaria, sed haec nobilissimæ sunt, illæ admodum viles. Et rursus philosophia prima, & artes aliae mechanicæ, utpote quae ad ornatum vel focum faciunt, minime necessariae; illa tamen optima, haec inutiles & abjectæ, saepe etiam perniciose; necessitas igitur sola nobilitatem non valet efficere, nisi alia accedant, virtus praesertim, cui, quia est boni semper effectiva, laus debetur, ut *ARISTOTELI* placet: ad laudem vero sequitur honor ut posterius quiddam atque præstantius: itaque propriæ laus virtutis est, quae boni cuiuspiam semper est effectiva, honor vero ejus dignitatis, quæ virtus peperit. Quia igitur medicus laudari debet, quoniam medicina virtute comparatur & exercetur, estque magni boni effectiva; idcirco etiam in honore haberi debet, ac tanto majori, quanto majorē dignitatem conciliat. Nascitur vero dignitas artis ex nobilitate subjecti & finis, subjectum vero medicinæ est corpus humanum, omnium substantiarum corporearum præstatißima: finis sanitas, summum bonorum omnium, quæ ad corpus spectant. Ideo *ARISTOTELES* recensens honoris causas primo loco ponit facultatem benefaciendi in ijs, quæ pertinet ad salutem vitæque tuendæ; quis igitur nisi infeliciter natus honorē lacerret ejus, qui salutis artifex in eo Deum imitatur, & vices ejus agit, siquidem salutem, quam ille, ut princeps & Dominus, donat, hic ut oeconomicus & minister procurat atque dispusat.

Honor avs
ignobilitas
arciam uide.

Medicus
eur hono-
randus.
Dignitas
artis uide.

2: Rh. 8. 4

Non ergo quia non necessaria ppter ea dicit ARIST. primam philosophiam esse cæteris scientijs meliorem, sed ppter subjectum ipsius, nimirum substantias separatas & rerum divinarum cognitionem, de quibus agit: neque E. C. L. S. vult eam nobilorem artem esse, quod magis necessaria, sed medicinam honorabilem, quia ppter cæteras sui dotes necessaria etiam est, necessitas enim, quæ necessitas, non minuit sed potius auger honorem. Nec de sunt, qui hunc locum separatè legant, ac si diceret: honora medicum ppter virtutes, beneficentiam, & artem, quæ callet: deinde ppter necessitatē creavit eum altissimus, hoc est, scientiam ipsius & salutares herbarum virtutes, quibus utitur. Neque etiam quod medicinae osores ulterius obijciunt, indignū quidpiam videri debet, quod vilia quæcumque & immunda, utpote fæces, lotium, purulenta carcinomata, terti bubones, menstrua, sputa, sudores sub medicinae tractationem cadat, quod dedecent, ut ipsi putant, virū philosophi. & ingenuum. Nam haec & similia non tam sorditiae & ignobilitati artis mediceæ sunt tribuenda, quam virtuti, ac subjecti præstantiae. Ut enim Sol nullam amittit dignitatem, quia radios suos super lumen alia quod obsecna mittit, ut illuminet terram: ita nec medicus, si haec adspiciat, ut introducat preciosissimam sanitatem, & potest ingenuus medicus ea, quæ videri cupiam sordidiora possent, mācipijs suis obeunda cōmittere: Idcirco nunquam obstatere, quo minus nitidissimus semper principum, Regum, Imperatorumque, mensis, medici inspectores exhibiti, ornamento ipsis fuerint, quos intimos seper habeant, non ut satellites, qui latus tueantur, sed ut vita suæ moderatores, ad quorum nutrum vivant, quicquid soli merito soleant Imperatoribus imperare.

*Altera lo.
Eto loci
Ecclesiast.*

Simila,

*Medici Imperatoribus
imperant.
Obiectio a-
lia.*

*Galeni In-
cuso,*

*Respons.
Artus scit
itæz, ra-
tio in quo
sita.
Cap. 1.*

At dicet aliquis, quisnam honor inesse potest merita arti & illiberali, ut pote uni ex ijs, quæ opus constituunt & quod magis mirabere, non novum quiddam & de integro formatum opus, in quo nobilitas quedam spectaretur? Nam sunt qui vile ratum resarcendi & collapsa instaurandi officium medicinæ tribuunt, ut resarcendorum calceamentorum seu vestium munus. Quibus suffragari videtur Galen, qui in lib. de con. are. med. posteaquam dixit duplicates esse factivas artes, quasdam quæ res ipsas confiant; alias quod labefactatas instaurent, medicinam in earum numero potius collocavit, quod re jam factam reficiunt, quæ quæ aliquid quod prius non esset edunt. Res hallucinari eos, qui nomine artis non nisi vilioribus tribui arbitratur, artæque opere, scientiam cōtempnione definiunt, quod sit ut neque artis neque scientiarum rationem intelligat: contemplatio enim non scientiarum, sed theor. scientiarum ratione constituit, ut opus practicæ, teste Arist. qui 2. Met. scientiam dividit in theor. cuius finis sit sola contemplatio ac veritatis cognitio; & practicam, cuius finis opus sit.

*Scientia
nomen
multiplici-
ter sumitur*

1.
2.

*Scientia
definitio
Scientia
& ars ut
differant.*

3.

*Artes sci-
di, & sci-
tiae faciendi*

4.
*Scientia
pressi sum-
pta defini-
tio
Medicina
scientia est*

*Artium se-
cundum scien-
tias divisiō.*

Porro scientia nomen multipliciter accipitur: primo modo, quo sciri quidquam possit in universum, quo quidem pacto vilissima quæque ars, aut noxia, aut sophistica ipsa, ut coquendi, ut adulandi, ut lenonia, & pleraq; aliae scientia vocari solent, sive bono, sive malo cedant. Secundo modo scientia sumitur, ut artem quandam, atq; scientiam denotat, utilē & proficuam, & tunc definitur *scientia sive ars multarum de una re comprehensianum seu habitu collectio, ad finem aliquem utiliter vita*: qua quidem ratione dubium non est, medicinam artium omnium esse pulcherri-
mam ac præstantissimam. Sunt tamen qui tertio modo scientiam constituunt, in rerum cognoscendarum investigatione: artem verò in applicatione ejusdem cognitionis ad materiam, ut si Geometria & Arithmeticæ naturam in contemplatione constitutas, scientiam dicunt: si verò jam castra agrosq; metiari, aut accepti & expensi rationem subducas, ad materiam descendendo, artem: Ita tamen, ut priores illas artium nomine interdum appellare liceat, posteriores scientia: vel potius eas artes sciendi, has faciendi scientias: quique illas cal-
lent, utrosque Geometras & Arithmeticos: non aliter quam physicos hodie vocant, tam qui medicam artem exercent, quam qui de rerum na-
tura philosophantur. Quarto modo pressius sumitur scientia nomen pro habitu, qui demonstratione gignitur: & hac etiam ratione medicina-
scientia est, utpote in qua multæ fiunt demonstrationes: nimis quod contraria contrarijs currentur: quod homo ob id doleat, quia unum non est, sed ex contrarijs compositum: & quod, qui crescant, plurimo egeant alimento. Præterea quia illa est verè scientia, quæ in certo aliquo subiecto versatur, de quo proprias affectiones per propria principia demonstrat, quæ omnia medicinæ conveniunt. Adhuc quia artes sive scientia dividuntur in superiores, scilicet physicam, meta-physicam, ac tres agentes ethicam, economicam, & politicam: & in inferiores, quæ liberales & serviles comprehendunt, quarum illæ dicun-
tur quatuor mathematicæ, & tres sermocinales, serviles septem efficien-
tes, hoc disticho comprehensæ.

Lingua, tropus, ratus, numerus, sonus, angulus, astra:

Rus, nemus, arma, ratis, vulnera, lana, faber.

Nemini autem dubium esse debet, quin ut theologia ad meta-
physicam, Jurisprudentia ad politicam; ita medicina ad physicam redu-
ci debeat, qua ratione non scientia duntaxat, sed superioris ordinis
scien-

Scientia dicenda est. Quod si contendas, in medicina inutilia esse, quae cunq; ad curationem non diriguntur, quantumvis pro sola contemplatione accipiatur; atque ita practicam esse, quia nostra intentio rerum naturas non immutat: Huic ego lubens assentior, sed id nulla medicinæ iniuriâ fieri censeo. Non enim præferri debent scientiaz, quæ nudam contemplationem spectant, ijs, quæ unâ cum ipsa speculatione ad opus utile descendunt. Scire, inquit philosophus, est propter ipsum operari, & qui praxin theoriz conjugit, perinde est ac si fructus ex arbore colligit: quid autem utilius ac fructuosius ipsa corporis sanitatem & valetudinis conservatione?

Neq; verò tam vile ministerium tractat medicina, ut qui diductos ealceos reluit, aut laceras vestes resarcire conatur, quod fuerat in contumeliam allatum. Est enim præstantius quidpiam corporis sanitatem instaurare, quam integrum etiâ preciosissimam vestem de novo conficeret: ut si quis collapsam cœli partem resarcire potuisset, nō vilis is artifex esset, sed egregius, & qui divinitatem quandam præ se ferret. Sed enim, medicina potius naturę ipsius socia ac ministratrix, una reficiendis conservandisq; operibus ejus præstet, & plerumque quæ natura ipsa efficere non potest, perficiunda sibi proponit, ut sextum digitum secare, & quidquid superadditum corpori est. Tum si quæ aliaz artes opera resarciantur, aut non solùm lucri causa servatum non cupiunt, aut interiri statim exceptant: contrà quam medicus non solùm labefactata illa ex parte valetudinem instaurare, sed eandem efficere & conservare conatur, ita ut non in sanitate morbum, sed in morbo sanitatem procuret, & ut illa homo diutissimè fruatur, ac à morbis quâvis ratione præservesetur. Nihil enim moror, quod contrarium faciant mali quidam medici, qui plus iusto faciundæ semper medicinæ intenti, undiq; conquistos ægros sibi occurrere cupiunt, & ad aucupium suum trahunt, popularem quandam auram hac utique ratione sibi captantes, seq; ægrorum frequentiâ interdum etiam ementitâ venditantes apud omnes, nec unquam se pro medicis gerentes, nisi res sibi sit cum morbis, qui si prorsus nulli sint in corporibus sanorum, quocunq; tandem pacto accersere non dubitent, ne non semper aliquid agere videantur, cum potius in assequenda sanitatem, quâ in summâ quiete homines fruantur, laborare debuissent, boni ducis ac politici exemplo, qui in bello non aliud querit, quam pacem, in pace vero cavit diligenter, ne quid moveatur, quo amitti pax ipsa possit.

Obiecitio.

Solutio.

Medicina
interdum
facie, que
natura non
potest.Mali medi-
ci popula-
rem auram
ne captent.Bonis med-
ici boni po-
litici offi-
cium,

MEDICA ARS CVM MILITARI CONFERTUR, ETCUM agricultura.

CAPUT. XI.

Ge vero & siquidem medico honorem in republicâ deberâ
absolutè prodidimus, quem inter reliquas disciplinas locum
respectivè habere debeat, accurate dissertemus: à quâ dis-
quisitione facile me explicabo, si præmisero, tria esse reipu-
blicæ membra principalia, rem litterariam, militiam, & agri-
culturam: deinde verò rem litterariam tres præcipuas disciplinas com-
prehendere, Theologiam, Jurisperitiam, ac medicinam: quibus aliæ infe-
rioris notæ ministrant, & quasi subalternæ sunt; tres nimurum sermoci-
nales grammatica, rhetorica, & dialectica, ac utraq; philosophia natura-
lis atq; moralis. Quia vero, ut postea palam fiet, ars bellica irascibili no-
stri corporis facultati, litteraria agnoscitivæ seu rationali correspondet:
luce meridianâ clarius est, rem litterariam subindeq; medicinam, quæ u-
na ex præcipuis partibus sapientiæ est, tanto militiae anteferendam, quan-
tò ipsa cognoscendi ratiocinandiq; vis irascibili censetur præstantior.
Post quas agriculturæ honor debeatur antiquitatis & naturæ, ea enim
fuit prima mundi ars, & maximè naturalis: instituit enim eam Deus in-
ipso mundi exordio: nam scriptum legimus: *Emissit Dominus Adam de pa-*
radiso voluptatis, ut operaretur terram, de qua sumptu est. Et paulo antè po-
suerat eum in paradiso voluptatis, ut operaretur, & custodire illum. Itaq;
hæc prima omnium& in statu innocentia homini, injuncta est, & post pec-
catum sola ei indicta: naturali enim ordine prima occurrit agricultura
parando vietui degendeq; vitæ necessaria. Idcirco Sapiens: *Non oderis,*
inquit, laboriosa opera, & rusticationem creatam ab aliisimo; & ARIST. agri-
culturam dixit omnium artium esse justissimam, ut quæ citra cuiusquam
injuriam & ingenti cum utilitate omnium exerceatur, non enim ab ho-
minibus aut volentibus, ut cauponaria & aliæ mercenariaæ artes: aut ab
invitis, ut ars bellica, commodum suum & lucrum querit; & est earum
xerum, quæ sunt secundum naturam; nam secundum naturam est edu-
catione omnium à matre, quare etiam hominibus est à terra: contrà vero
merca-

Tria res.
membra.

Tres præ-
cipua disci-
plinae.

Medica ars
militari
præstantior.

Agricultur-
a laus.

Gen. 3.

Bcclof. 7.

mercatura mercium præter naturam: fœneratio verò etiam contra naturam, quia facit, ut pecunia pecuniam pariat, quæ tamen natura sua sterilis est: & ideo usuræ prohibitæ, ne homines intenti avaritiae deserat actus honestos & industriosos, & ne deserantur culturæ agrorum: His adde, quod cultura terræ mirabiliter animum nostrum excitat ad observationem & admirationem divinæ providentiaz, pastoralis vero, quæ altera agriculturæ pars est, maxime honesta & quiera fuit semper habita, & à multis magnisq; vitijs remota. Ideo commendatur in Patriarchis sanctis, qui pecorum nutritores erant à pueritia sua, & ipsi & parentes eorum: & merito quidem. Nam in ea procul dubio exprimitur justa servitus, & justa dominatio, cum pecora homini serviunt & homo pecoribus dominatur. Est autem maxime secundum naturam, ut rationalis creatura dominetur irrationali; servum autem hominem homini vel iniqitas fecit, vel adversitas. Et exprimit insuper pastoralis vita certum quoddam gubernandi genus: idcirco puto divinum virum MOSEN, & priores populi Israelitici ductores, atq; etiam reges, Gedeonem, Saulem, & ipsum prophetam simul atq; regem Davidem à Deo constitutos, ut prius essent pastores & gubernatores pecorum, quod tantò suavius atq; prudentius possent populos gubernare: & proceres illos Romanæ nobilitatis & antiquitatis viros ex agris ad imperia & regna accersiti mos fuit. Xenophon dixit, nil sibi tam regale videri, quam studium agri colendi. Cyrus Persarum rex ingenio præstans & gloriâ tanti imperij clarissimus, agrum ipse sibi conserebat, arboresq; sua manu satas in ordinē disponebat. Longum est et alios recensere principes viros, qui manibus triumphalibus agros colere consueverunt, & tranquillitatem rei rusticæ cognoscentes, depositis imperijs & imperatoria purpura ad illam se contulerunt. Merito igitur VIRGILIUS in laudes honestissimæ hujus ac. 2, Georg., pacatissimæ vitæ sic exclamat:

O fortunatos nimium, sua si bona norint,
Agricolas, quibus ipsa procul discordibus armis.
Fundis humo facilem victimum iustissima tellus.

Et HORAT: Beatus ille quis procul negotiis,

Vi præca gens mortaliam,

Paterna rura bobus exercet suis. Et,

CLAUDIAN. vero Hic radiant flores, & prati viva voluptas.

Ingenio variata suo: fulgentibus illic

Mercaturæ.

Vtura cur prohibita.

Agricult. ad pietatis facit.

In pastorali: vita justa servitus & dominatio: representatur.

Pastores plerique reges

Cyrus a. agricultura deditus.

2. Carm.
Ad Ruffin:

Surgamus

*Surgunt strata coris: hic mollis frangitur herba,
Sollicium curis non abruptura soporem:
Turba salatanius lasus ibi perstrepit ades,
Hie avium canus, labenis murmura rivi.*

Et vero scitum dignum est, quod primo de re rustica C A T O refert, pri-
scos olim laudare solitos bonū quēq; , bonum agricolam , bonū colonū,
& qui ita laudabatur, amplissimē laudari existimabatur. Sed redeo ad mi-
litarē disciplinam, & certē bello nihil magis ferinū esset, nisi comparare-
tur ad tuendā pacē, quā homines vacare possint sapientiæ boni; ac veri
contemplationi, & ipsius Dei vero cultui. Sed enim propter quod unum-
quodq; tale, illud magis tale, si igitur bellum est laudandum propter
sapientiam & intelligentiam, hæc ipsa profectō præstantior honorabi-
lior; erit ipso bello : neq; tamen omnes litterarias artes bellicis omni-
bus anteponimus, ut grammaticam imperatoriæ, sed præcipuas præci-
puis, mediocres mediocribus, & infimas infimis. Habet enim utraq; rei-
publicæ pars bellica nempe & litteraria partes multas dignitate dispare.
Quod si interdum militaris cunctis litterarijs artibus se præfert, id qui-
dem propriā suā & consuetā vi facit, dum manibus arma gestat, intef-
quæ silent leges & rationes. Facilis tamen nobis hic victoria erit, quia ra-
tionibus potiūs, quam armis contendimus.

Neque tamen diffitemur, maximam esse Imperatoriæ militaris
cum arte medica similitudinem : ut enim Imperator suos habet chiliar-
chas, centuriones, manipularios, & deceuriones : ita medicus perfectus
chirurgos habet, pharmatopeos, vulnerarios, & ministros alios, quorū
etiam artes callet easq; exercet, si quando necessitas urget. Quā etiam
ratione norunt Imperatores arcuuti, jacula vibrare, cominus gladio aut
hastā pugnare, verū non ut imperatores aut reges hæc omnia præ-
stant, sed per alias artes Imperatoriæ ac Regiæ ministras. Et ut in mili-
tari finis, pax ipsa est, aut certe victoria, quam pax statim sequatur, &
dux optimus ijsdem artibus victoriā ex hostibus reportabit, & partam
tuebitur pacem, aut præsentem firmabit, aliquid semper faciendo pacis
causa: sic quidquid à medico, quā medicus est, quo cunq; tempore, &
qua cunq; artis parte fit, id sanitatis semper causa fit & ut corporis to-
tius functionem justam atq; æquam, veluti corporis pacem quandam,
obtineat. Et ut dux in parandā victoriā instrumentis utitur bellicis,
hastis nimirum, jaculis, gladijs, ac bellicis tormentis : ita medicus phar-
macis

Imperato-
ria milita-
ru cum me-
dica arte
similitudo.

Dux opti-
mi munus.
Medici bōs
di munus.

macis, unctionibus, ac sectionibus. In pace ne quidquam, quo amitti pax ipsa possit, invehatur, diligenter cavit bonus imperator, seditionum semina tollit, intestinis discordiis multo ante prævisis, inchoantibus, ne dum erumpentibus occurrit: eadem ratione sanitatis defensor medicus, ne quid, à quo amitti sanitas possit, cōmittatur, sedulò præcavebit, & affectionum caufis ante visis, inchoantibus morbis, antequam erumpant, sese opponit. Porro si quid timendum ab externo hoste sit, hoc non ignorabit prudens imperator, & aut pacem tempestivè componet, aut fines ruebitur suos, arces muniet, longissimeq; venienti hosti sese opponet: sic externis morborum causis perspectis, providus medicus diætam præscribet, nociva omnia vitabit, corporis arces, hoc est, partes principes roborabit. Conjunctione inter se admodum sunt artes gerendi belli, & conservandæ pacis, ita ut illi potissimum commendentur, qui domi forisque re bene gestæ, & belli & pacis artibus floruerunt, partaq; bello victoriæ & firmatæ pace ad hujus studia se converterunt: ita profecto conjunctionissimæ sunt artes profligandi morbos, & valetudinis conservandæ, ut ille potissimum medicus commendetur, qui tam curatricem, quam conservatricem artis partem calleth, partaq; corporis sanitatem & firmatis ipsius functionibus ad eas conservandas semper intentus est. Econverso, qui bello tantum clari duces pacis artes neglexere, aut ne scivere, quivè non in bello pacem, sed in pace bellum quæsiverunt, inter politicos referri minimè possunt, aut debent. Audiant hi Æneam, sic loquentem apud Maphæum:

*Nunquam acies, nunquam arma libens in prælia movi,
Sed vestris actus furis defendere toto
Opervi, & hucis Troianas robore partes.*

Sed ut illi potius bellorum studio sanguinarij pacis otio neglecto, & interturbata quiete, in quæ desides & inglorij vivere suspicantur, ut habeant quo spiritus suos alant turbulentos, frementis armatiq; Martis tumultum ubiq; quærunt: ita pro medicis prudentibus aut politicis habendi non sunt, qui nunquam se tales existimant, nisi res sibi semper sit cum morbis. Denique in eo ars medica & militaris similes vindentur, quod pari pensu ratio plus posse in utraq; videatur quam fortuna. Ut enim militari licet non ignoremus, quam fortuna in bello dominetur, fortem tamen ac militari virtute præditum Imperatorem deligimus potius quam fortunatum: ita profecto etiam, si

*Ratio for-
tunæ plus
potest.*

*Medici qui
digendi.* casu s^ep^e ac fortunâ quâdam contingat sanitas, sive ea temere, siue ab inexperto aliquo introducatur; medicos semper tamen prudentes virti eligunt potius scientissimos quosq; ac expertissimos, quam temerarios, & fortunatos, quiq; casus etiâ plerumq; insuetos ex adverso occurrentes, & morbos antea non visos, neq; auditos ratione ducti superare noverint: nam si quæ alia ars, medicina sane omnium maximè ratione nitiatur potissimum, experientiâ stabilità, sine quâ manca futura semper sit; ex quibus ut ratio temeritatem respuit, sic experientia casum, quem in experientia filium esse novimus.

IVRIS PR VDENTIAE ET MEDICINÆ COMPARA- tio :

CAPIT. XII.

*Jurisconsulti
arg.* Llud porrò perdifficile nobis videtur, ac minimè tutum, jureconsultos in certamen vocare, quibus neq; arma defunt, brachium nimirum seculare, nec rationum momen ta, ex authoramentis præsertim deducta. Tentabo tamen eà, qua potuero, modestiâ acerrimam illam & agitatissimâ inter medicos & jureconsultos de priori in repub. loco controversiam ventilare, ac' citra invidiâ dirimere: propositis priùs rationibus illorum, quibus principatum in republica sibi deberi instantissimè contendunt. Primo, inquiunt, jurisprudentia versatur circa administrationē justitiae, qua maxima est omnium virtutum, Hespero & Lucifero formosior: sūtque jurisperiti justitiae sacerdotes, boni & æqui profidentur notitiâ, æquū ab iniquo, licitum ab illicito separant, bonos non solum metu poenæ, verū etiam p^remij exhortatione efficere homines cupiant, ideo *domini iurisconsulti oraculum dicitur totius civitatis*, sine quo re^ce feliciterq; habitari nō potest civitas, neq; hominū vita in columis, quieta, beatāq; esse. Deinde, quia medicina sanitatem solam spectat vel conservandā vel recuperandam: legalis vero sciētia ad publicum bonum sit comparata, publica verò utilitas privatæ semper præferenda sit, & propriea medicis jureconsultos, qui non singulorum hominum, sed totius reipublice vitam ac sanitatem, hoc est, justitiam tueantur. *Insuper*, quia, ut in procœmio Digestorum scriptum est, omnes alia artes vilissimæ sunt respectu scientiæ legalis.

galis. *Hic addunt ipsius scientia à quibusdam allata definitionem, nē-pe Jurisprudentia est rerum divinarum & humanarum notitia, insit aq, iun-
stis scientia.* & quod vita ac necis potestatem habere videantur. Ex quibus concludere nituntur, se circa animam, medicos vero circa corpus versa-
ri, ideoq; à subjecti nobilitate nobiliores esse. Sed enim argumenta c. 7. & g
superiūs contra medicinam allata, repetunt, quibus accumulant medicorum dissensiones, laborem corporalem in visendis ægrotis, manualem o-
peram in chirurgiā, quæ tercia est medicina pars: & quod operæ suæ mercedem accipiant; & medicina de terra sit, justitia vero de cælo pro-
spexerit, ut illud interim omittam, quod à quibusdam satyricè in eorum subsidium affertur, pronunciatum olim fuisse, ut præcederent fures &
carnifices sequerentur. *Hic adjungit Tiraquellus, quod in eodem loco le-
gislator medicorum & artificum mentionem fecerit, & alibi liberalem
artem à medicina separaverit, & quod medicorum unà cum servis men-
tio fiat: Ita Iosephus mandaverit servis suis medicis, ut corpus Iacobi cō-
dirent. Imo si Deo placet, neq; obstetricibus digniores esse medicos, vult
Tiraquellus, quia in Decretis dictum sit; si duobus vel tribus vel pluribus re-
licta fuerit optio notarii astimentur 20. solidi, medici ac obstetrices 60. & alibi:
audiat præfœ provincia obstetrics, que utique medicinam exhibere vi-
dentur. Sed & Lege placet, parabolano petere non posse, scribitur, ubi Accur-
sius & Tiraquellus per parabolano medicos intelligent. His atq; similibus
argumentis jureconsultilité hanc jamdudū sibi adjudicatā esse credūt.*

Tiraquellus
alia arg.
e.

Verum enim verò medici ad ea minimè muti, suas etiam opponunt
rationes, & eas quidem validissimas: medicinam dicunt facultatem esse
liberam, ac libere agere, cùm ratio dictat, non tamen ex legem, sed quæ
rationibus leges suas accommodet, non rationes legibus: Econverso
jurisprudentiam duram servire servitatem, legibus addictam, ad alio-
rum quorundam, eorumque diversorum, sæpè etiam inter se pugnan-
tium nutum conditis, quas negligere aut præterire piaculum sit & ca-
pitale. Deinde quia præterquam quidquid sunt, id totum ex alte-
rius arbitrio pendet, hærent etiam, in scripto, in voculis, in litteris, rem
ipsam nunquam spectantes: testium autorumq; tantummodo multitu-
dine decertant: & autorum suorum voluntatem aut iusta, contra o-
mnem omnium rationem, ad extremum usque, per æqua, per iniqua-,
mordicus tuetur, quos cum medicis ex commentario cōferre liceat, quos
apud solide doctos nullo in loco esse ônes norūt. Itaq; medicos per causas
sunt.

Medicorum
rationes.

Medicina
facultas li-
bera est.

Iureconsul-
ti dictis a-
liorum in-
sistunt.

& rationes res suas tractare: jureconsultos aliorum dictis insisteret, unde illud apud ipsos solenne est: Erubescimus, cum sine lege loquimur. Secundo quia difficilius subindeq; honorabilius sit, de multis agere & præstantissimis rebus, quām de paucis & minus præstantibus: agit verò medicus de cœlo, de elementis, de anima, de homine, deque cæteris omnibus, quæ in mundo reperiuntur: cum tamen jura tria duntaxat respiciant, vitæ honestatem, alterius laisionem, & tribuere unicuiq; quod suū est, quæ cum accidentia sint corporum, de quibus medicus tractat, accidens verò semper ignobilius subiecto, cui inhæret, propter instabilitatē; consequens est medicinam subiecto nobiliter esse jurisprudentiā. Tertio, quia sanitatem sibi finē proponit, quæ teste Plutarcho, ac nemine refragante, est maximè divinum, longeq; blandissimum virē condimentū. non enim de fidejussione, stipulatione, aut jure hereditario, quæ solūm pertinent ad tuendam rem familiarem, medicina agit: sed de propulsandis morbis, cuenda valerudine, & servanda vita, qua nihil est mortalibus preciosius.

4.
Mod. sub-
jecto pre-
stantor iu-
nupruden-
tia.
Ciceronis
locus pro
Maurana.

Quarto, quia medicina secretiores causas investigat, idcirco ad ejus consequitionem logicā & philosophiā omnino opus est, cum tamen sola grammaticæ cognitio ad jurisprudentiam sit satis, ideoque dicebat Cicero adeo difficilem rem non esse, quoniam per paucis ac minimè obscuris litteris continetur: atque adeo triduo se jurisconsultum profiteri posse. Quinto, quia scientia una nobilior est alterā, vel propter subiecti nobilitatem, vel propter demonstrationis certitudinem, vel propter utrumq; simul: atqui corpus humanum præstantissima haud dubiè est corporearum omnium substantiarum, & reliquæ substantiæ, de quibus medicus tractat, accidentibus præferuntur: idemq; per causas & rationes investigat, quæ certissima est cognoscendi ratio, è contra vero jureconsultus logicā & philosophiā destitutus, ob idque ARIST. jurisprudentiam neq; artem esse dicebat neque scientiam, quilibet enim prudens esse potest, et si indoctus, non tamē sciens. Plato vero indicium male constitutæ reipublicæ esse affirmat, si multi in eā jurisconsulti inventantur, & pleraq; sunt regna atq; imperia, quæ ipsis utiliter careant, ut Orientalium fere omnium, ad quorum imitationem eos etiam ex universa Pannonia Mathias Corvinus expulerit. Sexto, jureconsultos de anima non agere dicunt neq; de ipsis virtutibus, cum illius tractatio ad philosophiam naturalem pertineat, hæc ad moralem: conducere quidem admittunt reipublicæ moderatoribus cognitionem virtutum ac vitorum.

6. Ethic.
cap. 5.
Prudens
quæ esse po-
teat, et si in-
dictus non
samen sciēt.
Pleraque re-
gna carent
jureconjur-
tu.

6.

tiorum ad benè gubernandam rem publicam, hanc tamen reliquos jure-
consultos non habere sicuti habuère legislatores. Neq; tamen conce-
dunt jurisprudentia esse rerum humanarum divinarumq; notitiam, nisi
quatenus inter homines externis ritibus exercentur, potiusq; definién-
dam boni & æqui notitiam, licitum ab illico discernentem, idq; aucto-
ritate Budæ in annos. *ad Pandect. & Celsi in libro digest.* unde ejus finis
propriè ad operationem tendit, non ad speculationem, est enim philoso-
phiaz activæ pars; sed nec semper justi & æqui patrocinium suscipere
ajunt, cum sæpius alter affirmativam, alter negativam partem rei judi-
candæ defendant, unde fit, ut eorum unus in justū semper tueatur, prout
pars hunc aut illum convenerit prius, idq; per plures dies, menses, & an-
nos, lites interdum data opera protrahentes, quo ad misererorum nummi
penitus exhaustantur ac eloculentur, tantum abest ut bona publica &
privata defendant.

Ad ea vero quæ in medicorum contumeliam. ulterius affereban-
tur, respondent medici: suas controversias in unum semper finem ten-
dere, nimirum sanitatem, quā diversis remedii utpote sanguinis missio-
ne, vel purgatione, sic aut sic facta, cōsequi possint, neq; unum morbi, al-
terum naturæ causam unquam tutari: easq; dissensiones unā die, sæpe et-
iam unā horā componi. Multo minus laborem corporalem medico præ-
judicium afferre, quia non nisi ex accidēte illum suscipiant, quoniam æ-
gri ob debilitatem ad ipsos venire nequeunt: non aliter ac cathedræ
moderator docere non potest, nisi quotidiè abeat in Lyceum, cuius ta-
men officium docere sit, non abire: nobilitatem verò artis non spectari
ab eo, quod per accidens, sed quod per se facit, aut patitut artifex. Potro
elegantiorem medicinæ partem, à quā chirurgia & pharmaceutica se-
parantur, vicitus ratione, & ex syngrapha pharmacis, aut consulendo ju-
bendoque, quod sine omni sorditie fit, exerceri. Quid? quod neque quod
sua operæ mercedem accipiant, nobilitati detrahit: nam & milites me-
rent & duces, & ipsi imperatores, neq; ad nobilitatem interest, mercedē
recipias au non, sed ex quā arte recipias: nec medicus lucratur, quā me-
dicus, sed quā paterfamilias vicitum familiaz querit, ex arte honestâ & no-
bili. Imrao propter utilitatem finis, quem sibi proponit, & nobilitatem
artis, quam tractat, magna semper à magnis principibus illis fuerunt as-
signata stipendia, ut viri aliqui mediocris fortunæ artem nobilissimam
decenter exercearent. Nec merces illa dicitur, sed honorarium, & quia-

*Definitio
juruprud.
ex Budæ.*

*Ad argu-
menta con-
tra medi-
cos respo.*

*Labor cor-
poralis non
præjudicat
modici no-
bilitatis.*

*Nihil inter-
est, an mer-
cedem acci-
piat arti-
fex sed ex
qua arte.*

quantum quisq; dederit, non poterit exæquare beneficium medicinæ, propterea medicus munere illo honoratur & gratitudinis signo. Quæcunq; vero à Tiraquello adducuntur argumenta, elevatae videntur autoritatis, quia nemini licet sibi jus dicere & judicis ac partis vicem gerere. *L. generali. C. nequis.* Ne tamen ejus contumelia dictoriaq; in medicos gratis illata videantur, ad primum respondent, in legibus nullum spectari ordinem, ut ex ipsis constat: *L. nec enim ordo ff. de solut. & libert.*

Deinde, si, quia in eodem textu artificum & medicorum mentio fit, sequeretur, medicos esse mechanicos, idem de valetudinarijs dicendum esset, quorum etiam ibidem mentio facta est. Concedit princeps aulicis omnibus privilegium, ut absque lumine per civitatem cum armis possint discurrere, nec propterea aulici omnes suam dignitate æquales, & e-converso. Quod autem liberalem artem separaverit jureconsultus à medicinâ, factum aut quia medicina altioris ordinis sit, ut superiori capite diximus: aut si inferiorem esse intelligat, de Empiricâ plane à Theoreticâ separatâ, intelligatur: qua etiam ratione procuratores viles ab eodem jureconsulto nuncupantur. Neque ullum præjudicium medicis afferre potest, quod in eadem lege cum servis nominentur, nec seruos aliquando fuisse, principum nimirum, quorum etiam virinobilissimi & ipsi jureconsulti servi sunt; vel si alias medici in numero servorum collocentur, quia fortasse bello capti, coacti serviebant eodem jure principes etiam, nedum nobiles & medici ipsi, servire coguntur. Id vero, quod glossator ait, medicos non esse majoris precij quam obstetricas, omnino repugnat verbis ipsius decreti, quæ sunt majoris auctoritatis, ubi medici nobiliores fuerant declarati, quam jureconsulti, quam nobilitatem glossator ipse, insertis illis verbis, voluit attenuare: *In lege vero, si duobus vel tribus, medici non affirmantur ut obstetricas, sed favore quodam obstetricibus cōceduntur eadem portio, quam medicis, quod potius in honorem medicorum, quam in eorundem ignominiam cedit, si quidem etiam mulierculis, quia medicinam exercere videntur, eadem portio attribuitur, quæ medicis fuerat concessa, & idem jus cura professoribus artium liberalium, quæ omnia ad medici dignitatem pertinent: quippe qui non solum sint honorandi, verum etiam eorundem ministri atque ministræ obstetrices, qua ratione principum servis domini privilegia communicantur. Immò, inquiunt medici, si ab adversariis desumptis telis liceat pugnare, quæ propterea erunt majoris efficaciz, medi-*

Nemo posset esse & pars & iudex.

In legibus ordo non spectatur.

Iurus loca de medicis explicatur.

Med. altioris ordinis est quam artes liberales,

medicos jureconsultis digniores esse constat ex ipso Decreto, ubi sic scriptum legitur; nec medico pleriqe. non satis.
reddere volunt honorem suum, nec operario
mercedem: & paulo post: *advocatus autem vendit iustus patrocinium, iure-
consultus verum consilium*, ubi de medicis mentio fit, tanquam de viris ho-
norandis, de jureconsultis, uti de mercenarijs. *Eg. 4. § sed ob&stetrics. medi-
corum.* inquit. *eadem est causa, qua professorum, nisi quod iustior, cum isti salutem
hominis multi studiorum cura incumbant: ideo medicis ipsis extra ordinem ins-
dicti debet: ubi per medicos Ulpianus eos intelligit, qui via naturali me-
dentur, non Empiricos, qui de genere medicorum non sunt tenendi,* *Medicis ox-
tra ord. ins-
dicendum.*

Et paulo post inquit imperator: *audiant presides provinciae ob&stetrics, que
utique medicinam exhibere videntur; vides tanti fieri medicinam, ut ob-
stetricibus, etiam si vile exerceant munus, quia tamen eam quodam-
modo imitari videntur, idem jus concedatur, quod artium professori-
bus.* Sed enim ex constitutione Imperatoris *CONSTANTINI* *10. Cato.
Lex celebris
imperato-
riuConstan-
tini de ma-
dicu&docto-
legum.*
sic scriptum legimus: *Medicos, grammaticos, & professores alios litterarum, &
doctores legum una cum uxoribus, & filiis, nec non & rebus, quas incivitas
tibus possident, ab omni functione, ab omnibus oneribus, vel civilibus, vel publi-
cis, immunes esse precipitum;* & *neque in provinciis hospites recipere, neque ul-
lo fungi munere, neque ad iudicium deduci, neque eximi, vel exhiberi, vel iniu-
riam pati: ut si quis eos vexaverit, pena arbitrio iudicis plectatur: mercedes et-
iam & salario eis reddi subemissa, quo facilius liberabitur studiis & memorialis
artibus malos instaurant.* Et *L. 6. C. de comitiis & Arch.* medici principi-
*Archiatrib
equales du-
cibus, &
principium
vicariis.*
um, dignitate æquales ducibus & vicariis constituuntur sub his verbis: *Archiatris intra palacium militantes, si comitiva primi ordinis nobilitarerint
gradus intra vicarios exarari precipitum.*

Sic utrinque instructas armatasqe; medicorum & jureconsulto-
rum acies, corundemque hinc atrociter provocantium, illinc paribus
armis iniuriam propulsantium proritatos exacerbatosque animos
componere pro virili tentabimus, minimè curantes aut livorem Tira-
quelli aut Hippolyti Obitij aliorumque parum modestam vehemen-
tiam, quod ut accuratius fiat, præmittamus, juris peritiam duplē esse, *Iurisperita
alteram Architectonicen illam quidem, quæ ipsa leges statutaque con-
dit, estque quædam omnium nostrum imperatrix, quæ res publicas admi-
nistret, civitatumque multarum ac nationum status legibus suis fix-
mat, aut in melius commutat: Quam quidem professi sunt Solon-,
Lycurgus, Draco, Plato, Aristoteles, Paullus, Scævola, Legisla-
res, Ulpi-*

Ulpianus, & pleriq; atij receptissimæ, autoritatis clarissimi viri, quorum ingens extitit numerus, philosophi illi ac verè politici scientiæq; politici scientillimi, qui nutricem habuerunt philosophiam, quos medici tanquam majores suos perinde atque alios philosophos suspiciunt, colunt, ac venerantur: quippe qui scientiæ nixi, & habitu constabilito ratione ducti scripserunt: Alteram litigiosam illam, quæ in agendis causis versatur. Similiter etiam Architectonicen esse medicinam quandam, & imperatricem, non solum quod multos dicto obœdientes habeat, verum etiam ac longè quidem magis, quod Architecti, regisq; atque imperatoris optimi more rectam secum rerum suarum validamque, atq; inconcussam rationem constituens, menteq; eam atq; intellectu stabiliter firmans, leges ipsa sibi medicas dicit, easdemq; ad regionum, locorum, ætatum, sexuum, habituum, consuetudinum, conditionum omnium diversitatem moderetur; quandoquidem ea artium in primis dos sit, vel omnium nobilissima, ut ratione nitentes & stabili intellectus habitu firmata, dare se in usum omnem queant, quidquid tandem obveniat novum, insolitum, dissuetum. Ita antecessores nostri Hippocrates, Galenus, Avicenna ad exemplar artis medicæ, quam mente animoque puram atque exactam servabant, leges medicas, quas hodiè habemus, litteris mandarunt, à nobis ad peculiares rerum occurrentium usus accommodandas. Et quemadmodum illi jureconsultos deinde habuerunt, qui nihil aliud quam edicta sua sequerentur, & nihil novare auderent, nec liceret quidem: sic nostri nacti sunt medicos suos de scripto, qui satisfecisse arbitrentur, si ad occurrentem morbum ad hunc aut illum auctorem se conferant, quem perfunctoriè perlustrant, & inde transcriptam compositionem adaptatam admoveant. Et quod apud jureconsultos legulei & causidici sunt, litium quam litterarum peritiores, id apud medicos circumforanei, Chirurgi, & Empirici. Distant tamen medici rationales ac docti, à doctis jureconsultis hodiernis, quia medici universam artis ideam, methodum, ac rationē peculiaribus quibusq; casibus indies occurrétiib; prout ipsis visum sit, ex artis ratione accōmodare liceat; illis nō liceat: in quo potissimum artium scientiarumq; omnium cardo ac ratio vertitur. Exempli gratiæ: Lex est, qui extra ordinem in hostem pugnaverit, capite mulctetur, provocatus pugnavit, victoriam reportavit, capite tamen luat est necesse, legis tamen conditor, si viveret, præmio afficeret victorem. Deinde lex jubet, ut quem duo aut tres testes condemnaverint.

*Medicina
Architecto-
nica.*

*Artium
dos praeb-
pus.*

*Medici
do
scripto quis.*

*Differentia
inter medi-
cos & juri-
peritos.*

rint, damnetur; judex aliud novit, quām testes deponunt, eorū tamen depositioni stet oportet. Ediverso Hippocratis est præceptum, in diem ad septimum usque diem quibusdam in casibus pro trahendam, nunc nō facimus, nam nec Hipp. ipse, si viveret, his moribus, his regionibus, faceret, quia vites non ferunt.

His ita expositis ac bene perceptis, quidam, ut dirimant hanc cō-
troversiam, dicunt, partem eam juris peritiæ, quæ versatur in gubernan-
dā republicā, haud dubiè medicinæ esse præferendam, ac de eâ dictum
ARISTOTELES esse intelligendum, cùm z. Ethic. inquit: *Facul-*
tatem civilem honorabiliorem esse, ac præstantiorem medicinae causam assi-
gnat, quia hæc de servandâ corporis valetudine agit, &c si quando de tem-
perantia, ac de cohibendis animi affectibus, id quidem refert in corporis
sanitatem: civilis vero scientia de formandis moribus, & contineendis
hominibus in officio, quod præstantius sit quām bene valere: atq; hanc
partem consules profiteri & principum consiliarios. Alteram vero juris-
prudentiæ partem contentiosam illam quidem ac litigiosam immerit ab hominū ambitione & ignorantia medicinæ præferti, quis hæc non, ut
civilis, agit de reip. statu ac bonis moribus, sed de singulorū jure: eorum
vero quæ lite possunt detrahi aut tribui, nil esse cum vitâ conferendum;
de eripiendis enim aut concedendis animi bonis (quæ sola vitæ præfe-
*tuntur) nunquam fuit inter homines disputatio orta; præstabilior est i-
gitur ea ars, quæ curat, ne homo ante fatale tempus intereat, quām quæ,*
ne illi quippiam suorum honorum injuria detrahatur, quod solum pro-
*ficitur causatum patroni verbis aut scriptis, & omnium insani procu-
ratores. Qui tamen respondendi modus non videtur totam difficulta-*
tem exhaustire, nec penitus sedare controversiam, quia de publicis pro-
fessoribus harum facultatum nihil determinat, quorum jure consulti
*nec consules sunt aëc regum consiliarij, multò minus caudidi aut pro-
curatores: medici vero non ex commentatori, neque Empirici. Itaque*
ibi potissimum licet rem cum re conferre, scientiam cum scientiâ, non
*autem cum scientiâ ministerium. Quoniam verò ut plurimū ibi me-
dicis saltē in speculacione doctiores sunt, eo quidem nomine, & quia,*
magis à praxi recedunt, quam Tiraquellus aliquam medicinæ inurere,
maculam putabat, ipsis jureconsultis nobiliores censendi videntur;
tunc deinde, quia in rebus suis illi plerumque à medicis consilia pe-
H
bodie diligenter ex-
cultus.

Quorundam
ratio com-
ponendis
hanc cōtro-
versiam.

Reprobatur
superior re-
pondendi
ratio.

tunt, medici vero ab illis ad rem suam prorsus nulla; quod propterea accidit, quia parentem urriusque philosophiam medici calleant, non jureconsulti, ideoque artificiosissima sit & fuerit semper habita medicina, nunc vero ab optimis auctoribus adeo eleganti methodo constituta & exulta, ut nulla artium videatur cum illa posse methodo & constitutione contendere, nam ut jurisperitia plurimum in alijs largiatur, certe methodo longo spacio à medicinâ relinquitur. Adhuc quia medico bene semper facere sit propositum, neminem vero unquam laderet, si quidem intra artis sua rationem consistendum sibi decreverit, ut enim Celsus scribit, *scientia sanandi non nocens est medicina*: Et Hipp. ad hanc, inquit, duo te exerceas, morbis ut profis, vel saltem non noceas, non quemadmodum artifices alii, potissimum jureconsulti, qui ut etiam diligentissime finem suum consequantur, neque quicquam ab officio descendant: tamen diversæ partis hominibus adversantur, dum suis favent.

Quod si usu receptum est, ut in academijs dignorem jureconsulti occupent locum, id consuetudini tribuendum, natæ, uti reor, ex eorum fastu, qui numero & potestate superiores, ad clavum sedentes, sibi superiorum locum vendicarunt, & partes ipsi ac judices litem sibi facile adjudicarunt: Nam & Rectores & Gymnasiarchs plerumque ibi a- gunt, medicis interim sua contentis professione, parumque sollicitis de inani gloriâ, quam ut minus seculares ipsorum habitum & disciplinam dedecere arbitrantur; quæ tamen consuetudo, lite pendente, vi potius quam latâ sententiâ introducta, medicis praesentibus aut futuris ullum præjudicium afferre minimè debet, quia antecessores nostri, qui eam convenientiâ quadam permiserunt, simplices fuerunt possessores, & bona fidei commissio neutiquam obnoxia erant, quin potius à divinis elogij à legislatoribus ipsis & imperatoribus assignata præcedentia medicis sit, ut ex superiori allegatis abundantissimè liquet: idque ob artis præstantiam, nullâ ignobilitatis aut ignominiae notâ unquam commaculatam, naturæ comitem, & operum ipsius naturæ instauratricem, quæ nihil quam ingenuitatem, ac beneficentiam quandam ex se spiret, & nunquam labores pro alijs subire vereatur: ipsa sibi sapientia, fructuofissima, vero humano generi, quæque alicue calamitatis misera, multis maximisque difficultatibus se opponat, ut collapsos oppressosque mortales allever, & minimè corporis ministerio, sed mentis habitu, qui imperare sciat, conseruat.

*Cur usu re-
cepsum, ut
jureconsul-
ti medicis
dignores
babentur,*

*Praeceden-
tia medico-
rum.*

*Medicina
dores.*

Non

Non tamen ad id moveor Valesij argumento, majori fortasse in medicam professionem affectu, quam circumspetione adducto : existimat enim, medicos olim esse oportuisse prius eos, qui ad Regiam dignitatem eveharentur, quod deducere nititur ex verbis Esa. 3, ubi sic scriptum legitur : Apprehendet enim vir fratrem suum domesticum patris suis, & dicet, vestimentum ubi est, princeps esto noster, ruina autem hec sub manus tua: Respondebitque in die illa, dicens, non sum medicus, & in domo mea non est panis, nec vestimentum, nolue me constituire principem populi: ubi in Ebræo cōtextu pro voce medicus est יְצָרֵךְ que vox curatorem significat, seu reip. gubernatorem, nō autem medicum physicum, quem Ebrei dicūt נֶבֶל. Valesius verò ex ignorantia linguaꝝ promedico physicum intellexit, cùm potius curatorem intelligere debuisset: & verbū יְצָרֵךְ ibi positum de futuro est, nō de præsenti; atq; ita totus sensus erit: non sum medicus sive curator, hoc est, nō novi has cala mitates curare, quia remp. gubernare non sum assuetus: & in domo mea non est panis, nec vestimentum, id est, non sum opulentus & potens, quæ tria ad regiam dignitatem requiruntur: non igitur ero gubernator vester. Nec aliter Pagninus & cum eo Arias Montanus, uterq; Hebraicæ linguæ scientissimus, & pleriq; alij vocem illam vertunt. Nisque legimus populi Israelitici reges, præter unum Salomonem, medicos fuisse: & plerique eorum admodum pueri sceptrum obtinuerunt. Atenim certum procul dubio est, plures aliarum nationum principes, animadvertisentes scientia dignitatem, Medicinam fuisse professos, Saporem nimirum, & Gygem Medorum reges, Habidum Arabum, Mithridatem, Ponti: Mesuem etiam medicinæ autorem celebrem Regis Damasci nepotem fuisse, Avicennam Cordubæ principem pleraque Medicinę opera scripsisse, & Isacum regis Persiæ filium adoptivum; & ex pontificibus Romanis Nicolaum quintum, & Joannem 22. suis scriptis eandem medicinam illustrasse.

Reges &
principes
medici pla-
riquo,

Rélikum est, ut ferupulum diluamus, quem Tiraquellus, & Acursius de Parabolani ingresserunt, quos medicos esse censem, sic dictos, quia multis utantur parabolis, hoc est, multa loquantur & garriantur: Cum potius ita nominentur hospitalium famuli, qui infirmis assistere solent, à medicis omnino diversi, ut ex eadem lege aperte colligitur, cuius hæc sunt verba: sexcenti parabolani ad huiusmodi solicitudinem eliguntur, exceptus honoratus & curialibus; ubi glossa per honorarios medicos intelligit; & Alciatus eidem sententia subscriptens,

*Parabolae
ni qui.*

*Afflentes
Roma.*

*Medici elo-
giis.*

*Medicos.
medicis &
meditabu-
tus.*

Parabolae plebeos quosdam homines esse dicit, qui servituti ecclesiastica & hospitalium deputati erant, quales hodiè per universam Hispaniam fraterculi quidam visuntur diverorum ordinum, ineruditi illi quidem, sed qui hospitalium curam utiliter in primis profissentur, uti Romæ agrotantium assistentes. Quod si in lege, si duas medici agyrtae & circulatori vocantur, Empirici illi quidem & circumforanei sunt, qui certu hominum circumdati fabulis ipsos oblectant & temere medici ibi appellantur, cum nihil minus quam medici sint, quo nomine generosos ac sapientes intelligimus, & eorum elogium extat in sacra pagina sub his verbis, *Scientia medici extollas capte cuius: coram principibus in admirationem habebitur. De ijsdem dixit Hipp. oportere medicum animum habere modestum, non solum quoad taciturnitatem, sed etiam circa reliquam vitam probe compositum, & vultum meditabundum, tantum abest, ut garruli & loquaces dici debeant: cui VIRGILIUS subscribens de Japi medico, cuius superius quoque meminimus, ait:*

*Ille ne depositis profureret fata parenis,,
Scire potest asper horbarum, infunq; medenda.
Maluit, & mura agnare ingloriosus artes.*

Ubi artificissimus poeta medicinam *ariam* vocavit *mucam*, quia in eo laborandum magis, ut fideliter curemus, quam ut subtiliter differamus, siquidem morbi, ut Celsus scribit, *non eloquentia, sed remediis curantur*, & non vocibus, sed reru effentij & viribus expelluntur. In quem sensum dixit *DAMASCENUS*, *convenire medicum efficacem esse in opere, non loquacem.* Et certè ut inania vasa maxime tinniunt: ita, quibus minimum inest scientia, hi sunt loquacissimi: Et e converso ut egregius jaculandi artifex statim scopum petit: ita sapit, qui pauca loquitur, sed ad rem. *In multilogio non aberit peccatum,* inquit sapientissimus Rex, ideoque labi pedibus, quam lingua securius semper fuit medico præsertim quem gravis, sed minime morosa taciturnitas decet. Perpetram igitur grammatici quidam locum hunc de artis ignobilitate interpretantur, quasi *mura*, id est, *ingloria* sit, cum *mura* à Virgilio numeretur, quod tota ejus vis in remedij potius, quam in facundiâ collogetur: Dixit autem illū præculisse reliquis donis ab Apolline sibi oblatis augurio, citharæ, & sagittandi peritiae artem medicam, elegisseq; eas in glorium exercere, innuens infelicitatem illius temporis, quo jacebat præclarissima ars: De qua re Galenus etiam, qui post illum claruit, scripsi-

pissimè conqueritur, & quod nemo propè è tempestate huic persimili
veritatis inquisitioni esset deditus : sed pecuniam & civilem potentiam,
ac inexplebiles voluptatum delicias omnes cò usque suspicerent, ut si
quis sapientiae quodvis studium sectaretur, eum pro insano haberent :
nempe hec vesanorum conditio est, ut male faciendo velint
bene fecisse videri, & sapientes ijs stulti videantur,
quia ipsi stultissimi sunt.

FINIS LIBRE PRIMI.

LIBER SECUNDUS.

DE DISCIPLINIS MEDICO NECESSA.

R I S.

CAPUT. I.

DE MOCRATES sapientiae cognitionem dicebat medicinę sororem esse, quia ut sapientia animam ab affectibus liberat, ita medicina mōbos à corporibus aſfert : & verò primus omnī Hippocrates hancē duas facultates disjunxit, eō quōd in alterā rerum tantummodò contemplatio spectotur, que finis illi sit : altera se operi peragendo aeingat, interea tamē minimē alteri alterius usum interdicendo, quod ille alliduè præstitit, medica philosophicis conjungendo : Et patrum nostrorum memoria plerique etiam præstiterūt, quos summos theologos unā, & coauamatiſſimos medicos fuisse accepimus. Quoniam verò sapientia rerum diuinarum, humanarūq; scientia est, & medicinæ contubernalis, propterea multa optimo medico, & vero Hippocratis imitatori sunt necessaria, & pleriq; quidem Cosmographiam & Astrologiam exigi arbitrantur, ut noscat medicus ex locis.

Medicina:
sapientia
coniuicta.

Sapientia
definitio.

Cosmogra-
phia.

Aithmeticæ. locis & temporibus indicationes desumere: Arithmeticam etiam, quia s̄epe proportionibus utitur ac insuper ad ineundam dierum criticorum rationem, horumq; subducendum rectè numerum: nec desunt, qui ad cognoscendos accuratè rhythmos in arteriis musicam exoptent: ex Geometria illud etiam deduci dicunt; in rotundum acta vulnera difficulter curari. Quæ tamen omnia mihi minus necessaria medico esse videtur, quia quæ inde ad medicam artem desumuntur, cōmuni quadam notione scire satis sit: nam vel puer rectum dierum numerum inire poterit, & idiota vulnera ea, in quibus major carnis deperditio est, longiori tempore ut repleantur postulare cognovit: Et sine musices mentione partium motus quietisq; rationes deprehendi, atq; hæc omnia citra id, quod artium harum fundamenta teneamus. Verum enim vero linguarum peritia omnino opus est: nam sermone latino non potest medicus carere sine magnâ turpitudine, græco nec sine turpitudine, nec sine artis dispendio non enim habemus materna lingua medicorum monumenta, sed græcè, latine, & pleraq; Arabicè; at enim nostra hac ætate linguarum etiam vulgarium notitia utilis, ut diversarum nationum & gentium ægrotos possit medicus visitare atq; unumquemque suâ linguâ alloqui. Rhetorica insuper, quæ mœstos ægrotantes solari, timentes erigere, iratos placare, furentes coercere possit: Quia etiam in arte medica usus persuadendi insignis sit, ut contra voluntatem quamvis, non tamen citra utilitatem suam ægri persuasi, ac ipsa dicendi vi coacti multa faciant, quæ facta esse expediat, sitq; ideo ad sanitatis recuperationem plurimum valitura dicendi facultas. Ut enim machinas & instrumenta bellica ad expugnandas urbes solemus usurpare: sic rationes ad ejiciendos de sententia sua ægros, stantes plerumq; à morbis contra medicos. Immo sententiola unâ appositè dictâ hoc ipsum s̄epius assequemur, si præterea accedant illa, quæ ad persuadendū maximè faciunt, virtus ipsius medici, prudentia, benevolentia, & auctoritas. Est insuper maximus usus dialecticæ, quæ ad rationem definiendi, dividendi, & argumentandi viam aperiat, ob id quæ ingentem de se medico largitur utilitatem, ubi unq; ratiocinadi vis aliqua occurrit; occurrit autem s̄epius tum in quotidianis consultationibus, tum in lectione auctorum artificiis scribentium, præsertim Hipp. & Gal. *natura & arte dialecticæ.* Hipp. & Gal in quorum libris expressam hujus artis formulam ac regulas animadvertere licet: neq; id ingenij tantummodo beneficio, ut quidam putant, sed arte potius & ratiocinandi instrumento adjuncta ingenij per-

perspicuitate, non tamen omisso studio ac diligentia, ita ut quod illi dicunt de ingenij bonitate, verum omnino sit, falsum autem quod artis experientem faciunt. Est itaq; legitimo futuro medico necessaria dialectica, ut quæcunq; dixerit, scienter dicat, non contentus opinione quadam, quam rectâ, quâ opinari quidam potest, rerum tamen medicarum sciens esse nō potest. Tum deinde Anatomes & oculorum inspectio medico per necessaria est, ut quæ sola loca malè affecta indicare valeat, & admirabilem hominis fabricam naturamq; ante oculos ponere : quemadmodum enim qui res gestas in regno, provincia, aut civitate narrare vel cognoscere velit, ipsius loci situm, montes, flumina, ac demum Geographiam, omnem tenere accuratissime oportet, à quâ propulsandum longe latè que bellum & introducenda conservandaque pax sit: ita nulla alia nobis parata via, per quam ingredi in rem medicam expeditius possimus, quam per Anatomen, & usum partium corporis humani: quantumvis homini parcendum esse concedamus, & in similibus brutorum cadaveribus laborandum. Cum enim maxima anatomes exercendæ causa sit functionum, quæ in usum aliquem tendant, cognitio, eas hoc pacto investigare optimè licet, cum nullas esse in homine actiones, quæ non eadem ab aliquo uno reliquorum animantium edantur, præter eas, quæ ad rationationem spectant. Adhæc quia sicut ex lapidibus, lignis, lateribus, cimento domus: ita ex partibus humani corporis constructa & composita constare sanitas solet. Ut igitur architectus ignoratis partibus, quib; subsistere domus possit, nil unquam promoturus in arte sua sit: sic nec medicus in corpore humano quidpiam præstare potest, nisi omnium ejus partium anatomen probe cognitam perspectamq; habeat. Huic proxima est simplicium medicamentorum cognitio, quippè quæ materiam & instrumenta artifici subgerit ad operandum; idcirco simplicium nomina & notas tenere, & in illarum cognitione exerceri perutile est, ut sine quibus medicina esset penitus inutilis. Quâ in re licet futurus nunquā finis sit, si investigare omnia velimus, locis plerumq; ac regionibus longè diffusa, præstat tamen aliud à puero statim cum animi relaxatione, quasi perlusum, cognoscere, ut semper summæ aliquid accedat radicum, herbarum, metallorum, catharticorumque, & quidquid hujusmodi est, ut materiam rerum harum, cum usus venerit, diu ante sibi vi-sam cognoscat. Ulteriorem vero de his investigationem sequentibus annis reservamus, quibus maximum simplicium numer-

Anatomes
utilitas.

Anatomes
& geogra-
phia simili-
tudo.

Similitudo:
structure
humani
corp. cum
adficis

Herbaria
& simpli-
cium cogni-
tio.

*Philosophia
naturalis
usus in me-
dicina.*

*Physici tam
medici quā
philosophi
dicuntur.*

*philosophia
moralis.*

*Anima &
corpus suos
morbos in-
vincem com-
municare.
Optimum
præceptum.*

Simile.

*Corporis
curatio non
benedic abs-
quā anima
curatione.*

*Corpus fa-
ciliter alio-
ratur quā
animus.*

numerum, eorumdemq; vires addiscat, herbarijs præceptoribusq; in hanc rem operam undiq; conferentibus. Requiritur præterea philosophia naturalis, quæ medicinæ principia de suo largitur, hæc enim docet corporis naturam & morborum generationem, in qua potissimum vellem medicum multum profici, semper enim, uti initio diximus, conjuncta fuerant utriusq; studia, & tametsi paulò post in diversa distracti, quasi partiti labore, quidam medici, alij philosophi dicti sunt, videmus nihilominus apud plerasque nationes physicos vocari, tam medicos quam philosophos. In hac igitur tantisper medico immorandum quoad familiaris jam factus, & ad medicinæ adyta intromissus reconditissimæ simul ac fructuosissimæ artis præcepta capere possit: non enim unquam rectè tractandam corpus suscipiemus, nisi illius naturam antea noverimus. Admodum etiam conducit altera philosophia, quam Ethicam vocant, sive moralem, hæc utiq; animi perturbationes sedat, quæ sunt corruptio & valetudinis causæ infestissimæ, humores & spiritus conturbando, corpus alterando, ac vires dejiciendo, siquidem tales perturbationes morborum symptomata sunt, interdum etiam causæ, quæ & morbos & symptomata augent: quippe anima & corpus suos morbos in se mutuo transfundunt, ideoque Galenus librum edidit, cui titulum fecit: *Quod animi mores corporis temperamenta sequuntur, & alterum De cognoscendis curandisq; animi affectibus*, cuius præceptum illud potissimum esse arbitror, ut qui corporis salubritate frui volit, animum primum componat, deinde corpus & animum simul moveat, quod præceptum ut omnibus perutile est, ita litterarum cultoribus, qui profundis contemplationibus sæpe detinentur, pernecessarium. Ut enim neque oculos sine capit curatione, neq; vero sine corporis curâ caput unquam rectè sanandum aggredimur: ita neq; corporis curationem absque animi curatione ritè moliemur: & vero ut bonum corporis temperamenti probitatem morum largitur, ita compositi mores corporis semper temperamenti bonitatem conciliant, quorum alterum philosophiæ moralis, medicinæ alterum proprium est munus. Frequentius tamen experimur, affici corpus ob animi affectus, quam corporis vitia in animum penitus redundare. Videmus enim quam citò irati animi signa, aut molestis, aut exultantis in corpore apparent, pallor, & subtristis vultus, & cum hilaritate interdum risus ac similia: At non dederit tam reperi de se argumentum animus in affecti corporis commercium trahit. Sic ut igit.

ut igitur ex duobus malis, quæ in unum conveniunt, pessimum semper aliquid conitituitur: ita ex duobus his bonis studio nimis philosophia moralis, qua animo consulitur, & medicinæ, quæ corpori, optimum ali- quid conitituatur necesse est; totius nimis compositi optima valetudo & morum animi pulcherrima harmonia.

ASTROLOGIA AN UTILIS ET medico necessaria.

CAPUT. II.

 Unusq[ue] hæc inter antiquos sapientiaz studiosos jamdudum versata est: habet autem duo membra, unum, an Astrologia utilis sit: alterum, an medico necessaria: utrumq[ue] plurimis argumentis contendunt Astrologi. *Primo*, ex loco Genesis, ubi scriptū est: *Fiant luminaria in firmamento celi, & sint in signa temporum, & dies, & annos*: nam quatuor anni tempora aecessu & recessu Solis definiuntur: & dies est circuitio Solaris: hora, vigesima quarta pars eius circuitionis: annus, motus integer Solis per zodiacum: & mensis Lunæ motu circumscribitur. Et *Judicem libro capite quinto*: De cœlo dimicatum est contra eos, stellæ manentes in ordine & cursu suo aduersus Sizaram pugnaverunt: & Psalmista inquit: *Celsi annunciant opera manuum eius*, quod illi interpretantur, prænunciant opera, quæ Deus facturus sit. *Deinde*, quia corpora inferiora, auctore Aristotele, sunt subiecta lationibus superiorum, nam videmus & herbas, & plantas, & omnia vegetaria verno tempore revirescere, tabescere autumno, Lunam etiam aperte movere corpora inferiora, ut appareat in cetis & conchylijs, ac in ossium medulla, quæ crescente Lunâ plena sunt. Et insuper Galenus in libris *de diebus decretoriis* affirmit, Lunæ operationem efficacissimam esse non solum in corporibus ægrotis, verum etiam sanis, & ipsius vires, ut planètæ terræ propinquioris, plurimum agere in hæc inferiora, non ut validioris reliquis planetis. Ex his concludunt, magnam esse astrologiæ necessitatem ad considerandum naturæ motum & aspectum astrorum, ac certius de diebus criticis prædicendum, immo scientiam astrorum totius medicinæ principium esse, nec fidendum medico, qui Astrologiam non calleat, ut minime perfecto.

Astrolog.
argumenta
ex facili li-
teratu.

Argum.
ex philos.

Ut hanc

Astrologia duplex. Ut hanc disputationem dilucidè expediamus, sciendum prius; duplícere esse Astrologiam, alteram, quæ Astronomia dicitur, & docet planetarum, ac siderum longitudinem, latitudinem, declinationes, Eclipses Solis, & Lunæ conjunctiones, oppositiones, & quidquid ad sphæram, & planetarum theoriam spectat, cui conjuncta est Cosmographia, Geographia, ars navigandi, & componēdi Horologia, ac instrumenta Mathematica. Altera Astrologia judiciaria nuncupatur, quæ de judicijs agit & eventibus futurorum, de siderum qualitatibus, elevatq; figuram quibuslibet temporibus, & juxta situm & aspectum signorum ac planetarum judicare cōtendit de rebus dubijs. Porro hujus adhuc duplex est genus, physicū unum, alterum fictitium & imaginarium, quæ tripliciter inter se differunt: *primum* enim physicas tantum stellarū influxiones impressionesq; observat, quæ sensu & demonstratione physica comprobantur, ut lumen motumq; errantiū siderū, ac praecipue Solis, ex cuius accessu & recessu ad nos generationes & corruptiones sūt: cōtrà verò fictitia observat influxiones quadā constellationū in signarias, hoc est, afflatus quosdā sidereo, qui neq; demonstratione, neq; experimento deprehēdi queant, ut peculiares & occulte proprietates, quas varijs astris adscripte, veluti Veneri, afflatum libidinis; Marti, iræ ac furoris; Lunæ, insanie; Capri cornio, vim quę nascentes sub eo reges efficiat; Andromedę, impressiones infaustas exilij, captivitatis, carceris & similia. *Secunda* differunt physica & fictitia judiciaria, quod physica actiones & impressiones siderum primo & per se solidis corporibus imprimi ostendit, animis vero nequaquam, nisi per accidens, contingenter, & indirecte, hoc est, quatenus humanæ volūtates corporis passionibus sponte sua consentiunt, ut cum corpus humanum solaribus radijs exhaustum animum non reluctantem ad bibendum in ebrietatis vitium pertrahit: fictitia vero judiciaria vires Astrorū primo animo applicat, quæ etiam invitum ac repugnantem hominē ad navigationes, bella, carceres, cædes, vitia, ac virtutes afflatibꝫ suis agūt. *Tertia*, differunt, quia physica judiciaria abstinet à certa & determinata prædictione singulariū eventuum præferimt cuiusq; hominis: Planetarij vero suos cuiq; particulares actus, eventus, successus faustos aut infaustos certò prænūciare contendunt, ut quod ille sit à latronibus occidendꝫ, aliis ruinā, alias fulmine moriturus, hic domi, alter in agro, quæ tamen à fortunā fiunt, & cōtingentia sunt, in quibus astra nihil præcise possunt: nam hoc ipsum casu aut fortunā aliquid fieri nō aliud-est, quam sine certa causa fieri. At hi non solum hæc, verūmetiam civitatum & regnum augmentum vel ruinam religionūq; mutationes & alia hujusmodi ascana supernaturalia astrorum illustrationibus subjiciunt, sed & denum

2. differ.

renunt.

3. Diff-

renuntia.

Tertia.

Causa a-

liquida si-

& quia si

prophetiae, virtutem miraculorum; efficaciam supplicationum, futuræ vitæ statum, & dominium in dæmones, impiâ quâdâ temeritate astris tribuere nō verentur. Ita blaterant, ascendente Geminorum sidere Saturno Mercurioque sub Aquario iunctis in nonâ cœli plagâ, nasci prophetam: Jovem vero religiosibus præcipuum patronum præficiunt, & juxta ejus cum cæteris planetis commixtionem hanc aut illam efficere: Sic jactant astrologi, & præsentim Albumasar, eorum Coryphæ^o, nullam fuisse apud homines unquâ mutationem legum, nullius prophetæ nobilis adventum, nullâ novâ religionis introductionem, nullas magnorum regnum vicissitudines, deniq; nullū insignē & memorabilem eventum, quin magna aliqua conjunctio siderū præcipue verò Saturni, & Jovis præcesserit.

His ita præhibatis, sit *prima conclusio: Astrologia judicaria fictitia seu potius divinatrix non solum nullo pacto confert arti medicæ, verùm etiam nociva est, & in sacris literis sèpissimè dànatur, ut suspecta augurij & artuspiciæ gentilium, vanaq; & superstitionis. Ideò IEREMIAS inquit: A signis Cœli nolite mettere, que timent gentes; ESALIAS Babyloni concionatur: Defecisti in multitudine consiliorum tuorum, stent & saluent te Augures cœli, qui contemplabā. r Conclu-
sio.*

Nec solum id sacris literis, sed etiam apud Ethnicos scriptores ut noxiaars sepius damnata est: Ita sub Claudio imperatore de mathematicis Italia-pellendis factum est senatusconsultum, ut est apud Tacitū, qui eos genus hominum vocat per etib[us] infidum, sperantibus fallax, quod (inquit) in Civitate nostra & vetabitur semper & retinebitur. Et ideo Jureconsultus maleficos cum mathematicis conjungit, ubi omnes per mathematicos Astrologos intelligunt Genethliacos, de quibus Mantuanus ita cecinit:

Qui numerat stellas, & se cōprendere fata Naturâ quicq; Dei scriptas nr; & andes Posse putat stulti, verum demens oris, Figere in immēta lumen debile luce.

Nam ut in libro Sapientie est, difficile estimamus, que in terra sunt, & q; in prospectu sunt invenerimus cū labore, que autem in cœli sunt, quis investigabat quo dicto monemur cognitione rerū futurarum, quæ in potestate Dei sunt, nō esse hominibus procurandā, nec Deo gratū esse, si quæ ille occultavit, ea velint nimis studiose curioseq; rimari, q; etiā cognoscere nequeat. Argute igitur Astr. holce Anaximenis ancilla nō aspernādo dicto castigavit: hic enim cū sidera

Astrolog.
sibi iunt
astru reg.
& religio-
num mu-
tationes

Loca scri-
ptura sac-
ra adver-
sus us
judicia-
rio.

Leger- Ad-
versus a-
str. judi-
carios.

Taciti lo-
cum do a-
strologie.

inspecturas domo exivisset, immemor situs loci, dum cœlum intuendo astræ explorat, incidit in subjectam foveam, cui ancilla: miror, inquit, quæ ratione, quæ in cœlo sunt, scire præsumis, cum, quæ sunt ante pedes, nequeas prævidere. Et hi sunt qui cum omnibus omnia occultissima sèpius se dicturos profiteantur, quid interea in proprijs ædibus fiat, sèpissimè ignorant, quos ita taxavit Morus Anglus, astrologum castigans, cuius uxoris parum pudicè vivebat:

Astra tibi Æthereo pandunt sese omnia vati,

Omnibus & que sunt fata futura monent;

Omnibus ast' uxoris quod sè tua publicat, id te

Astra (licet videant omnia) nulla monent.

Denique nullus unquam fuit insignis, ac memorabilis vir, magnitudine ingenij, præstantia doctrinæ, prudentia, vel morum integritate, clarus, qui horum natalitiae, tanquam meras nugas, non contempserit: vulgus tantummodo credulum, & nova audiendi noscendiq; curiosum, & levissima quædam ingenia, lucrificans, & inanis gloriæ quam veritatis cupida; fastidiosa rerum utilium, novarum avida, his gaudent, & eis liberenter fidem, & aures præbent. Est enim Chaldæorum sapientia telæ astrinarum similis, quia ut in hanc si culex aut musca inciderit, explicare se non potest; valida verò animantia casses rumpunt, & infirmos laqueos dissipant: ita levia, tenuiaq; ingenia in illa hærent, validiora offensione habere non possunt, nec vanitatibus irretiuntur. Dicitur hæc sapientia,

Similitudo.

Chaldeorum sapientia cur discatur.

Rationes contra astrolog. iudicariam.

Prima.

Chaldæorum, quia sacerdotes Babyloniorum in illâ potissimum erant versati, adeo ut receptum jam olim fuerit, ut simpliciter Chaldæo, astrologum significaret, sicuti Arabs latronem, & Chananaeus mercatorem: Ægyptij postea ei dediti in primis fuerunt, maximè Alexandrini. Sed age scientiæ hujus vanitatem rationibus ostendamus. Prima sit, quia necesse est, scientiam omnem resolvi in principia, quæ per se nota sint, aut in aliâ scientiâ demonstrata, aut cognita experimento, aut à primâ veritate revelata, quorum cum nihil Astrologiæ judiciariæ contingat, eam non esse scientiam, sed inane cōmentū certum est. Reliqua Chaldaei facile concedebant, experimento tamē non esse cognitâ inficiabantur: Quia verò videbant, quām longum esset, quo habitu, quā formâ, quavè positurâ stellarum aliquis nasceretur: ac postea longis temporibus, cum ipsæ illæ codem in loco eodemq; habitu forent, eadem quoque cæteris evenitura existimatentur, quæ priore illo evenissent, mirâ quādam nugandiment-

mentiendiq; licentiâ gloriabantur, habere se siderum rerumq; cælestiū *Mira Chal-*
deorum
nngae. scientiam, & observationes horum fecisse per quater centum septua-
ginta annorum millia : ac recte quidem id ipsum comminiscabantur, tot enim aut pluribus erat opus, ut singularum figurarum observationes
perdiscerentur: Siquidem toto anno magno, quem quadraginta novem millibus annorum definiri dicunt, cœlum totum vix ad eandem penitus redit figuram. Postquam autem rationem siderum comprehendit, *Egyptio.*
Egyptus, amplius quam centum annorum millia numerari *Egy-
ptij* dicebant, & ut incredibili suæ vetustati fidem facerent, Reges eorum partim ex Dijs, partim ex hominibus usq; ad Regem Ptolomeum patrem Cleopatræ, supra septuaginta annorum millia regnasse in *Egypto* futiles homines & mendaciorum prodigi asseverabant, ut scribit Mela, Diodorus Siculus, & Diogenes Laertius. Verum adeo futilia hæc omnia sunt, ut à nobis confutar non sit opus, siquidem scimus, & sacra pagina aperte testatur, ab exordio mundi ad hanc usque diem sex millia annorum nondum effluxisse. *Secunda ratio*, quia sicut se res habet ad esse, ita quoque ad sui cognitionem, hoc est, per quas causas fit & est, per easdem cognoscitur; ad generationem autem effectuum particularium non solum concurrit cœlum, quæ est causa universalis, sed etiam causa particularis: igitur cœli efficientia est indeterminata ad producendum particularem effectum, & determinatur per causam particularem, ideo dixit Arist. *Sol & homo generant hominem*. *Tertia ratio*, quia necesse esset geminos qui uno tempore concepti & nati sunt, similimos omnino semper fore; quod tamen plerumque falsum esse videmus, quoniam saepe sa- pius vita genere & exitu, immo etiam gloriâ rerum gestarum dispare sunt. *Quarta ratio*, quia plurimie eodem tempore, eadem regione, eodem aspectu, ex diversis parentibus generantur, de quibz Astrologus ex observatione siderum eadem præhunciare tenet, cum simul concepti & nati sint, ac sub eadem constellatione, contrâ tamen obser- vamus in his maximam ingeniorum studiorū, morum, religionis, even- tuum deniq; vitæ ac mortis dissimilitudinem: & utiq; quam plurimos uno eodemque prælio occumbere, qui sub varijs stellarum aspectibus na- ti fuerant. *Quinta*: quia omnis ars sive scientia versatur circa res, quæ semper aut frequenter contingunt, ut in ea docetur; prædictiones vero Astrologorum ferè sunt vanæ, & non nisi rarissimè veræ inveniuntur; non igitur ex arte aliqua aut certis observationibus proficiuntur, sed incon-

inconsultè ac temerè, & mirum est, quod cum cæteros homines unum mendacium suspectos faciat, & semper mentiri postea præsumantur, in his tamen una fortuita veritas publicis & crebris mendaciis fidem facit & semper vera dicere incauti homines sibi persuadent. Quocirca cum Petro Castellæ regi quidam ex horoscopo magna imperia summamq; felicitatem prædixisset, rebus postea desperatis, quærenti regi, quomodo vaticinij fides constaret, acutè respondit: *Calor rigente, si quis in balneo lauet, sudaturum nubiliorinrus*, Astris studia vitæ, moresq; plus posse significans: atqui id est, quod econverso communiter dicitur: *vir sapiens dominabitur Astris*.

Sexta ratio

Sexta ratio, si hæc divinatrix astrologia vera esset & certa, propter materiæ, quam tractat, cœli nimirum ac siderum dignitatem, nobilissima pars esset philosophia, ac propter futurarum rerum prænitionem, vitæ potissimum ac mortis, quæ res noscendi avidissimi sunt mortales, in prelio semper habita esset; cum tamen omni tempore (quod ante tetigimus) à præstantissimis quibusq; philosophis derisa fuerit & contempta; quod maximum profecto est argumentum, futilem & inanem ab ijsdem fuisse judicatam. Socrates futurarum rerum cognitionem hominibus non esse procurandam, aquid Xenophontem affirmat: Pythagoras, & Democritus, qui Chaldaeorum, Ægyptiorumq; sacerdotes adierunt, ut occultiores disciplinas ab ipsis cognosceret, divinatricem tamen & judicariam Astrologiam vel discere ab illis neglexerunt, vel certè nunquam eas usos fuisse ex eorum scriptis satis constat. Aristoteles vir magnus, & qui multa scripsit, nullum unquam de hac ipsa verbum fecit, ut nec Hipp. & Galenus in libris propriis & genuinis, quin potius multa extant in eorū scriptis, quæ eandem Astrologorum doctrinam planè convellunt: ut est illud, futurorum contingentium nullam esse definitam veritatem: & quæ per accidens fiunt, non posse ulla scientia comprehendendi: cœlum non aliter agere in hæc inferiora quam per motum & lumen: cœlestia signa per alias causas averti ac impediiri posse: Avicenna negat, Astrologis credendum esse in divinatione futurorum: Cicero laudat eos, qui totam hanc Astrologiam repudiātunt: Ptolomeus ipse, quæ artis hujus principem dicunt: non est (inquit) putandum, omnia à superis causis derivari necessitate quadam inviolabilis, ut nulla alia vis, quin ita operentur, obſtare valeat: Et in Centiloquio: Soli numero divino afflati predicant, futura particularia.

Philosophi
in signis in-
dicariam
contempse-
runt.

Scientia
non compre-
henduntur
que per ac-
cidens fiunt.

Cic. de di-
vinis,

Explica-
tur loca.

Ad loca sacræ scripturae ab Astrologis pro se allata responsio est,
facta

facta quidem esse astra in signa, & tempora, non quasi significationem *sarr. ill.*
 præbeant hominibus imminentium calum, sed quia Solis præcipue & *pro astrolo-*
gu allata, Lunæ motu tempora definiuntur. ut antea diximus, agitur enim ibi de si-
 gnis denotantibus diversitates tempestatum, anni, diei, &c noctis. Stellas
 manentes in ordine & cursu suo aduersus Sifaram pugnavisse, sic Jose-
 phus enarrat, quod hujus conflictus tempore magna procella exorta fue-
 rit, tantumq; aquæ oculis Cananæorum effusum, ut bellica instrumenta
 usui esse non possent, quod auxilium cum cœlitus fuerit missum, de cœlo
 dimicatum esse. dixit; missus autem fuit per Angelos, defensores populi
 Israëlitici, quorum princeps est Michael, ut habeatur in lib. Josue & Da-
 nielis, & ij dicuntur & ordine & cursu suo mässisse, hoc est, in sua Hierar-
 chia: firmamentum autem annunciare opera manuum Dei, idem est ac
 pœlchritudinem hujus visibilis fabricæ indicare excellentiam invisibi-
 lium operum ipsius & mundi supercœlestis. Quæ vero ex Arist. & Gale-
 no allata fuerant, nihil contra nostram conclusionem faciunt, nec inde
 subsidium aliquod Astrologis accedit, quia de motibus & illustrationibus
 planetarum tantummodo agunt, non vero de judicij, ex quibus judicia-
 ria quoslibet effectus, etiam contingentes, ex causis remotissimis prædi-
 cere contendit sine formidine contrarij, quam cunctis mortalibus ne-
 dum medicis illicitam esse prodidimus.

Sit igitur secunda conclusio, ea Astrologiæ pars, quæ cœli revolutio-
 nes & Astrorum contemplatur ac inde prædicit aeris salubritatem; tem-
 porum vicissitudines, animantium morbos, & annos caritatē; reliquis
 hominibus non prohibitā, medicis vero si non necessariam, saltem exer-
 cēdis ingenij aptā, & ad ipsorum ornamentum utilē esse. At tamē locum
 inter perfectos medicos ijs etiam esse sinimus, qui intra medicinæ limites
 versati, omniaq; ipsius artis diligenter rimati fuerint, eidē tantummodo
 intenti, in qua utilitas spectatur maxima, tametsi non magnopere curent
 ea, quæ propemodum supervacanea sunt, nisi quis vigore ingenij tatum
 valeat, ut hujuscemodi rebus intentus esse poslit, citra minimum dispen-
 dium studij medicinæ: ne non necessarijs deditus, ea relinquat, sine qui-
 bus ad justam medicinæ metam pervenire non licet.

Tertia conclusio, ad prædicendum de diebus criticis, sanguinem minuē-
 dum, potionem vè exhibendam, non tam ex aspectu siderum indicatio-
 sumenda est, quæ causa fuisse remotissima, quam ex continente & con-
 juncta, hoc est, ex ipsa humoris in corpore tunc sãcientis natu-
 râ, & ex ipsis naturæ insultu contra humores, quorum alijs
Tertia con-
 clusio
 Prædi-
 cio
 non ex sida-
 re sed ex
 motu hu-
 morem facil-
 da est.

secundo die; alij tertio, quidam etiam quarto, & interdum per tardiores accessiones recurrent, ex quarum vi, si cum ægri facultate rite conferatur, totius curationis prædictionisq; summa consistit. Rectè igitur & sibi & ægris medici consulent, si quoties vacuandum videtur, lotium potius quam astrum inspiciant: & arteriarum pulsationem magis quam stellarum configurationem obseruent. Quod

*Medicorum
quorundam
error.
Chirurgo-
rum abu-
sus.*

si plus credatur Ptolomeo, docenti cœlum inspiciendum, quam Hipp. præcipienti pharmaca eodem die in valde acutis morbis exhibenda, dum turgēt, vitam multi priùs finient, quam cœlum conjunctionem. Sunt itaque superstitionis & noxijs infirmis medici illi, qui relictâ pulcherrimâ hac curandi prædicendique ratione, de morbis judicare præsumunt, secundum Lunæ & aliorum planerarum in signis Zodiaci stationes: nec nō Chirurgi, qui in vulneribus idem obseruant, hoc est, stellas eis præsidentes, & inde prænunciant vulnus sanari posse, aut contraria. Ubi etiam notandi veniunt Astroatri illi, qui singulis annis ex hac astromantia, quasi in tabellâ, ex quâ descripti dies peti possint, quib; cū ægris agete liceat, nobis præscribere volunt, qua die pharmaco, phlebotomia aut cucurbitulisutendum sit. Astrorum enim, uti diximus, non tanta vis est

*Hip. passim
Gal. 2. de
dieb. crit.
Avic. f. 2o
4. tr. 2. c. 1.
Signorum
differentia.*

in hæc inferiora, quin aliarum causarum concursu plerumq; impediatur, nimirum à materia dispositione, & concoctione humorum, ex quibus dierum criticorum observationes longe magis dependent, & ex morbi statis temporibus, ac symptomatibus, quam ex astris, ut videre est per multa Hipp. Gal. & Avicen. loca, quibus passim idipsum confirmatur. Vocant hanc medicinæ partem veteres οὐετερά, quan: recentiores doctores multis commétiarijs illustrarunt, ex quibus constat, quædam, quæ salubria dicuntur signa, valetudinem attestari integrum: alia degenerantem jam & affectam, quæ neutra nuncupantur: alia succumbentem & evictam, quæ insalubria: & qualibet aut commemorativa sunt, aut demonstrativa, aut prænunciativa, sive prognostica. Non igitur de ijs medicis, qui hæc exactè norunt, & in doctrina Hipp. apprimeversati sunt, ac plerumq; vera prædicunt, sed de illis alijs Astromanticis

& temerarijs, qui nihil minus sciunt, quam quod profitentur,

verum esse veterem illum sermonem existime; p. s. tra-

re à exaginta med. is quam a se in re consil-
tio damnari.

Medi-

MEDICUM CHIRURGUM ES: se oportere.

C A P U T . III.

Medicina, quæ propter languentes inventa est, medicus de-nominatur, ut Hippocrati placet, libro *de veteri medicina*, nam artifex ab arte, quam profitetur, deflexum sortitur no-men, Galeno auctore. Nomen autem medici non solum me-dicos physicos, sed & Chirurgos complectitur: sic Hipp. eos, qui fractis, luxatis, atq; adeo vulneratis manu medentur, medicos appel-lat. Quidam prelius sumunt nomen medici pro eo, qui victus ratione & medicamentis, duntaxat curat: In quo sensu Hipp. in suo *iter curando* dixit: *Neg, vero calculo laborantes scabos, sed si quis Chirurgie operarius eius rei facienda locum dabo; quibus verbis medicum à Chirurgo aperte distinxisse videtur: & A venzoar: non est, inquit, medici honorari manibus operari, sed suis ministeriis officio rebello medicinæ & cibo agrotanibus auxilio esse debet.* Quæ ut penitus intelligantur præfari oportet, Chirurgiam tertiam par-tim esse therapevticæ, quæ morbos, qui in solutione contiuui, aut in par-tium externalium moderatione consistunt, tollit sectione, ustione, re-stitutione in naturalem situm, & medicamentis extrinsecus admotis. Quibus in rebus tria potissimum sibi proponit, ut breviter, ut citra dolorem, id est, jucunde, ut maxime tutò curet. Tuto autem curabit, primo, si absolutionem operis consequatur; secundò, si cubantem non lœdæ-, morbis, inquit Hipp. vel profis, vel salvens non noceas: Tertiò, si vitium non facile revertatur.

Deinde, medici olim aut à loco denominabantur, & ita quidam-
Gnidij, alij Rhodij, alij Itali dicebantur, ut Gal. refert: hodie vero græci, latini, & Arabes: Aut à sectâ, & sic Empirici, methodici, aut rationales dicti fuerunt, clinici vel diætarij, ut refert Mercurialis *g. var. lett. 22.* ho-die dogmatici, & Chymici: & ab auctore ipsius sectæ alij Hippocratici, seu Galonici, seu Asclepiadæ: alij Erasistrati, nunc Galenici & Theephæstici. Aut certè à parte corporis: fuit enim in Ægypto, & in aliis lo-cis usitatum, ut singuli singulos morbos curarent, & ita alij ocularij, alij auriculares, vel dentales dicebantur; quod Empiricis duntaxat con-veniebat.

Romæ etiam Galeri tempore artem medicam in membra innumerâ resecabant, ita ut alios ocularios, alios auriculares vocaret: & sic peculiari suo nomine medicos reliquarū partii seu morborum, totq; in summa medicos faciebant, quot sunt humani corporis particulae, neque Galeno à ratione alienum videtur, si ea ars, qua omnium maxima sit, tot in se admittat sectiones, si modo in maxima civitate, utpote Romæ vel Alexandriæ pro unaquaq; harum affectionum aliquis reperiatur, qui inde dicatur medicus. In oppido tamen exiguo non posse quemquam yicetum sibi parare, qui tantum suffusiones pügeret oculorum, aut hernias incideret, unde hujuscemodi medici urbes Græcię tum temporis mutare cogeabantur, quod hodie, eosdem Empiricos factitare videmus.

Chirurgia effectus evidens.

Chirurgia antiquissima medici, ne pars. 2. illudose.

I. de usu par. 7. de dig. ex puls. 1.

Chirurgia Hipp. exercit.

Meges Chi- surgus.

Chirurgia libri ab Hipp.

Hippocratis eandem.

Chirurgia Galenus ex ercuit in iuvencus.

Porro autem Chirurgia effectus inter omnes medicinæ partes evidensissimus est, siquidem in morbis internis potest plerumq; dubitari, secunda valetudo medicinæ an naturæ beneficio contigerit: deinde per medicamenta, quibus in internis utimur, quamvis saluberrima sunt, sanitas interdum frustra quaeritur, & sine his non raro consequitur: at in ea parte, quæ manu curat, evidens plane utilitas est: immo hanc constituunt pleriq; vetustissimam, quando priores illi viri Homericō carmine laudati Podalirius & Machaon Aesculapij filij, Agamēnonis castra fecuti, solis vulneribus medebantur: & Chiron Centaurus multò ante Chirurgiæ illustraverat, ab eoq; Chirurgiæ nomen subortum esse quidam referunt: tametsi potius à χερῷ quod est, *manus*, & ἡρῷ hoc est, *opus*, nomen tractum esse videatur: quasi dixeris, operationem manualem, & largè sumptuoso vocabulo quodcumq; manuale opus significat: strictè vero etiam recepto modo pro opere medici manu peracto. Plus tamen ab ipso parente totius medicinæ Hipp. quam à prioribus illis exculta est, ac deinde professores suos habere coepit, quorum eruditissimus *MEGES* fuisse dicitur. Enimvero huic arti propriam admovisse manum Hipp. legimus, nec Chirurgi nomen dignatum: juvenem etiam capite vulneratum curasse, ac libros scripsisse de capitis vulneribus, de ulceribus, de officina Chirurgica, ac de articulis: & à suturis capitis se deceptum interdum, ingenuè fatetur, more magnorum virorum, & magnarum rerum fiduciam habentium. Sed enim Galenus eosdem Hipp. libros Chirurgicos diligenter interpretatus est, & eam artem proprijs exercuisse manibus constat, nam sibi vigesimum annum agenti gladiatorum curam Romæ feliciter demandata esse scribit, tametsi postea anno ætatis sue trigesimo secundo

cundo ab opere manuali destitit, ut ipsem prodiidit, munus hoc Chirurgis committendo. Ex quibus locis contendunt plerique nostri et vi, indecorum esse, medicum physicum Chirurgiam exercere: Deinde, quia unus medicus solus in pluribus medicinæ partibus non possit excellere. Ad hæc quia evidentur differre maxime medicus & Chirurgus, nam is, ut moneretur Celsus, adolescens esse debet, aut certe adolescentia propior, manu strenua, stabili, nec unquam intremiscente, eaque non minus sinistrâ quam dexterâ promptus, acie oculorum acri claraque, animo intrepidus, immisericors, sic ut sanare velit eum, quem accipit, non ut clamore ejus motus magis, quam res desiderat, properet, vel minus, quam necesse est, cesseret. Econverso medicus mitis, benevolus, & ætate proiectus, reliquis anteponendus, cum ad artem ipsam perdiscendam de brevitate vitæ humanae conquestus fuerit Hipp. & medicum senem, qui multa observaverit, experat, & qui sapientiam ac philosophiam utramque cum medicina conjunxerit, & illam ad medicinam, subindeque medicinam ad sapientiam transferre noverit, deniq; talis esse debeat, qualem Hippocrat. ipse depinxit in libro de decenti ornata & nos postea accurate delineabimus.

Quibus tamen non obstantibus, medicus perfectus, de quo agimus, Chirurgus sit omnino oportet, aut certè ipsam artem Chirurgiae exactissimè calleat, tametsi eam manibus non exerceat: nam callere artem perfectè non potest, qui tertiam ipsius parte sit destitutus ac non omnes, tanquam sibi pedissequas, conciliaverit. Et quidem constat ex Pliaio, unum eundemq; antiquitus fuisse medicum & Chirurgum. Quod si postea Romæ medici Clinici (sic enim physici à Plinio dicuntur) à Chirurgis sejuncti fuerunt, id quidem non aliter siebat, quamquam ocularij nuncupantur, qui oculis tantummodo medentur: non tamen quia empiricus hanc aut illam partem corporis tractat, medicus eandem tractare non novit. Fuit & altera Romani instituti ratio, quia operosum erat pro quoconque ulcusculo medicum consulere, procedente tamen tempore quæcumque manus operâ perficiuntur, aggredi coepiunt. Chirurgia tamen primù Medicinæ pars est habita; & ambae sub ijsdem natæ sunt autoribus, nec Chirurgia alia, quam medicinæ præcepta, nec alia demonstrandi sunt leges. Postea vero ut unius Medicinæ dignitas splendidior evaderet, rationis facultatem liberalē assumentes medici, quidquid manuum operâ geri solet, ad Chir. ac Pharm.

*Chirurgum
medicu
m esse non de
cerò quibus
rationibue
quidam
persuadent
Differencie
inter medi
cum & Chi
rurgum.*

*lib.29. c. 1.
Clinici
medici.
Cts. et Gal.
6. meth.
2. decom.
secundum
locos.*

artis ministros transtulerunt. His prima cura fuit luxata ossa reponere, fracta dirigere, & in suam sedem compellere : ferramentis quoq; appetire, secare, urere : tunc deinde vulnerum ulcerumq;, ac suppurantium tumorum curatio illis est relicta : omnia tamen origo ferè ex interiori causa trahitur, cuius observatio, atque curatio planè est medica, imò omnium, quæ foris existunt, atque geruntur, rationem medicus tenet,

Circa Chirurgiam diuersis in locis diversa com-suetudo.

Germania, & Lusitania consue-tudo.

Hippocratis, Galliae & I-talia mos.

Chirurgia Cathedra in Salmantensi aca-demia.

Andreas Valenator Chirurgie professor.

Error quo-rundam medicorum detegitur.

qui Chirurgi opus dirigit, Chirurgus vero ipse manuum usum, & exercitationem præstat. Utramq; consuetudinem diversis in locis adhuc hodie servari videmus : nam maximo abusu per totam ferè Germaniam barbiton soribus præstantissimam hanc medicinæ partem conereditam. cernimus, idq; ferè in Lusitanìa observatur : Econverso vero in Hispaniâ, Galliâ, & Italiâ medici Chirurgi inveniuntur, qui omnia ac singula artis præcepta, tūm ad manus operam, tūm ad victus rationem rectè instituēdam, tūm ad corpus pro necessitate evacuandum, sufficienter callent. Et tametsi pleriq; eorum medici sint physici, Chirurgiam potius exercent, quando unus solus in pluribus excellere omnino nequeat : idcirco laudabili quidem instituto in celeberrima Salmanticensi Academiâ Chirurgiæ cathedra amplissimo assignato annuo salario fuit constituta, in qua meo tempore professor erat peritissimus ANDREAS VAL-
CACE R præceptor meus exercitatissimus, quo nemo melius scripsit de vulneribus capitis & pectoris : quiq; (quod citra invidiam dictum sit) me præter ceteros honorificè excipiebat, quoties ejus auditorium ingrediebar, quod tenentur frequentare saltem per biennium omnes ac funguli futuri medici, aut doctorar. insignia consecuturi: ex quibus postea, quorum animus magis ad Chirurgiam inclinat, Chirurgi vocantur: qui verò à manus operatione & horrido ulcerum aspectu abhorrent, ut mihi accidit, medici appellantur, tametsi subinde calleant Chirurgiam : ex herum numero protomedicis eligitur in aula, protochirurgus ve-ro tam ex horum, quam ex illorum ordine, recepta iam consuetudine, eligi solet.

Ex dictis deprehenditur eorum medicorum error, qui hanc medicinæ partem callere dediantr, aut quia contemnunt, aut quia medico non conferre, atq; adeo indecoram esse existimant : delicatuli illi quidem, qui eam medicinæ partem exercere dedecorosum putant, quam tamen magnum Hipp. & sapientissimum gravissimumq; Galenum, nec non Podalirium & Machaonem. Esculapij filios non solum calluisse, sed etiam

otiam summo cum honore exercuisse constat; injusti vero, qui eam artem callere prædicant, cuius tertiam partem omnino ignorant, & cum doctoris nomine gloriantur, ea tamen quæ ipsorum ministri exerceant, ipsi penitus non norint. Neque enim quia medicus physicus victum aut pharmacum præscribere novit, aut Chirurgiæ operationes, statim aut coquus aut pharmacopœus, aut minister dicendus erit. Nam si aliquis doctoris officium præster, & nihilominus phlebotomo scitè utatur, & manum operi Chirurgico admoveat: perinde id fuerit ac si navis rector remigare noverit & malum scandere: aut si belli dux militis officio interdum fungatur. Non enim simpliciter, ut servo dominus, qui satis habeat imperare, ipse eorum, quæ jussit, inexpertus, sed ut imperator militi, qui quæcumq; præceperit, ea exacte calleat, & si opus sit, exequenda aggrediatur: omnia tamen propriæ fecisse dicatur, sicuti recte ab architecتو factam fuisse domum dicimus, non ab operarijs, & consecisse imperatorem bellum non milites.

INDECENS ESSE, MEDICUM SE- plasiarij munus exercere.

CAP. IIII.

Non tamquam tamen admitterem, ut medicus seplasiarij officium exequatur, cum hujus munus longius, quam Chirurgi à medici officio distet (siquidem propriæ curationem ipsam attin- gunt Chirurgi operationes, quam pharmacopœi.) Sic enim ter, ut medicus nūl aliud quam medicus sit: ministri vero id, quod sunt ministri: quam enim proportionem architectus ad alios fabricatores fabrosq; quibus ipse præst, eandem habet medicus ad suos ministros. Hi autem sex potissimum sunt, Galeno autore, pharmacopœus, ad quem herbarij, unguentarij, cataplasmatumq; confectores, fo- menta ministrantes: coqui, qui clisteres infundunt: qui vénas incident, ad quos reducuntur ij, qui cucurbitulas affigunt & scarificant cutem: assistentes reliqui & obstetrices. Sic medica ars medicis ipsis dignior est, medicus vero artibus ministrantibus: illæ ministris.

Quod si antiquitus Demetrius Antonini Cæsaris Archiater pro- pria manu Theriacam præparasse legitur apud Galenum, qui & ipse mortuo Demetrio seplasiarium in aulâ exercuerit, & multorum medi-

mentorū compositiones concinnaverit, ibi certè duo in homiae uno officia videre licuit, seplasarij ac medici, hoc est, imperatis & ministri. Nostro autem medico satis fuerit, si sua instrumenta exactè noverit, nō ex libris solum, verū etiam oculari inspectione, corundemq; vires & graduationes, ut pharmacopœum suarum partium admōnere possit, & ejusdem errores deprehendere, si fortè contingant. Sunt autem pharmaco-pœi partes, cognitione materiae medicæ, electio, collectio, repositio, conservatio, trituratio, coctio, & compositio: quibus accedunt destillatio, sublimatio, exaltatio, & calcinatio, in quibus interdum errores committunt non sine maximo languentium dispendio atq; pernicie. In cognitione quidem, quia emunt ab herbularijs aut mulierculis simplicia, quæ non agnoscunt, atq; ita alia pro alijs plerumq; sumunt, præter medici institutum. In electione insuper errare cōtingit, dum viliora aut adulterina emunt, & in compositionibus usurpant, ideoq; mirum non est, si aut inutilia s̄pē evadant, aut etiam nociva: nam ex uno pravo ingrediente ne-dum ex multis totum compositum depravatur, ut Galenus s̄pius monet. In collectione vero, quia intempestivè colliguntur, atq; adeo vel ante tempus putrescant, vel corrumpuntur, vel nondum suas vires habent, aut etiam amiserunt, ut Dioscorides annotavit in *proæmio suis operis*. In repositione etiam s̄pius errare solent, quia vel non tantam copiam servant, ut ad omnes compositiones in posterum sufficient, atque ita coguntur s̄pē alia pro alijs substituere maximo periculo, unde ortum proverbium fuit, *cave à quid pro quo pharmacopœi*: aut coguntur ob defectū quædam omittere in compositionibus, ideoq; fine frustrantur. Et verò neque ante integrum insolationem succi & aquæ reponi debent, aut siripi ante debitam concoctionem ab igne removeri, & quod primum omnium est, nulla debent medicamenta ultra debitum tempus in officina affervari, contra artis documenta, quæ singulis medicamentis tām simplicibus quam compositis suas prescribunt z̄tates, ultra quas aut vices amittunt, aut nociva fiunt, & ideo penitus rejicienda sunt. In trituratione etiam monendi sunt, ne festinanter simul triturent, quæ seorsim trituranda fuerant, & aut crassius aut tenuius, quam regulæ prescribunt, præsertim in compositionibus. In decoctione verò ne simul injiciant, quæ celerius & tardius coquuntur, quorumvè vires facilius evanescant, & ideo ad fidem adhiberi debent. In compositione errari facilimè ac perniciose potest, cum citra pondus & mensuram simplicia permiscentur, aut dete-

Pharmaco-pœi partes.

Errores in cognitione.
In Electio-ne.

lib. de An-
tid. de tho-
riaca de
comp. per-
gon.

In collectio-
ne.

In reposi-
tione.

Medicamen-
ta suas ha-
bent z̄tates.

Errores in
trituratio-
ne.

In decoctio-
ne.
In compo-
sitione.

deteriora propter sumptus feliguntur. Deniq; in destillatione, calcinatione, sublimatione, digestione, fermentatione, circulatione, exaltatione, & reliquis Chymicis operationibus cavendum semper, ne aut cruda maneat simplicia, plerumq; venenosa, aut igneam omnino contrahant naturam, & humanis corporibus plane deleteriam.

Sit insuper pharmacopœus diligens & artis suæ observans, & neque candelis, vino, facibus & mercibus alijs officinam oppleat, quibus à veris artis operibus distrahatur. Saltem medicocritæ dives sit, & ab avaritiâ sordibus vè planè alienus, ut & commodas ædes, & hortum habere possit, & optimam medicamenta coemere. Ministros insuper habeat vigilantes, peritos, & probos, & qui latine optimè calleant: & ex probatis dispensatoribus norint medicamenta componere: nec temere conficiantur receptas, non intellectas: in conficiendis vero opiatis, theriaca, aut nobilibus alijs medicamentis medicum adhibeat aut medicos, & unum atque alterum virum doctum senatorij ordinis, ut sint suæ sedulitatis & industriæ testes: medicamenta non vendat absque medici recepta, cui nihil addat aut demat: præsertim vero narcotica aut venenosa vulgaribus neutiqnam concedat. Praxin medicam non exerceat, sed confulentes ad medicum dirigat: taxationem verà communem vel à Magistratu ordinatam fideliter servet. Non sit aleæ aut similibus lusibus deditus, neque compotationibus aut venereis rebus implicatus, ne beneficia ab ipso extorqueri queant, ideo cœlibi semper præferrem maritum, & cui cum conjugæ recte conveniat: demum sit mundicie studiosissimus, pius, humanus, placidus, & erga pauperes liberalis, & arithmeticæ peritus, ut pondera simplicium, ac proportiones computare queat, quando videlicet antidoti alicujus pars aliqua requiritur, ut quantum sit accipendum uniuscujusque calculare queat.

Quæ

QUEM LOCUM IN MEDICINA SINGU-
læ prædictarum disciplinarum obtinere
debeant.

CAPUT. V.

Nidecor mihi medico necessarias disciplinas percurrisse, quæ tamen non ad omnes medicinæ partes pari necessitate desiderantur: nam philosophia naturalis, Logica, Rhetorica, & Anatome ad theoriam spectant: herbaria ad praxin: Chirurgia ipsius medicinæ integrans pars est: moralis philosophia, præsertimq; prudentia, ad Therapeuticam & curandi rationem pe-tissimum confert. Nil enim magis experendusa medico est, quam cum probitate naturali conjuncta prudentia. Siquidem qui corpus curare vult, animum componat necesse est, & summâ non solum in facienda medicinâ, sed in humanis actionibus utatur circumspectione. In his igitur medicum omnino versatum esse oportet: in alijs verò quantum sat fuerit, ad ipsius medicinæ ornamentum, pro uniuscujusq; ingenij dexte-ritate. Verum enim vero condolendum profecto est, quo pacto hæc omnia quidam hodierni medici praestent: quippe philosophiam naturalē plerique ignorant, anatomies & herbarum noticiam iniqua partitione à medicina separant, illam Chirurgis, hanc pharmacopœis relinquentes: linguarum peritiam simulant, verborum quæ memoriter didicerunt ex latino aut græco autore rapidâ prolatione: Pro eloquentia lividam re-pendunt mordacitatem; Ethicam Philosophiam nec verbis nec operibus complent, siquidem neq; quo pacto compendorus sit animus sermo-ne proferre, neq; morum exemplo commonistrare norunt. Unde fit, ut non immerito audito medici nomine, avari, invidentiissimi, & gloriabundi hominis nomen pleriq; mortaliū audire affirment: usq; adeo quo-rundam culpa ad omnes medicos in omnium opinione translata est, & à pravis artificibus in universam artem vitium transfusum, ut probus quisq; vir, & ingenuus ac peritus medicus unumqueraq; cupiat officii sui esse memorem, aut sese ex medicorum numero deleri. Quæ omnia medicinæ opprobria ex duobus fontibus scaturiunt, invidiâ cum avari-tiâ, & cum superbia conjunctâ ignorantia: de primo libro tertio, disputa-bimus, de secundo non immerito dixit Galenus, indebile vitium esse vche-

Medicorū
guorum
abusus.

Ignominia
cur medici-
na illata.

Boni medi-
ci votum.
Fontes t.
gnominia
med. Avar-
itia, invi-
dia & super-
bia.

vehementem ignorantiam, præsertim si cum superbia conjugatur &
 tunc à Græcis Philautia dicitur: quibus tamen ingenium cum-maturo
 judicio, animi candor, veritatis studium, indefessusq; labor opponuntur,
 & quemadmodum, quibus hæ sunt cordi, nihil ad ipsam veritatem com-
 parandam grave sit: ita homines rudiiores protervè vituperare nunquā
 desirant, quæ desperant se posse consequi, & ingeniosiores arcuato vul-
 nere proscindere, nec tamen dimittentes clanculum quæ conderant,
 sed invidiâ quādam in propatulo arguendo, quæ bona esse vident, eadem
 que postea usurpando, ut ingratitudine quadam inde lucrum faciant,
 quo omnes suas actiones metiuntur. Ita maledicâ linguâ famam doctio-
 nibus rapere nituntur, & ea sufficiari, quæ dare non possunt, sed ipsi e-
 gent. Precor illis bonam mentem, solidorem doctrinam, & probos mo-
 res, ut deposito odio, & invidia, & contempta inani gloria ac vili lucro,
 desinant alijs maledicere, & veritati incumbant, nihil dissimulantes
 quod sciant: aut vituperantes, quod ignorent. Sed his omissis, quæ cog-
 noscere potius, quād emendare licet, ad p̄sum redeventes, concludi-
 mus, quasdam ex prædictis artibus esse, per quas eundum omnino sit in-
 medicinam, ut Rhetorica, Dialectica, & utraq; Philosophia, in quibus
 tamen non inhærendum, sed quæ postea futuræ semper sint medicinæ
 pedisseque: alia vero sunt, quæ ipsam artem constituunt, anatomæ, Chi-
 rurgia, herbaria & quinque medicinæ partes; physiologica, quæ agit de confinibus
 rebus naturalibus; i. e. quæ de rebus non naturalibus; pathologica,
 quæ de rebus præter naturam; symiotica sive pronunciativa, quæ de
 signis; & Therapeutica, quæ salutarium remediorum usū morbos ex-
 pugnat. Reliquæ artes liberales, aut quæcunq; alia, quæ rationalem me-
 dicinam proprius non attingunt, non nisi ornamentum illi afferunt. Ut
 in ædium ædificatione tectum, parietes, & fundamenta requiruntur ad
 usum, superficies non necessariò depingitur aut adornatur; & pocula
 deaurantur interdum, quod & si non fiat, non minus utiliter aut com-
 modè uti illis ad bibendum possimus. In primis tamen & ipsam consti-
 tuunt, & ejusdem ornamenta dici merentur, quæcunq; decoram & fa-
 vorabilem faciunt: atque hæc sunt, quæ nos pertractanda suscepimus,
 & ad philosophiam moralē potissimum pertinent, nimirum ut comi-
 ter eam medicus exerceat, liberalis artificij sui largitor, bonorum suo-
 rum non parcus, affabilis, urbanus, non contumeliosus, beneficus in o-
 mnes, pauperum & divitum eandem habens rationem, quibus accedant

Boni medi-
ci candor.

Rudiorum
medicorum
mores.

Artes ad
med. pedif.
sequæ.

Artes me-
dicinae
partes inco-
gruentes.

Medicinae
quinque
partes inco-
gruentes.

Artes med.
ornantes.
Similitudo

O Econo-
mia arrem
confituit
& ornat.

decens habitus corporisq; totius munditiae. Reliqua namq; ut Geometria, Astronomia, Geographia, rerum & animalium historia, & quæcunq; hujuscemodi sunt, tametsi ad ornatum faciant, extra artis pomætria possunt hospitari, ut reliqua, quæ supra artem fuerint, aut incomprehensibilia, aut eius naturæ, ut cadere in artis rationem non possint. Est et nim ars medica suis limitibus contenta, & medicus perfectus ille, cui nihil desit ad rei medicæ summam Idcirco errant illi, qui medicinæ adjungunt non necessaria, relictis illis, sine quibus ad justam medicinæ merâ pervenire non licet. Etsi enim maxime commendatos habeam eos, qui, cum possint, supra artem addiderint ea, quæ ad artis ornamentum faciunt, sua tamen laus relinquunt ijs, qui intra medicinæ limites laudabiliter versantur.

DE ORIGINE ET PROGRES- su artis medicæ.

CAPUT. VI.

 Oncepit medicinam necessitas, solertia peperit, aluit ratio, promovit usus, longaq; demum experientia consummavit, atq; absolutam perfecit. Ex quibus quidam sibi persuadent, neq; prius fuisse medicos, quam ægros, neq; hos unquam sive illis: Triaq; fuisse principia medicinæ, unum, inventionis necessitatem & experientiam: alterum, constitutionis, hoc est, redigendi in artis formâ, experientiam simul ac rationem: tertiu interpretationis vel traditionis rationem ipsam, & naturalem speculationem. De tempore autem, quo primum medicina incepit, non adeo constat: dicunt Apim Ægyptium indigenam, priusquam Iovinaret in Ægyptum, artem medicinam invenisse. Clemens Alexandrinus eam postea Æsculapium amplificasse scribit, & Podalirio ac Machaoni tradidisse: quoad tandem postea magnus Hipp. eam præceptis comprehendit: quæ vero ab Hippo totius medicinæ parate inventa sunt, qui utiq; unus instar mille auctorum nobis esse debet, ea postea Galenus, ipsius artis vastissimum pelagus, explanationibus suis illustravit, ita ut nulla sit medicinæ pars, quam ille non invenerit; nulla quam hic ad summum non excoluerit. Itaq; primus Dux & auspex totius medicinæ ac philosophie græcæ Hipp. existit. Chronologæ scriptores præsertimq; Eusebius affirman, natum fuisse Hipp. anno mundi 4760, quo tempore Esras propheta viguit, natus in insulâ Coo in primis clarâ: vixit annos 104: duos habuit filios Thessalam & Dracontem quo-

Principia
medicinae
tria.

Initium
medicinae
quando.

Hip.
quando
vixerit.

sum uterq; filium nomine Hipp. suscepit, ut Galenus saepius refert. Tam igitur Thessalus quam uterq; nepos Hippocrates in arte medicâ multa scripserunt, quæ in operibus magni Hippocrat. inserta circumferuntur: eum tamen, de quo loquimur, nemo ante Galenum exactè intellectus est: ejusque libri, tanquam divino emanaverint ore, ubique celebrantur, idemque per universa Galeni opera varijs nominibus commendatur. Verax enim ab ipso appellatur, probus, magnus, omnium philosophorum & medicorum princeps, Magister, diligentissimus, nobilissimus, dux & auctor omnium disciplinarum, maxime admirandus, divinus, sexus venerandus, vir qui nihil frustra unquam dixit aut scripsit. Plato vero in Protagora illum vocat Æsculapij successorem: Macrobius in somnio Scipio. Virū appellat, qui tam fallere quam falli nesciverit. Hujus ergo opera præcipua suis commentariis illustravit Galenus, vir etiam in minimis diligentissimus, ac nunquam satis pro dignitate commendatus. Siquidem verò necessitas medicinam invenit, morbos prius quam medicinam fuisse crediderim, quod innuere Plato videtur, dum Promethus fabulatur ob ingruentia malorum nostrorum agmina, ut alicunde rebus humanis opem ferret, furtim de cœlo unā cum igne subductas artes detulisse. Non enim assentior Horatio dicenti:

Hipp. Enes.
mia.

Galenī
laudes.
Morbi an
medicina
prius fure
rins.

Poſt ignem abheret domo ſubductum

Macies & nova febrium terris incubuit cohors.

Illud quidem existim, medicinam experientiâ prius inventam, tum deinde ratione suffultam, postquam primum in lucem prodire coepit, doctissimorum virorum autoritate testatam coaluisse. Alij (quibus libetius subscribo) tantæ excellentiæ facultatem altiorem originem habuisse putant, & fieri non potuisse, ut homo abditas stirpium naturas, facultatesq; investigare potuerit, nisi prius à maximo omnium rerum opifice fuisse edoctus. Quod Hipp. in libro de veteri medicina testatur, dicens: *primi inventores indicaverunt artem dignam, que Deo adscriberetur, quemadmodum etiam est receptum.* Idem sentire videtur Galenus in medica introductione, cum artium inventiones vel Deorum filijs, vel quibusdam eorum propinquis, quibusdij primum artes omnes communicarunt, acceptas refert. Rejectis igitur Ethniconum figmentis, omnium creatorem Deum optimum maximum plantarum & cæterarum rerum omnium facultates Adæ primo protoplasto indicasse, eiq; illarum cognitionem infudisse arbitramur, quod consonat cum verbis E C C L E-

Medicina
institutum an
sigillissimum

L 2

SIA.

*Salomonis
liber natu-
ralium.*

SIASTIC i dicentis : medicinam à Deo esse crevans , quam vir prudens non aberrebbe. Ita ferunt Salomonem edidisse naturalium disputationum opus ingens, admirabili rerum omnium sapientia refertum, cuius fit mētio libro tertio Regum sub his verbis : Et disputatione Salomon super lignis à Cedro, quæ est in Libano usq; ad hyssopum, que egreditur de pariete, & differtur de inimicis, & volucribus, & repubibus, & pycnibus, hoc est, ut expositores ibi declarant, de vi, naturis, & moribus illorum, & quo tempore nascantur, & cur non omnia in unaquāq; terrā proveniant, quod opus in Hierosolymitano incendio, factō per Nabūsāradan conflagravit. Georgius Cedrenus in compendio histor. narrat, Græcos Iatrosophistas suffuratos esse, materiam & argumenta artis medicæ ex hoc opere, quod quidem Ezechias Rex de medio substituit; offensus, ut idem auctor scribit, negligentiā populi Hebræi, qui morborum remedia ex his scriptis petens, sānationem eorum à Deo flagitare negligeret. Fuit itaque ab Adamo propagata rei medicæ noticia, ac subinde hominum industriā adaucta, quod cū postea animadvertisserent sapientes, novissentq; maximam hujus facultatis præstantiam, & utilitatem. noscentes herbarum vires morborumque naturas, disquirere rationes cooperunt, quænam earum quibus morbis, sumptā à naturā uniuscujusq; indicatione, prodessent, & ad cætra, de quibus ars medica tractat, investiganda studium applicuerunt. Quo tempore accenso inflammatoq; animo ad gloriam, ut multiplex erat generosissimæ cujusq; ac sapientissimæ mentis impetus & intentio, utq; varia erant ea, quorum studio capiebantur, quamplurima disciplinarum genera perpolita sunt, partim studio cognoscendi, ut naturalis philosophia, quæ ortus causasq; operum naturæ scrutatur: & Theologia, quæ animi sublimioris impulsu in res divinas acerrimè intenta est, ac illas sempiternas, immutabiles, separatas substantias, nulloque sensu comprehensas, quoad fert humana fragilitas, contemplatur: mathematica illustris illa quidem & demonstrandi subtilitate certissima, partim necessitate, ut medica facultas ad propulsandos infestissimos humani generis hostes morbos, & adversam valetudinem, vitamq; in columem & ab omni ærumna, languoreq; liberam quam diutissimè transigendam.

Cæterum rationis vices subit in quibusdam brutis animalibus ipse naturalis instinctus & superior natura, quæ plantas noxias effugint, salutaribus utuntur, interdum ad suos etiam morbos curandos, ita ut in quadam medendi parte a nobis etiam pro magistris fuerint. Nam cervi Di-

& am

*Bonorum
quorundam
naturalis
influentia.*

Cannum herbam, extrahendis sagittis utilem, quod vulnerati eius pastu telum exegissent, sagittarum vulneribus mederi ostenderunt, ubi ferrum vulneri inhæserit. Idem percussi à phalangio, quod est araneæ genus venenosum, cancro sedendo sibi medentur: Testudo Cunilam herbam demonstravit: mustela, rutam: accipiter, hyeratium: columba, verbena cam: ciconia, origanum: hirudines chelidonium visui saluberrimam esse, vexatis pullorum oculis illa medentes: & alia deniq; animalia innumeras herbas invenire, ut simplicium scriptores affirmant: nec solum herbas, sed alia insuper auxilia medica. Nam Hippopotamus assidua satietate obcessus primo vere exit in littus, & venam sibi in crure acutarum arundinum iectu secat, atq; cum satis sanguinis effluxit, corpusq; onere levatum sentit, ulcus obturat luto: & purgationem mille modis sibi mouuntur bruta. Ibis volucris in Ægypto rostro sibi infundit clisterem ex aqua marina, & pleraq; alia animalia herbas nobis ostenderunt, ut apud Plinium videre est.

lib. 8. c. 17.

MEDICINA AGRICULTURÆ COM- paratur & qua ratione sit excolenda differitur.

CAPVT. VII.

D medicum consummatum futurum spectat, non solum noscere, unde orta sit medicina, verum etiam studia sua ita disponere, ut ad perfectionem artis possit pervenire. Et vero ille idem, quem græcae medicinæ parentem esse diximus,

lib. de lege.

Hippocrates, comparat medicinam agriculturæ, & ejus quidem sententiâ natura nostra velut ager est, dogmata præceptorum ve-
luti semina: institutio à puerò convenit cum tempore opportuno adser-
mina in arvum mandanda: locus in quo disciplina contingit seu acade-
mia & medicorum scholæ sunt veluti ambiens aer, à quo è terrâ nascen-
tibus nutrimentum accedit: industria autem cultura est: tempus hæc
omnia corroborat, ut perfectè enutriantur. Ita qui medicinam rectè sibi
comparare voluerit, his ducibus voti sui compotem fieri oportet, natu-
rà, doctrinâ, loco studijs apto, institutione à puerò, industria, & tempore.
Natura quidem, quia, ut Platonis fert sententia, sunt omnium discipli-

Medicina
quibus du-
cib. compa-
retur.

Natura.

naturam seminaria ex natura fontibus profecta, nihilque sursum aut perfectum in disciplinis usquam apparet, quod non illam ducem sit securum, jure igitur optimo naturam propitiam & ad disciplinas capessendas propensam in futuro medico requirimus, cuius natura dotibus qui fuerint destitutus, ad hujus artis summum fastigium sibi aditum esse praeclusum intelligat. Natura igitur repugnante irrita omnia fiunt: si vero natura ad optima viam demonstret, artis doctrina facilè contingit. Per naturam intelligo hoc in loco naturalem quandam inclinationem, quā quis hanc, aliud illam arte promptius libentiusque sequitur. Sunt enim nobis ingenita omnium cognitionum semina quædā, quæ pro varia corporis constitutione aliquando perfectiora, & puriora, nonnunquam impuriora & minime perfecta apparent, minuantur, hebetantur, interdū etiā abولي conspi ciuntur. Oportet igitur propensione illà prædicum esse, qui artem medicam perfectè assequi voluerit. Quāvis enim repugnante natura, labore summo & multis vigilijs, aliqua consequi liceat, summum tamen culmen nunquam attingitur: quia summos natura artifices, mediocres ars efficit. Porro hujus rei igniculi se detegunt, quasi que elucere videntur, ea certe, quæ voluntate nondum repugnantem habet, & suæ naturæ ductum prorsus sequitur; non enim parum refert, si quis seipsum, suasque propensiones agnoscat, & quo magis natura, animo, & ingenio propensum se esse animadvertis, eo studia sua convertat. Notum est enim, quā felicitur provenire soleat, quantūque semper frugis afferat, quācunque terrę quasi volenti mādatur, si diligens præterea cultus accedit. Intellexit hoc poeta cū cecinit,

*Nec verò terre ferre omnes omnia possunt,
Fluminibus salices, crassisq; paludibus alni
Nascuntur, steriles saxosis montibus orni,
Lutora myrteti latissima deniq; apertos
Bacchus amat colles: aquilonem & frigora raxi:*

Et paulo antea, cùm dixerat:

*India mutis ebor, molles sua thura Sabai,
At Chalybes nudis ferrum, virosaq; ponens
Castorea.*

Et has leges imposuit natura & locis & hominibus, ut inficiari nemo possit, alium jurisprudentiam, alium medicinam, alias alijs artibus magis idoneos videri. Hinc est, quod Aristoteles dixerit, homines libentius ea studia atque artes aggredi, dicet viliores, ad quas nati atque apti sunt, quod spercat se esse in illis magis excellere posse, cuius excellentia à natura amata.

Natura
quid.

Sūmos na-
tura artifi-
ces, medio-
ores ars ef-
ficiunt.

turā amatores sumus omnes, & propterea, *naturam expellus furca licet, ipsa recurret.* Quidam altris hanc propensionem adscribunt, ut pro eorum varietate varia nobis studia insinuentur, inter quos Averroes & Alexanderinus: alij ad corporis temperaturam hafce omnes animorum nostrorum vires & propensiones referunt, è quorum numero Mercurialis. Utriq; circa decimum quartum ætatis annum hanc in nobis inclinacionem efflorescere affirmant. Hi, quia jam pueri intellectus, quem peragendarum rerum ducem obtinemus, ab humiditate primæ ætatis magis expeditus sit: illi, quia post Lunam, quæ primam ætatem gubernat, humore suffusam, Mercurius puerum excipiat, cui litterarum artiumque studia ingenerat.

4. de Med.
lib. deformato.
med. stud.

Intelligo etiam per naturam ipsius corporis & animi vegetariæ constitutionem, auspicatò enim medicinæ operam navabit, qui corpore vegeto & sano fuerit, & ad perferrendos artis immensos labores aptus, nil enim laude dignum sine continuis laboribus; laborare autem nemo potest, nisi sano & valido corpore. Sed enim in corpore imbecillo nō poterit esse sensuum acumen, quod omnis perfectè cognitionis initium est: idcirco in futuro medico quām fieri potest acutissimum esse naturā oportet. Requiritur enim oculorum acies, ut primo statim occursu qualis nam sit ægroti vultus, facile dijudicet medicus, & ex cutis colore atq; urinæ, subjecti succi capiat testimonium: eademq; perspicacitate ulcera & alios affectus introspiciat in penitioribus corporis partibus, auribus, palato, naribus, ad quas parres hebetior oculorum acies pervenire minimè posset. Maxima est etiam vis odoratus, ut quo deprehendas, sitne vitiata corporis & humorum temperies, an inculpata & corruptionis expers: sic virulentus elephanticorum odor, quem toto corpore expirant, nobis maximum corruptelæ argumentum præbet, & factida axillarum & oris exhalatio propensam ad putredinem corporis totius aut vetriculi constitutionem demonstrat, atq; id ipsum in sudoribus, urinā, parte, sputis, cernere licet. Gustus etiam exactus requiritur, quia ad illū tū alimentorum, tū medicamentorum iudicium ex saporum varietate sit referendum, in quibus potissima artis medicæ materia versatur. Tactus insuper sit perfectus quo varias hominum temperaturas exploret, tum multiplices recessus, & pulsū differentias, arteriarumq; motus & rhytmos varios. Auditus in primis expetitur promptissimus, ut sine quo neque præceptoris dogmata studiosus percipere, nec medicus jam factus

Natura altera acceptio.

Sensuum acumen in medico necessarium.

factus ægroti & assistentium relationes, à quibus præcipue sumuntur faciendorum indicatio. Ut rānq[ue] natura acceptionem veteres considerasse existimò, qui non omnes indifferenter ad medicinam admittebant, sed quorum natura apta videbatur.

*Doctrina
qualis esse
debet.*

Per doctrinam inteligo dogmata præceptorum, & optima illa est, quæ viva voce hauritur: habet enim aliquid latentis energiæ, nec est compendiosior via discendi, quam audire loquentes professores & artifices. Nemo enim tantum una hora legere potest, quantum aliud dicere, & quæ multo tempore coniecit, exiguo spacio tibi communicat. Itaque eximios artis medicæ professores sequatur, illorumque disciplinæ se rotum committat futurus medicus, ex quibus etiam præcipuos sibi eligat & familiares, eruditissimos quosq[ue]; viros, ac longo rerum usu expertos, quos sibi benevolos omni ratione efficiat, eosq[ue]; sequatur, diligat, ac veneretur, quò facilius non solum in publicis auditorijs ab ipsis instituitur, verumeriam sciscitari, & cum illis conversari, ac quæcunque arca-

*Libri q[ue]
nam niles.*

na vel etiam recondita habent quodammodo extorquere possint. Et nihil est, quod æquè ad comparandum bonum habitum, & studia confirmanda ac locupletanda conferat^t atque assidua cum sapientissimis præceptoribus & amicis doctis conversatio: ut econverso, sicuti à bonis bona discuntur, ita ex malorum consuetudine præsens bonitas amittitur. Et quod de præceptoribus dixi, id ipsum de libris seu auctoriis legendis intelligendum est: non enim quilibet sunt amplectendis sine delectu, sed qui per multa secula à viris doctis probatissimi fuerunt. Quoniam si se- cūs fiat, duo gravissima incommoda sequuntur, primum quod doctrina nec firma, nec probata animis inducitur: alterum quod quidquid tem- poris consumitur in hisce legendis, præstaret in optimorum lectione, insumere, qui autem illi sint, inferius docebitur. Per locum aptum Aca- demie sunt intelligendas, quæ ad excolendas artes fuerunt institutæ; ideo in celebriori aliqua academia, ubi potissimum medicinæ facultas tum temporis floreat, prima jaciat fundamenta medicinæ per justum tem- poris spatium, quæ postea per universum vitæ spatium jugiter excolat.

Academia.

Nec verò satis est præceptores audire, sed ea, quæ ab ipsis percepérunt, domi repetere, & diligentissime relegere, quæ scriptis concepta fue- runt, ut iteratione firmius infigantur, familiariaque & quasi domestica- fiant. Ut enim cibis ingestus nisi in ventriculo, hepateq[ue], & venis pro- bè concoquatur, partibus corporis assimilari nequit, sic lectio non repe- titæ

*Repositio-
nes.*

Simile.

tita parum utilitatis affert. Est præterea alijs reperendi modus non exigi emolumenti, & qui ad ingenium acuendum memoriamque confarmandam plurimum conducit, si videlicet cum alijs studiosis audita conferantur: hæc enim repetitio quasi altera enarratio, &c, ut ita dicam, ruinatio est: & confert mutua hæc collatio, ut si quid excidit uni, alter subjiciat, atq; in memoriam revoget. Quisquis etiam plura observasse videri studebit & simulatio hæc attentionem audiendi suscitabit.

Per institutionem à puerō etatē convenientem inauit Hipp. & certè à pueritis medicæ artis studia inchoasse, quicunq; in ea præclaris & magni virti evaserunt, certum est: ideo Soranus Ephesius: ~~accēsi~~, inquit, illa quidem, ex qua maximè è parvis hominibus transire ad magnitudinem, quod est in annos undecim, hac enim etiā est aetas ad sumendum sanctam artem medicinæ. In adolescentia verò præcipuus faciat progressus, quandoquidem si ulla ars inter humanas habetur, quam tempestivè addiscere, & assidue exercere oporteat, una utiq; medicina est, cui vel mediocriter addiscendæ vix totius humanae vitæ cursum sufficere posse prodidit Hipp. & testatur experientia. Per Industriam studia intelligo, quib; natura ipsa excolatur, quæ parum proderit, nisi laboribus sit exulta, & frequenti meditatione excitata: nec solum laborandum est in eo, ut studeamus, sed ut ordine minimè præpostero studeamus. Ad industriam etiam pertinet ut præter assiduum conversationem cum viris doctis & probatissimis auctoribus, vere & æstate in hortos prodeat, in quibus opera naturæ conspiciat, nunc etiam in campos, nunc in sylvas, quæ sponte varia plantarum genera producunt, interdum etiam in montes: non enim (ut paulò ante a dicebamus) omnia ferre omnia tellus, sed alia alijs in locis felicieris proveniunt, quorum non solum appellationes, sed ocularis inspeccio medico est apprimè necessaria. Crebrò itaque plantas videat & omnium etatum ideas agnoscat, quasdam decerpit, & domum ferat ac reponat, ut hyberno etiam tempore easdem infipiat, & quod naturæ tunc temporis denegat, industriæ compenset. Tantus hujus rei & publicæ utilitatis amor Galeno & præclaris alijs viris fuit ingénitus, ut nullo labore metu, nullis periculis deterriti, in longissimas regiones navigarent, eo duntaxat animo, ut quæ legitima & sincera, quævè spuria & adulterata essent medicamenta, corò dignoscerent, & easnotas scriptis manudarent. Neq; etiam parum facit ad rem hanc crebrò ingredi pharmacopœia, videreque simplicia & composita, quæ apud medicos hoc

*Eras.**Industria.**Plantes &
pueris
medicis co-
gnoscas.**Pharmacæ
polia med.
ingredias.
sur.
tem.*

*Studii
quandiu
incumben-
dum.*

*Remissiones
Mod. quo-
les.*

*Tempus
di et studiorum
appur.*

*Medicina
per totam
vitam
incumben-
dum.*

*Hipp. Bal-
di, & Bravii
gregia di-
da.*

tempore in usū sint, qua anni statione colligantur, quomodo præparen-
tur, serventur, reponantur, & quo pacto alia atque alia ad hominum
salutem componantur. Quamdiu autem studijs sit incumbendum,
nulla certa præscribi potest ratio, quia quidam sunt qui ob corporis
imbecillitatem labores studiorum diu continuare nequeunt: aliij qui
tamē si totā vitā libris invigilent, nullum inde damnum percipiunt.
Idcirco quisque metiat proprias vires, sicquā animum & corpus exer-
cet, ut neutrū alterū offendat, sunt enim remissiones in studijs ne-
cessariæ, quæ alaciorem animum ingeniumque vividius reddant, se-
nisi adhibeantur, ipsius vires promptitudineque judicij flaccescit, nam
arcus,

Quem nunquam cessu tendere sentiit erit:

Hæc tamen remissio non adeo sit diurna, ut in desidiam con-
vertatur. Maturinum vero studium potissimum utile est, quoniam
corpo vacuo spiritus magis liberi pellucidioresque sunt, quibus in-
genij animorumque operationes perficiuntur. Est etiam hora ve-
spertina non inutilis, ante coenam videlicet; quando ventriculus cibis
non gravatur, quia ventriculo pleno ciborum vaporibus, non solum
animus torpet, & caligine quadam obducitur, vaporēsque ipsi ingenia
hebetant, tardant, & iudicij puritatem corrumpunt: verum etiam
valetudini studia nocent. Oportet autem non solum in adolescentiâ
& juventute, verum etiam ad extremum usque senium medicinæ in-
cumberet, cum vix tota vita sufficiat ad artem hanc perfectè discen-
dām: & ipsi contingat, quod reliquis artibus, quæ nisi assidue excolan-
tut, ut segetes, marcescent. Itaque periisse putandum est, quidquid
temporis consumitur in alijs studijs, ni ad studia medicinæ dirigantur.

Hippocrat. in Epistola ad Democritum de se affirmat, ad finem me-
dicinæ non pervenisse, etiam si jam senex esset. Baldus interrogat-
tus in quādam causā, consulere non posse respondit, quia per triduum
libros non viderat. Petrus Bravus præceptor meus, qui luculentissimis
commentatijs Hippocrat. prognostica illustravit, & eius pleraque alia
doctissima extant scripta in arte medica, posteaquam ultra viginti an-
nos professor fuisset in Salmanticensi Academiâ, cum semel aliquid
mihi referret, quod ei cum esset studio sus acciderat, verbum corrigens
(inquit) sum audier eſſe, natus ſtudofus adhuc fui; & merito quidem non
caui.

enim ut, qui subsistit in via, minus proficit, sed ut navis retroacta æsta,
iea intermissa studia relabuntur.

DE TRIPLOCI DOCTRINA- rum genere.

CAPUT. VIII.

Onveniunt medico, ut superiori capite copiosè differuimus, natura perspicax, preceptores docti, ingenua educatio, labor continuus, veritatis amor ardètissimus, & ordo in studijs. Ut enim melior cōcoctio sit circa, cibos ordinatè ingestos : sic ordinatà doctrinā annutrita medicina facultates suas eximias perfectius exhibit, minimeq; extraneis humoribus infectas. Hunc ordinē Græci methodum vocant, & nil magis videoas à quibusdam intonari, cum tamen nihil minus sciant. Ad confusione tamē vitandam methodo seu ordo servandus omnino est: Cicero viam appellat artem & rationem discon-
di: Galenus ordinatam doctrinam: & ab Eustathio definitus habitus, qui cum ratione progreditur. Triplex autem est methodus seu ordinata do-
ctrina. Quemadmodum enim in reliquis nature operibus unum est prin-
cipium, & unus finis: sic in artibus, quæ naturam, quoad fieri potest, imi-
tantur. Igitur si proposito fine per resolutionem sit processus usq; ad pri-
mum principium, ut ab homine ad substantiam, & in medicina à rebus
præter naturam, morbo nimis, causa & symptomate, ad res naturales
& non naturales, dicitur methodus resolutiva: si vero à primo princí-
pio idem sit processus usq; ad finem, methodo id-sit **compositiva**, ut
cum à substantiâ progređimur ad hominem & à rebus naturalibus, ut ab
elementis, temperamentis, humoribus, & partibus &c. ad res non natu-
rales, & præter naturam, atq; ad ipsam curationem morborum. Quod
si definitione totum comprehendatur, & per ipsas partes explicitur, me-
thodus insurget definitiva. Neq; utiq; audiēdi sunt, qui quartam methodū
constituant, quâ per divisionem totius ad ultimas species descenditur
in quibus Plato quiescendum esse dicebat, non, inquam, sunt audiendi,
quia dum totum dividitur, & per suas partes divisas traditur, methodus
necessario sequitur resolutiva, aut compositiva. Porro ut resolutiva
superat dignitate, quia exorditur à fine, & causa finalis est maximè prin-
cipalis; definitiva compendio & brevitate ad memorandum valde
accommodata: sic compositiva reliquas antecellit facil-
itate

tate & ordine, ita sit, ut docendarum artium modum, viam, & rationem facilis componendo assequamur semper. Et est diversum invenire artem, constituere & docere. Invenitur quidem, resoluendo magis, nam si nis notio, inventionis initium est: constituitur componendo: docetur utroq; modo; commodius tamen & aptius eorum, quæ per resolutionem inventa sunt, compositione. Sed in definitione quoq; ordo explicazione partium, quibus definiti constituitur natura, inter se cohærentium, reputatur, quod quidem præstat, non solum ut tradi docerique artes hæc via queant, sed ut rerum distributione quādam suo loco dispositarum facile representetur recordatio ad promptè de his memorandum. Quo fit, ut unicuiq; methodo dos sua quēdam insit, resolutioni, quæ à notioribus incipit, inventio: compositioni, constitutio, ut quæ à facilitoribus initia sumit: definitioni, memorandi facilitas.

QUINAM AUCTORES SINT EVOLVENDI, & qualis debeat esse medici bibliotheca.

CAPUT. IX.

 Istat se jam oportet in artis medicis limine futurus medicus, & divino numine implorato si ad summum medicinæ fastigium pervenire contendit, non quoslibet scriptores amplectatur, sed (uti dixim^o) probatissimos: si verò illi sunt, quos longa temporum series approbavit, Græcos, Latinos, atq; Arabes: quorum Græci totius medicinæ, quæ apud nos extat, parentes censentur, quippè qui illam invenerunt, provexerunt, ornârunt ac mirû in modum locupletârunt: Hipp. dico. Platon. Aristot. Theophrast. Diosc Galen. Aret. Oribasiū. Alexand. Trallian. Paul. atq; Actium, & ex recētioribus, Actuarium. Ex quibus quidem Hipp. utatur, quasi inventore & antesignano. Galeno vero non solum ut propagatore & explanatore certissimo, verum etiam placidissimo semper ad medicinæ penetralia introductore. Est enim Hipp. magnus profecto atq; adeo maximus medicinæ parens, & in quo artificij totius semina insit: sed cuius animi sensa, præclarâ illa quidem, verū concisa-nimis brevitate, at & tate illâ fortasse usitatâ litteris tradita fuerat; huj^e itaq; magni viri aphorismi, prognosticæ, prophetica, & Epidemiorum libri, ac de morbis acutis nō solū perslegendi sèpius

Graci.

Hippocratis.

Galenus.

sepius sunt, sed memorie commendandi. Galenus vero is est quem nocturna diurnaque manu versare oportet, ejusque opera accurate evolvere, ex quibus justam concipere medicinæ notitiam possis. Nec semel legisse sat est, sunt enim libri, quorum lectio non solum iteranda, sed sepius repetenda esit: ac tum demum versari quis in eo poterit, non tamquam peregrinus, sed tanquam familiaris, si, quantum dabitur ad medicinæ studia temporis, totum id propemodum in hujus autoris cœberrimam lectionem collocaverit. Est enim hic instar omnium, ex eujus operibus exsurgit absolutissima Idea quædam, quâ quis non tam Galenicus, quam medicus bonus dici possit: is enim primum sectarum sui temporis rationem, & quæ cui præponi deberet, in clarissimâ luce posuit. Deinde etiam Anatomen, ac sanitatis, & quæ ad eam pertinent explicatissimam formam, morborumq; omnium differentias, & ex eodem Hipp. deducam methodum, quæ nulla antea fuerat: signorum insuper naturam, & exactam sanitatis tuendæ, ejusdemq; recuperandæ rationem, ac demum numerosam instrumentorum medicæq; materiæ supellec̄t̄ilem. Sic ut, qui in ipso diligenter versatus fuerit, necesse non habeat, aliena inquirere: & si rectè loqui velimus, Galenum tantum atq; Hipp. medicinæ auctores debeamus appellare. Nam post ipsos qui-cunque scripserunt, viri certe non contempnendi, inventam ab ipsis artem excoluerunt.

Hipp. & Galenus praescipiti medicina auctores res.

Ex latinis medicinæ scriptoribus commendantur in primis Cornelius Celsus, Scribonius Largus, Plinius Secundus, Quintus Serenus, Cælius Aurelianus, Theodorus Priscianus, inter quos Celsus primum sibi vendicat locum, propter singularem & succinctam doctrinam, quæ iphi Latini Hippocratis nomen dedit. Arabum insuper scriptorum usus est *Arabes*, valde necessarius, Avicennæ in primis, Averrois, Rhazæ, Abenzoaris, Mesuæ, & Serapionis, qui potissimum commendandi sunt, tūm ab optimâ doctrinâ, tūm à rebus multis, atq; optimis medicamentis, quorum nobis auctores extiterunt. Est igitur præpostorum judicium eorum, qui *Arabes* & inde ductas familias tenebris opprimere conantur: quamvis enim tempore iniquo floruerunt, quo desertæ ac sepultæ meliores disciplinæ penitus jacebant, digna tamen luce æternâque memoriâ nobis reliquerunt. Non igitur ita unius Galeni auctoritatis simus addisti, ut in ejus verba jurare videamus, quod faciunt ij, qui omnes Arabes ac barbaros contemnunt: siquidem veris philosophis ac medicis ea liber-

tae esse debeat, ut a pum more optima quæq; elegant. Perinde enim est, quis dixerit, sive Græcus, sive Arabs, sive Hebræus, sive Latinus facerit, modo verum dixerit: non enim religionem docent, sed medicinam. Amicus Plato, amicus Socrates, magis amica veritas; & ex illaudato solo laudata fruges sè penumero proveniunt. Nec desunt viri præstans, qui ordinem in scribendo, quem Galenum nullum servare constat, Averroï tribuant, & Avicennæ, quorum incultam dictionem animadvertisse Fernelius, superiori seculo eorum nomina obscurare decrevit, edito egregio atque eleganti opere, quo universam fere medicinam, complexus est, absolute quidem, si de Crisibus & diebus decretoriis tractationes ex Galeno aut aliunde suppleas: ac morborum curationes ex Razâ vel Avicenna, & si novas aliquot opiniones, quas interdum inserit, diligenter examines. Librum autem scripsisse videtur, sperans fore, ut aliquando in Academiis loco Avicennæ enarraretur, quod tandem post mortem in Germania obtinuit, nam

Paficior in vivis dolor, post fata quofoxi.

Delectus librorum Galen.

Qui libri Galeni possunt, evag. venali.

Quoniam verò autorum medicinæ præsertimq; Galeni plurima & varia scripta extant, delectus quidam inter ea agendum est. Sunt enim eorum, qui multa scripserunt volumina instar latissimi campi, ubi fere semper cum tritico solium, aliaeque inutiles herbae nascuntur. Ideoque qui citra temporis jacturam solidam doctrinam acquirere vult, assidue evoluat oportet libellum de constitutione artis medica, atq; ipsam artem medicinalem, in quorum altero ordine resolutivo, in altero vero definitivo tota medicinæ facultas breviter comprehenditur. Deinde libros de rebus partibus corporis humani, in quibus sanè & ingenium, & judicij acrimonia, doctrinæque & prudentia magnitudo cum maximâ medicorum utilitate apertissime eluent. His accedat librorum de sanitate tuenda assidua lectio, potissimum verò evolvendi sepius sunt libri de differentiis & causis morborum ac Symptomatum, ut quid sedanda faciendæque medicinæ philosophiâ jam instructis viam sternant latissimam, principiaque statuant, quibus ad perfectionem artis pervenire queat, quia totum medicinæ negotium adversus morbos est atque symptomata, idcirco libri de differentiis febrium, familiares etiam sint oportet, & maximè libri de locis affectus, qui à Galeno jam etato prevesto conscripti, jure optimo tûm doctrinæ præstantiâ, tûm præstantissimarum rerum explicatione magnifici debent, ut qui appositissime

Amè interndrum affectuum, quod difficillimum est, & sedes, & verana originem aperiant. Jam vero *methodus medendi seu Therapeutica* tantum est omnibus artem discere atque facere aggredientibus, ut sine ipsa vix quicquam boni in medicinâ fieri possit: sive enim opium morborum notitiam, sive certam curandi rationem, sive utilem præsidiorum copiam requiris, ab hisce methodi libris comparabis, quos Galenus, etiam jam senior factus, mature & ordine in lucem edidit: nec inutiliter leguntur libri duo ad *Glaucorum*; in quodrum altero de febribus, altero de tumoribus præter naturam eleganter differuntur. Huc pertinent libri de curanda ratione per sanguinis missione, tum etiam *adversus Erasistratum, & Erasistrateos*, quibus pulcherrima insunt medics præcepta. Subinde libri de *Crisib[us]*, ex quibus & morborum tempora, & Crisum differentias, earundemq[ue] signa cognosces, quæ ad prognosticum (quod medicum admirandū in primis facit) perutilia sunt: Ac tandem libri de simplicium medicamentorum facultatibus, qui perinde medico sunt necessarii, atq[ue] ignis & aqua vita humanae, & reliquis artificibus instrumenta, quæ hi libri singulari foecunditate medicis suppeditant. His finiti mi sunt libri de medicamentorum facultatibus secundum *h[oc]os & secundum genera*, in quibus de pluribus morbis breviter disquiritur, & conficiendorum medicamentorum regulæ singulari diligentia traduntur. Ut enim Galenus in librum Hipp. de alimento auctor est, in omni arte primus oportet esse artificem, deinde opus aggrediendum est: artificem autem esse in eo potest est, ut primum & maximè totius materia, quæ arti subjecta sit, simplices facultates cognoscas: mox vero ipsorum mixtiones, quot qualesque sint. Sed enim *commentaria* ipsius Galeni *m[ed]icamentorum Hipp[ocampus] prognostica, prophética, epidemias &c in libris de infinita ratione in morbis acutis* (que omnia uno scorsim volumine edita libenter viderem) singulari sedulitate sunt evoluenda, ut in quibus inexhaustus quidam medicinae thesaurus sit reconditus. Atque hi sunt, reliquis non neglectis, Galeni libri, in quibus medicus se crebro exerceat oportet, & ex quibus incomparabilem uelitatem & magni medici nomen reportabit; tribus breviter animadversis: *primum* (quod supra innuimus) ne existimet quispiam, Galenum nunquam falli, & propterea in ipsius verbis quasi oraculis jurandum esse, si præsertim à posteriore aliquo auctore solidis rationibus id elevatur, de quo agitur.

*autem
versio. I.
alterum*

2. *Aberum ne deterretur medicus, quotiescumque animadvertisit, Galpnum sibi contraria scribere, qui enim variis temporibus atq; ob variae occasiones tot scripsit, in quibusdam sibi interdum contrariati necesse est: quo in casu exploranda semper erit potior ac verior ipsius sententia, quæque pluribus in locis legitur, & rationi magis consona videtur.*
3. *Tertio rejicienda semper esse pleraque convicia, & acerbiora verba, ac inutilia, in quæ plerumque protabitur, alios refutandi libidine atq; pruritia, quo fere semper laborasse videtur: quod in cunctis scriptoribus rejiciendum semper est, & peregrina theorematu*s* opiniones, si quæ apud ipsos reperuntur.*

*Neotorici
scriptores.*

*Quaishor
perficiunt
scriptorem
bonum.*

Autonomici

*Scriptores
materia
herb.*

Chirurgi.

Quoniam autem nostrâ & majorum estate viri extiterunt præclarâ sapientiâ conspicui, qui artem medicam, quoq; in suo genere magnificè excoluerût, amplificârunt, & suis commentariis illustrârunt: eorum etiam scriptra evolvere medicus interdum debet, ita tamen, ut non quoslibet, sed eos duntaxat, in quorum operibus probata doctrina, genium, & in scribendo dexteritas eluent, ad quæ quatuor potissimum requiruntur, materia, res, nervus, & phrasis sive stylus: quibus si flores accedant, ad utilitatem fortasse parum, ad jucunditatem vero plurimum juvant. Horum ego scriptorum aliquot breviter annotabo, ne in his, qui somnia sua potius, quam præclarum aliiquid scripserunt, sumptus & tempus medicus inaniter consumat, & bibliotheca ipsius paucis sed selectis instruatur, & exornetur potius quam oneretur. Itaq; præter Græcos, Arabes, & Latinos, quos superius recensuimus, qui tantum princeps priorem locum obtineant oportet, ut sine quibus medicus nullus sit: Pro eorum majori explicatione recurrere interdù licet ad recentiores, & in anatome quidem locum habebunt *Andreas Vesalius*, *Bruxellensis*, *Rufus Ephesius*, *Realdus Columbus*, *Gabriel Fallopius*, *Valverdius*, *Joannes Vaseus*, *Andreas Laurentius*. In herbaria *Dioscorides*, & ejus præcipui commentatores, *Mathiolus Senensis*, *Andr. Lacuna*, *Leonardus Fuchsii*, *Adamus Lonicerus*, *Amatus Lusitanus*, *Renbertus Dodoneus*, *Matthias Lobellius*, & singularis vir *Joannes Ruellius*, qui mirificum scriptum opus de Historia plantarum, nec non *Cerulus Clusius* de plantis in utraque India nascientibus. In Chirurgia laudantur, in primis *Guido de Cauliaco*, *Joannes de Vigo*, *Tagautius*, *Andreas Valcacer*, *Ambrosius Pareus*, *Antonius Calmeteus*, & *Joannes Fagius*, si quis ejus utilia opera ex Hispano in latinum sermonem vertat.

Porro

Porro inter eos, qui totam fere medicinam uno opere complexi sunt, præter Avicennam & Averroem supra jam nominatos, excelluerunt Isac filius adoptivus Regis Arabiæ, Nicolus Florentinus, Joannes Fernelius Ambianus, Joannes Gvinterius Andernacus, cujus de utraque medicina duo extant volumina, Christophorus à Vega Hispanus, Joannes Gorraeus Gallus in suis medicis definitionibus, Valleriola in locis communibus, Ludovicus Mercatus in indicationibus medicis, & Georgius Bertinus Campanus, qui viginti libris universam medicinam feliciter comprehendit. Et Areteus Cappadox de dignotione, & curatione morborum tam acutorum, quam diuturnorum. In Historia naturali præter Aristotelem de Historia & partibus animalium adhuc etiam Plinius, Elianus de varia historia, Conradus Gesnerus de animalibus, Guilelmus Rondeletius de piscibus. Qui verò aliorum opera utiliter ac luculenter exposuerunt, Galenus primus est, uti diximus, in opera Hipp. deinde etiam Hugo Senensis, & Jacobus de Foro Livio in aphorismos Hipp. & artem medicam Galeni: Gentilis de Fulginio, & Jacobus de Partib^o in opera medica Avicennæ: his accedant Antonius Musa Brasavola, Jeremias Brachelius, Leonardus Fuchs, Hollerius, præsertimq; Ambrosius Nonius Lusitanus in tres priores lib. aphorismorū Hipp. Benedictus Victorius Faventinus, & Joannis Brauchi Petrasitani doctissima & luculentissima commentaria in Hipp. prognostica: Franciscus Valetius in libros Epidemiorum: Thomas Rodericus à Vega Lusitanus in artem medicam Galeni, in libros de locis affectis & de differentiis febrium: Ludovicus Lemosis in methodum mendendi: Joannes Valeriola in libros de morbo & symptomate, Stephanus Atheniensis in lib. 2. ad Glauconem. Questiones, seu qui medicas controversias cum laude scripserunt, sunt Petrus Aponensis, qui propter ea Conciliator nuncupatur: Franciscus Valeius Covaruvianus in controversiis medicis: quibus consimiles sunt, Sylvatici controversiae, enarrationes Valleriolæ, & summa Matthei de Garbo. In consiliis & Epistolis medicinalibus excelluerunt ipse Hugo Senensis, Bartholomæus Montagnana, Joannes Baptista Montanus, Joannes Manardus in Epistolis quæ plurimæ & singulari doctrinæ sunt refertæ, quibus adjungere licet Joannis Cratonis consilia & Epistolas, ac quæcumque tum hisce tum Matthioli Epistolis adjunctæ circumferuntur, & Solenandri consilia. Ex practicis ante omnes præter Avicennam sint in promptu Matthæus.

thæus de gradibus, & Herculanus uterq; copiosissimus autor, ille ex-pla-
nima doctrinâ, hic ex facilitate remediiorum in primis commendatus;
quibus consimilis Mesues est: Leonardus Jachinus gravis & nervosus:
scriptor, Donatus Antonius ab Altomari Galeni allegationibus insignis;
Joannes Hollerius, Jacobus Silvius, Gulielmus Rondeletius, Gordonius
Valescus de Taranta, Joannes Gvainerius omnes ex ubertate remedio-
rum commendati: Nec contempnendi sunt Leonellus, & Victorius Ra-
ventinus, Paschalius, Guilelmus Varignanæ Empirica: Antonius Beneve-
nius de morbis rarioribus, Joannis Scenchi & Francisci Valleriolæ ob-
servationes, Amati Lusitani centuriaz, & curationes Foresti. In particu-
laribus vero morbis Julius Palmarius de morbo Gallico, & mortu canis
rabidi: Ludovici Mercati: & nostrum de universa mulierum medicina
opus: Hieronymus Mercurialis, & Leonellus Raventinus de morbis pu-
erorum, & in aliis particularibus tractationibus medicis, Petrus Bravas
de curandi ratione per medicamentum purgans, & Botallus de sangu-
inis missione. Dispensatorii, qui varias compositiones, tam ab aliis de-
scriptas, quam Magistrakes descripserunt, sunt Mesues, Luminare
majus Manlii annotationibus illustratum, Lumen Apothecariorum, &
Thesaurus Aromatariorum, Valerius Cordus, Jacobi Weckeri dispe-
nsatorium generale & speciale: Noribergense insuper, & Augustanum
dispensatorium, Evonymi secreta, & Quercetani pharmacopæa resti-
tuta. De dæta tam universali quam particulari laudabiliter scripse-
runt: Ibiac, de quo ante fecimus mentionem, hujus liber præsertim
cum copiosissimis scholiis Petri Hispani, qui postea Pontifex Romanus
creatus fuit, & Joannes XXI. nominatus, utilissimus est Sed eam de vi-
etis ratione febricitantium potissimum pulchram & eruditam edidit
tractationem Brutus Lusitanus, Dionysii filius. Atq; hi sunt spectabilis
in primis doctrinæ scriptores, quibus medica bibliotheca instruta sit o-
porteret. Quod si alii pro temporis aut studiorum ratione digni videan-
tur, sapientum consensu poterunt eorum numero adjungi. Illud tamen
utilissimum fuerit, quemcunq; noverimus in hac vel illâ tractatione me-
dicâ, aut morbi curatione excelluisse, ejus nomen in locos communes
referre, à capite usq; ad pedes deductâ serie aut eos, qui singulariter scri-
pserunt de morbo aliquo sive novo, sive rariori, ut oblata occasione non
se necesse cum laborioso tempore dispendio omnes evolvere autores,
sed si opam statim getas: qua in requidquid ego non sine magno sudore
haffer.

De morbis
particula-
ribus.Dispensa-
torii.Vetus vari-
onis scripto-
ria.

hactenus observavi, aliquando, si Deus vitam prorogaverit, medicinæ cultoribus candidè ac minimè gravatè communicabo, idemque velim faciant, quicunque publicam utilitatem promovere cupiunt.

Sunt insuper alii autores, ad quos divertere interdum liceat, non uti civi, sed veluti peregrino: ex poetis quidem, Homerus, Virgilius, Lucretius, horum enim testimonia clarissimi ac vetustissimi scriptores citare etiam consueverunt: Præterea de re Rustica Marcus Cato, Marcus Varro, Palladius, & Columella; ex Historicis Herodotus, Strabo, Theodorus Siculus, Tirus Livius, Tacitus, Iustinus, Plutarchus, & ex neoteris Thuanus de historia Gallica, Ioannes Mariana de Hispanica, Saxo Grammaticus de Danica, Sleidanus de Germanica, Tracagnota de Itala, Emanuel Meteranus de Belgica, Paulus Jovius de rebus Turcicis, Petrus Bizarus, & Ioannes Thomasius Minadous de historia Persica, Barrus, & Petrus Masseus de Indica, nec non Damianus de Goes, & Petrus Martyr, Michael Neander de populis septentrionalibus, Josephus de historia Iudaica: & novi orbis historia à variis autoribus scripta, ac relationes universales Ioannis Boteri, in primis verò historia Sacra Regum & Machabœorum. Quibus succisivis horis operam dare erit utilissimum, tūm ad ornandam ditandamq; medicinæ facultatem, tūm ut apud agros, quibus præsunt interdum viri principes, consulares, aut litterati, ea, quæ olim contigère, hodiernis actionibus possis accommodare. In quem usum pleraque etiam scripta politica nostro hoc politicorum feracissimo seculo prodierunt, in quibus omnibus semper diligenter observandum, si quæ ad medicorum mores, vel ad medicam materiam, vel etiam ad medicam artem exornandam amplificandamque inveniantur, eaque in duplex diarium reponenda, in quorum altero loci communis medicinæ scribantur, in altero allorum autorum sententiaz, quæ utique sèpius elegantur, ut memoria complectantur facilius. Est enim danda opera, ut non sicuti mercatores alieno ære magnificè negotiantur, ita nos bonis alienis, sed propriis abundemus: & pleraque in memoriam, tanquam doctrinæ thesaurum custodemque fidissimum, recondamus, quia hanc semper nobiscum gerimus: libri verò sunt repositoria, quæ nec semper circumferendi, neque ubique evolvendi occasio datur. Nec vero sententiaz solum & centones ediscendi, sed quædam sunt scripta, quæ intègra memoria mandare necesse est, ut aphorismi & prognostica Hippoc.

*Autores a-
lit extra
med. quos
medicū
ad manus
babere &
porter,
Poeta.
Dore rati-
ca.
Historici.*

Politici.

*Diarium
sue loci com-
munes.*

Simile.

*Doctrina
cujus mo-
raria: libri
repositoria.*

*Ad memo-
riam quin-
que faciunt.*

*Memoria
cur pueri
valentes.*

Semina.

*Disputationes
cur in-
finitus.*

*Disputationes
quales
esse debeat.*

*Logoma-
chia vita-
da.*

Semina.

Quinque vero ad memoriam plurimum faciunt: *Primum*, si aliis curius & perturbationibus animus sit vacuus, idcirco pueros memoriam valere Plato dicebat in *Tymao*. *Secondum*, si quæ memoria sunt commendanda, iterum atq; iterum animo volvantur: nam & ventriculus cibos quos cum delectatione suscipit, arctius complectitur, & melius concoquit. *Tertium*, est ordo, de quo supra capite 8. *Quartum*, cœbra non solum repetitiones, sed etiam de rebus, quas legimus collationes cum aliis, ac disputationes, quæ duplice de causa instituuntur, primo propter exercitationem, secundo propter investigationem comprobationemq; veritatis. *Quinque*, promptuaria jam dicta, in quæ loci communes, causæ, signa, & similia quæpiam reponantur: interdum etiam in epitomen redigere ea, quæ tibi familiaria esse cupis, ad memoriam excolendam plurimum facit. Ceterum disputationes collationes vè graves esse decet, argutas, nervosas, & ad deprehendendos ærorum astantiumque errores, sagaces, & ab omnibus nugis alienas, potissimum autem à λογοφα-
*X*ix seu quæstione nomine: cavendum quoque ne alienis quæstiunculis, quæ ex parergis oriuntur, à principali quæstione abducantur, ne nobis accidat quod noctu iter facientibus, qui dum igniculos vagos in agris discurrentes sequuntur, longissimè à via removentur. Quam obrem ad ταχέη παρέποντε respondendum, & propositæ rei investigatio diligenter urgenda. Atque hæc quidem, et si juvenilia videantur, minimè tamen omitenda fuerunt, quia non sunt contemnenda, quasi parva, sine quibus magna constare non possunt.

AN EXPERIENTIA RATIONE, & medicus senex juvē sit præ- stantior.

CAPVT X.

*Medicina
duplici cru-
re incedit.
2. Secundum
loci 7.*

Veritas T duplice viâ ars medica inventa est, ita duobus cruribus in duplice crura cedit: qualem enim facultatem in ambulando utrumque crurus exhibet, talem in medicinâ rationem & experientiam habere Galenus promulgit, quæ, cum altero destituatur, claudicet, ut quæ uno crure inituntur animalia. Idcirco exceptatur merito medicus ille, qui cum rationalis artis peritiâ exercitatio-

nen

Medicus
juvenis.

sternit in operibus conjunxit. Ac propterea pleriq; existimant, medicum juvenem ad curandum omnino esse inutilem, quoniam diutinam exercitationem, quæ ante canos non venit, nondum habere potuit. Quis enim multis fidam dogmatum sectionem verè cognoscere poterit, citra exercitationis constantiam, cum medici dicentibus quidem attendant, exportet facientibus incumbant, ideo dicebat Damaseenus, nulli credendum esse etiam studioso medico, nisi ætatem habenti, & experto, quia multi anni viderunt mulra, & ut in proverbio est, *medicus novus, novum Camerum*. Et certè præstanti juvenibus senes, ut ad res alias omnes, quæ in prudentiâ & judicio sita sunt, ita vel maximè ad artis medicæ opera. Verum enim vero fieri etiam potest ut juvenis in naedicis preceptis scientissimus, & in operibus medio critter exercitatus, tam in medendo, quam in docendo reipublicæ sit utilissimus; si modo mente canescat, quamvis non mento, nam cani hominis sapientia ejus, qui in brevitate tempora multa complevit. Econverso sàpè sit, ut senes plerique in neutrâ medicinæ parte versati, annorum numerum opponant, ac longum usum, qui citra ullam observationem in visendis ægris, non vero in arte medica, consenserunt: Inutilissimi quidem, & quos non possis sperare fore aliquando seniores, quippe qui in ipsa senectute juvenes sint: quibus illud Ægyptij sacerdotis ad Solonem apud Platonem in Thimæo accommodari potest; *Gracis semper puere stis, nec quisquam è Grecia senex*. Tantò vero hi inutiliores sunt ijs, qui manus medicas nullis ægrotantibus ad moverunt, tantò deterius est, erroribus assueville, quam ab operibus abstinere. Tales utiq; evadunt ij, qui cum juvenes adhuc parum in studijs litterarum profecissent, repente ad ipsa opera sese transtulerunt, lucro inhiantes, fidentesq; artis medicæ conditioni, qua nihil, quod circa ægrotantes erratum est, à medicis exigit jus civile, & ut inquit Plinius, medico tantum hominem occidisse impunitas summa est. Ut plurimum tamen ætas quidem juvenilis tolerantia & officio præstat: senilis vero sapientia & judicio. Itaq; concludamus medicum pluris semper facere debere rationem, quam usum & experientiam, ut qui rationem semper secum afferat pro symbolo sui, illà semper subnixus potissimum intrcedat operisq; successum expectet; Contrà atq; aliæ artes, in quibus minus exigitur rationis, plus usus: cujusmodi est navigandi peritia, in qua ut rationes ejus omnes teneamus, plus tamen semper usus valet: contra vero in medicinâ non tam observatione fretus debet esse medicus.

Qui diffi-
cili medico
juvenes à
senibus.
Conclusio.

Differentia
inter medi-
cinam &
genit artes.

cus, quæ nihil aliud, quam res antea visas perspectasq; sub oculos ponat, quæ non eadem facie semper recurrent, subindeq; fallunt, nisi præstantissimâ omnium ratione nitantur, quæ diligenter rerum naturis perspectis, novum cujusq; rei occursu non perhorrescat. Et vel in medio ignotissimi maris deprehensa ac symptomatu procellis jactata sciat vela facere, clavum dirigere; & navis semper sua cursum pro ventorum sive accidentium ratione tenere. Inde est, quod bonus theoreticus semper possit esse bonus practicus, non è conuerso. Ex dictis constat, rationem experientia prævalere, ac propterea non semper senem medicum juniori esse præferendum: juvenem autem eum potissimum postponendum, qui etsi theoriz peritus sit nullâ tamen haçtenus adhibuerit exercitationem, sitq; (uti ajunt) nauta tantum ex commentariolo. Atq; ita liquet, licet plerumq; non tamen usquequaq; verum esse illud, quod communiter dici solet, medicum sufficientem ad cognoscendum morbum, sufficere etiam ad eum curandum.

RATIONEM AUCTORITATI ES- se præferendam.

CAPUT. XI.

Upereft, ut aliquot quaestiones discutiamus, jucundas in primis atq; frugiferas, ex quibus quædā, quæ ad perfectionē artis conducunt, medico patefiant: languentibus vero, quæ potissimum medicum eligere expediat, facile iuncto escaſt. Princeps ipsa sit, debeatnè habere plus ponderis in disputando, aut etiam in applicatione remedij auctoritas, an ratio. Galenus discipulos Erasistrati & Erophili adeo fuisse magistrorū sententijs addictos scribit, ut quidquid ipsi dixissent, ex tripode dictum existimarent, ideo de quacunq; re interrogati respondebat, ipse dixit, qui respondendi modus peculiaris fuit etiam Pythagoricis, ut Cicero refert. Socrates etiam apud Platonem nullum inscitiaz evidentius argumentum esse dicit, quam si quis data opera à sapientibus viris dissentiat: quorum dicta amice potius sunt interpretanda, quam acerbè calumnianda aut rejicienda. Aristoteles discentem credere oportere dixit: & argumentum sumendum esse à viris probatis. Quatuor enim sunt præter demonstrationem, quæ fidem faciunt, prudentia, virtus, benevolentia, summaq; viri sapientia, in ea arte, de quâ disputatur. Et tam Cicero, quam Quintilianus, summo-

Bonus theo-
reticus an
semper bo-
nus practi-
cus.

Argumen-
ta pro au-
toritate:

Il. meth. 5.

Erasistrati

& Erophi-

li discipulo-

rū mos.

Lib. de nat.

Deorum.

In Hippia.

I. Blencho-

rum.

Quatuor

sunt qua fi-

dem faciōt

Lib. de fa-

nētute.

Lib. II. c. 6.

cum virorum auctoritatem pro ratione esse docuerunt. Quid? quod ius
seconsulto religio est, quidquam sine legis auctoritate affirmare: unde
illud: *erubescimus, cum sine lege loquimur.*

Quibus tamen non obstantibus, plus fidej rationi, quam auctori-
tati adhibendum esse censemus: & ratio est, quia auctoritas perinde est,
ac cereus-nasus, quem facile veritas, quocunq; velis, sinistrā interdum
interpretatione, & nullus est tam absurdus error, quin defensorem nan-
ciscatur. Unde magna semper inter philosophos & medicos confusio or-
ta fuit; non enim tam absonta somniavit unquam febriculosus senex,
quæ non aliquis philosophorum dixerit, ut Persius asserit. Anaxagoram
sefert Galenus dixisse, nivem non esse candidam, ita qui sensum negare
vellet, id ipsum asleverans, haberet tamen sui erroris auctorem. Non er-
go debemus in verba alicujus jurare, sed veris philosophis ac medicis ea
libertas esse debet, ut optima quaq; rationis ductu eligant, quæ ubi suf-
fragatur, perinde est, quis dixerit, sive Græcus, sive Arabs, sive Roma-
nus, modo verum dixerit. Alter est extremus eorum error, qui
virorum sententias, eosum præsertim qui artis sunt principes, & ante-
signani, pro libidine sua rejiciunt, adductis interdum eorum, qui inferio-
ris classis sunt, somnijs, sèpè etiam deliramentis. Hinc etiam colligitur
absurda eorum vanitas, qui omnes ad unum medicos Arabes, præsertim
que barbaros de gradibus dejiciunt, & præter unum Galenum ceteros
omnino contemnunt. Esto quidem amicus Plato, amicus etiam Socrates,
sed magis debet esse amica veritas: nec utiq; tam auctoris in disputando,
quam rationis momenta, querenda sunt: nec rursus ita acquiescendum
auctoritati, quia ratio adhibita confirmare videatur auctoris mentem:
nec deniq; tantum prejudicata opinio unquam ponderis habere debeat,
ut etiam fine ratione valeat auctoritas, unde illud Horatij:

Nullus additus iurare in verba magistri.

Sed enim Plato in *Protagora* eos, qui testimoniaj utuntur, similes es-
se dicit imperitis convivis, qui pecunia tibicines conducunt, quorum
modulatione convivia sua celebrent. & in *Gorgia* veritatem in dispu-
tando non ex teste, sed ex argumento, esse ponderandā: & in *Charmide* cō-
siderādum esse, verēnē dictum sit, non quis dixerit: *quidnam refert, inquit,*
O Socrates, ex quo audiverim? m̄bi profecto, nec etiam considerandum, quis dixe-
rit, sed uerū verē dicatur. Lactatius Firmianus in *I. de origine erroris rationē o-*
mnia auctoritati præfert. Ex quib; liquet, auctoritatē per se nihil, aut certe-

parum.

*Conclusio.
Argumen-
ta contra
auctorita-
tem.*

2. meth, 2.

*Error quo-
rumdam.
Arabes mor-
disi non
sunt regi-
siendi.*

Similit.

*Probationes: i.nartificio-
-ja que.
1. Retho-
-ricorum.
Artificiosæ.* parum fidei ad probandum habere. Probationum enim, ut inquit Aphi-
stoteles, alia sine arte sunt, alia vero artificiosæ: sine arte sunt testes, le-
ges, pacta, quæstiones, & jusjurandum: artificiosæ verò, quæ ratione ac
viâ à nobis excogitantur. Itaq; argumentum artificiale, quod etiam *in-*
ternum appellatur, est quod ex se fidei facit: i.nartificiale vero econ-
verso, quia extra naturam ipsius rei est. Quocirca velim medicum perfe-
ctum eo animo libros legere, ut existimet, potuisse etiam magnos aucto-
res errare: nam labuntur aliquando. & indulgent viri magni ingenio-
rum suorum libidini, falliq; & fallere possunt: & sunt in pulcherrimis cor-
poribus sui etiam nævi. Modestè tamen & maturo iudicio de præclaris
viris semper pronunciandum, ne quis damnet, quæ fortasse non intelli-
git: ac si in alterutram partem declinandum sit, omnia placeant satius
est, quam multa rejicere. Nam, ut recte Galenus inquit, & paulo ante
tetigimus, veterum dicta diligenter sunt inspicienda potius, quam hosti-
liter insectanda. Ceterum si auctoritati, prudentia, probitas, benevo-
lentia, & summa viri in arte, de qua agitur, sapientia conjungantur, hæc
profecto omnia simul vim habebunt artificialis argumenti: unde fit, ut
auctoritas Hipp. in medicina summa sit, Euclidis in Geometria, Aristoteli-
cis in philosophicis, de quibus illud exploratum habemus, nil fere scri-
psisse, quod citra rationem fuerit scriptum. Quamobrem argumenta
i.nartificialia, quæ per se nihil aut parum possunt, adhibitis personarum
circumstantijs fidem interdum faciunt. Rationes verò non semper ex-
actissimæ requiriuntur; sed quales subjecta materia postulare videbitur.
Maximus quidem auctoritatis usus cernitur in civilibus philosophi ta-
men ac medici non solum testimonijs & rationibus acquiescent, verum
etiam sensus probationem adjungunt, & hanc tanquam veriorem state-
ram justam & æqualem, quæ non fallat, ut inquit Avenzoar, interdum
magis diligit, quia circa res à materiâ nō separatas versantur, quæ auxi-
lio sensus intellectum perficiunt. Quapropter libenter hic audio expe-
rientialæ encoria, à nobis superiùs allata, quibus digitum attollit Avicen-
na dicens, ubi aliud ratio, aliud experientia indicant, uni tum experien-
tia innitendum esse, & Galenus in omnibus artibus ijs, quæ sunt rectè
excogitata, accedere vult ex eventu testimonium, in quem sensum Lu-
cretius inquit:

Sic itidem, quæ sentimus, sentire necesse est.

Rationi enim fides adhibenda est, si quæ demonstrantur, conve-
niunt

*Errant in-
terdum vi-
ri magni.
De præcla-
ru virus
modeste
pronunciā-
dum.*

*b. de fa-
nio, tuend.
e s. 2. de
simp. c. c. 3.*

*Arg. i.nar-
tificialia,
quomodo
fiant arti-
ficialia.*

*Experien-
tia, laudes,
Ab. 1, c. 4.*

miunt cum ijs, quæ sensu percipiuntur, rebus, ut sentit Aristoteles
in opere de generatione animalium. Itaq; si quando satis cognita habebun-^{lib. 3. c. 20.}
tur, sensui magis, quam rationi, credendum est: siquidem rationi fidem.
adhibemus in his, quæ convenienter cum rebus sensu perceptis.

ARS CUM NATURA, ET CUM naturali prudentia confer- tur.

CAPUT. XII.

Superiori quæstioni consimilis alia se se offert, ars an natura potentior sit? negant pleriq; omnes, quicquam posse artē ^{Pro natura.} humanam, quod vires excedat naturæ: quod si quis affect^{re argu-} producitur, qui supereret naturam rerum, vel divinum esse, ^{mentio.} vel prodigiosū, quia omnis ars naturā imitatus, tantū abest, ut possit naturæ perfectiones adæquare: Quis enim (inquietus) comparat picta lilia cum veris; Dædali volatum cum alitibus: & hæc quidem in genere. Tum deinde ad medicinam descendendo, natura, inquietus, est morborum curatrix: nec aliud medicus bonus unquam molitur, quam ipsam adjuvare, aut imitari: neq; enim medicamento caro in ulcere restituitur, aut pars glutinatur, sed naturæ opera hæc sunt. Et medicamenta arte applicita non aliud præstant, quam remoyere illa', quæ ipsius actioni obstant. Propterea hæc ipsa natura erudita ab Hipp. nuncupatur, docēta, medica, sufficiens, & justa: hanc vocat Galenus facultatem corporis dispensantem. Hæc licet consilij & rationis sit expers, motus tamen edit certos, & constanti ordine definitos, ut ratione &c. consilio quasi nisi videatur: hæc ordinata. quædam res est, quæ motiones suas statim circa cuitibus perficit: hæc sibi ipsi leges imponit, quas nunquam evertit, sed constanter & immutabiliter exequitur: hæc sola cræs molitur, dum humores concoquit, fecernit, excernit: hæc vias etiam occultas inventit, quibus morborum causas expellit: hæc tandem unica est morborum medicatrix. Quod si errare interdum contingat, id à materiæ contumaciâ & ejusdem varietate fit. Quæcunq; enim in corporibus nostris contingunt mala, tumultuantis potius & deficientis materiæ opera sunt, quam sapientis naturæ, quam Anaxagoras ^{mentem} appellavit, & Hipp. ipse facultatem vita & mortis recessus, quia, ut in proverbio est, nobiscum vivit, quod nobiscum moritur.

O

Vp.

Natura, en-
comia.
9. de plato.
1. de nat.
fac. 13.
1. de locis. 2

Error a
materia, &
non a na-
tura.

Nature ac-
ceptiones
varie apud
philosophos

Ab. sive t.
ab. sive t.

Ciceronis
glacuum,

Quintilia-
nus.
Z. Rhet. 20.

Silius.

Aurorae
Senectus.

Verum prorsquam quidpiam statuamus in hac difficultate, operæ precium erit, videre, quid scriptores per naturam intelligent. Equidem hujus vocabuli octo præcipuas reperio apud philosophos acceptiones, primo enim accipitur pro nativitate seu generatione nascentium: secundo, pro principio intrinseco sive activo, sive passivo: tertio, pro essentia & quiditate (ut ita loquar) uniuscujusq; rej; & harum trium acceptationum meminit Aristoteles in opere metaphysico: quarto, accipitur pro proprietate & inclinatione naturali uniuscujusque ab Hippocrate in libro de lege, ut initio hujus libri copiose differruimus: quinto, pro essentiali ordine rerum concurrentium ad perfectionem universi; sexto, pro natura universalis, id est, pro causis activis totius universi, tam spirituibus quam corporalibus: septimo, pro Deo ipso quatenus disponit & distinguit causas secundas in actionibus naturalibus; octavo, pro nativitate quâdam prudentiâ in rebus gerendis, quâ ratione incidit quodammodo cum quartâ acceptione; & in eo sensu Cicero pro Archia affimat, multo plus tribendum esse naturæ, hoc est, naturali prudentiâ sine doctrinâ, quam doctrinæ sine prudentiâ, concludens optimum esse, quando simus conjungantur: Ego inquit, mebus homines excellenti animo ac virtute fuisse, & sine doctrinâ natura ipsa habens prope divino per se ipsos & moderatos & graves fuisse facies: etiam illud adiungo, sepius ad laudem aegrotum naturam sine doctrina, quam sine naturâ alii fuisse doctrinam: aegrotus idem ego concendo, cum ad naturam extimum aegrotus, illiusfrem accesserit ratio quedam confirmatio, doctrina, num noscio quid præclarorum ac singulare solere existere. Idem sentit Quintilianus, dicens: Nam si parti utrilibet alteram doctrinam natura sine doctrinam nullum valebit, doctrina nulla esse sine natura poterit: sin ex pari cocans in medicis quidem utrisq; maius adhuc natura credam esse momentum, consummatus autem plus doctrina debere quam natura puto. Sicut enim terre nullam fertilitatem habenti nihilominus agricola profuerit, & è terra uberi usile aliquid etiam nullo sole nascitur; at in solo secundo plus cultor, quam ipsa per se bonitas soli efficit: sic ille, qui licet optimè dixisse videatur, in consummatis magis exornari naturam, arte quam artem naturam, intelligendas nati videtur de Rheticis, politicis & alijs humanis actionibus, non de medicis, in quibus magis ars per naturam, hoc est, per naturalem prudentiam, quam naturalis prudentia per artem, sit illustris, & opportuna præstare valet: tametsi inficias nea iuvans, in medico perfecto artem per naturalem prudentiam, & hanc

hanc per artem ita intendi & exornari, ut ad perfectionem nihil desideretur. Et illæ quidem suarum philosophorum theologorumq; naturæ acceptiones. Ab Hippo, verò & Galeno variè etiam sumitur naturæ vocabulum. *Primo*, pro temperie, *secundo*, pro facultate formatrice: *tertio*, pro anima vegetante: *quarto*, pro omni facultate, quæ animal gubernat: *quinto*, pro calore naturali sive insuto, quem etiam vocant calidum innatum & humidum radicale, qua ratione medica appellatione potissimum naturæ vocabulum sumitur, & ex tribus constare Galenus dixit, ex spiritu nimirum, partibus solidis, & carnosis, quemadmodum tria fuerant in prima hominis conformatio, sanguis, semen, & spiritus.

His ita prælibatis, aliquor statuemus conclusiones, si premiserimus, artis & naturæ medicæ aut philosophicæ sumptuarum multipliciter posse fieri comparationem, præsertim in octavâ acceptance philosophorum, & in quintâ medicorum. Sit igitur *prima conclusio*, si sola naturam cum sola arte conferamus, natura potentior est, præsertim in producendis rebus, quæ conclusio abundantissime confirmatur ex his, quæ in ipso statim hujus capituli limine dissertavimus. *Secunda conclusio*, quando artificium humanum præsupponit naturæ vim, quam juvare, aut cuius defectum supplet, tunc plus potest ars naturæ subnixa, quam ipsa sola natura, quia tunc naturalis operatio juvatur & perficitur per humanam industriam. *Tertia conclusio*, si arti tribuantur ea, que sunt artis, naturæ ea, quæ competit naturæ, tunc unaquæque per se satis potens est, nec alterius munus præstat. Ita neque ars unquam ulcus carne implebit, quia est officium naturæ: neque natura interxatos artus reponit, vulnerisq; disjuncta labra reducit. Idcirco præmissa cœ enim inventa constitutaq; est ars tot ac tantis majorum laboribus, ut majus quiddam ac excellenterius quam natura præstaret. Sic ex auro, quæ naturalis est materia, diversa conficit vasæ, & architectura ex lignis & lapidibus ædes ac reliqua ædificia extruit, quæ architectari natura nunquam potuisse. Sic ars medica nonnulla majora, interdum & præstantiora, gerit, quam natura queat efficere, ut in prædictis exemplis appareat, quia natura, instinctu solo, medicina verò rerum ducatur cognitione ac intelligentia. Unde sic, ut medicus non solum naturæ minister sit, sed interdum adiutor, interdum etiam opifex primarius. Sunt tamen nonnulli

Vitium
quernatur.

nontulli quibusdam in rebus artificio adeo addicti, ut dona naturalia contemnant; artificiosa imprudenter secuti, ita ut eo ipso ingrati evadant, & affectati videantur. Solent enim sensibus plerumque & mentibus humanis gratior & naturalia esse, & sèpissimè placent magis incondita agrorum naturæ ornamenta; altissimè arbores, frutices & campi floribus sine ordine circumvestiti, quâna elaboratissimi horti ab artifice manu perpoliti; & oratio gravis & propria, quâm ornata & comptardictio; quia non ornari ut fœminam, ita etiam naturam interdum ornat.

DE CONSUE TUDINE, ET NUM eius in curatione habenda ra- tio sit.

CAPUT. XIII.

Llib. de mori-
tu mufc.
7. Eib. 10.
& lib. de
memor. &
remitt.

Uoniam autem Galenus consuetudinem adventitiam naturam esse scripsit, & Aristoteles consuetudinem similem dicit esse naturæ, & tractu temporis in naturæ habitum veriti, unde Ennius poeta inquit:

Uisu longue moest, ac meditatio crebra.

Hunc tandem affero, naturam mortalibus esse:

Ari. His.

Quatuor
confidoran-
da da con-
suetudine:
21. Prob. 14.
Consuetu-
dine deb-
nitio.

Circa que
contrahab-
atur.

Pròpterea num consuetudinis ratio in medendo habenda sit, me-
ritò venit determinandum. Et meminit Galenus Arii cuiusdam Peripate-
tici, naturâ gracilis, qui cum os ventriculi frigidissimum sortiretar, ita-
ut ex levissima refrigeratione singultarer, ob idq; nunquâ fuisse ausus &
quam gustare; tandem febre corruptus & à medicis præter consuetudi-
nem coactus potu frigidæ uti, subito fuit exanimatus: contrâ quam a-
lij, qui nisi audacter potus frigidus pinnetur, æstuat ac periclitantur. Qua-
tuor igitur de consuetudine sese offerunt consideranda, quid sit: circa
quæ contrahatur: quæ sit ejus vis: quando & quomodo mutari debeat.
Est itaq; consuetudo, ut ex Aristotele colligitur, qualitas seu habitus
ex frequenti operatione in corpore derelictus, quo promptius agit. Un-
de liquer, frequentem rerum usum & operationem non esse consue-
tudinem, ut quidam putant, sed consuetudinis causam efficientem.
Contra huc autem consuetudo: primo, circa cibum & potum, sunt
enim consueti cibi suaviores, & facilius feruntur, licet naturâ non
ita

Circa me-
dicamenta.
4. de sonis.
tuend. 9.
4.1. 6.1.

6.4. 11. 11.
c. 2.

Circa fa-
cultates an-
imalium.

Circa fac-
naturales.

2. Ethic. 10.

Agens
naturalia:
duplicita.

ña boni, ut Hipp. prodidit in lib. *de viae ratione*, cuius rei causa est, quia cibi & potus assueti in ventriculo, jecore, &c. aliis partibus inducent dispositionem, quæ est causa familiaritatis, familiaritas suavitatis, delectationis, ac facilioris concoctionis, quia non solum cibus & potus immutantur à corpore, sed corpus etiam diurnitate notabiliter immutantur. *Secundò*, contrahitur consuetudo circa medicamenta non solum alterantia, verùmetiam purgantia, ideo præcipit Galenus non uno utendum esse medicamento, sed diversis; ne assuecat natura, & vim eorum contemnat: nec standum secundum unam medicationem, cum una medicina, dicebat Avicenna, duplii quidem de causa, tūm quia minus imprimis, quoniam ab assuetis non sit passio: tūm etiam quia inter medicamentum & corpus, reperitur proprietas in una hora & non in alia, nec in alio corpore. Quod si non recedendum à rectitudine ibidem dixerat, prohibuit utique mutationem medicamenti secundum vires, non secundam formam, quæ etiam causa est, eur frequens clysteris usus venerem adstringat. Sed enim venenis etiam mortales assueverè. Rex Ponti Mithridates venenis assuetus, nullo veneno potuit interfici, & Atheniensem vetulam cicutà nutritam legimus, ac puellam veneno pastam, ut per eam interficerentur Reges *Athiopie*, tanto veneno perfusam, si Avicenna credimus, ut ejus salivâ animalia perirent.

Contrahatur insuper consuetudo circa facultates animales tam internas quam externas. Nam memoria excolendo augetur, & ingenii exercitatione fiunt homines ingeniöiores: & digitii cithareedi consuetudine agilius moventur; nec desunt qui graviores odores vel sonos audire assueti, ex ipsis minus offendantur. *Quid?* quod circa naturales facultates, quod difficultas videbitur, etiam assuescimus. Nam instrumenta naturalia propter consuetudinem alacrius & expeditius suas actiones perficiunt. Scimus Aristotelem naturalia non assuescere scripsisse, & experientia docet, quantumcumque sursum millies projicias, nunquam lapidem assuescere sursum ferri. Verum scire licet, agentium naturalium quedam esse, quæ ex frequenti actione aliquid acquirent, quod actionem immutat, & hæc quidem assuescunt, veluti instrumenta naturalia, in quibus naturales resident facultates, quæ ex frequenti alimentoru medicamentorum usu adscititiam acquirunt dispositionem, quæ familiaritatis, ac delectationis causa est. Alia verò sunt, quæ ex frequenti actione nihil acquirunt, quo possint immutari,

**Circa vita
tem facultas
sem consue-
tudo.**

& hæc non assuefcunt, ut gravis, que tametsi projiciantur, nihil levitatis consequuntur. *Fuit idem* consuetudo circa vitalem facultatem, nam qui sèpè irascuntur, ex levi occasione excandescunt, & sine causa. *Insuper* circa somnum & vigiliam, & omnium exercitationum, & evacuationum genera, ac circa morbos ipsos consuetudo contrahitur, nam consueti minus sunt periculosi.

**Quæc. an
contrariis
assuēscere
possimus.**

Dignum disquisitione, nec quidem injucundum erit, dissertare, an contrariis assuēscere quis possit, quod visum Hipp. & Celso, & nobis etiam videtur: non quod contrarii habitus acquirantur, sed mediis, qui nulli extremonum sit similis, & potestate extrema contineat, idcirco à nullo lèdatur: quæ ratione temperata corpora non solum à temperatis conservantur, sed à calidis, & frigidis, si adhibeantur successivè. Adhuc etiam quia contrariorum usus robur inducit: ut cutis, aeri frigido & calido subinde occurrens, durior sit & patitur difficilius.

**Consuetu-
dine vis
magna.**

**Consuetudo
quando ser-
vanda.**

**Consuetudo
quando na-
tura ante-
ponenda.**

Magna est igitur consuetudinis vis tamen in conservatione sanitatis, quæ in morborum curatione. Abi ad senem languidum exercitatum, & juvenem robustum dissuetum, videbis senem facilius laborem tolerare. Alios invenies, qui per intervalla diarrhoeam, colicam passionem, vomitum, aut haemorragiam sine ulla noxa patientur, interdum cum detramento dimittunt. Ut igitur temperata natura servari debet, intemperata mutari: sic consuetudo vitiosa mutanda est; non tamen tempore senectutis, aut morbi; sed in juventute, & per sanitatem, sensim quidem contraria adhibendo, & vicissim quiescedum à contrariorum usu, ut natura recreetur. Ex dictis liquido constat, quando sit consuetudo naturæ anteponenda, quando vero non. Vel enim consuetudo servat originale temperamentum, & tunc eam servare, est eandem naturam custodire: vel ascititum inducit, ita ut partes secundum qualitates, & secundum substantiam sint immutare, & introducum temperamentum sit habitus, nec præter consuetudinem inductum sit alia natura: Vel adhuc permanet antiquum temperamentum, & consuetudine inductum in dispositione dura taxat est, ac tunc etiam (quod magis videbitur) præferenda est consuetudo, quia novitate vincit, & neque præcita natura, nec vires possunt conservari, nisi ipsa consuetudo conservetur, nam quæ ex longo tempore consueta sunt, etsi deteriora, insuetis minus molestare solent, dissueta vero ut plurimum noxia sunt,

FOR.

FORTVNA CUM ARTE CON-

fertur, & quid illa sit explicatur.

CAP V T XIII.

Per fortunam varii varia intelligunt, quidam sit, necne, dubitant: alii ne esse quidem existimant, quia divina providentia, sive Deus ipse sit, cuius summæ perfectissimæq; naturæ nil magis conveniat, quam ut curâ & tutelâ operis suâ gerere & velit & possit: velit quidem, quia optimus est; possit, quia maximus. De fortunâ verò sic acceptâ, nos hic non disputamus, nec quisquam, qui aliquid habeat, non dicam sapientiæ, sed sanæ mentis, unquam dubitavit à divina providentia omnia supera infera: mortalia immortalia: sublimia & terrena: animata inanimata temperari, moderari, gubernari: nec artem, scientiam, aut naturam cum ipsa posse deve-re conferri. Alter fortuna nomen accipitur, & ab Aristotele defini-tur causa per accidens, in illis rebus, quæ per electionem alicujus gratia fiant: Ita ut ars & fortuna circa idem versentur, electio vero absque mente non fiat, quidquid autem à fortuna proficiscitur, indefinitum, & præter rationem sit. Est enim fortuna quid præter rationem: ratio vero eorum, quæ plerumque aut semper fiant: & plerique, ut ipse Aristoteles refert, hac ratione fortunam esse causam humanæ menti obscuram di-xerunt, sed quæ divinum quidpiam atque excellens in se contineret, unde factum existimo, ut ab ethnicis pro Deâ coleretur: hanc enim in omni re dominari dicebant, quamvis cuncta ex libidine magis, quam ex vero celebret, vel obscuret, propterea Plutarchus: *Fortuna, inquit, fama, his est malo certaminum presidi, nam saepe coronat illos, qui non vice rame: & interrogatus Chilo, quid esset fortuna? ait, ignarus medicus, multas enim excacas*, Cicero verò in lib. de *ansie*, non solum ipsam fortunam cœcam esse protulit: sed etiam eos plerumq; cœcos efficere, quos complexa est, nec immerito sic appellatur causa illa, quæ cum tantâ ignoran-tiâ agit: tametsi enim à quibusdam laudatur, ab aliis nihilominus accu-satur & arguitur, ut volubilis, vaga, inconstans, incerta, varia, & indi-gnorū scepissimè fautrix. Alii qui in ipsis castris vivunt, huic omnia ex-pensa, omnia accepta referunt, & in eorum rationibus sola utramque paginam facit. Sic prout quisquam ab illâ affectus est, ita aut conviciis, aut honorib[us] colitur.

*Divina pro-videntia.**Fortuna de-finitoria in 2o acce-sione.**Fortuna cau-sa ob-scura.**Fortuna cur Dea ap-pellata ob-ethnicio.**Fortuna caeca,*

De

De hâc Virgilius XI. Aen.

*Multa dies, variisque labor, mortalis avi
Restulit in melius: multos alterna revisens
Lusit, & in solido rursum fortuna locavit:*

Et Ovidius Metam. 15.

*Nil equidem durare dan sub imagine eadeno
Crediderim: sic ad ferrum venissem ab auro
Secula: sic toties versa est forenna locorum.*

Fortuna medicina. Et certè, ut ad medicinam tandem descendamus, quod ad ipsius medicina famam & existimationem attinet, aliquid in ipsâ fortunâ sic acceptâ situm esse quibusdam videtur. Accersiri enim ad laborantes lethallibus morbis, aut mali mortis: vel ad eos, qui cum maximorum specimen exhibeant, & assistentes magnitudine deterreant, benigni tamen sint: atque horum alterutrum magnatibus accidere, aut plebeis: aut si in ægrotum medicus incidat, qui se disto. obtemperantem præbeat, & assistentes nactus sit gnavoris inprimis & industrios, qui præstò semper sint, & exteriores maximeque temerarios casus provisos habeant, & vitare possint, in casu esse videtur, aut fortunâ. Quod vero ad ægrotantis ipsius salutem attinet, parum videsi aut nihil in ipsâ fortunâ possum esse: Nam hæc aut illa remedia, hoc aut illo tempore, circa ægrotantis corp' adhiberi, in medici cōsilio esse. Tertio modo fortuna accipitur pro naturali quâdam prudentiâ, rerum conjecturis accommodatâ, & hac ratione vulgus plerunque medicos imprudentes vocat infortunatos: prudentes vero, fortunatos atque felices. In secundo sensu, Diogenes, ut refert Stobæus, dicebat, malle se fortuna stillam, quam sapientie dolium: cui quidam ex sapientia studiosis respondit: pluris sibi esse sapientia guttam, quam fortuna pelagus: & sanè ubi plurimum intellectus est & rationis, ibi minimum fortunæ: ut recte sentit Aristoteles in libro de bona fortuna: & Juvenalis, dicens:

*Nullum numen abest, si sit prudentia, sed te
Nos facimus, Fortuna, Deum, caloḡ, locamus.*

Artificiosa fortunia. Illud enim plerique omnes fatentur, ubi artificiosæ sapientiæ plurimum sit, ibidem non minimū quoque boni successus adesse: nam quod quid ad artificii rationem magis accedit, eò plus ab infortunio recedit: & rursus bona fortuna cum artificii exactâ quadam ratione frequenter conjugitur, quæ tune maxime ab arte provenit, plurimumque in se methodi

methodi continet cum rectâ quâdam viâ ac ratione, rerumque ordine
insistit; Cum contra in fortunæ casibus omnia fiant, ubi quod quid tem-
re magis casu & fortuito, & siveque omni ratione & consilio factum
fuerit, eò magis semper ad fortunam referendum esse videatur. Sic
Hipp. fortunam aliquid operæ precii facere existimat, ac morbis, qui
male curantur, ut plurimum infortunium accedere, qui verò bene, eos
bonam fortunam nancisci: & hanc agnoscit inter fortunam & artem
distinctionem, quod fortuna nullius imperio subsit, neque optantis sit ad
ipsam pervenire: Scientia vero imperata facere cogatur, & sit facile,
ipsam feliciter assequi, si quis sciens uti velit: Ita quicunque fortunam
à medicinâ aut aliâ quâpiam arte expellit, penitus hallucinari: illos e-
nim fortunatè aut infortunatè facere aliquid, qui malè quidpiam aut
rectè facere sciunt. Qui verò medicinam incessunt, & ajunt, illos, qui
à morbis apprehenduntur, eosque evadunt, fortunæ ope evadere, &
non auxilio ipsius artis, si per fortunam divinam providentiam intelli-
gant, parum artificiose loquuntur, cùm nemini dubium sit, à primâ &
supremâ omnium rerum causâ omnes effectus produci ac dependere:
nos vero de secundis disputamus, ut libro primo fusius jam prodidimus. Cap. 9.
Si vero de volubili & inconstanti illâ fortunâ intelligent, perverse &
malignè judicare ex hoc ipso apparet, quod seipso arti & non fortunæ
crediderunt. Porro non multum à fortuna secundo modo acceptâ
Casus differt, quem etiam aliquid esse, & ab ipso multa fieri Aristoteles
censet: ita tamen ut casus ad plura se se extenda, & rerum inanimata-
rum etiam sit ac puerorum, qui electionem nondum habent: fortunam Casus
vero solum cerni in iis, quibus competit actio libera, hoc est, in homini- in fortunam.
bus, cum perveniunt ad usum rationis: casum vero in cæteris rebus,
tâm animatis quam inanimatis. Itaque nec bruta, nec pueros ante ele-
ctionis usum, felices dici aut fortunatos, & hic etiam fortunæ nomen
interdum sortitur, & nos sub fortunæ nomine de eo differemus: Et est
in medicinâ fortuita remedii oblatio, ut sors tulit, quæ per se nihil age-
ret, nisi interventu remedii. Distat autem ars à fortunâ sic accepta, ut
à temeritate ratio, ac si idem sâpe seorsim ab utraque fiat, diverso id
contrarioque modo sit, quippe cum artem raro fine suo frustrari, fortu-
nam seu casum raro eundem assequi, nemo sit qui nesciat. Ita intelli-
gendum erit Celsus, cum inquit, In nullo morbo minus fortunam sibi vendi- Lib. 3. c. 1.
, care, quam artem: & sâpenumero evenire, ut quos ratio neq; restituit, & 9.
reme.

Metab. 6.

temeritas juvet: multa enim à casu fiunt, quæ datà operà non continentur. In quem fensum dicebat Theophrastus: *qui de omnibus rationem querit, simul cum ratione scientiam tollere est rationem petere eorum, quorum neque est, neque fuit.* Qui methodum, inquit Fernelius, in omnibus nimis pertinaciter exquirit, pariter cum morbo plerumq; hominem de medio tollit. Vbi certe viri sapientes per fortunam non intelligunt idoneam adhibendi remedii occasionem seu opportunitatem, quia tunc sub arte comprehendenderetur: siquidem artificio remediū oblatio non sola qualitate & quantitate remedii constat, sed & tempore oportuno. Hippo-
verò & Galenus semper rejiciunt fortunam ab arte, non tamen illam de medio aut ipsi, aut nos, ut causam secundam, omnino tollimus, sed ad munia tantum sua revocamus, ne se alieno officio arti duntaxat debito admisceat, cùm tām longè inter se distent, ut ubi plurimum unius, alterius minimum semper insit. Quod si audiverimus aliquando, fortunam sanitatem facere, hoc sic accipiendum erit, ut sicut à naturā per se, item ab arte quandoque fieri sanitatem dicimus, ita fortunam id præstare posse concedamus: non tamen ut natura aut artis ipsius pars facta sit, uti appareat in Elephantasi laborante rustico, viperini vini usu sanato: in muliere hydrope laborante, cui ex præcipiti ab alto casu illis fuit venter, & ipsa ab aquā intercute liberata: In architecto qui ex præalta turrī lapsu, claudicationis noxā discussā, liberè deinde incessisse fertur: & altero apostemate ventris laborante, qui ab adversario eā parte vulneratus, materiā effluente, sanus evaluit: & in paralyse affecto, qui cum diu incedere non potuisset, metu & ira percussus obedium incendium, subito recollectis viribus, à morbo liber evaluit, & progreedi cœpit.

Vbi plurimum artis
ibi minime
imum for-
tunae.

Fortuna
nuncquam
fit natura
aut artis
parte,

Fortunae
casu,

Epilogus,

*Convales-
cium,*

Vt igitur, quæ fisiū dicta sunt, ad epilogum revocemus, per Fortunæ vocabulum (quod ethnicum est atque profanum) gentilitas interdum divinam providentiam intellexit, quemadmodum & per alias gentilitias voces multa divinitatis attributa, tametsi minus purè, adumbrabat. Si vero pro secundâ causâ accipiatur, aut humanam prudentiam, aut casum innuit, sèpius verò causam quandam secundam, obscuram tamen humanæ menti. Ut enī ab arte sanitas fit, & à naturā: ita etiam ab eā, quam Aristoteles superiori definitione comprehendebat, & in illis duntaxat locum tenet, quæ per electionem agunt, & quibus conuenit, bēnē aut mālē agere & secundum propositum, utpote in hominibus,

minibus, minimè verò in naturalibus. Nam neq; plantæ, neq; animalia à fortunâ fieri possunt, sed à naturâ, quia non ex eis cujusque semine quodvis nascitur, sed ex tali, olea : ex tali, homo. Fuit autē fortuna sic appellata à ferendo, quod temerè & sine ratione feratur. Nobis licet aut felicitatem appellare, aut casum, & quos ipsi fortunatos dixerē, nos felices sive beatos. Quoniam autem hæc raro, ars verò sapientissimè finem consequitur : idcirco artē multo plus in morbis valere statuimus, quām casum aut fortunam: & rursus, quia ratio in curandis morbis plus quam temeritas potest, ideo etiā medicos scientes ac expertos fortunatis anteferendos esse decernimus, ut lib. primo cap. 11. copiosius palam fecimus.

*Fortuna rā
rd. ars sapie
finem con-
sequitur.*

AN INTEGRÆ VALETUDINIS medici valetudinariis sint utiliores; & divites iis, qui tenuioris sunt fortunæ.

CAPUT XV.

Dotequam accuratè explicavimus, quinam potissimum medici sint anteferendi, sc̄nes an Juvenes, scientes an experti; rationibus, an auctoritatibus innitentes, & natura, an artis ornamenti insigniti: superest, ut duo adhuc dubia quam brevissimè definiamus. Primum est, an medicus bona constitutionis valetudinario praestans sit. Præbuit dubitandi occasionem Plato, qui in *tertio de republica*, medicum eligit, qui ab ineunte aetate præter discendas artis studium, inter plurimos ægrotantes convergetur, & ipse omni morborum genere laboraret, naturaque imbecillæ esset: neq; enim, ut ipse inquit, *corpore curas, sed animo*. Ersane, qui semper valido fuit corpore, non ita videtur exactè dignoscere posse morborum dolorumq; differentias, nec ægrotantib; condolere, & plerosq; magnos medicos morbis obnoxios fuisse accepimus. Hipp., post variam morborum enarrationem de se refert, in eos omnes incidisse, & Galenus minimè salubrem corporis constitutionem ab ortu ipso fuisse nocturnum. Aetius verò in colicos se dolores incidisse scriptus. Quæ omnia licet ita sint, tamen ad perferendos studiorum & praxis labores, firma requiritur valetudo ab ortu ipso, & ad existimationem præsentim apud vulgares conservandam oportet, ut medicus sui habeat rationem,

P. 2

Nam

*De fam. 5.
lib. 9. c. 11.
Conclusio.*

*Nam qui male sui corporis curam habet: non videtur cæteros benè surraturus, ut Hipp. scribit, unde communiter exprobratur: Medicus curat seipsum: & inde etiam versiculos, cuius Galenus citato meminat: *Ahus medens: at ipse ulceribus scutet.* Plato vero non videtur respexisse ad medicorum doctrinam & decorum, sed ad experientiam & commiserationem tantummodo.*

Secundum dubium.

Secundum dubium est, præsternè medicum exilioris fortunæ esse, an divitem, quod proposuit hactenus nemo, quod sciām, aut determinavit: nos vero ad examen vocamus. Indigentia quidem ad majorem diligentiam facere videretur, ut servato ægrotante nomen inde & honorem medicus consequatur, pluribusque innotescat, à quibus plurimum capiat emolumenti, quod labores allevet atque molestias, quas diiores non ita facile subire velint. Adhæc quia difficultatum est, opes tueri sine invidia multorum: quibus autem plures invident, hi ipsorum odia incurunt, medicus vero ut à multis commendetur, amari ab omnibus necesse est; nam ut unus aut alter alicujus autoritatis laudator satiæ est ad nomen & famam medicorum conciliandâ: ita si à quibusdam studio, odio, aut fallaciis vituperetur, cunctis odiosus evadit aut saltem indoctrinâ suspectus. Nec tamen nulla aut imbellia pro altera parte sunt argumenta: nam opulentia & ad supellecibilem librorum, & ad studia prosequenda atque adeudos per orbem viros in arte celebres utilior videtur, unde illud:

*Haud facile emergunt, quorum virtutibus obstat
Res angusta domi.*

Divites atrociora, in opes viliora committunt.
Et candidius artem exercere poterit, qui ex lucro non penderit, & quamvis divites atrociora fortassis, tamen inopes viliora frequenter committere posse videntur ac sordidiora. Quæ cum ita sint, utrumque sanè & extremâ inopiam, & affluentiam divitiarum, acerrimum esse apparet mortalibus ad via incitamentum: atque adeo alteram veluti

Mediocritas secura est.
Prov. 30. 4. Polis. 11.
Scyllam & Charybdin in rebus humanis, ideoq; medium vitæ conditio nem, & facultatum mediocritatem optabat sapientissimus Rex. Accertè mediocritas multa arcer flagitia, vitamque facit frugalem, quietam, & jucundam, in quo sensu Aristoteles nimia civium opulentia vel egestate reipublicæ statum corrumpi dicebat. *Neque enim disfissi, inquit, neque pauperrimi sunt ad civilem societatem idonei:* alteri enim nimis superbi: alteri nimis abjecti fiunt: alteri contemnunt, alteri invident: alteri

alteri imprimant, ut domini; alteri parent, ut servi: ex mediocribus autem consistens civitas conservatur, eaque optima est, & à seditionibus abhorret. Nos ut in hac difficultate aliquid statuamus, præmittimus nec diviti opes obesse, si eis bene utatur, nec pauperem egestatem commendabiliorem facere, si inter sordes & inopiam vitia non caveat, ut enim Lingua &
 lingua, ita opes optimæ sunt, si recte utaris, pessime, si secus. Et est quo-
 rundam error sive furor, quò minus egeant, plus semper habere velle: Opulentiorum
vitia.
 ac metu egestatis sine termino ac modo studere opulentia. Quam-
 obrem non minus divites medici, quām pauperes lucro interdum inhī-
 ant, quia multis egent, qui multa habent, & magna indigentia plerum-
 que nascitur non ex magnā inopiā, sed ex magnā copiā: multa enim de-
 siderantur ad tuenda multa, cum tamen eis, qui plurima habent, ja&tu-
 rā potius sit opus quām quæstu. Cum itaque nihil omnino in egestate
 aut opulentia situm esse censeamus, quod medicum commendet, tamen Angris cap.
clusio.
 illos, qui à bonis & ingenuis parentibus, olim divitibus, sed ad minores
 facultates redactis, orti sunt, eligendos censerem, quia innatam habent
 majorum suorum virtutem, & eorundem gloriam sibi proponunt, simul
 que inopia urget, quæ ad exantlāndos labores plurimum facit: nec ta-
 men adeo magna in illis esse solet, ut ad supellecilem & studia necessa-
 ria desint, & sanè hos plerumque vidimus cæteros longo intervallo su-
 perare, & ad medicæ artis perfectionem proprius accedere: qui si pro-
 genitores medicos habuerunt, hanc insuper utilitatem for-
 tiuntur, ut libros habeant, & à pueritia con-
 suetudinem rerum medi-
 carum..

FINIS LIBRI SECUNDI.

LIBER TERTIUS.
**QVÆ POTISSIMVM VITIA
 MEDICO DECLINANDA
 S I N T.**

CAPVT. I.

Proudentia pars duæ. **A**m verò medici gubernationem aggrediantur, quam siue prudentiam, siue economiam, siue politiam nomines, non magni refert. Quoniam autem prudentiae generales partes duas suæ sunt, una, quæ quis secum prudenter vivit, quam Eremiticam vocant: aleera, quæ quis prudentiam exercet circa alios, quam militarem dicunt siue economicam: Nos paulò post, qua ratione medicus se gerere debeat cum ægrotis, assistentibus, & aliis medicis, nec non cum reliquâ multitudine differemus, paucis quibusdam primum delibatis de prudentiâ solitariâ, quæ quis virum bonum se præstat. Turpe enim est quempiam multos annos continenter laborare exercerique, ut medicus bonus fiat: ut autem in virum bonum evadat, nil quicquam laboris assumere. Porro Galenus quinque animi affectus in primis vitandos censet, mæorem, iram, cupiditatem, metum, atque iavidiam: qui sane si à reliquis hominibus, à medico multò magis sunt exterminandi, quoniam multicudini exemplo esse debent. Quicunque verò tūm in reliquis, tūm in his aliis permiserunt, ut de se ipsis ferrent sententiam, & iudicarent, qualesnam es- sent, eos utique in paucissimis aberrare animadvertisimus, ideo vult idem auctor ad hoc, ut unusquisque sese exhibeat dignum, qui egregius ac frugi ab omnibus appelletur, ut aliquem sibi eligat ex singularibus amiciis, qui singula errata indicet, quemque censem habeat admonitionemque ac vitiorum indicem: à quo magis medicus se servatum existimet, quām si corpore ægrotantem sanasset. E converso enim qui se ipsos optimos existimant, nec de se aliis iudicium permiserunt, hos in-

Lb. decog. **C**onsiderandumque animi motibus.

Consideramus habent medicis amicorum.

maxi-

maximis rebus hallucinari conspicimus : quia multi ad summum vir-
tutis pervenirent, nisi jam pervenisse existimarent. At vero quid-
quid amat, cœcum est erga rem quam amat : quivis autem nostrum se-
ipsum maxime diligit: idcirco erga seipsum maxime cœcutiat est ne-
cessarium. Nam cum duplē manticam è collo suspensam geste-
mus, unam quidem ante pectus, alienorum : alteram à tergo, nostro-
rum vitiorum plenam, aliena spectamus semper, propria cernere nun-
quam possumus. Hæc igitur incommoda ut medicus vitet, ante o-
mania erga numen pietatem exerceat, quod faciet debitum honorem. Duplicē
mantica.
Deo præstanto, amorem, atque etiam timorem: deinde uniuersique tri-
buendo, quæ ipsi debentur, obœdientiam nimirum superiori, concor-
diām pari, æquitatem inferiori. Ipse verò medicus mundiciem ser-
vet cordis, continentiam otis, & corporis disciplinam, omnium autem
maximè suiliplius se pudeat, nec clam faciat, quod palam pudorem af-
ferre possit. Virtutis enim laus omnis in actione consistit, & sunt sci-
entiae quasi faces quædam, quæ neque vitia nec virtutes possidentium.
in obscuro esse sinunt. Ceterum ab ira prorsus liberari, simul ac quis
velit, non continuo potest: comprimere verò illius perturbationis in-
temperantiam atque insolentiam potest, habens præseruit semper an-
te oculos, quanta sit eorum, qui irascuntur, deformitas animi, quanta-
que rursus venustas eorum, qui sine ira vivunt. Nec minus turpe est,
ob amorem venereorum, viniqüe & crapulæ cupiditatem, quæ facul-
tatis concupisibilis seu appetitoræ sunt affectus, indignum aliquid fa-
cere, quæ sane libido perduci ad obœdientiam non potest, quemadmo-
dum ira poterat: castigari autem potest, si rebus potiri ac frui prohi-
beatur, quarum appetens est; nam si potiatur, crescit & sit vehemen-
tior. Luxuriam igitur penitus fugiat, nam in moderandâ voluptate Luxuria.
sita est continentia, & in laxando frena, ingluvies atque luxuria: va-
gam igitur peregrinamque venerem prorsus detestetur, & omnem pe-
tulantiam, quæ homines reddit beluinos ac brutis similes, & animum
stupidum & ad sapientiam inertem. Et quis quæso erit, qui conjugem,
filias, & familiam fidat medico petulanti, aut qui alieni cubilis corrum-
pendi amore ardet?

Decet insuper medicum moderate vesci iis, quæ salubria sunt; de-
inde etiam poculis non certare, sed continenter vivere, & quanto alii
plus indies pocula exhaudieando contendunt, tanto ipse modestiā,
Intemper-
rancie,
probi-

probitate, & continentia alios superare conetur. Est enim hæc concretatio atque emulatio pulcherrima, neque victoria adeo difficilis. Postea quæ enim quis deligit optimum vitæ genus, consuetudo illud jucundum reddit, quantumcunque via sit ab initio laboriosa & aspera. Neque utique est ejusdem viri vini copiam ingurgitare, & autores intelligete: nec possumus opipare vivere, bibere ad saturitatem, veste pulla, rubicundis genis incedere, & speculari ingentia. Tristitia insuper vitanda, quæ passio animalis est, media inter iram & timorem, & maximè corpori & animo nocet: nam in mœrore animi dejicitur spiritus, ut legimus in Proverbiis: *Spiritus tristis exsiccatur ossa*: Unde Ovidius:

Vnde locutus nocent: Et causa valentior istis,

Anxietas animi, que mihi semper adebat.

Simile.

Nam quemadmodum vermiculi teneris ligatis innascuntur maximè, sic dolores mollioribus hominum ingenii ingenerantur: qui vero ob calamitates tūm animo nāimē sunt tristi, tūm re ipsa maxime resistunt; ij præstantissimi sunt habendi: quia ut insipientes tempus, ita sapientes ratio mœrore liberat, qui ita futura estimant, veluti jam accidissent: & ut via eligenda planissima, ita vita semper tranquillissima. Ac, ut censet Augustinus, ut memoria quasi venter est animi, ita lætitia atque tristitia quasi cibus dulcis & amarus, ille autem præferendus. Qui igitur præudentiam consequi volunt, hi ob nullam rerum jacturam, aut casum adversum affici dehent. Non tamen volumus, ut omnino affectionibus careat medicus, brutorum more, nec ut rationis expers, sed tanquam virtutis ac philosophiae cultor, ut inquit Epictetus, *rationem pro doloris remedio habeat.*

Motus.

Sed enim metus animosæ partis vitium est, quo consternantur homines periculis, præsertim mortis: qui vero recte philosophantur, mori semper cogitant, & mors ipsis minus terribilis est. At timor ex mente Aristotelis est expectatio mali cujuscunque impendentis, cuius secundum Damascenum partes sunt segnities, erubescientia, verecundia, admiratio, stupor, & Agonia, quæ omnia vitia homines vehementer perturbant. Is inter cæteros animi motus proximus est tristitia, deo Lucanus ita cœcinit:

4. Phars.

*Mullos in summa pericula misit
Venturi timor ipse mali: fortissimus ille eſt,
Qui promptus metuenda pati.*

Et

Ille sane haec duo vitia tristitia & timor contraria fortitudini, quæ sapi-
entes potius deseret, ut difficultates sustineant, & impudentibus malis
minime frigantur. Ceterum hæc sit insuper præcipua medici exerci-
tatio, ut calumnias & contumelias æquo animo ferat: vix enim ullum ^{Calumnias} genitum hominum est huic calamitati magis expositum: animo igitur se-
dato atque ^{medici m-} ^{tempore exp-} ^{sui.} ^{composito} auditis calumniatorum rationibus respondere
aggregatur, & cum ipsis quam mitissimè lites suas componat. Sed &
contentionis & gloriæ appetitiones (nam de avaritia & invidia sequen-
ti capite disputabimus) animi plane sunt affectus, & pertinent ad hono-
rum & gloriæ insatiabilitatem, quam omnino explodere necesse est:
nam velle omnibus innescere, ab immensâ proficiscitur gloriæ cupi-
ditate: velle autem honorari & suspici, ab inani plane & stulta ambitio-
ne. Nec eam unquam tot innescere poteris, quia multò plures alii te
non noverint: præstat igitur citra cupiditatem gloriæ, honorum, & con-
tentioñis, vitam sine molestia transfigere, & hoc omnes affectus penitus
ab animo dispungere, ne si ulta illorum radix relinquatur, rursus aliquid
pullulet, quod à nequitia & pravitate irrigetur.

A V A R I T I A M , S U P E R B I A M , E T I N- vidiam vitia esse medicis maximè fugienda.

C A P V T . II.

DE his tribus vitiis, scorsim pertractare statuimus, quia
sunt medicis quibusdam quasi congeniti morbi, & heredi-
tarii, ac proinde majori curâ & diligentia indigere vide-
bantur, ut ab eorum apicis penitus, avelli extirparique
possent. Sed quanam obsecro expeditior erit curandi ra-
tio, quam si eorum enormitatem (sunt enim foedissima) ante oculos
proponamus? Sic enim Spartani ebrii servis in medium productis, filiiis
suis ebrietatem dissuadebant. *Est autem Avaritia, græcis φιλαργυρεία Avaritia*
nuncupata, inordinata habendi cupiditas, & ut Isidoro placet, in ubr. quid.
Etymologiarum dicitur avarus, quasi auti avidus. Bion sophista omnis im-
probatis metropolin avaritiam esse dicebat, quod in primis animad-
vertere

Q

vertere licet in malis illis medicis, qui propriam utilitatem avera quædam crudelitate & crudeli avaritia languentium salutis anteponunt.

Quid non mortalis peccora cogit?

Auri sacra fama?

Sed hi non advertunt, quam sit gravis thesaurus turpis quæsus. Socrates interrogatus, qui nam essent avari: qui turpia lucra venantur, respondit, & amicos negligunt. Periander hominis avari vitam filiernio, hoc est, funebri convivio assimilavit, eum enim habeat omnia, exhibaturum non habet: & sunt profecto avari beluis pejores, cum ipsæ modum habeant, tunc enim rapiunt, quando esuriunt, præda satiate parcunt: infatiabilis vero est sola avaritia, non enim desideratis rebus extinguitur sed augetur: & unde videtur ad momentum fiamata comprimi, inde paulo post cernitur dilatari. Quia

Cresci amor nummi, quantum ipsa pecunia crescat.

Et ut inquit Horatius.

Crescentem sequitur cara pecuniorum,

Majorumq; famæ.

Et verò pessimæ hæc adeo mortalium mentes exercet ut omnia susque dōque habeant parentes, filios, amicos, viudas, pupilos. Nam avaro hæminre nihil est scelestius, avarus semper eget, & tam ipsi deest, quod habet, quam quod non habet: nil eo turpius, nihil absurdius, ut videre licet in iis, quæ Lucilius apud Scobatum absurdissima refert. Phidoni quædam avarus, inquit, suspensus se propter sex chalcos non mortuus est, tanescens constabat sienis, sed agre ferebat sumptum, & abans quarebat mortem vixiis preciis. Idem Phidoni lachrymabatur, non quia moreretur, sed quia minis quinque emerat sepulchram arcum. Et Hermocrates avarus moriens in testamento seipsum rerum suarum, quibus impensis adhærebat, scripsit heredem. Aulus homo parcus, ut ipse Lucilius narrat, næcam sibi prodere in morte projectit, cum calculateisset impensis, quas viva insumptura fuisset. Sic sunt avari miserè interdum ac tuspiter excœcati, qui vero justitiam, animi magnitudinem, & prudenteriam sequi volunt, hinc non solum ob pecunias cupiditatem quicquam turpe aut indignum nunquam perpetrant, sed neque ob ullam pecunias jacturam mortore affici debent; quandiu, quæ reliqua sunt, ad curandum corpus sufficiunt. Est enim fortuarum primus finis nos esurire, non algere, nec lutum pati: Quod si plures suppetant, eas in hospites

*Avaritia
infatiabili-
tudo.*

*Moribus de
avaria. O
actiones ab-
furdissima.*

*Finis fortu-
narum.*

nestos usus convertere. Præstat igitur inexplibilem illam habendi libidinem omnino domare, siquidem non tantum possidere quisquam poterit, quin adhuc multò plura possidenda superfiat, & insatiabilis habendi cupiditas ventriculi voracitati à sapientibus comparatur, quam plus quam satis sit cibiingeritur, non tamen nutrit nisi bene concoctus fuerit: bene autem concoquitur, si modicus: si vero immodicus, morborum causa est: ita animi inexhausta cupiditas plura perpetuè expectat, quam usus postulat, nec tamen unquam satiatur: quia homines nunquam sibi proponunt eos, qui pauciora possident, sed eos tantum qui plura, quos etiam superare consantur. Eos Lucretius scire notavit, dicens:

Sed quia semper aves, quod absit, presentia remoue:

Cum tamen satius sit reliquos antecellere in eo, quod nostra sorte sumus contenti, quod in nostra mensa est, quam divitiis eos superare, quod sepe non existit virtutis munus. Nulla igitur in medico, præterquam temporis, animadveretur avaritia.

Abst in super quam longissime à medico superbia, quæ est per versæ celitudinis appetitus, nec sibi nimis placeat, nam verè scriptum est: *Ance ruminans exaltatur cor, & ante gloriam humiliatur.* Ut enim rectus excellentie appetitus magnanimitatis, ita excedens est superbia, & deficiens pusillanimitatis. Est autem odibilis superbia coram Deo & hominibus, quia semper moveret & inclinat ad appetitum inordinatum excellenter proprie, dum vel putat quispiam, habere à seipso solo naturæ bona, ingenium, nimirum, intellectum, memoriam, pulchritudinem, vires, aut scientiam & facundiam; vel dum sibi arrogat ea bona, quæ non habet, cujuscunq; ordinis ea fint: aut quia alios contemnit, & vult ut sibi submittantur, quamvis eum præcedant, qui omnes sunt superbia efficiunt, ad quos illicè sequitur laudis cupiditas, honoris, famæ, glorie, & reverentiaz, in quibus vanæ gloria consistit: vitium quidem medicis plerique admodum familiare, qui cum aliorum corpora curare præsumant, ipsorum tamen animi inordinato gloriæ appetitu semper laborant: quem subinde concoxitatur magnum symptomatum, vel potius vitiorum agmen, jactantia, hypocrita, novitatum inventio. Non minus *Lathusia* enim peccat, qui novas & inutilles artes invenire præsumit, quam qui *novas epulas, novas vestes, & novos ludos*: ad hæc pertinacia, discordia, contentio, quæ non minus vanæ gloriæ pedisseque sunt,

Q:

quam

**Præsumptio
Gambisio.
Curiositas.** quāns præsumptio & ambitio; quarum illa appetitus est inordinatus eorum; quæ vites vel merita excedunt; hæc vero honoris: quibus plerunque accedit curiositas, qua nimis vel inmoderate scire contendimus, præsertim si cognitionem rerum professioni suæ necessariarum quis negligit, quo non necessarias cognoscat, ut medicus qui ob studia Poësis ignorat artis præcepta. Et quamvis mihi non persuadeo, cum superbia aut vanagloria semper conjunctum esse contempnū actualēm, subiiciendi se legi divinae, ut quidam existimant, tamen medicos, qui audient affirmare, se sanasse hosce aut illos, cùm solus Deus sit, qui sanat languores hominum, sibi tribuentes ea scientia dona, relicto ac neglegendo eo principio, à quo sunt, hoc periculo maximè implicatos esse censéo. Exemplum habetur in illo Menecrate Syracusano Philippi Macedonis medicis, qui cum ægrotos quosdam pene conclamatos vel casu vel arte restituit, proindeq; à nonnullis subblandientibus Jupiter cognominaretur, elatior jam hoc nomine, sibiique nimio plus placens, nullam accipere solitus mercedem, hac camen mercede contentus erat, ut liberati se esse illius seruos faterentur, ut prodiderunt Suidas, & Ælianus in libro de varia histori: Tantaque fuit arrogancia, ut Jovis cognomenum sibi usurparit & ad Agesilaum illum magnū Spartæ Regem scripsit, in hunc modum: *Menecrat Iupiæ Rōg. Agesilao salutis dicit.* Qui quidem Rex reliquis non perfectis, sed hominiis levitate protinus irritata eidem rescribi jussit: *Rex Agesilau Monocreti sanatore*: verbo utens ambiguo, & quod fere sonat abesse mentis sanitatem. Ælianus autem Regem addidisse scribit: *causulis, ne ad Anticyrnam te conferas*, significans hominem non esse sanum.

**Llib. 12. de
varia Hist.** Cumq; aliquando laudissimum convivium instrueret Rex ipse Agesilaus, aut Philippus Macedo, ut alii referunt, illum invitatasse, seorsimque mensam apparari iussisse, & apponit acerram sufficiuntque fieri, reliquos autem epulari: Meneoratem vero primum gratanter ferre, lætarique eo honore, posteaquam vero paulatim fames obrepserit, & homo esse convictus est, non Deus tunc, vanus & stolidus consurgens, discessit, Philippo ejus gloriam redarguente, & in lucem proferente. Et sicut in hunc & similes illud Democratis quadrat, qui jam senex arcem per quam anhelosus Athenis concederet, se facere dixit, quod universi cives Atheniensium solerent, aempe magnum spirare, parum autem valere: Et certè in arrogancia, quemadmodum in armis inauguratis, non similia sunt interiora exterioribus: illi vero qui solidi

**Democratis
dilectum con-
tra Japoni-
cos.**

solide docti sunt, tantum abest ut de se aliquid gloriōsē dicant, ut alio et jām dicente erubescant. Qui verò inflatur superbia, vento pascuntur, unde & Propheta: *omnes*, inquit, *pastores tuos pascit venient*, hoc est, superbie spiritus. Et Regius Psaltes: *vidi impium superexaltatum & elevatum*, *sicut cedrus Libani*; & transi vi, & ecce non eras, & quaevis eras, & non es in ventu locu ejus. Quia, ut est apud Esaiam, dies Domini exercitum super omnes superbū & excelsū, & super omnes arrogantiū, & bumptiū. Præstat igitur medicum citra sorditatem humilitatem sequi; non que ostenditur aut simulatur gestu corporis, vel fracta voce, sed que modesto affectu exprimatur: Aliud est enim virtutem habere, aliud virtutis similitudinem: & cunctis hominibus sola perfectio est lux imperfectionis cognitio. Adhuc Medicus si vult, ut preces, quas ad Deum fundit pro suis patientibus, exaudiantur, consideret illud Regii Prophetæ: *Repxit Dominus in oratione biniculum*, & non spuriis preciis esse.

Tertium pecuniale medicis vitium Invidia est, & ipsa quidem detestanda, nam medici plerisque alii in primis invident aut splendido res conditione apud principes: aut professionis sublimiora munia, & doctrinæ nomen: aut frequentiorem ubioremque practicam: aut feliciores successus & gratiam apud cives. Est autem invidia dolor ex alienis bonis concepsus, hoc est, ex prosperitate & fusto aliorum rerum successu. Malum profectum tractabile, & quod omnem feritatem iniquitatem morum superat: miseri sunt semper invidi, non ex proprio male, sed ex alienobono; perpetuoque illud in ore habent;

Ferunt spernit, alieno semper arcu.

Vicimus pecuniam grandis aber habet.

Econverso autem eorum felicitas non sit per domesticum & proprium bonum, sed per vicinalia. Ideo Anacharsis scitè, eum ex eo quæsitus esset, cur semper horribiles dolerent: quis, inquit, non solus male sua debet, sed etiam bona aliorum. Et Socrates invidiam dixit esse alios animos: *vias carnosas*, inquit Salomon, *famias cordes*: *putredos suum, invidia*. Et sane ut aerugo ferrum, sic invidia animam illius, cui nescit, conterit, & invidi suis ipsorum moribus consumuntur. Pulchritudinem glorie aliorum, quantum in se est, citro corruptere aitur: honesta nihilominus, quamvis pet invidiam ad tempus obsecrabitur, tandem soluta iterum clarius resplendent, cum majori invidorum dolore: idcirco Themistocles,

*Themisto-
cles.
Simile.*

*Inviden-
tia mores.*

*Invidia si-
milis Oph-
thalmia.*

Simile.

*Invidus pu-
filiominis
affo*

*Invidia in-
ter quos.*

*Invidia ab
odio qui
differat.*

misticles adolescens: *ni dum preclaris se fecisse dixit: nondam enim fili invi-
deri:* Nam sicut vermiculi vegeto maximè tritico, & rosis pulchris
florentibus innascuntur: *sic invidia maxima invadit bonos viros, & re-
bus gestis aut doctrinâ conspicuos.* Divitias non miratur alienas, nisi
post calamitatem jam amissas: formam & robur, non nisi post mor-
bum: laudat & desert gloriam & doctrinam possidentis post mortem.
Resistit enim vivis semper, defunctos, ut qui jam neminem impediant,
benevolentia colit: *Ophthalmiz simile vitium: sicut enim hæc omni-
bus rebus inmodicè splendidis & lucidis offenditur & lreditur: ita invi-
dia aliorum bonis secundisq; rebus cunctis exacerbatur atque tabescit.*
Ut enim Horatius inquit:

Invidus alterus rebus marcescit opinio.

Libentias lugentem solatur, quam gaudenti collaretur invidus, cuius
solarium est in summo meero & dolore, quo cruciatur, videre eum,,
cui invidet, de gradu felicitatis in miseriam ruere, verum cum maxime
suo cruciati invidendo non solum non lredit, sed plerumque chirorena
& feliciorem facit eum, cui invidet, sibi enim plurimum, cui autem in-
videt, nihil omnino nocet. Nam ut viperæ dicuntur erupto macris ven-
tre nasci, sic invidia concipientem se animum rodit & corrumpt, &
omnia proximi bona, quæ per se latitare materiam pessimam, invidum
dolore opprimunt. Similat tamen gaudium, & secum tacite rumpit
tur, quia magnus est simulator, & vir duplex, nam & simulatio invidie
fructus est. Ad hæc pusilli animi est invidus, angusti cordis, & vilis
ingenii atque abjecti, invidendo enim aliis ostendit se illis inferiorem
esse, & suam sordidem ac tenuitatem prodit, quia quod invidet, non
habet, & habere vehementer concupiscit. Quia invidere nemo solet
nisi ei, quæ se in aliquo meliorem putat.

Cæterum nascitur invidia ut plurimum inter eos, qui sunt ejus-
dem nationis, ejusdem ætatis aut professionis, juxta illud Solomonis: *ze-
lus hominis ex socio ipso, quod profectò ita est: Non enim Persæ invidet
Gallus, aut Afer Germano, sed suæ genti quilibet: & in eadem gente
non ignotis, sed familiaribus & vicinis, aut ejusdem artis hominibus, aut
aliâ de causâ conjunctis, coœvis, cognatis, aut amicis.*

Porro vitium hoc, quod odio similitum videtur, ab eo tamen mul-
tis rationibus differt, ut Plutarchus in libro de invidia differit. Primo,
quia malitia hominum generat odium: contra honorum abundantia
creat

creat invidiam : itque malum est causa odii, bonum vero invidie. 2.
 secundò, odium concipitur etiam in braca : at invidia solius hominis ad-
 versus hominem est. Invidia su-
lae homi-
nis.
 Tertio, odium sepe justum est, utpote odisse im-
 probos, unde illud psalmista : *nonne eos qui oderunt te oderam, & super ini-
tiales tuos subiecetam (perfecto odio oderam illos)* at invidia nunquam iuste
 suscipitur, nec ut res justa laudari potest, ideo nemo fatetur, se invidere
 aliis, sed quantum potest invidiam metu, ira, aut odio cælat. Quarto, ta-
lem esse, ut ei in videatur à multis, laudabile ducitur, ideo quidam pra-
clare agens dicebat : *spatio invidiam* : odiosum verò seu dignum odio esse,
 semper turpe censetur. 5.
 Quinto, extrema malitia nihil mutuit odium,
 sed auget: prosperitatis vero excessus nos auget invidiam, sed plerum-
 que penitus extinguit, unde solemus dicere, aliquem superasse jam in-
 vidiam, hoc est, ad summum glorie pervenisse. Nam ut sol quorum per
 verticem transit, in eos defuso humine aut exiguum aut nullum um-
 bram facit: ita qui prosperitate elati supra caput æmolorum eminent
Similit.
 splendore suo abruunt & offuscant invidentiam. 6.
 Sexto, adversæ res invidiam colluant, aut certè diminuant, quia nemo invidet miseris &
 calamitosis: odium vero neutram fortunam relinquit. 7.
 Septimo, odium collitur, ubi quos ut males oderamus, bonos esse, aut ab eis non esse nos
 lascos intelligimus, vel si ab iisdem insigni aliquo beneficio afficiamur,
 ultima enim gratia tempestivè inita solet maius etiam crimen diluere:
 quæ tamen omnia non prohibent sed magis augent invidiam, & ægræ in-
 vidus fert, indigere beneficentia aliorum. 8.
 Octavo, ejus, qui odit, ani-
 enus est male facere ei quem odit, est enim odium animi affectio pro-
 positum habens malefaciendi: hoc autem ab inido interdum remotum
 est, multi enim domesticis suis & familiaribus invident, propter excel-
 lentiorem conditionem, quos tamen perire aut vehementer coateri nol-
 leant. Liquet ex dictis invidiam mixtum esse vitium, & morbum compo-
 situm ex odio, dissimulatione, Fordicie seu avaritia, pusillanimitate, men-
 dacio, & ambitione, atque adeo contraria amicitia, liberalitati, veritati,
 magnanimitati, atque prudentiae. 9.
Invidia of-
vitium mix-
tum male
ficiens.

Hujus autem sive tabis sive pestis atrocissimum & mali remedium
 potissimum, uti diximus est, subjecti & animi, cui inhæret, seu domicili
 ipsius lugubrem situm cognoscere, quod ita describit Ovidius:

Prorius invidie, nigro squantia rabe,

Tetra petet, domum est invis in valibra antro

Invidia de-
mictum.
2. Metam.

Abdito

*Abdita, sole carens, non ulli percis eamus:
Trifus, & ignari plenum frigoris, & que
hanc eructat semper, caligine semper abundet.*

*Et paulò post ostendens, invidiam non solum animum invidentis vehe-
menter conturbare, sed foras etiam erumpentem corpus ipsius insigni-
ter deformare & affigere, ejus faciem ita accuratissimè depingit:*

*Iovida
facies.*

*Pallor in ore sedet, macioq; in corpore teso,
Nunquam colla grise, levem rubigine dentes,
Pectora felle virent, lingua est suffusa veneno.
Ritus abest, nisi quem visi fecero dolores,
Nec frui cur summo, vigilantibus excita curia,
Sed videt ingratis, intabescitq; videndo
Successus hominum, carpitq; & carpitur una,
Suppliciumq; suum est.*

*Aliorum
remedium
contra in-
vidiam.
Medicorum
quoniam
vitium.
Prover. 28. non erit innocens: & Menander:*

*Quis igitur sit, cui mens integra, & invidet tali domicilio, aut ad eō
horrendo aspectu præditus esse velit? Alterum remedium est virtus ipsa,
& contemptus bonorum externorum: deinde nihil præter modum ad-
mirari, Medico vero, nec inanis gloria flagrare desiderio, aut pecunia:
nec existimare tantò minora sibi fieri bona, quanto pluribus dividuntur:
hoc enim pede maxime videntur claudicare, & ideo non amant socium
in culina, de quibus Salomon dixit: *Vir qui se fessus dicari, & ab eo invidet,**

*Terrium
remodium.*

*Nunquam vir justus dives evasit circu.
Deniq; ut medicus pernicioſissimum hoc malum vitet, nunquam occa-
ſionem ullius mali cuiquam præbeat: optet omnes felici frui fortuna:
nulli vero ex iis, cui prospera contigit, invidet: neque quisquam eo-
rum, qui fortunati habentur, attonitum cum faciat
aut tristitia afficiat.*

QUIBUS

QUIBUS VIRTUTIBUS MEDICUM in primis praeditum esse oporteat.

CAPUT III.

Quanquam nec vitia in universum infestanda: nec virtutes pertractandas suscepimus, tamen vitiis breviter appunctis medico fugiendis, eas etiam virtutes, quae adolescenti futuro medico ad bonum nomen apud omnes comparandum, & tuendum locum, ad quem adspirat, necessariae visae sunt, *Catalogus virtutum med. necc.*

Et ut summatim dicam, requiritur in medico prudentia, circumspectio, providentia, cautio, perspicacia: deinde etiam continentia, sobrietas, mansuetudo, modestia sive moderatio, decens ornatus, & quae ludis & jocis modum ponit. *τέλεσις*: adhuc taciturnitas, veracitas, gravitas, magnanimitas, liberalitas, & honestas: ac insuper amicitia erga notos, erga ignotos affabilitas, civilitas, & decorum secundum aetates, sexus, ac personas. Quarum virtutum contraria *Virtus & vice*, sunt, imprudentia, stupor, præcipitatio, inimicitia, astutia, curiositas, & omnes demum excessus tam voluntatis, quam appetitus, sive irascibilis, sive concupisibilis, medico perinde ac exitialis pestis fugiendi, de qua re consulendi sunt morales scriptores, præsertim Plato, & Aristotle, Plutarchus, & Seneca, ex quibus Platonis philosophia meritò *Moralis scriptorum*, nobilium passim dicitur, Aristotelica vero cultiorum literarum; uterque *Platonis philos. nobilium, Arist. cultior, &c.* vero magister descendijure nuncupatur: at Seneca & Plutarchus inter Ethicos magistri sunt operandi & bene vivendi. Ante omnes vero sacra volumina diurna nocturnaque manu sunt evoluenda ei, qui ad virtutem prudentiamque contendit, ex quibus facile discet, oportere *v. i. Sacra bibli.* rum bonum & medicum prudentem cogitationes habere divinas, pavidas, pias: sermonem modicum, honestum, verum: mores graves, benignos, alacres: victu uti temperato, convenienti, frugali: vestitu mundo, honesto, ac decenti: jocis liberalibus, brevibus, & raris: quibus utilia opera semper adjungat, adquæ omnia exequenda plurimum faciunt.

*Mens humilis, studium querendi, vita quieta,
Scrutinium tacitum, paupertas, terra aliena.*

Ceterum ut eorum, quæ dicta sunt, quædam breviter percurramus, sit *Præcepta medicus erga omnium ordinum homines comis & hospitalis, affinibus vivendo, &c.*

& consanguineis facilis, reliquis cum gravitate, sed sine morositate urbanus, languentium mœstiam placido & leniente sermone relevet: minimè sit amarulentus, sed ad sui similes solers, familiaris, & affabilis, auctoritatem sine fastuoso gestu repræsentet. Nil fictum, nil simulatum in ipso sit, nil humile, nil dejectum, sed sublimem ferat animum supra omnes fortunæ minas: ipsi vita studia sint: delitiae vero meditatio: divitiae scientiæ: virtus nobilitas. Hilarem in pectore virtutem gestet, sui semper similis, propria satagens, sua cæteris reliquat. Non credat, quidquid audit, nec plane fidem abroget alii: nec dicat, quidquid scit: nec faciat, quidquid potest, ne si vites suas ultimo conatu intendat, minores experietur, quām putaverat. Fallere exigit necessitas, aut falli patiatur potius, quām faciat seclus: bono malum vineat, ratus seipsum vincere magnam esse victoriam. Nunquam insidiosè agat: amet desideretq; sola bona: quæ vero sunt pravæ cupiditatis, nec per errorem contingere optet: forum vitet, & honorum inanes turbas: Non quæ curiose, & acuta futiliavæ, sed quæ optima sint, & quibus perceptis usui esse queat, ideoque conversetur assidue cum prudentibus, & cum iis, à quibus discedat aliquid boni adeptus: nec adversa molesto animo ferat: quis malus sit & quid ab horum quovis patratum non. curet: norit autem bonos, eosque sectetur. Nil quicquam debeat, sin eò adigatur, quamprimum liberari properet. Laudet bonos candidè, & linguam obrectatricem exosam habeat, malos toleret, minoribus indulget, pares ferat, ac majoribus cedat, & quod ab aliis expectat, idem promptissime præstet, singulis & cunctis prodesse studeat, nocere autē nemini.

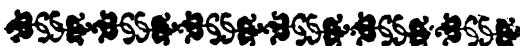
*Medicus
nil. debet.*

*Cum omni-
ge placide
vivas.*

Seditiones
nives.

& bonum nomen plurimum facit. Adversus alios non sit ira tenax, & offendit, sed ad concordiam facilis: qui enim multos habet adversarios aut offensos, non poterit plurimis esse gratus, nec subinde à multis extolli & laudari, nil igitur tam medico conductit, quām ut sit omnibus acceptus. Nec à familiaribus unquam dissideat: sin dissidium intercedat, quamprimum reconcilietur. Demum litium & dissensionum partes semper fugiat, ac sit ad seditiones taciturnus, & ad concordiam, ubi cum honestate possit, sese interponat, dissidentesque reconciliet, ita utramque partem sibi devinciet: amicos tamē in periculo existentes non destituat. Ad responsiones appositum esse oportet, gravem adversus resistentes, ad sermones expeditum, ad occasionem arripiendam

piendam accommodatum, suavi eloquentia præditum, gratiis affectum, ad veritatem & demonstrationem audeat & confisum. Contendere tamen intempestivè cum amicis prudenter caveat, ne contra, quām sentit, studio vincendi contentionem foveat, & cum iactura veritatis decipiat disputantem: aut non citra scandalum ad contendendum stimulet. Non sit superbus medicus, sed pauperes & divites, servos & liberos, cujuseunque nationis, pariter curer, una enim apud omnes est medicina; domos autem, quas ingreditur, ita ingrediatur, ut ante oculos habeat curam tantummodo laborantis: ea verò, quae in dominibus aguntur, & dicuntur, tanquam mysteria cælanda existimet, sic sibi & arti ampliorem laudem acquireret. Denique cum artis perfectione conveniat probitas morum, ut enim ex Erasistrato Soranus refert, felicissimum quidem est, ut & in arte sit perfectus medicus, & moribus optimus: si autem unum de duobus defuerit, melius est modestis moribus, quod in arte defecit, repensare, quam morum culpa perfectam artem corrumperet & improbare. Omnes igitur affectus moderandi sunt, non enim in hoc, ut eximantur dolor & voluptas, virtus consistit & vertitur, sed in hoc, ut apti congruique reddantur hi affectus: quemadmodum nec sanitas sita est in auferendo frigidum, calidum, humidum, & siccum: sed in eo, quod ista omnia temperata insideant: maxime autem vitet medicus malitiā, luxum, & feritatem, nam per hæc tria homines pravi fiunt: se mutuo autem injuria afficiunt lucri, voluptatis, & ambitionis causa: totius vero animi ornamentum est justitia, & dolos facile excogitant injusti, sapientia verò similis est arti, vitium corrupte-
la & artis depravationi. Non tamen deterri quempiam oportet, quo minus scipsum conetur meliorem facere, etiamsi jam senio conse-
cutus, sentiat sibi animam vitio ferè inmedicabili deformatum, & existi-
mationem sui minus splendidam: etenim si jam tum supremam illam, animi excellentiam & probitatis opinionem singularem assequi per-
fectè non potuerit, at certe post supremos illos suos etiam
locum inter sapientes & bonos
obtinebit.

DE MEDICI AMICTU, VULTU & ad ægrotantem ingressu.

CAPUT. III.

Elegancia.

Vestis.
Zib. de off.
mod. 16.

Ex vestitu
cognoscitur
animus in
medico.

Comitatus
& diplo-
mata.
Tonsura.

DOCTULAT rerum ordo, ut medicum ita institutum decenti veste ornemus: ac ejus vultum accurate delineemus, non fuculo ullo quidē, pigmentis, aut lenocinio, sed iis indicis, que verè possint compositum animum, & reconditam sapientiam demonstrare. Huc pertinet elegancia à quā gratiose Asclepiadæ olim, hodiè excellentes appellantur medici, & artificem exterioris ornat. *Vestis*, inquit, Hipp. sū succincta, dis̄p̄ncta, eque similitor in cibus æg. bumeris. Hodiè verò mediocris convenit, & neque valde sumptuosa, comptula, aut luxuriosa, ut arrogantiam indicet, qualis in quibusdam locis medicis in usu est: neq; sordida & nimium vilis, ut in aliis civitatibus, ubi medici nō tam cynici videntur philosophi, quam similes. Nam mediocritas pluribus semper gratior esse solet, nisi ager ipse immoderatus aut preciosa vestimenta amet, aut sordidis oblectetur, tunc enim à mediocritate ad id, quod ægrotō magis placeat, descendito, alias sive pedes medicus incedat, sive mula equiter, quod auctoritatem magis conciliat, non sordide aut minus laute, sed ex fortunis petito ornatur incedat, in quo minime excogitatus apparatus conspicatur, neque superflua curiositas, qualis eorum qui fora frequentant, & in circulis versantur civitatum. Ex vestitu enim & decenti ornatu, ad modestiam non superfluitatem parato, sed magis ad bonam opinionem & meditationem, animus cognoscitur intra se compitus: tametsi sicut vestis (ut dicitur) monachum non facit, ita neque medicum quamvis splendissimè ornetur, sapissimè enim sub hujusmodi habitu ineptissimi homines & præstigiatores latitant. Nec propter ea volumus, ut humili omnino tantur veste, nam ut conditio exigit, unusquisq; vestiendus est, nobilis aliter, quam plebeus: & medico vestis debetur decora, qualem dignitas sua admittit: Comitatum vero & pompam discipulorum professoribus academicis: diplomatum ostentationem, agyrtis relinquat.

Tonsura optima fuerit, si ad capitis sanitatem conservandam fiat, & quamvis principibus non omnibus idem tonsuræ genus placeat, tamen medicus nec ad cicutem usque detonsus sit, neque tam curiosè nimis

animis nutriat. Antonino imperante omnes ejus familiares abrasi videbantur, ut illum imitarentur: & cum Lucius postea eos mimos appellaret, comam nutriterunt. Præterea manus quam purissimas medicus ^{Mundus.} habeat, & faciem & pilos in barba & capite: ungues vero non sint longiores digitorum summitibus: Chirурgo neque etiam breviores esse decet, & digitorum elegantia ac subtilitas conveniens est, ut suavis omnibus videatur, & in tangendo subtilior appareat. Horum enim omnium modus decens aspectibus jucundus est. Figuram quidem faciei ha- ^{Figura.}
 beat meditabundam ac subtristem, non tamen amarulentam, contumax enim esse videbitur, & omnes odio habens: qui verò in risum exsolutus est, ac nimium hilaris, onerosus interdum judicatur, unde illud: *medicus garrulus egrotanti alter morbus.* Totius verò corporis gestum ne- ^{Gestus cor-}
 que humilem præ se ferat, ut contemptum mereatur, neque fastu quo- ^{poris.}
 dam atque arrogantia turgentem, ut invidiam sibi conciliet. Ab odoribus & unguentis abstineat, quanquam non suspectum odorem habenti- ^{Odores.}
 bus uti poterit; corporis tamen universi odor, & oris præcipue, si à na-
 tura putidus sit, emendetur, & sunt, quibus per incuriam teter halitus accedit, cum cæpas & alium redolentes ægros visunt, quod Quinto ^{Quintus ma-}
 medico Romæ contigisse refert Galenus, qui à prandio benè potus, vini ^{dic. hisp.}
 odorem spirans primarium civem febrentem & capite dolentem invi- ^{6. Epid. 4.}
 sit, qui odorem ægrè ferens, ut paulò longius recederet, rogavit: cui ille stolidè respondit, odorem æquo animo ferret, nam & se quoque ægrotum ex febri male olentem sustinere. Et de aletero narrat, cui in Afia ^{Hisp. adic.}
 axillæ adeo fœdum odorem expirabant, ut nullus elegans vir ægrotans ejus accessum ferre posset, oportebat igitur eum prius suo ipsius symptomati mederi, atque ita ad alios curandos secessere, ne vulgatum illud ei objiceretur: *cura seipsum.* Et nos aliquot medicos etiam Regios eodem vitio laborantes cognovimus, & de defectu admonuimus, proposito etiam remedio, quod ipsi candidè & gratae suscepimus: siquidem omnia hæc symptomata ad mediocritatem quandam redigi possunt, aut purgatione convenienti, aut si quotidie amomi vel foliis malabatri, aut cardamomi pauxillū ore teneat, ac deinde ad ægrotos se conseruat medicus: porissimum vero Etile Indicum suavissimum excitat odorem. Quæ tamen omnia, & præsertim ambra, mosco, aut Zibeto delibatas chirothecas deponat, ad strangulatione ex utero vexatas accedēs medicus, para ex hascum retum odore facile excitatus symptoma, aut si

jam adsit, ingravescit. Nec desunt qui viro gravi indecorum esse putent moscum, ambram, & similia quasi muliebria redolere.

*Zenobius
ad partem.
Bis in die
visitatur
patientes.*

Introitus ad ægros placidus esto, isque nec nimis frequens, nec admodum rarus: id fieri, si bis in die accedit, tametsi nonnulli ægri à sa-
pius visentibus afficiantur molestia: alii cerebro se invisi magnaopere
lætantur, & medici non aliter quam Angeli cuiuspiam adventum ex-
pectant. Accessum igitur suum moderabitur secundum ægrotantis
affectionem, & semper gravitatem quandam adjunctam comitati reti-
nebit, ex qua intelligi queat, languentis salutem maximæ sibi curæ esse.
Meminisse insuper in ingressu oportet, & sessionis, & auctoritatis, &
breviloquentiaz, & responsionis ad ea, quæ occurruunt, ac promptitudini
ad ministeria, ut nihil tamen cum perturbatione fiat, visitabit, di-
ligenter iis occurrent, quæ per errorem fieri solent. Quidam tamen
sunt mediei, qui maximè contra hoc præceptum peccant, & eò usque
insaniunt, ut etiam in dormientium conclavia pedibus strepentes, aut
vociferantes ingrediantur: ob quæ experga&ti ægroti illis irascuntur,
& maximè se esse læsos conqueruntur. Providere igitur debet medi-
cus, ut neque intempestivè accedat, neque petulanter, aut cum strepitu,
garrulitate, elatâ voce, aut incœlu, aut aspectu, aut alio quovis modo
indecoro: quidam enim extenti ac patentes introeunt ac sedent: non-
nulli fracti & molles: alii incurvi & abjecti, qui omnes excessus devi-
tandi sunt, & inter eos mediocrem esse tentandum est. Jam vero sermo-
nes cum ægris rectè à medico instituantur, sineque graves ac sine solœ-
cismis, docti, non agrestes, neque stolidi, semperq; monendi ægri, ut bo-
no animo sint: quidam summè fatui sunt, qualis ille Erophilei medi-
ci, qui ægrotō interroganti, moriar? hoc carmen respondens succinu-
isse fertur:

Et Patroclus obiit, qui te prestantior ipse.

Et Calionates medicus ab ægroti similiter interrogatus, moriar? re-
spondit, *pulchra de stirpe creatus, nisi Latona creasset.* Novi ego alterum,
qui cum una mecum ad patientem medicum etiam ingredieretur, & ille
laboriosè noctu dormivisse diceret, recitavit alta voce Hipp. aphorismum:
ubi somnus laborem facit, mortale. Merito igitur commendavit
Hipp. circa ægrotantem economiam, atque in morbo interrogationes,
quæ narrat, qualia & ut accipiendi sermones. Nam ægroti semper
sunt pusillanimes, & suspicioſi, & multi medici adeo imprudentes & lo-
quaces,

*Sermones.
Gal. 5. 18.
pid. 5.*

*Fatua que-
dam offen-
satio.*

*6. Epid. 2.
30.*

*Ægri pu-
filiavimus
suo.*

quacum, ut quidquid in mentem venit, narrantes commisceant tristia & atrocias, unde aegroti in tristitiam aguntur, & de suo morbo periculosis aliquid cogitant, timentes ne id, quod narratur, simile quidpiam sit ei, quod ipsi patiuntur: & saepe aliorum aegri sermones, ac dixerant medici, transferunt, ut si medicus, accidisse, quandam ex potu aut coenâ in tempestivâ graviter laesum esse dixerit, ut aeger melius sibi caveat: & aegrotus interpretetur, dictum hoc esse, ut se gravissime jam & lethaliter affectum esse significaretur. Videat ergo medicus, quæ & qualia loquuntur, & ut accipiendi sint sermones: consideret, quæ ad languorem, quæ ad assistentes dicere conveniat: ad medicum enim spectat, utrumque sui officii admonere, non tamen eadem utrisque significare, sed illum exhortari, ut jussis pareat, hos ut diligenter ea exequantur: illi prospera polliceri, his certiora dicere. Itaque ipso audiente aegroto, nunquam periculum significet, etiam si res planè sit desperata, plurimum enim juvat, ad majorem medicinarum operationem, si firmam salutis spem infirma concipiat languentis mens.

Sunt præterea medici nonnulli, qui asperè erga laborantes se gestunt, & cum illis rixantur acerbè, nec norunt eorum inobedientiam reducere, & morositatem quodammodo sublevare, qui propterea ipsis odiosi sunt: sicut alii è contrario serviliter adulantes, sib id ipsum contemptui saepè fuerunt. Esto igitur, ut inquit Galenus, terminus in medicando, quem non transibit is, qui ex arte generose contra morbum pugnat, ut tuò mediceas: eius vero, qui dolores sedat, ut viras custodias: ubi ultra pergitur, crudelis dominus officium facit, quis una cum morbo vitam quoque homini anfieri: qui vero cubantis dekris subscribit, adulatoriò. Et certe, quemadmodum aegro medicura odiosum videri non convenit, ita neque contemendum, sed humanum, moderatum, & suavem: nisi enim medicum aeger, uti numen quoddam admiretur, nunquam illius præceptis obteneraverit; ideoque aspectu, voce, corporis habitu, & actionibus gravitatem, uti diximus, retineat, aegrotantemque præceptis morem gerere præcipiat, ut infrà docebimus. Quæ vero superius dicta sunt,

cuncta Hippocrates comprehendit his verbis: *Institus, sermones,*

figura, vestis aegrotanti, consueta, unguis, adores. His enim omnibus apud vulgus captatur opinio.

MEDI-

MEDICI PRIMUS ACCESSUS AD ægrotum: quæque in ipso circumspetio, cautio, solertia, & providentia servan- da sit.

C A P V T V.

RAEDICTO jam modo medicus ad patientem accedens, nec in tenebris, nec à capite ægri resideat: sed illustri loco adversus eum, ut omnes notas ex vultu quoque cubantibus percipiat. Tunc deinde silens oculos in terram vel ægri vultum prudenter defigens, placidè salutans assistentes, & compellans patientem, multiplici interrogatione ad ægrum & astantes facta (solet enim vulgo dici, invises esse percontatores exceptis medicis) celeri cogitatione communes illos percurrat scopos, sexum patientis, ætatem, temperamentum, anni tempus, aeris constitutionem, corporis habitum, virium robur, consuetudinem, vitæ institutum, morbi naturam, ipsius causam, & symptomata, quæ omnia trito hoc disticho comprehendi solent:

*Ars, etas, forma, regio, complexio, virtus,
Mors, & symptoma, repletio tempus & usus.*

Quod si primâ illâ accessione ad ægrum, morbi & reliquorum exactam notitiam adipisci nequeat, alterâ saltē aut tertîâ perfectissimè intelliget, nam qui harum rerum ignarus ad quartam diem accedit, non medicus sed molaris lapis à Galeno judicatur. Posteaquam igitur patienter audiverit languentis querelas, & assistentium relationem, forma decubitus erit consideranda, ac respirandi facilitas, & an stertor, vel anxius sit. Tunc jam prudenter quærat, an morbus cum rigore, frigore, horrore, pandiculatione, aut oscitatione invaserit: & an calor immodicus aut sudor aliquis fuerit subsecutus: quamdiu jam ægrotaverit, quo cibo usus sit, antequam in morbum incideret, nunquid qualitatem habuerit prædictum morbum excitandi: totaque anteacta vita an sedentaria fuerit, vel laboriosa: appetitnè, an cibum fastidiat & sifiat: vomuerit, an ad vomitum propensionem habuerit, aut mordicationemoris ventriculi, vel palpitationem cordis, maximè si fuerit fœmina, tumq; etiam

*Querenda
ab agroto.*

etiam accuratè ab aliquo ex adstantibus ferminis senioribus voce mode-
stè, aut seorsim de meastruis interrogabit. Præterea an alvus respon-
deat, aut etiam immodicè fluat : an nimium biberit vel comedenter :
adstne vigilia, displicentia, inquietudo, aut mentis læsio aliqua, quam
icidem ex sermone deprehendet, si aliud pro alio respondeat : adhuc
numquid doleat parte aliquâ corporis, præsertim capite : & an tumo-
rem vel duritiem sentiat hypochondriorum : suppressanè fuerit aliqua
consueta evacuatio : tussiamè nilque effatu dignum ejicit : an dysal-
mo, seu nimia salivatione vexetur : deinde ad linguam inspiciendam se
convertat : Et an aliqua præcessorint indicia, querat, eaquo cum illis,
qua medicus antequam ægrotus narrat, collegat, conferre oportet.

Tunc vero vultu maturo, & ad meditationem composto, ac soli-
cità quâdam deliberatione pulsum utriusque brachii quatuor suis digi-
tis decenter extencis attrectet, & obiter carnis temperiem percipiat,
exploreteque, num vitale robur, cum iis, quæ narrantur apparentque,
consentier, & pulsus differentias consideret, tum secundum omnem
dimensionem, tum etiam secundum fortitudinem aut debilitatem, celo-
ritatem aut tarditatem, frequentiam aut raritatem, potissimum vero
num aliqua intermissione deprehendatur, aut convulsio, quo in easu illi-
tò inspiciat cutem brachiorum, præsertim pectoris & dorsi, ut de pun-
cticulis, si forte adsint, certior fiat : postmodum ad urinæ deveniat in-
spectionem in loco luminoso, ad quem tamen radii solares non pertin-
gant, & de eâ interrogabit, quâ horâ fuerit ejecta, & an in eâdem mā-
tulâ. Quibus perceptis, ejus differentiam contemplabitur secundum
substantiam quidem, an tenuis sit, vel crassa, perspicua aut turbulenta:
secundum quantitatem vero an multa vel pauca, respectu potus præ-
cedentis : secundum colorem etiam, & contenta, si arenulae vel filamen-
ta adsint, vel simile aliquid, tacito indicio interrogabit, an dolores sen-
tiant in dorso vel pube. Quintam egestiones videre non recusabit,
& sputa, si forte in pelvi sint affervata, ut de naturali facultate certior
fiat & de pectoris statu. Oportet tamen videre, quæ interrogas, ut sci-
licet nil omittas eorum, quæ ad agnitionem morbi & causæ conferre
possunt, nec tamen sis nimius, quidvis ubique citra delectum interro-
gando : sed ita, ut & ægrotus ipse, & qui adsunt, intelligant, te non longè
abesse à notitia eorum, quorum suscipis curationem, ita bonam de-
re concipient opinionem, & ægrotus melius obtemperabit, & ager con-
fida-

Sedentius. Hisigitur, quæ superius dicta sunt, sedulx perceperis; agrotus
morbū, & causas ipsius quadrantenus expones, ut per te magis, quam per
se ipsum ea cognoscat: atq; adeo te admirans, sapientem & excellentem
prædicabit, ac fidem majorum tibi adhibebit, alacriorq; natura contra
morbū insurgeret, eumq; facilius superaberit. Est enim medicus optimus,
qui plures sanat: plures autem sanat, in quo plures confidunt, & plus va-
ler interdum confidens agri de medico, quam medicus & cuncta medi-
camenta. Idecirco Hipp. dixit, medicum uti prævidentiā optimū esse, cā
autem utitur, dum per commemorationem præceritorum, & considera-
tionem præsentium, de futuris prænuntiat adstantibus & amicis languen-
tis: ea tamen prænuncianda sunt, quæ certā eventura cognoveris: ita
videbuit, te auquacum esse causam mortis ejus, qui moritur, sed salutis
ejus, qui restitutur. Nam ex præcedenti prænotione medicum extollunt
homines, & nomen ejus cum utilitate & honore mirificè solent celebra-
re. Interea vero interrogabit medicus, an patiens usum medicamentorum
facile ferat, vel sanguinis missione, vel elysteris: & primo hoc accessu la-
boranti id medicamentū adhiberi curabit, à quod minus abhorrere intel-
lexerit: modò id fiat circa curationis dispendium. Ea etiam concedet, per-
quæ morbus nequaquam exasperans, agrotu rem gratam voluptatemq;
afficerat, veluti si fructibus quibusdam vesci suberrimis, aut gratissimo
Julepio uti permiserit, quæ omnia cum laboratis utilitate cōceduntur, &
agros medicis obsequentiores reddunt. Nam quos libenter aspicunt, illis
magis obtemperant: inde est, quod cibos fastidienti quida sepius per-
suaserunt, ut se ad eos adsumendos cogeret, cum nullus, alijs id antea per-
suadere potuisset: ita pater & mater filio, & vicissim filius patri avi ma-
tri, & amicō agro. Et insuper ad agrotū omnibus jussis obedientē red-
dendū magnā vim habet, si pro certo sibi persuaserit, magnā inde ad se
utilitatē preventurā. At illis, quos malestè vident agri, etiū utilia consul-
lant, tamen obcedire recusant. Jubeat igitur ex ministris illos duntaxat
adesse, quibus maximè delectatur: & ex visentibus ii, qui gratissimi sunt,
solummodo admittantur, & apud ipsum cōmōrentur: alii, verò agri cubi-
culū non ingrediantur, aut diutius corā eo non versentur. Quod si quis
accedit illū visurus, salutatusq; , & nuntio accepto præsentī medico
aut letari aut magnopere contrastari videatur, iunc medicus cum is in-
gressus fuerit, quē laborans non libenter aspicit, paulo post, aliqua vero-
similitatione quietem agrotō conferre dicat, ita fiet, ut omnibus ab eo
recep-

*Medicus
optimus
quis.*

*2. Prog. 1.
Bradiotis.*

*Gratiissi-
mus agri-
to.*

*Confiden-
tia agri.*

*Quibus
adminendi
ad agros.*

recedentibus, &c una cum nō amicis, amici etiam egressi, patulū potest introire possint. Oportet utiq; semper medicū ab ægrotantū domesticis perconctari, quibusnā ipsi delectentur, & ea jubere inferri in conclavia, ubi jacent. Sane mollia tactū reficiunt: flores & suaves odores edorantur: sumi virides, stirpes, fontes artificiales, & variegata quedā visum: modulamina ac sua vissimē voces auditū. Ubi nocandū quod nō in auditu, tūm etiā in visu quedā, ipsū sensum tantūmodo mouent: alia per sensum animalium etiā exhilarant aut conturbant: ideoq; nō corū, que tristi animo eger auditur sit, ipsi nuntiasi debet, sed jucunda omnia: atq; oblectantia.

UTILISSIMA QUÆDAM PRÆCEPTA circa actiones medici erga patientes.

CAPUT VI.

Poste aquam omnia, quæ superdiis recensuimus, mature apud ægrotantem medicus consideravit, & cum spe salutis erexit, aliquid præter diætam statim ordinabit, ne videatur nauta ex commentariolo, & nō nisi ex libro facere medicinam; Potissimum vero ubi post alios medicos fuit accersitus: nam semper tūm temporis de te majus aliquid sperant, quam alii hactenus præstiterit. Propterea cognitis prius ex aliis, quæ ipsi anteā adhibuerint, ad aliud remedii genus, quod tamen tibi videatur efficacius, te converte; ne si eadē repeatas, inutiliter accersitus videaris. Ac si motbus fuerit acutus de sanguinis missione, purgatione, cuncturbitulis, clystere aut simili alio præsidio cogitandū erit: si Chronicus, de balneo, potionē sudorifica, fontanella, chalybis usu, aut stupefacentibus, si dolores vel flussiones, aut vigiliae immodecē vexant. Verum si ordinato hodie remedio cras accedens senseris patientem melius habere, non illico utilitatē medicamento tribuas: quia fieri solet interdū, ut neglexerint, & nō sint ulli ac te irridēbunt, dum tribuis successum pharmaco non adhibito; prius igitur aut per famulum ex pharmacopœo noscas, an parare curavertint, aut aliter certō id rescire tentabis.

Quod si motbus ex eorum genere est, qui per diætam solam postulat curationem, cā ordinata aliquid etiam medicamentorū adhibebis, eorum siempē, quæ nocere non possunt & loco diæta plurimū adjuvare valeat, ne te inertem dicant, & cum tu medicamenta ignoraveris, naturam motbum curasse affirment. Quod tum maxime præstandū, cūm patientis

ex eorum numero fuerit, quibus cum medicamentis res semper esse solent: sunt enim quidam adeo valetudinis solici, ut nisi crebro pharmaci utantur, de sua vita secum esse putent. Et curationem, qua per alimenta sit, vulgares non tribuant medico, sed natura aut coquo, cum tamen nullibi magis eluceat prudentia medici, ut & boni ducis, cum videt, adversarii vires ex se dissolutum iri, quo tempore majoris virtutis ac scientiae militaris est, si se in castris prudenter contineat, quam si hostem intempestivè adoriat. Nec tamen propterea mihi placent medici illi, qui perpetuo intenti lucra, semper volunt videri aliquid facere, quia norunt homines liberalius illis persolvere, per quorum medicamenta restitutos esse existimant. Quinimmo regula esse debet a qui salutem agrotantis sibi proponit, ut si quando & què benè restitu possit, cum medicamentis aut sine illis, potius abstineat, praesertim ab iis, quæ movere aut alterare possunt: tūm ut impensas vitet, tūm ne natura in posterum debilitetur, tūm denique, quia multa mota nocent, quæ si non moverentur, non nocerent, & (ut cum Jureconsultis loquar) *sicut est in aliā līcēm relinquere, quam post vulnerās canjā remedium querere.* Quippe quibus per alimenta restitui sanitas potest, penitus abhorrendus est usus medicamentorum, unde illud: *Quos natura domat, fructu medicina fasigat.* Ceterum nunquam duo remedia simul praescribas & languenti electionem permittas, quia tunc vacillat, ac neutri fit, teque ut minus constantem accusat. Unum igitur ad unum finem oportet duntaxat proponere, quasi in illo solo post D E U M salus consistat. Nec timide unquam quidquam admonere oportet, sed quod mature excoxitaveris, id audacter & graviter exequendum curabis: ita fiet, ut nec temere, nec timide quidquam administretur. Ut enim timiditas impotentiam, ita audacia ignorantiam artis significat.

*Unum remedium dum taxas proponendum.
Nil simile fasciendum.*

Admonitiones aliae.

In morbis diuturnis cum unico remedio diu non perseveres, quia natura assuefacta illud contemnit, & uti dici solet, *ab affterio non fit p. ffo.* Agrotantem ultra vigesimum diem non visitabis, si convalescit, nisi deuò rogatus, ut convalescenti etiam assistas: ita valedicere jam velle praetereferens, numquid tuam praesentiam adhuc requirat, expiscaberis, & non decet medicum prudentem & gravem dimissionem expectare. Quod si juvenis sit medicus, & usq; ad vigesimum primum diem patiente neque salutem consequatur, neque convalecat, ut simul alii collegæ convocentur, insinuet, nam usq; ad hunc dierum terminum libenter se con credunt.

>

eredit patientes medico, cui fidunt: deinceps diffidere incipiunt, & si quid mali contingat, calumniantur: si enim intra primos dies quis morietur, tribuitur viribus ægritudinis: postmodum si pereat, erroribus adscribitur medicinæ.

Non oleat phthisicorum sputa, sed per famulum domesticum ostendum curet. Linguam & palatum, eorum maximè qui lue veneret aut febribus malignis infestantur, per dierum intervalla inspiciat, quia solent partes illæ aut nigre/cere, aut malignis aphthis scatere periculum portendentibus. Curet insuper, ne diu patiens supra dorsum cubetur, nam ibi, & juxta os sacrum, ac Ischia ulcera ex longo decubitu sunt, fœrida, putrida, interdum curatu difficultia. Jam vero si in prædicta lue aut aliis morbis sudoribus opus fuerit, sudet patiens in cubiculo, in cujus camino vel fornace lignorum ignis accendatur, nequaquam autem carbones, à quorum halitu æger facile suffocatur, & ab eorum inclusis vaporibus, clausis præfertim januis & fenestræ: assistens etiam præstò adsit, qui per intervalla interrogat patientem, & accurat, ubi opus fuerit, aliosque vocet, si quid sinistram contingat.

Hydropicos, empiematicos & nunquam speriri jubeat, nisi consentientibus propriis, patre nimirum, matre, & liberis, fratribus aut sororibus ægrotantibus, præfenteque primario aliquo viro, quibus probabitur de ambiguitate successus, cum tamen unica illa sit via ad salutem: ejusdemque præcepti meminerit in extirpatione scyrrhi, natæ, boscii, & aliorum similium tumorum, ex quorum sectione solet interdum hemorrhagia sequi incompescibilis. Et quamvis Hipp. non perficit, ut tota humoris quantitas ex peccore aut ventre una vice extrahatur: permittendum tamen, ut major saltum pars effluat, nam post primam curationem plerumq; humor peccans ad aliam partem se convertit, & extrahi nequit. Si ex pulsu, respiratione, & aliis signis languentem hanc diu supervicturum cognoverit medicus, antequam ad ipsum revertatur, de ejus statu certior fiat per famulum, aut honestâ aliquâ occasione prætextu interrogandi, aut admonendi de re aliqua. Verum si imprudenter aut parum fortunatè revertitur ad domicilium ejus, quem obiisse reperit ex insperato, vel quia diu absuerat medicus: vel quia in praxi parum exercitatus: vel quia morbus de genere proditorum fuit, in quibus prognostica sunt omnino incerta, vultu qd tristitiam composita, prævidisse quidem obitum poterit insinuare, rediisse tan-

Sudandum
ubi ignis
carbonum
non sit.

Hydropic
& empi-
matici qui-
bus causulis
aperiendi.

Circumfer-
tio cum pa-
tientis in ex-
tremis qd.

*vix quo-
rendam lo-
corum.*

*a. De dispi-
tis.*

men, & consolandi gratia, ut amicus, & ut cognosceret, quæ hora obie-
rit, vel simile quidpiam intra veritatis limites praeterat. Ac in quæ
busdam locis nihorum necesse est, quia ubi primum espiravit infirmus,
illicò aut fores clauduntur, aut feretrum, sive sandapila, sindon, vel a-
liud signum præ foribus adest, quo in casu ædes præterite licet nullo fa-
cto dubitationis vel admirationis indicio. Porro si quem judicaverit vi-
ta brevioris à primordiis generationis, aut ob morbum aliquem sepius
recurrentem, id ipsi non significet; contrahunt enim inde homines o-
dium perperum in medicum, & ejus aspectum postea semper exhorre-
scunt, præsertim si alioqui satisibi robusti videntur atque longevi: &
teste Cicerone, probi hominis non est amicis impendentes calamitates
denuntiare, quas vitare non possunt: nec boni medici, quamquam id sepe
intelligat, dicere ex illo affectu moriturum patientem: imprudentis ve-
rò fuerit, certos quosdam morbos, quos homines vehementer exhor-
scunt, agrotantibus, etiam si illis laborent, patefacere, utpote Epilepsiam,
arthritidem, malacholiam, luem venereum, quibus tamen viri quam for-
minæ divexantur: virgines vero potissimum ob strangulatum uteri exha-
cerbantur, quia inde existimant earum lasciviam palam fieri. Caveat
igitur prudens medicus, ne unquam eam nomenclaturā morbo tribuat,
ex qua patientem maximè offendit suspicetur: sed ab eo velet nomine, nā
& ab ipso, patientis, & à totius familiæ gratia cadere velit.

*Suspensus
vulgaris-
ribus non
prescriben-
da.*

*prefatio-
nes extra
urbem.*

*Patio, non
fiari cum
agrotio.*

Vulgaribus hominibus & mediocris sortis, aut artificibus, etiam si
ditiорibus, nec sumptuosa, nec difficultia remedia proponat, quia his non
assueverunt, & plerumq; sumptus valetudini præferunt. Ad nobiles
aut præciuos viros extra urbem accessitus omaia apud ipsos sedulè
præstabit: sed nō ita facile proficiatur, nec nisi decenti & honesto co-
mitatu ab illis transmisso. Quod si morbi alicujus longioris curationem
suscipiat, certam sanitatem non promittat, sed optimā spem salutis præ-
beat, & omnem diligentiam adhibitum pallicetatur: injecta etiam op-
portunè mentione aliorum, quos eodem morbo laborantes antea visita-
verit, & restituti fuerit. Si verò ut apud ipsos diu haret, postularint, &
pretium ut significet, urgeant, longè id ab ingenuis medicis abesse re-
spondebit, ut de pecunia sint solliciti, sed de agrotantium salute: ad eos
verò pertinere, medici & rerum suarum habere rationem, & quid pre-
stare velint, declarare. Licebit tamen per amicum aut ministrum atieu-
jus auctoratis servato decoro insquare, quæsi incompatibile ab
urbe,

arbe, domo, & familiâ absit, quos deserat patientes, & ordinariæ praxis interruptionem.

Cum secularibus & illitteratis hominibus nimiam familiaritatem exercere non decet, quia sapientibus semper detrahunt, & assidua conversatio contemptum parit. Nec objicias, captanda esse avaram populariem, nam separatione melius consequere, quam idiotarum convictu, qui in dedecus magis redundat, potiusque dum rarum sui copiam facit medicis, in majorem exultationem admirationemq; venit: ideo nec eum ægri familiaribus plures commisceat sermones, quam necessarios ad curationem, civilitatemq;: nisi litterarum cultores sint, cum quibus de medicinae aut aliarum artium studiis opportune & sapienter conferre licet, & optimum est.

*Cum seculari-
laribus mo-
dicus non
multū con-
versetur.*

DE PROVIDENTIA ET CAUTIONE medici circa prognosticum: ratione cujus aliquot casus repentina & insperata recl tantur.

CAPUT. VII.

 N prognostico nisi certissima & infallibilia salutis aut mortis indicia ad sint, sit medicus ambiguus: in promissionibus moderatus, sanitatis ramen potius semper spem præbeat, quam certam mortem prænunciet. Si enim à medico destitutus infirmus postea (quod sèpè fit) casu vel natura restituatur, magna incurrit infamiam. Et verò si sanitatis spem præbuerit, & mors sequatur, ignominia tam a non est, quia potuerunt incidere multa, errores, excessus, ac novus morbus, & facilior est à sanitate ad mortem commutatio, quam à morte ad salutem, quæ naturæ ursu est impossibilis. Neq; verò adduci se unquā patiatur medicus, ut periclitanti ægerto mentione condendi testamenti ipse injiciat: maximū enim momentū ad salutis desperationē afferit, si ille, cui post Deum maximè sit commendata, malè de illâ servandâ sperare significet. Quod si primariū aliquem virum aut prædivitem moriturū præfenserit, ipsum quidem bona spe eligat, consanguineis verò seu assistentibus prænunciabit rei statū, & ut res suas cōponat, admonebit, ne imposterū controversiarū inter heredes, cui pā in ipsum conjiciant: id tamen, quæ faciendū, periculum magnū subesse.

*Maior infa-
mia pericu-
lum in pro-
gnostico ad
mortem
quam ad
salutem.*

*Condendi
testamenti
medicus nō
faciat men-
tionem pa-
tentis.*

*Assistenti.
by testamen-
ti mentio
factenda.*

subesse affirmans: contingunt enim monstra in arte, sicuti in natura, & potest evenire, ut uno dismesso alter vocetur medicus, & grotusq; restitutus non sine maximo prioris dedecore. In hac tamen necessitate & urgentia, ne lites & odia inter heredes oriuntur, denuncietur potius per propinquos aut theologos, quid facere oporteat, ab ipso vero medico, si forte cum accedit aut praesens sit, hilariter potius, & vultu, qui bonam spem praeseferat, est consolandus infirmus, admonendusque ut cogitet, nec propter testamentum factum citius moriturum, multos condidisse, qui postea multos annos supervixere, & adhuc superstites sint.

*Sanitas non
promittenda.
In prognostico que ex-
cipienda
semper fuit.*

Verum enim verò sanitatem nunquam promittat certam, ne Deum offendat: si enim sanus & robustus certus non est de crastinâ die, tanto minus æger & infirmus: & est detestanda temeritas, certam polliceri salutem: absurdum quoq; in promissione non excipere causas naturales & adjuvantes, verbi gratia, obedientiam ægri, & diligentem applicationem remediorum: implum verò non excipere supremam causam à quâ cuncta inferiora diriguntur, conservantur, & pendent, divinam scilicet voluntatem: stultissimum autem, non excipere casus subitos & fortuitos, ad bonum vel ad malum, qui quoniam possunt, uti diximus, sanis accidere, multò magis ægrotis impendent; ideo prudenter dixit Martialis:

*O quantum est subris casibus ingenuus,
Nemo tam diu nos propitos habet,
Crastinum ne posse fibi polliceri.*

*Lub. 7. c. 53.
Reponimus
casibus ex-
sistit.*

Et præter exempla alia, quæ Plinius affert plurima, Anacreon Poeta, ut auctor est Valerius Maximus, acino uiræ passæ extinctus est: Fabius senatus in lactis haustu pilo strangulatus legitur: nullis etiam evidentibus causis duo Cæsares, Prætor, & Dictatoris Cæsaris pater, & Quintus Fabius Maximus in consulatu suo obiit: Mithridates quoque senior Rex Ponti: Gensericus Rex Vandalorum: & Alaricus imperator morte repentinâ intercepti fuerunt, nec non Alphonsus septimus Rex Hispaniæ, qui in itinere sub arbore quadam excessisse ferrur: & Aldebutus Rex Anglorum in coena nimio vini haustu cecidit, ut & Andragoras quidam de quo idem Martialis:

*Locus nobiscum est, bularis canarii &c idem,
Invenimus manu est mortuus Andragoras.*

Quid? quod & Adrianus Papa obiit, cum musca in os involaveris,

quæ

quæ quia nulla arte eximi potuit, præclusit illi spiritum, atque ita suffocatus est: & Paulus secundus Pontifex dum post cœnam cum architecto sermonem traheret, repente apoplexiæ mortuus est: Quo eodem morbo Franciscus Petrarcha obiit in agro Patavino. Baldum insignem Jurisconsultum morsam in labio à canicula, quam in delitiis habebat, neglegit o vulnere obiisse ferunt: similiterq; ex antiquis Euripidem, Diogenem, & Lucianum ex mortu canis mortem contraxisse legimus: Chilon Lacedemonius, victore filio in ludi Olympiis, exspiravit gaudio: Sophocles, & Dionysius Siciliæ Tyrannus similiter obiit, uterque accepto ^{Gaudio ne-} _{peritus} ^{vi.} _{mortui.} etoræ nūcio; mulier Romana, filio ex clade Cannarum post falsum nuncium in columni visa, immoda perit latitia. Æschylus Poeta in Sicilia, mœnibus urbis egressus, aprico in loco resedit, super quem aquila testudinem ferens, elusa splendore capitis, quod erat capillis vacuū, eandem perinde ac lapidi illisit, ut fractæ testudinis carne vesceretur, quo iactu mortuus est poeta, ut refert idem Valerius Maximus: & Amilius Lepidus incusso pollice limini cubilis expiravit. Nimius profecto sim, si inopinatas mortes ex contemnendis affectibus recensere velim: sufficiente igitur hæc infelia miserabilium casuum exempla, quæ medici prævidere minime possunt. Enimvero felicia etiam innumerabilia extiterunt, quæ Flinius recenset, nos cum delectu pauca tantummodo recitabimus. Jason Pheræus deploratus à medicis, vomicæ morbo, cum mortem in acie quereret, vulnerato pectori medicinam invenit ex hoste. Alius vomica in gutture laborabat, quem medici curare non poterant, accersito per jocum nugivendulo larvato medico, qui omnibus ægrotantibus clysterem & capitis tonsuram inculcabat, id ipsum huic etiam præcipiente, patiens subito cachinno commotus, vomicam aperire sensit & convaluit. Seidelius refert, podagricum, quem per angiportum servi deferebât, in sella cum obvium videret ursum, & vinculis elapsum, frementem & à persequentibus irritatum, præ metu aufugientibus servis ipsum quoq; consternatū, subito vites ex terrore sumpsiisse, & in pedes se conjecisse, quibus antea uti non poterat, atque ita convaluisse. Idem fere Valeriola accidisse meminit parayltico, ædibus conjunctis conflagrantibus: & alteri contracto, qui repentinâ irâ percitus ita corpus exagitavit, ut confessim distentis crurum nervis poplitibusq; emollitis, sine ullo dolore incedere, & erectus stare cœpit, cum incurvo corpore annos fere sex constitisset, qui deinceps sanus evasit. Auctor introdu-

storii scribit, capram suffusione laborantem visum recuperasse, cum exsu in oculum impressisset stipitem acutissimum. Innumera sunt hujus generis alia, quæ quia extra astem existunt, ea semper in prognostico medicus excipiat.

QUATENUS ET QUIBUS IN REbus ægrotis gratificandum sit.

CAPVT. VII.

 Ccasione eorum, quæ superioribus capitibus, quinto præsertim & sexto, hujus libri, obiter dicta fuerunt, quædam examinanda sese offerunt: Primum an liceat gratificari ægrotis: & quidem dubium non est, fieri interdum medicos odiosos patientibus ob rigidam asperitatem, & in minimis etiam imperiosam quandam morositatem. Nam ut sunt aliqui justitiæ ac veritatis perfervidi zelatores, qui per summam injuriam summo utuntur jure, & ex nimio zelo nonnunquam impetu potius quodam quam judicio feruntur, ad reprehendenda, & castiganda vitia, & in ea remodum excedunt: ita perfecti alioqui in arte medica viri in circumstantiis quibusdā curationis sæpe deficiunt, dum neq; valde stientibus potum, neque ingenti cibi fastidio divexit, alium cibum concedunt, quam quem ipsi vehementer interdum respuunt, & abominantur, ac sic dum nimis exacti videri cupiunt, crudelitatis notam subeunt. Ad id facieundum hac ducuntur ratione, quia in ægrotis appetitus est depravatus, nec nisi nociva quæq; admittit, & reliquæ naturales functiones in iisdem ex proportione non operantur: Cum igitur iis, qui sani sunt, delinquere minimè tutum sit, haudquam id ægris sine nocimento contingere atque periculo, itaque esse luxuriantis per morbos naturæ insolentiam refrænandam: nemo enim in sua causa prudens est, tantò minus, quando à naturali statu & propria integritate recedit, quod naturæ languenti evenit, ut fervoris morbi ac virium impatiens per fas & nefas remedium interdū querat, & in eo, quod appetit, sæpe plus damni, quam auxiliū inveniat: quia tametsi qualitas utilis, substantia sere intolerabilis, ac tempus minime opportunum sit: exemplum est in picâ mulierum, quæ carbones, cretam, testes, & absurdâ quæpiam ad insaniam usq; appetunt: Et intensa febricitantium litis initio accessionis, & morbo adhuc

Medici o-
di os cur
san.

Simile.

Arg. quid.
gratifican-
dum non
esse quidam
concordat.

Nemo in
sua causa
prudens.

huc crudo existente: etenim febri quidem egregie tum temporis aduersatur potio, sed morbi materiam reddit contumaciorem, quod natura ignorat, quia id quod per accidens fit, ab eo quod per se est, distingue-re nescit: & tamen expeditum à naturā remedium prodesse sāpe potui-set, nisi per accidens obesseret magis.

Quæ profectò omnia et si vera omnino esse alii fateantur, nil tamen aliud convincere dicunt, quām valdè lalentia, & plane nociva languentibus concedenda non esse, in quibus nō tam gratificari, quām perniciose adulari medicus videretur, patientes in apertissima conjiciens discrimina. Quæ verò paulo deteriora sunt, sed suaviora, melioribus lumen languenti gratificamur, sed insuper utilitatem ipsius procuramus, tum quia, quod jucundius est, ventriculus arctius amplexatur, quod plurimum ad concoctionem facit, proindeque non solum non est de-teriorius, verum etiam utilius interdum evadit, quam natura sua melius si neque complectitur neque concoquitur. Altera ratio est, quia talis cibus aut porus sanitatem facilius familiariusque conservat, atq; mortuum promptius demolitur, tam propter majorem similitudinem, quām propter vehementiorem contrarietatem, quorum sola natura ipsa exquisitè conscientia plerumque est. Tertia, assignatur ratio ad quam etiam existimo Hippocratē maximè respxisse, quod sic patienti honeste & licite gratificamur, quod itidem remedii genus est, aliis non postponendum, & sāpè in parvis rebus gratia ineft & utilitas. Quarta ratio ab experimento desumitur, quandoquidem ij, qui præcepta medicorum religiosissime observant, conspiuntur plures aut gravius nihilominus in morbos incidere, quām eos, qui liberori, non tamen prorsus licentiosa victus ratione utuntur, & qui planè inviti medicorum strictissimis edictis obtemperant, miserè macerari, ubi illud etiam libenter audio, quod dici solet: medice vivere, est misere vivere: cum interim alii, qui consuetudini parcè indulgent, & suavius vivunt, & accessiones rariores, interdum etiam mitiores habere soleant: tum quia illi nimis properè à consuetà vivendi ratione ad contrarium interdum transeunt, cum tamen natura subitas, quantumvis ad meliora, mutationes non tolerat: tum quia cibi, qui præscribuntur, plerumque ab invito ventriculo aliud apperente, & aliis assueto, recipiuntur, unde fieri vix potest, ut debite

Rationes
pro altera
parte.

Prima.
2. Apb. 38.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Properè à
consuetis
nō est trans-
cendendum.

*Gal. 11.
Mosh. 15.
Vinum non
semper de-
magogium*

amplexentur, alterentur, & concoquantur: & non ex his, quæ devorantur, sed ex his, quæ bene conficiuntur, in ventriculo sit nutritio. Et intordum vinum etiam polygophorum assuetis & extra paroxismum negatur, unde crudi generantur humores, & impasti, ac tenaces, qui morbos contumaciores reddunt: subindeque ægri emaciantur, decolores fiunt, & tardè aut nunquam pristinam recuperant appetitiam & colorem. Ego verò, ut quid censeam, candidè aperiam, priores quidem diæta nimio rigore, posteriores immodicà vivendi licentiâ ægrotis concessâ à recta curandi ratione exorbitare existimo: Et horum quartam rationem in eo penitus claudicare, quod eos, qui præcepta observant medicorum, pluries propterea ægrotare concludere videtur, cum potius, sæpius eorundem præceptis utantur, quia pluries ægrotant, gravius utique laboraturi, nisi uterentur.

Conclusio.

*z. Apb.
Consuetu-
minuo me-
tia.*

*Piane socii.
va. nō sunt
cœdenda.*

Sit igitur conclusio, quemadmodum inpharmacia, ita etiam intæcta non solum ad morbum, verùm etiam ad naturam & consuetudinem ægrotantis esse respiciendum, atque ita unius prospiciendum, ut non videamus alterum neglexisse. Quæ morbi ratione obsunt, indicanda sunt: non tamen si æger impensis illis inhiet, aut alioquin sit assuetus, ita prohibenda, ut nil eorum gustare liceat: *consuetuta*, inquit Hipp. *longo tempore, etiamsi deteriora sint, insuetis minus molestia esse solent:* Cum igitur medicus morbi ratione diætam ordinaverit: accuratè etiam perpendat, quid natura vel consuetudo comodiè perferre possit, aut non possit, & si videt, ventriculum hos aut illos cibos avidissime experere, cum delectatione assumere, ac probè concoquere, qui alias morbi ratione non convenient, sedulò moneat, ut parciùs illis uratur, nonnihil etiam correctis, prefatus tamen lassitudinem, & non morbi, sed consuetudinis, & gratificandi causâ ea concedere, è tamen lege, ut in posterum vicissim in reliquis obedientem sese præbeat. Ex hac enim medici liberalitate, plerique obsequentes evadunt, si aut frigidum potum, aut fructus salubres æstuantibus, aut vinum, quibus alias inutile non esset, illis permittas: quæ tamen si noxia prorsus sint, nequaquam concedi debent. Sic utrique indicationi satisfiet, & ei quæ à morbo desumitur, & illi, quæ à natura & consueridine: nam quod sapit, nutrit, & quod parum est, parum nocet: & in virtus ratione plus & perniciosius peccatur in quantitate, quam in qualitate cibi: neque enim de veneno loquimur, & etiam dici solet: *parum veneni non nocere.* Et exigua noxa futura languentis obœdi-

obedientia emendari poterit, magna deleri non poterit, quia aut morbum producit, aut extremum periculum infert. Atque haec propriæ sunt, quæ ab Hippocrate dicuntur *gratia laboribus*, ad quas omnia, quæ sunt circa decubentem, debent esse comparata. Hac itaque ratione *Gratia qua-*
dicantur. multorum calumnias declinabunt medici, qui ob contrarium certatum, ut homines crudeles & iahumani, accusantur: & hoc insuper lucri consequentur, ut in multis aliis, ut diximus, ægros habeant obsequenteres, cum ipsis in quibusdam nonnihil indulgeri animadverterant, nisi fiat, medicum averfaturi, & nullum ejus præceptum observaturi. Quippe cum aliquid largiatur, minus appetunt, nam *A Egri ob-*
dientia ne-
comparo-
rum. *Gal. o.*
Epid. e.

Quod licet ingratum est, quod non licet acerius erit.

Quia aquæ furtivæ dulciores, & panis absconditus suavior, nam

Nititur se venum semper expeditum negare.

Quâ quidem solertia & prudentia multos à vertitis cibis abduces faciliter, quâm si severissimè prohiberes, præsertim eos viros, & ejus nationis, qui ingluviei dediti, & affectibus suis parere soliti sunt, regulis medicorum insueti, nec eisdem se subjicere norunt. Aliter pronunciandum de iis, qui medicamentis assueverûr, & in illis regionibus degunt, aut nativi sunt, ubi medicina suum habet decus, & splendorem. Hi enim potius medicum accusarent ac despicerent, si eorum affectibus & inordinato appetitu indulgeret. Sed aliud præcipere est, aliud permettere: nec afflictis afflictio est addenda. Ideo quemadmodum in humanis actionibus multa amicis dantur, temporibus multa, multa etiam locis: ita præstat in morborum curatione aliquid tempori largiri, aliquid regioni, etati aliquid, aliquid etiam consuetudini, cum præsertim morbus chronicus fuerit, aut in frigida regione, ubi non tanta est morborum acutes, aut partes occupaverit ignobiliores. Quedam tamen *Moderatio-*
quatuor cautelis fiat; *Prima*, ut iis quæ ratione morbi non convenient, nec *nes.*
æger parcias utatur. *Secunda*, ut observet, à quo cibo potuè juvari aut lædi maximè contingat. *Tertia*, ut si modum excessisse censeat, vomitu aut evacuatione deponat superfluum. *Quarta*, ut distinctionem à nobis propositam de assuetis aut non assueris medicinæ medicus. *1.*
diligenter observet, quia, uti dici solet, Jupiter nec *2.*
Pluvius nec Serenus omnibus. *3.*
placeret. *4.*

EICEATNE MEDICO ÆGRUM FAL-
lere valetudinis gratia.

CAP V T IX.

Dictum fuit supra, fausta omnia languenti esse renuncianda, idcirco quæstio discutienda venit, dissensionis plena, & omnino controversa, liceatne medico ægrotum decipere salutis causa: idque ex mente Hippocratis, Galeni, & reliquorum philosophorum. Et quidem Hipp. in *Epidemias* saepius deceptionem suadere videtur, & Galenus in commentario addit aliquando falsa esse adjicienda. Plato vero *tertio de repubbca* quamquam mendaciū habere in animo summopere omnes semper odisse dicat: tamen nonnunquam esse utile, & quasi pro medicamento, adjungit, ideoque publicis medicis concedendum, & viris rempublicam administrantibus: vel hostium, vel civium causâ, ad communem utilitatem: Privatis autem hominibus minime. Nos politicis ultimam Platonicæ sententiaz partem relinquentes: priorem de medicis confirmari posse, existimamus, quia ægri suapte natura suspicioſi cum sint, & formidolosi, accuratissimè non solum verba, & ratiocinationes, sed gestus & nucus medicorum observant, à cunctis, quæ vel ex vultu medici colligunt, sibi metuentes; prudentis ergo medici fuerit, quæ ægro metum, allatura putarit, aut animi perturbationem, è simulatione tegere: quia ut scribit Celsus, *egros securos agere convenit, ut corpore tantum, non etiam animo laborent*: ideo si quæ sunt, quæ exasperatura eorum animos sint, optimum est, eadem ægrotantium notitiae subtrahere; quamobrem Damascenus salutem ægro perpetuo promittendam, eti de salute desperemus, præcepit. Alia enim est simulatio, qua veritas tacendo subtrahitur, aut quovis velamine circumtegitur: alia, quæ falso pro vero exprimitur. Prima non modò inculpabilis, quinimo suo loco & tempore digna laude virtusque reputanda censetur: qua ratione David, ut evaderet manus regis Lachis, habitum mutavit, & insanum se finxit. Nec vero simulare solum ac fingere, sed intordum mendacio uti medicum oportere, plerique censem, ut salutem æger artificiose consequatur. Hoc se fecisse Galenus publico testimonio confirmavit, dum clanculum scammogium in sero lactis illustri mulieri hauriendum

6. Epid. 4. 8.
6. Epid. 5. 18
Platonis son-
tenzia de
mendacio.

Aegri suffi-
cioſi ſunt.

Lib. 3. 6. 50.

In Aphorif-
mu.
Simulatio
mplex.

Et. Mosh.

endum dedit: & nos indies non solum puerulis, sed morosis etiam hominibus morbo tentatis pro vino granatorum succum, pro aquâ medicatâ potionē exhibemus, & in cydoniorū conservâ, aut rotulis, rhabarbarum sive scammonium occultamus, mortem consanguineorum, aut amissionem bonorum calamitus, & fausta pro tristibus supponimus: ac immorigeros naucti patientes, majora, quām sint, fingimus mala, ut exquisitæ victus rationi, & medicis auxiliis acquiescant. Sic ostentato ignito cauterio uterus collapsus ad suam sedem s̄p̄e reducitur: & in extremis malis non videtur abs re, aliud sentire, aliud loqui, ne ad desperationem adigatur infirmus. Hinc ipse Galenus majora interdum finienda esse, quām sint, ægrotantibus vitia, utile esse adstruit, ut quos vera dicendo servare non posse, eos minis, terriculamentis, periculique ostentatione, nisi medico pareant, restituere tentes.

Pugnat ex altera parte Aristoteles, qui *quarto Ethic.* omne genus mendacii, qualemque fuerit, vituperans memorabilem illam pronunciavit sententiam, mendacium per se improbum est ac vituperabile: verum autem probum ac laudabile. Et *primo elench:* sapientis, inquit, est non mentiri, de quibus novi, & mentientes alios manifestare. Sed enim Elianus in libro *de varia historia* refert, Pythagoram dicere solitum, duo hæc præclara data esse hominibus à Deo, *vera dicere.* & *beneficia in alios conferre.* Quorum utiq; sententia hâc unicâ validissimâ ratione confirmari videtur. Mendacium per se est malum & fugiendum; quod secundum se malum ex genere est, id nullo modo bonum fieri potest, quo enim aliquid bonum sit, requiritur, ut ad id omnia rectè concurrant: est enim bonum ex integrâ causâ, malum ex singulis defectibus; mendacium autem est malum ex genere, quia est actus per se inordinatus, nimis ordiri Dei & naturæ contrarius, quandoquidem voces homini datae sunt ad signa eorum, quæ sunt in mente, ideoque contra naturam est, ut quis verbis dicat id, quod in mente non habet, immò contrarium. Inde igitur fit, ut mendacium secundum sui intrinsecam rationem, naturalem obliquitatem & deformitatē in se contineat, & pervertat Dei ac naturæ ordinem. His accedit, quod non sunt facienda mala, ut eveniant bona, ut pote furari, ut des pauperibus, vel ut à summo periculo quæpiâ liberes.

Ut tamen adeo dissentientes contrariasq; inter se sententias componamus, nonnulla præmittere oportebit. *Primum* est veritatem in tempore & loco tacere, non tantum sine virtute, sed etiam cum laude liceere.

e. Epid. 5. 8.

Cap. 7.
Arist. sententia de mendacio.Lib. 12.
Pythagoras dictum.

Arist. ratio confirmationis.

Mendacium per se malum.
Vox homini cur data.

Secunda ratio.

*Mendaciz
duplex.*

*Mendaciz
simile hel-
leboro.*

*Dolus du-
plex.*

*L. lib. 4. ff.
de dolo ma-
lo.*

Affertio.

*Arist. &
Pythag. di-
cta inter-
prescur.*

cere. Secundum plurimum interesse inter mendacium nocivum, & mendacium officiosum: quippe illud semper est inutile & vituperandum; hoc etsi falsum, sensum perutilem tamen auditoribus generat; spectandus igitur semper est animus, & sensus: consilium etiam, propositum, & voluntas intuenda, ne quid quis egerit, sed quo voto egerit, inquirendum: ex quo fit, ut prudenter quidam assimilaverint mendacium helleboro, quod si absque summi discriminis necessitate accipiatur, maximis sit exitii: si vero praesente exitiali morbo sumptum fuerit, sit salubre. Ita insuper mendacio utendum, uti medicamento & condimento, hoc est, nunquam magnopere mentiendum aut sine magna proximi utilitate. Tertio praemittendum, duplē esse dolum; malum, nimirū qui est machinatio quædam alterius decipiendi causâ, cùm aliud agitur, aliud simulatur, & comprehendit om̄nem calliditatem ac fallaciam, ad circumveniendum, faleandum, decipiendum vè alterum adhibitat, teste Vlpiano & Labeone. Bonum vero dolum veteres dixerunt soleritiam quandam in rebus agendis, maximè si adversus hostem latronemq; quis machinatur.

His ita cursum annotatis, sit constans assertio, licere medico pleraque salutis ægroti causâ fingere, pleraque dissimulare, polliceri etiam multa, quæ animum in bonam spem erigere ipsi possint: neque id turpitudinis loco aut vitii uspiam haberi posse: quin potius sine ulla no-minis ac famæ jacturâ, sine ulla probitatis ac innocentiae maculâ licere interdum medico fallere, & veritatem obtegere, ut quod salutis ægri causa facere instituit, & veritate nō potest, dolo bono & arte quadam moliantur. Neque id quicquam illius prudentia, probitati, sapientiæ, famæ vè obstare, quia bonus dolus est seu solertia quædam atque prudens, veluti cùm medicus rēluctantem ægrum, & invitum nihilque tale cogitantem vel secat, vel urit, vel cathartico purgat, vel afflito lata renunciat, aut tristia cœlat: in quibus si quid mendacii subest, id certè officiosum est, & in gratiam infirmi excogitatum, & non noceadi, sed proficiendi voluntate prolatum. Aristoteles vero & Pythagoras de eo mendacio intelligendi videntur, quod aut inutiliter profertur, aut cum noxa alterius. Et adjuncta ratio optimè concludit, mendacium semper esse malum, non tamen in casu necessitatis deceptionem officiosam post ponendam esse nocivo candori seu veritati, quam sine crimine ac documento exercere non posses. Sic Abrahamus videri voluit frater

uxo.

exoris: Jacobus patri dixit, se esse Esau primogenitum ejus. Et obstetrics Aegypti infantes Hebreorum, ac Rachab Jerichuntis exploratores terræ sine crimine, immo perutili servarunt mendacio. Et utiliori multò, quam si quis vera nunciando alii detrahatur, aut seminet inter fratres discordiam. Verum hæc exempla divinioris altiorisque sunt contemplationis ac secretioris sensus. Ceterum nisi magni cuiuspiam boni acquirendi: aut propulsandi mali causa mendacium proferatur, semper malum esse constantissimè asseveramus, præterea dicebat sanctus Job: *Dowec supervixerit hilium in me, & Sparvus Dei in naribus meis, Cap. 27. non loquar labia mea iniquitatem, nec lingua mea meduabur mendacium:* & Regius propheta: *odisti, inquit, omnes, qui operantur iniquitatem, & per- Psalm. 3. des omnes qui loquuntur mendacium:* & Salomon dicebat: *verbū mendacium longè faciat me.* Prov. 12.

Si itaque prudentem, & benè tum animo, tum disciplinis instruendam, **Conclusio.** quum ægrum noctis sumus, vera illi de morbi statu insinuare licebit, ut de quo metus non sit, quod vera audiendo perterreatur: si modo id à medico oportunè, leniter, & sine acerbatione fiat, alias si nunciaverimus, morbum in infelicem omnino exitum tendere, hominem quantumvis philosophum & animo bene constitutum magnopere consternabimus ac in totum perdemus. Si vero fuerit timidus decumbens, ut plerique omnes esse solent, tunc dissimulare multa, ac tegere oportebit: immo omnia, quibus ipse melori animo futurus sit, dicere: neque tamen (uti monet Galenus) magnopere mentiaris: quod si ob extremam laborantis formidinem salutem polliceri coactus fueris, egressus saltem assistentibus vera dicio. Quin etiam ubi gravis metus adest, sine certâ tamen desperatione, indicare necessariis periclitantis oportebit, in difficultate tamen esse, ne si victa ars malo fuerit, vel eam ignorasse, vel hominem se felis- se videaris. Sed ut hæc prudenti viro convenient, ita contrarium faciunt histriones, parvam rem attollentes, quod plus præstisile videantur, Agyrari aut gloriae, aut lucri causâ: qui quoniā verecundia limites semel trans- missus pro- jerunt, ut sunt homines futilis, ac nugatum prodigi, immodicè & in- credibiliter nugari volentes, impossibilia sèpissime frustra pollicentur: medicus tamen prudens & gravis salutem ubique non pollicetur, nec nisi illud addide, it, sanitatem quidem affuturam, Deo auxiliante, ægrotus Medicus fa- luem non pollicetur, verò omnia rectè agente, & medici præceptis obtemperante, ac ser- vatis servandis: deniq; in prognostico magna cautione semper opus est,

ne aut nimium blandiendo mitiorem, quam revera sit, morbum jactantes, eo graviore reddito, in ignominia labem incurramus: aut nimium severè agendo, inanem metum ægro incutiamus.

DE UROMANTIA, SIVE INSPECTIONE URINARUM: PLURES AGYRTARUM FRAUDES, & VULGI ERRORES DETEGUNTUR.

CAPUT X.

EX dictis constat, optimum medicum oportere sedulè veritati adhærere: nunc autem dicamus, illud in primis cavendum, ne ægris mendacijs medicū circumveniant, permoniti etiam, non mereri audire veritatem aut bonum consilium, qui fraudulentter agit aut interrogat, quod malū & medicis & ægrotis perniciosissimum esse solet. Nullibi autem plures technas experieris, quam dum vulgares homines urinam ad medicū dormi inspiciendam mittunt.

Errors vulgarium circuus. infestatio. nom. urina.

Ex qua, si Deo placet, sexum, ætatem, gravitationem, & qua parte corporis labore patiens, immò ad quam mundi plagam habitet, & in qua platea divines requirūt, & ex superstitione quadam pleriq; ad hoc opus dies dominicos eligunt. Quidam ex plaustro ceciderat, & medicū alioqui peritissimū calumniabatur, quod nec boves, nec rotas in urinā animadverteret. Alius mihi ipsi objecit, quod etsi debilem ventriculum ex urina cognoveram, tamen eam debilitatem ex vitro, unā cum Cœrevisiā more gentis devorato, non protulisset: Cum tamen ex urina de his etiam quorum indicium esse potest, judicium fallax sèpissimè sit atque incertum, ob plurimas causas ejus certitudinem impudentes, unde illud:

Vrine frades aperis discretio pulsus.

Causa erroris. Cura. in instaurando. urin.

Causa vero, propter quam hanc consuetudinem inspiciendi lotia in ædibus amplexi sunt, à plebeis hominibus orta videtur. Hi enim veterum laudabilem urinæ intuitū apud primarios considerantes, ex quo simul cum aliis indiciis probè desumptis, ex pulsu & vultu ægrotantis, ac prudenti relatione essentiam morbi cognoscebarūt, & prospere curationem instituebant, talem deinde curationis eventum urinis duntaxat adscriperunt: nam vulgus rationis propemodum expers; quæ oculus cernita.

cernit, tantummodo judicat. Hinc tandem usque adeo hominum ingenii imbuta est hæresis, ut ægrè extirpari queat, posteaquam vulgares homines existimarentur, omnem curationem ex lotii inspectione penderet, & arbitrati sunt, totam artem medicinæ ex eadem solummodo derivari. Addiderunt perniciosissimo errori vires, plerique sycophantæ & agyræ, qui dum strophis & imposturis utuntur, nil non ex hac uromantia prædicere se posse affirmant, & fraudibus suis simpliciores homines indies magis magisque dementarunt, ut liberiùs ab imperitis hominibus nummos harpagati eloculareque possint, adeo quæltus avidi, ut dulce illis lucrum sit etiam ex mendacio: ipsi vero omnium rerum præsertim medicinæ rudes atque ignari, quippe, quid bonos deceat, non curant; quid famam perstringat, nesciant: magnifice insuper promittentes sanitatem, quam in potestate non habent, etiam incurabilium morborum sub capitibz sponsione: nam levia ingenia, quia nihil habent, nihil sibi detrahunt: & quia morborum differentias, causas ac symptomata ignorant, omnis dolor qui in ventre hæret, apud eos colicus est: pueri semper vermbz laborant: mulieres uterino morbo: gravidae flatibus contractantur: si tussim habeant, ægti pectus frigore coacretum articulantur, dicet pleuritis, phthisis, aut pulmonia fuerit: si circa juncturas quis dolor sentiat, ex lotio divinabuqt gallicam esse luem: præclaris hi uroscopi, omnia ulcera rebellia cancros appellant: nec defunt ex his nugatoribus, qui urinas circa specula contemplantur, ut rei novitate major turba ad eos confluat: nonnulli ex annulo, necromantici ac magi pessimi, impii, & capitali pena digni, urinas judicant, & magiam demoniacam cum præclarâ ac penâ divinâ arte predicâ confundunt: & dirigitum tali angulo insignitum, dum urinas inspiciunt, auri admoveant, fingentes ex incluso demone morbi statum & naturam rescire: alium novimus, qui urinam degustabat, dignam scilicet labiis lactucam: quidam circino urinas metuuntur: ita unusquisque ex istis præfigitoribus auctorua sua exornat, ut in casses & numellas non solum rusticos & plebeos, sed etiam interdum cives paylo imperitiores ad se trahant: alii nescio quibus superstitionibus in dijudicandis urinis, uti yideri volunt, modò in hanc, modò in illam cubiçuli partem cursitantes, modo in media luce ad candelas ardentes, modo ad solem deflectentes, lotium mirastutia contemplantur, jam matulâ agitantes, mox odorantes, jam guttatum defundentes: nonnulli urinas ponderantes, & alias nugas pre se ferentes.

*Fraude
querundis.*

*Ignorantia
circumfor-
taneorum.*

*Impostura
uroscopi.*

Alii mirâ astraria utuntur, & in cubiculo prope aream sita seorsim sedent, dum famulus aut ancilla à deferentibus lotia morbum altiori voce expiscatur, ita ut ipsi in latibulo audiant : tunc deinde per remorum ostium evocantur, ut urinas inspiciant : ipsi verò quasi fatidici, quæ perservum aut ancillam audierant, ex urinâ divinare fingunt, cum magno stupore rudiorum, ad quorum acupitum matulas ipsas, aut stramineas thecas pro foribus suspendunt, ut à plerisque spectari possint, quasi insignia diversorii: Verum hos tenebriores ad tenebras mittamus, & ad Orcum, ne alios post hac ad Orcum mittant, & cur domini inspiciendi urinam consuetudinem optimi quidam medici admiserint, investigemus:

Avaritia.

*Urina domi-
cetur à qui-
bus domi in-
spiciatur.
Orium.*

*Parsimo-
nia decum-
benium.*

Quod, ut ego quidem autumo, quidam avaritia illeddi fecerunt : alii educti, licet inviti, ne sine praxi vacui & otiosi haberentur, nisi enimeam admitterent, judicarent eos, vetulæ præsertim & imprudentes homines, plane inutiles ac imperitos, adeo perversa idiotarum simplicitas est, & nimis stulta in urinarum divinatione confidentia atque credulitas. Quibus accessit altera causa, stulta nempè quorundam decumbentium parsimonia, adeo enim sordide avari quidam sunt, ut si medicum ad se accenserent, & in illum plusculum pecuniam impenderent, se plane exauriri putarent. Idcirco sibi persuaderi patiuntur, medicum ex urinis quemlibet morbum cognoscere, & ejus curationem instituere posse, ac remedium describere, circa morbi & causæ cognitionem, quod tamen sit cum magna pernicie ægrotantis, & cum majori sepe incommodo, quam utilitate, quia ex medicamentis ita præscriptis medici mortem pro vitâ sëpissime propinavunt : alii cum non ita locupletes essent, coacti fuerunt, ne si urinas allatas ab ædibus suis, ad alios qui eas libenter inspiciunt, allegarent, vitam sustentare non possent, & adeo crevit consuetudo, ut etiam quidam peritissimi & probi medici de cœtelis urinarum tractationes componuerint, inter quos Gordonius est Arnoldus Villanova, & discretissimus Joannes Fernelius.

**Tenuissima
enstatuam.**

*Anterioris sen-
tencia.*

Nos ut hac in re aliquid statuamus, optimum fore præmittimus, si consuetudo hæc depravata à medicis emendaretur, quod ita difficile non esset, si omnes consentirent, & imperitos restiūs instituerent, singuli in sua urbe : ita homines hæc in re docerentur, & justus honor arti haberetur ; nec esset, quod medicis itemen callumnias circulatorum, si omnes in unum conspirarent. Interera ratiō si recte facere peralios non licet, recte sentire cum sapientibus licet, atque ita media via preceder-

sédendum censens, & quandoquidē pravā illā consuetudinē domi inspiciendi urinam planè exterminari non posse animadvertisimus, quamvis peritissimus quisque contra eam scribere aggrediatur, ut inspiciatur admittimus, & ut prudenter tūm ex illā, tūm ex dictis latoris morbi natura, quoad fieri poterit, dignoscatur, & significetur: non tamen ex cā solā medicamenta præscribantur, præsertim in morbis alienis à jecore, senibus, ventriculo, & genere venarum, quos urina facile prodit, ne alter facientes, minus certi de virium robore & aliis circumstantiis agri & morbi infirmum in perniciem deducamus. Est enim urina ut plurimum fallax nuncius, siquidem in morituris aliquando apparet, sicuti sanorum. Nec dubium erit, quin si morbi generalitates aliquot prædictarū medicus, illum statim velit patiens cum utilitate suā accersiri.

*Urina qui
bus causas
domi inspi
cione.*

*Urina fal
lax nuncius,*

EXERCITATIO JUDICANDI EX urinis: seu de cautelis servandis in urinarum inspectione.

CAPUT XI.

 Quandoquidem igitur jam ita mos inolevit, ut medicus etiam docti multa de absente agroto ex solā urinā inspectione angurentur: & quilibet se ad eorum imitationem studet accommodare, caprandæ gloria & utilitatis desiderio: Aut quia solent indigna artificia interdum magnis probisque ingenii abutī: aut quia compellit domestica commoditas, vulgarium, multis frui, & nugas tantopere cupientibus, nugas quodammodo obsequi, quia mundus decipi gaudet: ac multi non solum rusticis, sed etiam eives præcipui sunt, qui ex solā hāc inspectione urinæ requirunt, ut medicus nulla non prævideat atque divinet. Et plurimi mortalium in eo versantur errore, ut existiment, artem medicam divinatricem esse: & medicum nullā aliā ratione adiri posse, nisi cum urinis, in prima scie collocatis, nil interim de sanguentis conditōne causis yē morbi adjungentes, interdum quā verentur has profari, ut quando uxores à manib[us] acceptas plagas dissimulant: interdum quod ipsos pudeat aliis palam facere, ut qui iux venereā sunt infecti, & quæ furtivos conceptus gerunt: maxima vero ex parte, quia credunt medicum omnes morbo-

tum causas eorundemq; symptomata ex solo lotio cognoscere posse, aut, si non possit, medicum non esse, voluntq; ex unâ illâ contemplatione prescribi sibi medicamentum, quo sensu sumpto malu depellatur, & ni id consequantur, statim primo medico neglecto ad alterum se conserunt & ad tertium: Idcirco pauca huc adscribam praecpta, quibus instrumentis medicus gloria sibi comparare queat, non solum citra fama & probitatis dispendium, verum etiam cum fructu non exiguo ægrotantium, qui aliqui à medicis peritis resiliunt & impostoribus salutem committunt: nec mirum, cum admodum loquaces hi sint, & jactabundi, nec solum illicita, sed immoda & impossibilia crebro blaterent, quia idiotis placere mirificè norunt.

Itaq; cum quis accesserit urinam deferens, non sit medicus promptus ad consilium adhibendū, sed consideret prius latoris conditionem: deinde antequam urinam inspiciat, interrogatiunculaq; cautè præmitat: nimirum, quamdiu sit quod ægota hæc persona (racito sexu & ætate) male habet? possit ne adhuc sua exercere munia? subito an lente morbus invaserit, & quam vehementer? at hinc saltē conjectura fiat acurusne, an diutinus sit morbus. Nuncius, qui aliqui expectat, ut omnia divines, illicò adeo incautè responderet, ut ex articulo facile cognoscas, sitne vir an femina; quod si adhuc calet, ulterius interrogandum, unde contraxerit ægritudinem? benè an male se habeat ad cibū & potum? dormiatne noctu? & an sedes habeat naturales? sentiatne tumorem in pedibus, vomitu, ructum aut difficultatem respirationis? Per hunc utiq; veterorum circuitum, quo stultorū mens sæpe irretitur, facile jam aut febrem, aut ventriculi debilitatem, aut viscerum obstructiones, aut asthma poteris conjicere: nil tamen pronunciabis, antequā perspicias urinā, ex qua & non ex progressio sermone omnia elicere præte feres, sic enim plus in admirationem ducuntur, ac fidunt. Quod si rusticus aut latror quilibet adeo sit astutus, immo stultus, ut nil ad quæsita responderet velit, sed dicat (ut interdum solent) ex urinâ ea omnia, quæ interrogas, dignoscere debes, & ob eam causam te accedo: Tunc considerandum, quæ sit statio anni: quæ cœli constitutio: qui morbi graventur: quibus ve regio subjecta esse solet, aut patientis natio. Nam ut plurimum Hispani, Itali, & Galli, morbis melancholicis, febribus, & lue veneris infestantur: Angli ventriculi flatibus, & gonorrhœa, ex nimio cibo: Germani & septentrionales fere omnes viscerum obstructionibus ex affida-

*Empostores
iactabundi
sunt & lo-
quaces.*

*Causola in-
infficienda
urina.*

*Interrogan-
do.*

*Rusticerum
comumaria.*

*Morbi po-
culares di-
versis na-
tionibus.
Indicia ex-
natione.*

erupulæ & impeditivis compotationibus ; Hi ergo in hisce semper metu-
endi suspicandique sunt affectus. Sed enim si morbum recentem dicat
aut non ita pridem incepisse laborare , de febre, aut pleuritide, aut si u-
rina pauca est, dissenteria : Si verò jam pridem decubuisse, de obstru-
ctione, arthritide, hydrope, tussi, catarrho, & similibus morbis longis in-
dicium erit : adhac si juvenis sit, æstate servidâ, cœliq; statu, & regione Ex dñm
calidâ, post viatum calidum exercitationemque inmoderatam suspicio
oritur febris ardentis, aut intermittentis biliosæ, aut dissenteriæ, aut
pleuritidis, & horum quidem illius potissimum morbi, qui cum temporis
maxime grassatur. Si verò senex est, qui laborat, hyeme pluviosa, & in
regione humidâ, fieri vix potest, quin tussi destillatione, aut gravedine,
aut ventriculi inbecillitate affligatur, præsertim si natura humidior,
erupulæ ac violentiæ dediis destillationum morbis soleat confi-
ctari.

Ex dñm
urina
morbis

Ex æstate

Ex urina
ipsa.

Cantella.

Signa pra-
stantissima
duo pulsus
& urina.

Tandem hisce jam consideratis egregium illum laticeum ex strami-
nea theca jubeas efferi, ac urinam inspice, cuius color, intemperiem :
substâcia crassa aut turbulentia, humoris vitium : confusio, putredinem :
contenta, sedem affectam : multa urina, potum nimium aut renum cali-
ditatem attrahentem : pauca, alii fluxiones denunciabunt. Ita jam
acervatim & per generalitates quasdam recensenda, quæcunq; ex urinâ
& deferentis colloquio cognoveris. Porro applicata manu ei corporis
regions regioni, in quâ dampnum esse conjicis, confessim applaudunt nuncii,
aut patientes, & reliqua palam faciunt. Solas autem hasce corporis pár-
tes imperitorum vulgus nominibus designare novit, caput, pectus, latus,
à summâ scapulâ ad coxendicem, stomachum à claviculâ usque ad um-
bilicum, ventrem, dorsum, & artus. Cuius igitur illo modo pars dolens
(nam dolorem maxime infestum omnes in primis animadvertunt) de-
prehensa fuerit, quæcunq; hanc symptomata premunt, enarrabis : hoc
semper ante oculos habens, quod cum duo sint signorum præstantissi-
ma genera, pulsus & urina : pulsus lethalis perniciiosior est semper le-
thali urinâ : & salubris urina salubri pulsu tutior; igitur quia sëpe inter-
rogant, possimè infirmo ex illo morbo emergere, respondebis, si ita vide-
sur, posse quidem, adhibitis tempestivè adhibendis.

Jam verò urina alba & spicæ ventriculi & jecoris debilitatem. Urina alba.
frigiditatemque demonstrat, subindeque ruetus emitti, præsertim. quid signi-
fi spuma adsit : ventriculum à pastu distendi ac dolere : caput gravari : fice.
corpus

corpus languere universum: & errata in viâ commissa olim fuisse. Si antiquum est malum, corpus cruditatibus scatere, vividum periisse, colorem, lienteriam, pedum tumores, & cachexiam impendere. Cum vero alba, simul crassa aut turbida fuerit, quoniam à crassæ lentæque pituitæ dominio sit, enunciat caput dolore concuti, aut gravi somnolentiâ tentari: viscera humoribus multis impediri: intestina atque hypochondria flatibus distendi: & colicum dolorem imminere: ventriculum nausea aut vomitione pituitosa premi: hæc si simul confusa apparet, aut quotidianam, aut lentam febrem urgere, & ea symptomata, quæ hæc febres solent comitari. Urina verò aurea, si tenuis fuisse, jecoris calidam intemperiem, sitim, corporis extenuationem, vigilias, somnum turbulentum, manu volas, plantasque pedum impendiæ calidas significat. Ea si crassa sit, bilem flavam exuberare, & exagari, hancque vomitione reddi: Os jejuno amarescere: animi defectiones obrepere: ventriculum & præcordia incalescere, idque fere cuam siti & crebræ dejectione, quæ disenteriam minatur, corpus pruriu ardere, aut scabie fædari. Eadem si confusa existat, tertianam, aut ardentem febrem affligere, capitum dolorem, vigilias, delirium, sitim inexhaustam, aliaque harum febrium symptomata. Rubra, si tenuis aut mediocris sit, sanguinis effervescentiam indicat, capitum pulsantem dolorem, & gravitatem: membrorum tensivam lassitudinem, & si confusa fuerit, synochum putridam ejusque symptomata. Sic & ex aliis urinæ coloribus judicandum; nam si crocea, admodum agitata viridis appareat, icterus subest: si crassa & rubea, jecoris scirrus vel phlegmone: si tenuis & clara, cum circulo plumbeo, melancholicus morbus, atque ita de mortore, metu, insomniis turbulentis, rugitu sinistri hypochondrii, cordis palpitatione narrandum erit. Si spumosa valde, flatus: quod si bullæ per summam urinæ coronam dispositæ sint, quia è longinquo descendit, caput dolore aut humoribus gravari denunciandum est: & somnolentiam ac sensu tarditatem adesse: ex iisque aut paralysin, aut gravioris defluxionis ruinam instare: aut si certa destillationis signa deprehendantur, humorem in cervicem, aut scapulas, aut in latera atque thoracem, aut in pulmones cum tussi aut in artus, & articulos procumbere: & si cum destillatione febris signa adsint, pleuritum urgere: si vero cum destillatione, oleaginea sit urina, phthisin vel inesse vel instare: vel ingentem reum calorem ipsorum pinguedinem colliquantem. Ex arenæ-

alba &
crassa.

Confusa.

Aurea ro-
tunda.Aurea
crassa.

Confusa.

Rubra ro-
tunda.

Crocea.

Circulus
plumbicus.
spumosa.

Oleaginea.

arenulis, nephritidem; ex squamis, vesicam affici; ex filamentis, dolores *Contra*
circa ureteres & inguina; ex copia urinæ externæ noctis potus abun- *in urina*
dantiam dignoscere: quod si optimâ apparet, æger tamen conquerera- *quid signi-*
tur, de morbis pectoris aut externalium partium præmonendum erit. *Copia,*
Et quæcunque haec tenus diximus tam viris quam foeminis communia-
sunt.

Ceterum accedunt interdum multerculae cum urinis, & petunt *Mulierum*
ut medieus eas inspiciat, illas si subridentes, aut pudore quodammodo *urina,*
suffusas, dum tecum colloquuntur, animadvertis, indicium est à foemi-
nâ aliquâ, eaque juniore missas, & unum ex duobus ut plurimum con-
tingit, ut aut quæ furtivo concubitu fuit usâ, & menses ei deficiunt, sci-
re velit an grida sit: aut alia honesta mulier propter alias causas: aut
certè quæ sterilis in conjugio degit, sterilitatis causam scire cupit. Ut-
cunque sit, rectè ac prudenter feceris, si dicas, nolle nec etiam debere
id, quod ex urinâ cognoscis, alteri palam facere, quam ipsi personæ, cu-
jus est urina: nam si primum erat, illico medici admirantur scientiam,
qui fraudem noverit, & laudant secreti habitam rationem. Quod si *Indicia gra-*
rogaverit, an grida tibi esse videatur, tum consideratis gravitationis *vidationis*
indiciis à nobis positis libro *de universa mulierum medicina*; si omnia aut *ut defi-*
pleraque convenient, prudenter & caute respondebis, tibi quidem ita *menda,*
videri, sed ut certius id possis asseverare, requiri etiam patientis præsen-
tiam, ut ex pulsus obrectatione ulteriora inchoati hominis indicia de-
sumere queas, reliquis tacitis, quæ cùm ad illam veneris, quæ aliud a-
gens studiosè interrogabis. Si sterilitatis causam scire cupit, aut men- *Sterilitatis*
struorum retentionem, si urina tenuis, pallida, & cruda sit: aut quod *causa in-*
virile semen non retineat, licebit pronuntiare: hæ enim duæ sterilitatis *dicia,*
causæ præcipuae sunt ac communissimæ. Si patiens duplice ser- *Ex duplice*
verit urinam, & utramque circa auroram emiserit, quæ intemperioris co- *urina quo-*
loris, & magis concocta est, ac fæculenta, illa est prima: si vero ante me- *modoprima*
diæ noctem ac circa concoctionis tempus emissæ fuerant, quæ minus *dignoscen-*
rubet, nec adeo concocta est; illa est prior. Sciendum præterea, urin- *tur.*
am viri crassiorum esse quam foeminæ: quod si interdum tenuis illa et-
iam sit, tamen foeminæ urinam rarissimè crassam esse contingit, itaque *Urina viri,*
ex crassitudine & confusione plerumque viri esse conjectabis. Verum *Liquores &*
si liquor aliis loco urinæ, à pessimis & fraudulentis hominibus medico *lii ut digno-*
offeratur, ipsum tentandi aut irridendi gratia, fraudem cognoscet, quia *scaturit,*
reliqui

*Urina in-
mentorum.*

reliqui liquores, cum destituantur calore nativo, hypostasis, separationemque non habent: aut utique odor vini seu alterius liquoris deceptionem deteget: urinæ verò jumentorum dignoscuntur, quia ut plurimum sunt ex albo citrinæ & confusæ, ac valde crassæ, & insuper quia urina hominis ex propinquo crassior, si vero manus extendatur cum urinali, tenuior & clarior apparebit: è converso vero, si sit alias liquor, ut rectè Gordoni notavit. Denique si plures simul cum urinis accedunt, cum singulis seorsim loqui prudentis erit, non præsentibus aliis, ne si forsitan unam & eandem responsionem duobus dare oporteat, id semper dicere videaris.

*Historia
de rusticis
urinam af-
ferente.*

Pro coronide hujus capituli ad majorem exercitationem duas appendam historias lepidas, sed tamen veras, ut accepimus. Rusticus in Galliâ rigidâ hyeme urinam ad medicum deferebat, is interrogans, an uxoris sit? affirmat Rustic⁹, sed inspice, inquit, numquid alia in ea animadvertis, medico, cùm urina optimi coloris esset, suspicio orta est de dolore externo, cumque subesse pronunciavit: Papæ, clamat rusticus, recte divinasti: sed unde dolor quem in latere nunc livido fact⁹ sentit? Medicus audiens de colore livido facile conjectavit, eundem ex casu, aut percussione contigisse: ideo rogavit, nunquid uxor cecidisset: rusticus medicum demiratus, ad ipsum se convertens: magister, inquit, si mihi poteris dicere, unde nam illa ceciderit, habeberis à me inter omnes facile primus: medicus stupiditatem coloni animadvertis & ædium rationem evoluens, per trabes aut scalas delapsam esse prouulit: per Deum, rursus inquit rusticus, si noveris ex lotio, per quot scalas ceciderit, te artificem apud omnes decantabo: hic medicus vix risum compescens, considerans tamea rusticorum cubicula non admodum alta esse, per duodecim circiter scalas cecidit, inquit: cui rusticus, inspice diligenter urinam, nam plures esse debent: medicus oculos in terram defigens aliquid novi præmeditabatur, deinde vultu composito inquit, lubrica admodum via est præ nimio gelu, nunquid cecidisti in itinere, & urinæ aliquid effudisti? rusticus, ut erat homo simplex, medicum ut vatem aspiciens, cecidi, inquit, ac nonnihil urinæ effusum est: Tunc medicus magna cum auctoritate, amice, inquit, eo in loco, in quo cecidisti, reliquas scalas inquiras, nam hic in matulâ eas non habeo: sic rusticus medici eruditioñem & experientiam extollens, ad casam rediens, sui similibus rem gestam cum magnâ admiratione & applausu enarrat.

enarravit. Altera historia hæc est : Medicus fuit in Belgij urbe ob urinarum inspectionem celebris, ad quem rusticæ cùm urinam mariti deferret, priùs deflectebat ad foeminam, cuius maritus colonus erat : hæc sciola sibi oblatam occasionem fallendi medicum naœta rogat rusticam, ut urinam sibi deferendam tradat, & sic medicum accedit : is animadvertis pœculum, in quo utina erat, herba obturatum, quam noverat, in uno certo loco crescere, aspiciens foeminam, quam agnoscebat catidam, dolum subesse suspicatur, quare hoc prævertens, dum urina ex poculo in matulam transfunderetur, hæc inquit, urina nō est nobilis nec civis, sed rusticæ potius, nee ex hac civitate defertur, immo per talem portam civitatis, quicunque urinam detulit, intravit : hoc auditio, attonita est nobilis foemina, & ultrò morbum coloni depinxit, ac medici eruditionem non poterat satis mirari, existimans, ex urina omnia prædictisse. Hæc, quamvis futilia, allata sunt, ut Tyrones medici exempla habeant, ad quorum imitationem vulgarium erroribus in seris satisfacere possint.

QUÆ SINT ÆGROTANTIUM, QUÆ vè assistentium partes in morborum curatione.

CAP V T XII.

 Atius tamen semper fuerit, ægrotantē & assistentes suarum partium admōnere diligenter. Nam juxta primam Hipp. sententiā in aphorismis, non solum oportet se ipsa præstare medicū opportuna facientem, sed & ægrum, & assistentes, & exteriora. Porro ægrotantis munus erit, una cum me-^{1. Epid. 2.} dico morbo sese opponere, ut enim ipse Hipp. inquit, *ars tribus confitat*
morbo, ego, & medico artis seu naturæ ministro: ægri autem est, unā cùm medicō morbo reluctari. Quod facile obtinebit, si protinus à principio significet medicus, ad morbum expellendum non satis esse ipsum officio suo fungi, sed opus habere ipsius ægrotantis obedientia, sic enim fiet, ut duobus oppugnantibus morbus succumbat. Nam si æger medico reluctetur, & aut fraudulentiter agat, aut medicamenta rejiciat, aut aliter se gerat in victus ratione, quam medicus prescripsérit, morbus recessari superabit, quia, ut Galenus citato inquit, *neq; hercules contra duos.*

*Aegrotato-
qua sunt
persuadend
da.*

Sed enim plurimam ad prædictam obœdientiam comparandam faciet, si æger intelligat id, quod Hippocrates libro *de arte* protulit, medicum sana mente, sanoque corpore rem aggredi, & arte valere, quæ morbus propulsari solet: ægrum vero neque quæ parte, neque ob quam causam labore, cognoscere, dolentem ob præsentia, timentem futura, morbo plenum, & consilii inopem, quæ ex usu sunt ignorare, & noxia sèpè expertere. Nec abs re erit, si ad eandem comparandam obœdientiam medicus seipsum coram ægrotis prudenter ac modestè commendaverit, a liosque recensuerit, qui ejusdem opera à similibus morbis fuerint libertati: Non quidem propter inanem gloriam aut lucrum, sed ut obsequentiæ, & magis confidentes reddat ægrotantes, ut Galenus in commen-

*L. 2. sex. I.
Confiden-
tia ægræ ad
curationem
facit.*

Nam, ut sèpius inculcavimus (neque enim vitium est, quæ valde necessaria sunt sèpius repertæ) confidentia ægroti plurimum ad ipsius sanitatem facit: quippe multi ob solam confidentiam in medico, fuerunt persanati: alii quia medico confidentes nil quicquam à præceptis ipsius recedere ausi sunt. Ideo oportebit (quæ quarta erit persuadendi ratio) medicum in omnibus locum servare, quem tenet, ut copiose à nobis capite quarto huius libri proditum est. Quinta nunquam asseverare debet:

*Medicus ser-
vit locum
quem senes.*

medicus, aliquod auxilium posse morbum penitus expellere, quod leves homines faciunt, quia poterit fortasse non conferre, & periclitabitur: concepta de medico opinio ac confidentia. Sexto, ad eandem rem plurimum etiam conduceunt, quæ de ratione gratificandi ægroti superius: *Confidens. a
quid & quo-
modoprofit.* disservimus. Verum dices, quid prodesse potest ad curationem confidentia; quæ nihil aliud est, quam animæ rationalis affectio ex opinione rei desiderata? Respondeo, maximi esse emolumenti, quia affectio illa, & alacritas movet calorem naturalem, quod est animæ instrumentum, contra morbum, & causam ipsius, ideo dicebat Avicenna: *Assende dis-
positionem infirmi cum credit, se convalescere: aut sani, cum credit se agrotare:
multoties enim contingit ex hoc, ut cum corroboratur forma in anima eius, pati-
tur ex ea ipsius materia, & proveniat ex hoc sanitas aut infirmitas: & est alio-
bac efficacior, quam id quod agit medicus instrumentis suis & mediis.*

Affissiones, Per affissiones quidam intelligunt medicos juniores, aut nondum promotos, vel eos, qui nuper doctoratus insignia fuerunt consecuti: sic Bartholomæus Vicarius in libro quem *de agrotantium optimo affidente inscripsit*, in qua medicum potius instituere mihi videtur: quæ singulis morbis:

morbis convenientia remedia, non aliter atque aliū practici, prolixē repetens: cum tamen Hippocrates citato aphorismo, assistentem à medico aperte discriminet. Alii *assis̄entes* vocant non solum familiares, qui ægroticuram habere solent, verum etiam reliquos artifices, quibus medicus in curatione indiget, quos peritos in sua arte esse oportet, ne ipsorum errores in medici redundant ignominiam. Sex autem sunt artes, quæ Galeno teste medico famulantur, pharmacopœa, ars infundendi, elyptes, ars aperiendi venas, ars obstetricandi, coquinaria, & familitia propriè nuncupata: Quarum omnium medicus peritus sit, ut artificum errata cognoscere, emendare, aut saltem effugere possit. Nos reliquis nunc omis̄is, de quibus suis locis sermo erit, per *assis̄entem* hic intelligimus, ægrotantium assiduum ministrum, & omnium, quæ ægrotantibus accidunt, sedulum contemplatorem. Is igitur, sive vir sive feminâ sit, eligatur, qui in ægrotantium cura fuerit sàpè versatus, cum ipsis noctu dieq; commoratus, & quoad fieri potest, morbi motus, symptomata, & ipsius ægrotantis actiones noverit contemplari, eaq; omnia advenienti medico enarrare, & instituta remedia sic tempore ægris ex præscripto medicorum administrare, & clinicis iudicioribus mandare, ut diligenter ea, quæ ad cibum & potum corporisque invenit, spectant, exequantur, & ut matulæ, & ea vasa, in quibus excrementa deponuntur, munda sint ac perpolita. Neque unquam, si fieri potest, ab ægri latere discedat, qui si ad somnum fuerit proclivis, & per morbū aut imminentem accessionem dormire non conveniat, jucundis narrationibus, salibus, & sermonis suavitate vigil continetur. Advenienti vero medico obviam ibit assistens, & hilari vultu cum eo ad ægrum ingrediatur, ac si per vires liceat, permittat, ut quæcunque acta fuerunt, quidvè boni aut mali senserit, intermedio ab ultima visitatione tempore, infirmus preferat, sin minus, eadem ipse exponat. Tunc deinde medico lotium inspicendum offerat, & recrementa vel spuma, si opus sit, aut quæ vomitu ejecta fuerint: vel sanguinem, qui è naribus fluxerit: si quid vero ab ægro in narratione fuerit pratermissum, ipse seorsim significet. Quod si plures advocentur medici, & consultatio inter ipsos sit celebranda, curet assistens, ut in altero cubiculo, seu in ipsarum ædium aula, ex quâ æger medicos audire nequeat, sedilia sint parata, inter quos inferiori loco sedeat assistens, & primus diligentissime enarret, quæ eo usque acta fuerint, prompteque ad quæsita medicorum respondeat. Postmodum

cuncta, quæ medici agenda sanciverunt, memoriaz mandet, & singula, quæque suo tempore, exequatur: caveatq; quidquam ægro exhibere, quod vel à medicis non fuerit præordinatum, vel cum illis non antea communicatum. At enim quia nonnulla præcipiunt medici, à quibus æger interdum maximè abhorret, superius allatis rationibus ea assistens infirmo artificiose suadeat, adjungens, maximū ex iisdem juvamentum percepturum, quæ si non adhibeantur, fore ut morbus vel protrahatur vel vita periculum inferat. Ceterum eligantur assistentes languenti familiares & grati, qui que pro ipsis ægrotantis arbitrio loquantur aut taceant, bonaque semper ipsis nuncient, nec nominent coram ægro eos, quos ipsis esse infusos norunt. Adhæc alacres semper sint, nec tædio affici præ se ferant ministerii, quantumvis prolixii & molesti: sed hilari semper animo præstent, quæ ab ægrotato imperantur, placideque ferant ipsis gemitus & querelas, impigi semper nec morosi, singula tempestivè exequentes. Curent insuper, ut omnia languenti arrideant pulchra & esculenta, & quæcunq; videt, queque tangit: albæ sint map-pæ, & mantilia candida, & vasa omnia, quibus utitur æger, nitida, mensa floribus & aliis ornamentis eluceat: nitor enim iste non solum languentis animum exhilarat, verum etiam appetitum revocat & instaurat: lectus parandus modò humili, modò in sublimi loco, amplus vel angustus, mollis aut durus, pro ægrotantis arbitrio & indigentia: corpus vero multis stragulis non fatigetur: quod si ægrum permutare in alterum lectum vel cubiculum opus sit, citra ægrotantis molestiam ac dolorem id fiat: fenestrae etiam occludendæ, vel aperiendæ, prout morbus & temporis constitutio postulaverit: parietes sericis ornamentiis vel aulæis ornentur, quibus insint gratae ægrotanti picturæ: suffitus & irrorationes fiant ex odoribus suavissimis: aquarum ductus ex vasis pulcherrimis in alia sonora & carrentia, que vasa ornentur floribus, frondibus, & fructibus visui gratissimis, & odoriferis. Cibus tempestivè offeratur, prout medicus præcepérit, quæ in re maxima requiritur assistentis diligentia atque industria, ne aut languida natura obruatur, aut diueius inediâ protractâ deficiat. Cum enim hac in re sani impunè non errent, infirmi profectè multò majora sentiunt nōcumenta; sèpè etiam per morbos præsertim acutos in apertum vitæ discriminem deducuntur. Quod animadvertis olim ego, laborante dilectissima sorore mea Beatrice de Castro, jecoris gravissima inflammatione, lubens volni & medici

Assistens
quali olli-
zendo.

Mensa.

Lodis &
grossi.

Cubiculi,

Cibus.

dici & assistentis officium præstare, & per integros quatuordecim dies ab ipsius latere nunquam discedens, quater interdiu, ter verò noctu Ptafanam exactissimè paratam exhibebam, (nam ab alio cibo penitus abhorrebat) ita mensuratis temporum intervallis, ut neque vires deficerent, quod accidebat, si protraheretur sorbitio, nec gravaretur natura, si intempestivè exhiberetur. Assistens verò, de quo agimus, sedulò curet, ut lotiones pedum & capitis, Balnea, unctiones, fomenta, frictions, & reliqua ministeria, sedulò ac jucundè perficiantur: sudor à vultu præsertim quām commodissimè abstergatur linteis calidis ac minimè humidis: & in ipso sudore aliquid sorbendum gustandumvè exhibeat, ut vires recreentur. Ad assistentes insuper pertinet, exterio-
Lotiones &
inundatio-
nes.
ra omnia vitare, quæ languenti nociva esse queunt, ut quæcunque iram vel concitare valent, aut tristitiam, ex intempestivis nuntiis, afferre: vicinorum etiam tumultus, canum latratus, ædium pulsationes, præsertim quo tempore somnum capere vult infirmus, & maximè convenit: vel si alias diu fuit insomnis, quo in casu aliquid etiam postibus alligari solet, ut pulsantium ictus minimè percipientur, aut janitores adsint, qui advenientes de tranquillitate moneant. Quamvis autem pleraque sunt, quæ ipsi prohibere non possunt, ut tonitrua, fulgura, insultus latronum, ædium ruina, defluxus aquarum, incendia, & similia quæpiam: poterunt tamen artificiose curare, ut quam minimum de ipsis resiliat ægrotus.

Sudore ab-
serfator.

Tumultus
ascendi.

UT MEDICUS SE GERERE DE- beat cum iis, quibus mens non constat.

CAPUT XIII.

Necrum ut èo, unde digressi sumus, oratio sese referat, ad medici ulteriore instructionem revertamur. Is ad melancholicos sive maniacos, sive etiam phreneticos accersitus, sive patiens ex amore insaniat, sive ex eo, quod opibus aut honoribus ceciderit, aut foro cesserit, quod plerumque fit sive ob aliam causam externam internamvè: Et rursus sive ex iis sive, qui cum perpetuo & alto silentio, aut vehementi-

timore

timore, summovè furore insaniunt; sive ex iis, qui cum risu & hilaritate, aut quavis alia ratione despiciunt, prudentissimè sese gerat, & non nisi bene comitatus ad eos accedat, ac cum maximè cautelè pulsus tangat, ministro interea clanculum monito, ut alterum brachium caute retineat: solet enim per intervalla effrenis humor impetum facere, & laborantes impellere, ut quasi feræ & immanes beluae obvios dentibus, unguibus, & pugnis insolenti rabie petulanter invadant; & non nunquam ita furiosè rem agunt, ut amicos atque astantes, immo etiam medicos ipsos, præsertim si antea eis tacitè infensi erant, aut verberibus, aut morsibus, aut aliis injuriis lèdent, & secreta deposito pudore palam faciant, moresque propè ferinos exprimant: Torvos, intrepidos, attentosque habent oculos, semperque aliquid mali meditantur, & decipi suspicantur, ac sibi insidias strui, quia in singulis depravata est functio principis alicujus seu rectricis facultatis; ideo alii vates se augurant, & de rebus futuris multa pollicentur: nonnulli se potentes esse existimant, atque etiam Reges, ideoque huic comitatum, alii ducatum, aut gratiam aliam more principum concedunt: alii in novam speciem se transformatos putant, unde aut gallorum, aut euculorum, aut aliorum animalium voces, gestusque imitantur: alii fictilia seu vitrea vasæ se esse autumaunt, idcirco ne ab aliis lèdentur, cedunt: plerique quamvis mortem pertimescant, eam tamen exoptant, ac sibi consiscunt. Theophilus medico ægrotanti prudentia super erat disputandi, & alias cognoscendi, cæteram tibicines angulum domus, ubi decumbebat, occupasse, assidueque pulsare instrumenta putabat, ideo exclamare non desinebat, ut domo ejicerentur, cui sanè sola imaginatio læsa erat. Alter fores intrinsecus occlusit, ac singula vasæ per fenestram promens, accedentes rogabat, num projicere juberent, quoad tandem ab alto omnia projectit ac fregit, huic ratiocinatio potissimum virtutata fuerat. Nonnulli, ne terra eos absorbeat, verentur: Alter fuit timens, ne Aetas, quem mundum sustinere putabat, gravatus sub tanto onere, ipsum à se excuteret, atque ipse cum illo collideretur, & omnes homines cum ipso perirent. Alii venenosum pharmacum accepisse suspicantur, & suspicionem interdum confirmant virosi ac peregrini ructus. Nonnulli etiam demode locis, 7. nes ab adversariorum præstigiis sibi immissose esse credunt, & ita incantatos. Quidam neque omnino caput se habere putavit, ad quem ex cogitasse dicitur Philotomus, referente Aetio, post reliquam curationem

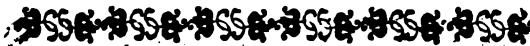
*Varil me.
Lancholico-
rum erroris.*

Historia.

alia.

*Galenus 3.
de locis, 7.*

semplumbeum pileum, à quo gravatus caput se habere intelligeret. Alius cum se mortuum esse putaret, & ideo cibum potumque respiceret, ab iis qui ejus curam gerebant, in cubiculo detentus fuit comedendi tempore adventante: tunc alii, qui eò loci absconditi erant, candidè mortuorum veste indui mortuos se esse fixerunt, ad mensam nihilominus lautiissimis cibis refertam discumbentes: is vero, qui mentis exercitatore laborabat, admirabundus, & qui nam sunt isti? interrogavit: cui illi; mortui sumus, responderunt: at hic; afflumuntne mortui cibos? tum, laetus, inquiens, & uberior, quād dūm vixerant, qua ratione q̄i persuaserunt, ut cibum unā caporet. Alium novi, qui mori vehementer cupiebat, affirmans se esse praeceps, & ejus peccata graviora, quād ut remitti possent; ideo sublimati copiam devoraverat: hunc exhibitis medicamentis, quibus venenum evomuit, admonui, ut se non interficeret, ne pœnas tanto citius delictorum lueret: tunc deinde remediis adhibitis convenientibus ad se rediit. Alii serpentes se in corpore habere existimant, quibus dato levi pharmaco in lassanum serpens injiciatur, quasi à medicamento expulsus. Quidam tumorem ingentem in latere habere sibi persuaserat, cui emplastris nullius efficacie adhibitis, indies maturari abscessum medici persuaserunt, quoad tandem lanceolà superficie ten' tacto loco clanculum super curem, alii li- quorem mixtum ex lacte & sanguine effuderunt, qui pus referret, quo viso ceclosit imaginatio. Nec desunt, qui brachii, cruribus aut aliis membris carere arbitrantur. Infinitum propemodum esset enarrare varia symptomata, & miros errores, qui ex mente commotâ proficiuntur. Nam (quod Aristoteles literis tradidit) ut vinum porantium naturâ & moribus, ita melancholia-laborantium constitutioni se accommodat; idcirco non solum medicus sui corporis & auctoritatis prædictâ securitate & cautelâ rationem habeat: sed dabit insuper operam, ut æger summam erga ipsum præstet observantiam, nequid coram eo temere & absque ratione audeat. Quod si nec auctoritas, nec minx pro sint, verbera adhibeantur & ligature.

NON ESSE ACCEDENDUM AD
xgrotos, nisi rogarint: qui verò rogant,
quatenus visitandi sint.

CAPUT. XIV.

1. Ratio.

2. Prognost.

3.

4.

Boc præceptum maximè est observandum, nam si medicus non requisitus visitet patientem, reddit se suspectum aut nimis ambitionis, aut quæsi lucri: hisce enim, & non benevolentia, homines tribuunt visitationem. Et insuper si non vocatus accedis, certus esse non potes de confidentia, quam in medico habere patientem oportere ex Hippocrate diximus: perit itaque jam altera bona curationis circumstantia, quia constat infirmum per fidem, quam in te habeat, sese tibi non committere: & per hanc tuam spontaneā visitationem liquet, sibi non persuaderi, tuā indigere operā, siquidem tu potius te ipsum infanias & obtrudies & nec tenetur ad compensationem ullam, quandoquidem de ejus animo medico non constat, an officium hoc sibi præstari voluerit, ab eo, quæ tacitè declaravit, sibi satisfactum esse, si modo accessum funta patiente permitteret. Adhæc aut notus erat & familiaris patiens, priusquam xgrotaret, aut non; si notus & te despexit, propterea fecit, quia tua opera ipsi grata non erat: si verò ignorans, inepita tua visitatio fuit, & si quid sinistri acciderit, suspicione non vacabis; ideoque visitatio non requisita inutilis est, indecens, ac suspecta, atque adeo nullo modo facienda, nisi forte admodum familiaris sit patiens, aut mentem habeat laetiam, & electione privatā: aut cognatus languentis fuerit aliis medicus, quem cognitionis gratiā vocavit patiens alioqui tibi familiaris, quo has casū eum poteris semel invisere nō ut medicus, sed ut amicus: & quamvis pulsū attrectes, & urinam inspicias, non tamen revertaris, nisi vehementer rogatus, immo te excusabis præsentia alterius medici, cuius operam modeste ac decenter pro tua auctoritate commendabis.

Quarta ratio est, quia patientem gravabit, & morbum fortasse augebit, dum teneri se putat ad persolutionem ei, quem non vocaverat. Sunt existimadū quidam avari & sordidi patientes, ut omnem medicam operam negligant, dum pecunias metuunt, malintque diris cruciatibus torqueri, quam duplē curationis impensam tolerare, ex quā adeo

mo-

molestantur & angueur, ut morbus interdum duplicitus, & ipsi peti-
clicantur. Non est igitur accedendum ad ægrotos, nisi rogarentur: & pec-
cant vehementer medici, qui miserorum navicularum more, unius
vectores ostiarum cogentium, interdum etiam vociferantium, ut offici-
um sibi præstari patientur, ægris persuadent, quidam per mulierculas,
pharmacopœos, ac vulnerarios, quos ad id quasi conductos habent, ut
noscant, ubi sint patientes, apud quos aut assistentes eorum operam
prædicent, quæ per se & propriâ virtute nullâ fortassis laude digna-
suiſſerunt.

Porro è converso peccant medicorum cognati aut amici, qui ^{Tenaciorum}
medicos, etiam non requisitos, teneri eos visitare in suis morbis mordi- ^{ægrotorum}
eūs contendunt: & alii, qui adeo sunt morosi & tenaces, ut medicum, ^{moros.}
non nisi obiter & indirecte ad se vocent: aut saltem sperent, quod ad, ut
amici, ab ipsis visitentur, ut possint eorum opera gratis uti, nil curantes,
si interdum malum augeatur: quod si ipsis interea non visitent, aut et-
iam minimè moniti non frequentent, medicos accusent minus sinceras
amicitiae aut benevolentiae. Si vero objicias, nec ipsis ad id non re-
quisitos medicorum res tractare, respondent: tanti momenti esse vale-
tudinem, ut etiamsi ipsis res tuas non curent, tu tamen tenearis eorum
salutem non contemnere, nec eam cum aliis rebus conferre. Quod a-
varitiae causa plerumque faciunt, quia sic minus ad remunerationem
teneri arbitrantur, ubique tenacitati incumbentes. Verum si qui tales
hypocritæ reperiuntur, trabem prius ex propriis oculis removere de-
buissent, quam de festucâ in visu alterius judicare: Anteponunt miseri-
sinistre ratiocinantes, exiguum sumptum propriæ valetudini, & volunt,
ut medicus alienam sanitatem suis laboribus & commodis anteferat.
Volunt insuper à medico & à se ipsis res suas tractari: medici vero res
nec ab ipsis, nec à medico: deinde tu qui affinitatem aut cognationem
pretendis, & propterea ad te prius gratuito accedendum, quam ad alios,
singe medicum, cuius peculium sit ejus professio, tot habere in civitate
cognatos decumbentes, ut ei nihil diei super sit, pro aliis: nonne vides
quam egregie res proprias negligens, ipse & familia esurient? unde hic
victum & reliqua ad vitam necessaria comparabit? unde quo se fami-
liam alet? quod si affluens sit, cur tamen totam vitam in eorum salutem
gratis impenderet, qui ipsius causa nec horula fortasse occuparentur?
At, inquit, si me amat, omnia hæc meæ valetudini postponere debuisset.

Sed, avare ne ameris amabilis es: neque sperare debuisses, ut ardenter te quispiam amet, quam tu ipse, qui propterea te minus amabilem redidisti, quia captiosè & fraudulenter cum amico agis.

Dubium.**Salmanticensium.
consensum.
mos.****Dubium
altrorum.****Convalescentes in
visitatione.****Primarius.****Quoties vi
grandi a.
grossi.**

Major est ambiguitas, si quando dissidium incidit inter medicum & cognatum, qui durante dissidio morbo corripitur, teneaturne medicus illum non vocatus visitare. Cui affirmativè respondeo, exemplo professorum Salmanticensium, inter quos etiam magna interdum similitates intercedant, si quis tamen decumbat reliqui etiam dissidentes ob studiorū communitatē eum solent per amanter visitare, neq; vero minor est cognitionis quam studiorum consensus. Si vero cognatus decumbens aliū vocavit ad se medicum, ibi major erit perplexitas, & salvo decoro vix illum poterit accedere, quia addidit injuriam dissidio, & præsertim si sit adeo refractarius patiens, ut accessū medici cognati non libenter passurum intelligamus; sed generosus ac prudens medicus bono malum vincat, & ea omnia superet, non considerans quid patiens meatur, sed quid ipsum deceat, ac Dei eloquium pertimescens.

Jam vero convalescentes, qui ex morbo aliquo gravi & dubio, Dei beneficio & operā medici fuerunt liberati, si accedente medico significet, primariū aliquem virum apud se habere, aut aliam excusationem, prætexat, ut in sequentem aut alium diem visitationē differat: non est, quod gravis medicus ulterius accedat, donec patiens per nuntium expressè id postuleat: nullius enim etiam principis viri præsentia, urgente necessitate, medici impedit accessum: qui si semel denegatus fuit, suspicio oriri potest, ne si adhuc perseveres visitando, salariū nondū acceptis causā id facias: & errant medici interdum, hāc in parte nimium importuni & contumaces. Primarius quidā virē morbo convalescens, templū adiūt, medicus, qui ab eo pro singulis visitationibꝫ coronatū accipere solebat, domi eum non inveniens ad templum se confert, & magno supercilio sine ejus permissione id factū affirmat: at ille, coronatū porrigeas; accipe, inquit, toties vi extortum tributū, contra quod nec templū quidem mihi asylum esse potuit; quo responsō medici avaritiam castigavit.

Ceterum vocatus medicus bis in die accedat patientem, si morbus fuerit acutus, pluries etiam, si acutissimus: si vero chronicus ac diuturnus, satis fuerit semel in die eum visitare: post quadragesimū diem alternis diebus, aut etiam bis in septimana, nisi æger primarius sit, aut prædives, & indices cupiat visitari, nam & id pleriq; faciunt etiam per-

san-

Sanitatem, valetudinis conservandæ gratiâ. Nequò erit abs re, immo ad civilitatem maxime pertinet, si posteaquā convalescens honorarium obtulit, & per hoc jam satis bene valere declarat: tamen semel adhuc aut iterum opportunè illum in viseris, ac ne putet propterea ad ulteriorem gratitudinem teneri, illud præmittendum, haec tenus illum uti patientem, nunc ut amicum visitare, ut quem ægrotantem videre doluisti, jam sano & incolumi de valetudine gratuleris. Obiter hic advertendum, ut non solum manè, verum etiam à meridie, & singulis horis, quibus ægrum accedit, urinam medicus inspiciat, in acutis, ut concoctionis indicia, & perseverantia dignoscat, quod Galenum fecisse legimus. Magno etiam studio cavendum, ne urina vento perturbetur, aut frigore congeletur, aut alio quovis modo inanetur, donec separatio contorum fiat: ut vel hinc innotescant nugatorum impostura, qui ex urinis interdum etiam per aliquot millaria allatis, & aeris inclemenciam perturbatis, tanquam in speculo, cuncta pronunciare audent, adhæc garruli: cum vero de morborum cognitione, signis, caufis, indicationibus, & curatione differendum est, plane muti & inertes.

Vrina bñ i-
dio infici-
anda.

9. Merb. 4-
2. Prag. 26.

LICEAT NE MEDICO AUXILIUM denegare postulantî.

C A P V T XV.

On solum invitos, ac id non expertentes non esse visitandos, verum etiam diligenter habendū esse delestum eorum etiam, qui nostram operam implorant, neque omnibus indifferenter medicas auxiliaresq; manus adhibendas, plerique arbitrantur. Et in primis inimicis & hostibus negandā esse operam medicā affirmant, idq; maxime, vitandæ suspicionis causa, si quid humanitus accidat: deinde etiam ex amicis intemperantibus, & medicorū præceptis minime audientibus: tertio barbaris, & bonorū omnium contemptoribus hominibus, eisq; apud quos, ut antea diximus, optimæ disciplinæ, & ipsa ars medica insania judicatur, quibus nō magis scripta sit medicina, quam brutis: immo multo minus, siquidem his sua quædam recte scribatur; iis vero, quos diximus, nulla convenienter aut scribi, aut faciliari possit, ut & aliis, qui pendētes ex ipsius fortunæ nutu honestissimas artes & disciplinas, ceu virus quoddam, tory è intuentur:

Hoc.

In tempe-
rantes.

Barbari.

& cum interim equos suos & canes artium exercitiis erudiant, & famulos nullius artis peritos contemnant, currentq; & agros & ceteras possessiones excoli, solos seipso negligunt, ablegantq; ab omni liberali instituto, ne hoc quidem intelligentes, animam habeant neene. Addunt insuper, non debere medicos seipso, paulo gravius laborantes, curare, eo quod, ut in hoste, quantumvis recte agente medico, si quid sinistre contingat, defutura suspicio non sit: ita in seipso, conjugi, aut liberis affectis rectum semper de rebus propriis judicium auferatur, quia nemo perpetuo in sua causa prudens est, juxta illud Platonis: *omne amans fallitur supra id quod amat.* Atque haec quidem consuetudo (incipiam enim ab eo, quod ultimo propositum fuit) optima mihi quidem videtur, ut alii saltē adhibeantur, qui citra animi perturbationem de morbo judicent, & absque timiditate remedia consiliumque adhibeant, si verē seger medicus adeo sit debilis, ut mens etiam langueat, totam ipsi curationem in se recipient. Nec obstat Cicero, dicens: *Nobis in uariis medicis malis, quā in alienis morbis profiteantur, se cōtere medicina scientiam, & ipsi se curare non possunt:* Id enim de illis intelligatur, qui ut Patroclus neglecta fortissimi Achillis hasta, ejus arma sibi tantum assumebat: Sic eaim illi nomen induunt medicorum, cum tamen veram medicinam nunquam attigerint. Ceterū barbaros & intemperantes homines quantumvis agrestes, truculentos, incultosq; & remedii parum assuetos à beneficio medicinæ nequaquam excludendos esse censemus: iis enim medicamenta denegare non aliud esset, quā pueros non instituere primis literarum elementis, quia interdum præceptoribus irascantur: & videmus medicinā jam soterē apud eas gentes, quæ Hipp. & Galeni temporibus nullam ejus notitiam habuerant, quia vertuntur omnia, & inest rebus cunctis quidam veluti orbis, ut quemadmodum temporum vices, ita mutantur hominum mores. Neque etiam video, quomodo vir sapiens & eleganter eruditus, Julius Alexandrinus, hosti auxilium penitus denegandum esse adstruat: si enim ei, quem contra nos armatum vidimus victo tamen, ubi gratiam implorat, manum porrigitus, & vitam ipsius servamus, quia magnis animis adversus prostratos succedit humanitas, & tunc præcipua laus clementiæ est & beneficentiæ, cum iræ cause sunt justissimæ: sane nec humanitati, nec rationi consonum videtur, ut auxilium implorantem destituas. Sed audiamus hac de re Alexandrii speciosam magis quam firmam rationem. Quemadmodum, inquit,

*Medici se-
ipso non
euere.*

*Barbari
auxilium
denegandū
non est.*

*Hominum
mores mu-
tanter us
tempora.*

*Hostium cu-
rato suscep-
tendo.
Lulii Ale-
xandrinus
lapus.*

*Alexandri-
ni argu-
menta.*

liberalitas nomen suum emittrit, si indignis confertur, ita beneficentia, quæ promiscuè omnes fovendos suscipit, ab officio suo recedit, & beneficentia esse definit, maleficaque evadit, si perditissimis hominibus accommodetur. Potuisse id confirmari auctoritate magni Hippocratis, qui spretis præmiis, quæ illi offerebantur amplissima ab Artaxerxe potentissimo persarum Rege, opem suam totius Græciæ hosti præstare recusavit. Verum enim vero debet apud medicos fragili rationi præponderare multorum exemplis confirmata Aristotelis sententia, dicentis, Aristoelis
dilectus.
artes scientiasque omnes finem semper suum solummodo curare, non ulterius sollicitas, an quid extra finem eveniat, & bononè an malo cœfurus sit finis. Præsertim vero nostra hæc medicina, quam probitatem & bonitatem conjunctam habere diximus, respicit semper sanitatem, ut bonum quiddam. An verò bono cessura sit ad eos, qui seipublicæ præfunt, pertinet inquirere: neque verò facienda sunt mala, ut eveniant bona; est autem crudelitas per se aliquid malum. Potius ergo humanitate & beneficentia hostium animi leniuntur, ita ut aut minus infensi sint, aut etiam amici evadant: & raro ex vita unius hostilitas pendet: sepe verò benevolentia ipsius omnium adversariorum animi mitigatur. Quod probe intelligentes prudentissimi principes hostes suos beneficentia ac humanitate superarunt.

Carolus quintus Romanorum imperator Saxoniz ducis filium Clementia bello captum, vulneribus tamen fædatum, humanissime curari jussit. Eellanus Rex agroans à Lusirania Rege Joanne tertio, cum quo bellum gerbat crudelissimum, medicum postulavit, qui meum Avunculum, cui idem, quod milii nomen fuit, e liberalissime misit, hoc adjungens, ut omnem adhiberet diligentiam ac feduliratem in curatione barbari Regis, cuius ope liberatus fuit à gravissimo morbo. Joannes Saresbensis ex Frontino refert, ad Fabricium Romanorum ducem Pyrrhi Epitomatum Regis medicum pervenisse, pollicitum se venenum datatum Pyrro, qui Regi proditorem dextrit, mōens, ut sibi caveret, atque eā fido Pyrrhum compulisse, ad expertandam Romanorum amicitiam. Et verò sacra literæ apertissimè monent, non esse in pace belli sanguinem profundendum: profundit autem & interficit, qui, dum potest, ignorare non vult. Aliud sentiendum est, si contra principis mandatum id faceret medicus, quia tunc peccaret non in medendo, sed in editi transgressione. Aliud etiam, si amicos contemneret, ut precio prodesset ini-

Aristotelis
dilectus.Rationes
contra A-
lexandri-
num.Clementia
example.

I. Regum.

Admonition

inimicis, quod Hippocrates facere recusavit, haud dubie non recusatur, si Persarum singuli ejus operam implorassent, aut suos deserere voluisset: & est admodum diversum, suis penitus dimissis ad hostes juvandos transire, quod Hippocrates merito detrectavit, nec nos admittimus: sed id monemus, ut quemlibet particularē auxilium postulantem currandum suscipiat medicus, susceptumque omni sedulitate tractare studeat, sive Christianus ille sit, sive Judæus, sive Turca, sive Gentilis: omnes enim humanitatis lege sunt colligati, & omnes pariter à medico tractandos esse humanitas postulat. Est enim non solum ineptus, verum etiam impius eorum error, qui in Epicuri dogmata lapsi, sativos homines fuisse putarunt, vel saltem quosdam populos terrae parentis indigenas esse crediderunt: quod quasi nobilitatis decus Atheniensibus traxit Aristides, &c, ut auctor est Bodinus, Altamerus auctoritate Taciti & aliorum Germanos in ipsa Germania genitos, nec ab ulla gente derivatos refert. Et Polydorus Virgilius Britannos in mediterraneis sitos, nec aliunde advenisse Cæsarem securus affirmat. Qui omnes magno errore & scelere obligantur, tunc quod ea, quæ Moyses divinus historicus in sacris literis de originibus testata reliquit, ineptissimè oppugnant: tum etiam, quod nulla gentibus illis origine, quam à patrio solo tributa, eas ab aliorum societate, & simicitia omnium divellunt. Nam præter cætera, quæ divinum Moysen ad origines scribendas impulerunt, illud non minimum fuisse videatur, ut omnes homines, ad quos ea fama pervenisset, inteligerent, se esse consanguineos, & eadem generis conjugione sociatos, quod ad amicitias stabiliendas plurimum valet: Adeò, ut plerique gentes & armati exercitus sola cognationis specie inimicitias deposuerint: quâ etiam cognatione, & gentilitatis vinculo ductus medicus, omnes æquali sedulitate tractare tenetur. Immò ut omnis suspicio removeatur, nescio quid plus curæ ac sollicitudinis in adversario adhibendum, ut malitiam, si qua in eo fuerat, bouitate superemus.

Ita fieri, ut quod de suspicione adducebatur, facile supereretur, si ad eos accersamur, qui aut nobiscum apertā exercent inimicitiam: aut quos alias nobis infensos esse novimus, postea in periculo positi, per eos, quos amicissimos eruditioris celebriorisque medici esse sciunt, à quo unice post Deum salutem pendere arbitrantur, summis precibus impeccant, ut eisdem opem ferat: Siquidem deposita omni arrogantiâ atque superbia

superbiā odium benevolentia compenses : & crimina, damna, ac peccata quæque antea molientes beneficentia vincas. Illud etiam curabit, ut alter medicus adsit, aut doctus aliquis vir in alia facultate, qui rationes tuæ curationis intelligat, in quâ parum aut nihil recedes à regulis medicorum, quas canones vocant, quamvis individui ratio aliud postulare videatur. Et schedulas in pharmacopolio ad servari jubebis, ne si quid deteriorius accidat, sinistrè illud interpretari queant quin potius candorem & sedulitatem tuam ostendere ubique possis. Porro non teneret medicus capitum periculum subire, & ad hostes aut in culos principes curandos se conferre, apud quos sui juris minime futurus sit, quod in consideratè faciunt illi, qui se barbarorum fidei temerè committunt, adeo interdum imprudentes, ut valetudinem etiam sub capitum sponsione pollicentur, minime experti, quām sint incerti in medica arte mortis aut salutis eventus. Hoc fecisse legimus Manem illum, quem propterea mortuo filio, quem curandum suscepserat, excoriari jussit Rex Persarum. Et nostro seculo Joannes Daniæ Regis frater, sponsalia cum filia magni Moscoviae Ducis celebratus, febri correptus fuit ; euia cùm inviseret Dux ipse, curam decem medicis, quos ejus valetudini præficerat, anxie commendavit, minis etiam additis, ni convalesceret, fore ut omnes unâ capitum poenas luerent : quod utiq; mortuo sponsor factum fuisset, nisi legati Daniæ instantissime intercessissent. Quod tamen periculum non evaserunt alii, qui parrum nostrorum memoriam pollicitationibus ingentibus pellecti præfectos Turcarum, quos Bassas vocant, sanare polliciti, cum perficere non potuissent, quod promiserant, capite multati avaritiae suæ poenas dederunt.

Medici barbarorum principum fidis se non committunt.

Medici à Barbaris trucidati.

AN EXPEDIA T INGRATOS CONTEMNERE : & medicum interdum alias artes exercere.

CAPVT. XVI.

MAjorem multoq; difficiliorem ambiguitatem involuere videtur id, quod superiori capite de ingratis afferebatur : nam si opem ferre perseveres iis, à quibus antea in simili discrimine constitutis, remunerationem non acceperisti, contempnunt : si deneges, ava-

Ingratis multe artes accom-
plices fuerint.

ritiz accusant & crudelitatis. Sed enim quidam adeo sunt sordidi, ut propriam valetudinem negotientur, & sui ubique similes ac lucro intenti, hic etiam operam medicorum lucrari assueverint: nullo tamet beneficio, sed fraude potius, ubi ab uno morbo convaluerunt, solo tenacitatis sue duce medicum mercede defraudantes, si ipfos aut suorum quempiam ægrotare contingat, ad alterum confugiunt, & ad tertium: quia ita naturæ comparatum est, ut eorum conspectum homines fugiant, quos quasi creditores suos aspiciunt, quin etiam interdum, ubi modum beneficia ita excesserunt, ut ex solvi nequeant, iis pro gratia odia um redditur, unde multæ in eruditos ac præstantissimos viros & medicos calumniae. Hujus rei causam affert Aristoteles, quia ii, qui beneficia contulerunt, magis solent amare eos, in quos beneficia sunt collocata, quam ii, qui acceperunt, eos qui contulerunt: nam unusquisque plus amat opus, quam ipse ab opere amatur: & plerumque homines immemores sunt: unde fit, ut debitores quidem velint suos creditores non esse, hi vero de salute quoque creditorum diligentiam adhibeant: similiter ii, qui beneficia collocarunt, volunt eos, esse, erga quos fuerunt beneficii, utpote gratias accepturi: illis vero cura reddendi non est: Hæc Arist.-verum ingratii illi posteaquam sic medicos sefellerunt, justo Dei judicio tandem in immanes tortores incident, quibus nullo auro satisfacere possunt, & ab eis tamen excarnificantur, exossantur, & non sanantur, ut denique habent suas labraæbucas. Atque quibus medicus notus aut amicus est, hæc etiam utuntur fraude, & ne ad gratitudinem teneri videantur, medicum non vocant, ipsi tamen insinuant male habere, ut dum eos veluti amicus invisi, ejus opera gratis fruantur. Nec desunt, qui omni deposito pudore eum, cuius operam semel & iterum usurparunt, quando iterum corripiuntur, accedere non vereantur, quia dicunt hoc officium humanitatis, aut necessitudinis vinculo ipsis deberi: & medicum non posse salvâ conscientiâ opus vocationis suæ laboranti denegare. O miram avaritiaz cœcitatem! O egregium tenacitatis inventum! Faciet quidem medicus, quæ sui sunt officii, in proximi necessitatibus, nil commotus hominum perversitate. Tu vero, qui ab alienas illius à te animum manifesta culpâ tuâ, & ingratitudine vituperanda, qui fit, ut in te ipsum non inquiras prius, & scandali auctor esse desinas, ac detestandæ illius confusiois, quam in universam hominum societatem hac ratione introducis?

cis? fac enim perinde theologos gratis esse in officio: milites gratis praesidiari: jureconsultos absque premio causas agere: magistratus & Principes ipsos absque honorario rempublicam gubernare: & denique miseri operarii, qui manu. victum querunt, diurnam detrahi mercem, & devenies tandem in manifestum contemptum divinae legis, quae jubet, ut non sinas operarii mercedem apud te pernoctare.

Quæ tamen omnia animo magno atque infracto à medico bono, *Conclusio,*
sunt toleranda, & potius accusant avari patientis mores, fraudes, &
perversum de rebus judicium, quam medicum monent, opera cuiquam
esse denegandam: & nemo adeo temerarius est & avarus, qui si videat, se-
mel & iterum tenacitatem suam & malitiam medici beneficentiā com-
penari, demum pudibundus gratum se non exhibeat: immo plerum-
que vidimus, eos, qui in levioribus affectibus tenacitatis vitio labora-
runt, tandem monitos graviori aliquo & periculo morbo, liberalis-
simè se gefisse erga medicos: ut etiam illos, qui imperitis medicis af-
fueverant, à quibus documenta potius quam utilitatem experti fue-
rant, & idcirco nec medicos ulli in pretio habuerant, nec medicinam
ullam esse existimaverant, experti ejus beneficia à doctis & peritis me-
dicis, liberaliores multo & medicinæ fautores maximos evassisse, uti e-
nim jure illos contemnebant, sic postea hos merito magnifecerunt.
Præstat igitur simplicem videri, aliorum perversitatem contemnendo,
quæ malum opem denegando: & plerumque homines non amant,
nisi eos, quos facile decipiunt, aut decipere existimant. Nec propter
ea contemptui erit medicus, si servato decoro, dignitate, & loco,
quem tenet, ita erga hos se gerat, ut minimè imprudens aut sordidus
videatur, præ se ferens, aliquid saitem de diligentia erga eos remittere,
ita fiet, ut se morigerum & gratum præbeat patiens: sin minus, generosi
animi est, cui multum tribuit, plurimum adhuc tribuere velle.

Si vero major civium pars eo vitio laboret, & adeo pleriq; omnes
sint inculti, ut nec justa methodo artem tractare liceat, nec debita labo-
rum præmia capere; nec ab ipsa cœnitatis communione, aut à principe
medico publicum assignetur stipendium, ut par est: Tūc veniam meren-
tur illi, qui de alio vitæ genere suscipiendo deliberant, in quo honestè
vitam transigant. Nam, ut refert Plutarchus, *in vita Solonis*, mercaturam
ex iusta de causis exercuerūt Solon, Plato, Thales Milesius, & Mathe-

Alius avebat exerceere me dicò quan- do liceat.

Philosophi qui merca- turam exer- cernant.

maticus Hippocrates: Quæ utique causæ nisi interveniant, satius multò fuerit, totam vitam, quæ respectivè brevissima sane est, in studio artis medicinalis insumere. Cùm enim longissima sit, nemo nostrum ad illam absolvendam sufficit, nisi impensisiori studio illi perpetuò incumbat, quoniam ea est hujus scientiæ magnitudo, ut excedat vitam hominis, quantumlibet diligentis, ac laboriosi: nam & judicium & ratio ipsius artis est perdifficilis, quod multitudo sectarum & opinionum in eâ aperte demonstrant: neque enim si veritas esset inventu facilis, toracanti viri, qui illam perquisiverunt, unquam fuissent in tam contrarias sectas dispergitæ: Et cum tām rapidè data nobis temporis spatia decurrant, nil ejus perdere oportet, nec per luxum, nec per negligientiam alienis rebus impendere, ne ultimā cogente necessitate, quam ire non intelleximus, transiisse sentiamus: & cum Senecā possumus dicere:

Lili. de brev. Non accepimus brevem ruram, sed fecimus, nec inopes eris, sed prodigi sumus.
utrato. vi. Et verò ut medicinæ magnitudinem Hippocrates ostenderet in Epistola ad Democritum dicebat, se ad finem ejus nondum pervenisse, etiam si jam senex esset: sibique videri, majorem reprehensionem quam honorem artis esse affecutum: Et Galenus, non posse unumquemque pro suo arbitrio artem discere medicinalem, asseverantiū adstruit, quæ longa sit: sed eos tantum, quibus suppetat tempus ad discendum, & sit natura ad hoc aptior: nam præter artis magnitudinem, & vitæ brevitatem, experimentum etiam est periculosum, materiæ ratione, hoc est, humani corporis, ut jam antea luculentius proddidimus: Atque idcirco Jo-

Damasceno. annes Damascenus prudenter consulit, non esse credendum ei, qui deditus secularibus negotiis, neglitit fundamentum medicinæ ac philosophiæ; qui sollicitè vacat commodo temporali, non solum inutilis, sed

Villanova. ni. Andro. studiū. nocivus est in medendo, inquit Villanovanus; & qui, non ut sapiat, sed ut lucretur, addiscit facultatem, quam eligit, efficitur abortivus. Quas antiquæ difficultates cum ego à juventute in arte medici in ali animadversarem, candidè ac sanctè affirmo, nullum unquam mihi obtigisse tantum ponderis negocium, nullamvè tam gravem occupationem, quæ integrâ aut mediocriter constante valetudine impediret, quo minus aliquot diei vel noctis horas huic arti impenderem: sapient etiam non contra maximum ipsius valetudinis dispendium, ac rei familiaris detrimentum. Si quid verò temporis in alio exercitio consumpsi, quieti detraxit humanis laboribus debitæ, non studiū medicinæ, quæ nunquam intermis,

misi, etiamsi debita laborum præmia non affulgerent. Quippe hujus artis pelagus adeo immensum est, ut semper aliquid novi aut invenire, aut constituere, aut docere & scribere liceat, illudque insuper cogitati, non tam præclarum esse ex arte parare divitias, quæcumque talem callere astem, quæ & animum excoleret, & fracta navi simul cum possidente enatares.

SINT NE DEPLORATI PENITUS RELINQUENDI.

CAPUT XVII.

Dicitur Galena in morbis exitialibus, quorum sumum vigorem mors excipit, nihil omnino agendum esse, sed solum ea artis parte utendum, quæ prognostica dictatur: recordantibus nobis, deploratos non esse curandos, sed solum finem morbi prædicendum, ne eventus nostro adscribatur errori, neve apud vulgus infamentur præsidia, quæ aliis fuere saluti: non solum enim medicus suæ existimationis, verum etiam opinionis remediorum curam habere debet. Et Celsus prudentis hominis esse, inquit, cum, qui servari non posset, non attingere, ne speciem subeat ejus occisi, quem sors ipsius peremit: & ne qui morbi rigore perire, medici aut ignorantia aut negligentia periisse videatur. Quæ tamen omnia cum limitatione intelligenda veniunt, hoc est, dummodo nulla remaneat salutis spes, ut idem Galenus prodidit. Nam quando potest vita ad tempus saltem produci, cum prædictione agendum aliquid est, ut de hectica marasmoide admonuit, in quæ necessarium & utile consilium Thucydidis esse affirmat, aliquid agentes periclitari; quibus enim alia salutis ratio non affulget, & quæ unica videtur, ea dubia est, necessum omnino fuerit, adversis periculis ire: & quanto satius est aliquid nonnulla fiduciâ vel cum periculo facere; quam spe adempta certò perire: tanto utique satius est potentibus præsidis pugnare, quam nihil agere: quia, ut idem Celsus dicebat, *melius est anceps experiri remedium; quam nullum*, id quod etiam Poetam non latuit, dum inquit:

Vna salu vltis nullam sperare salutem.

Quia longe violentius sex necessitate, quam ex virtute, pugnatur: ideoque solent milites exercitati dicere, nil esse fortius desperatis: nec ullum

11. Meth.
cap. 10.
4. Derat.
viii. 12.
1. Aph.s.
2. Aph. 29.

perniciosem hostem, quam quem audacem angustia fecerunt. Aetius de apoplexia inquit, interdum affectum permittere & cogere aliquid temere tentare: quemadmodum enim in natura accidente monstrata, sic etiam in arte, dicente Averroë: & nonnullos absque spe mirabiliter sanari dicebat Avicenna: & optimè Philo moneret cum maximè plerumque Deum adesse, cum hominum auxilia desunt: Soletque inopinata salus interdum accidere: & acutorum morborum incertæ sunt prædictiones salutis aut mortis; idcirco impium esse, sic ægrotantes deferrere, Trallianus sentit.

Conclusio.

Ex quibus pro conclusione constat, præcedente prædictione de periculo & discrimine vitæ, ægros nō esse relinquendos in extremis periculis, dummodo, si certa mors sit, præfigatur, & nullum eximum fiat auxilium. Si verò unica spes reliqua sit salutis, quamvis dubia, & in remedio magno posita, omnia experiri licebit auxilia, & interdum temere; nam sèpenumero evenire solet, ut quos ratio non restituit, temeritas adjuvet. Sed quā ratione possit medicus patientis statum cognoscere, docuerat Galenus in prognosticis, dicens: summam totius præfigurationis in morituris convalescere, esse, quoties vis ægrotationis, cum ægri facultate conseruitur. Si enim morbus vehementior est, æger omnino morietur; si debilior, quām ægri facultas, liberabitur. Neque enim contingit, febrema aut ægritudinem, in qua omnia signa securissima sunt, neque illam in qua sunt omnia maxime pernitosæ, alteram quidem non solvi; akeram non occidere ægrotantem. Propterea nomen *crisis* è foro translatum esse ab ipso Galeno accepimus: ut enim judicium forense sine reo, accusatore, testibus, patrono, ac judice constare non posset: sic in morborum judiciis isthac licet invenire. Rei personam æger, qui judicandus est, repræsentat: accusatoris vicem morbus implet, neglectæ enim viæ rationis, contemptæq; salubritatis æger à morbo convincitur: testimonium loco in morbis sunt signa, quorū testimonio vel evasurum, vel mortitum ægrum deprehendimus: patronum eximum natura ægrotantis agit, quę virium robori innixa, quoad potest, ægrū servare, & à morbi injuriâ vindicare studet: judex in hanc ægri causâ patrono semper favens, medicus ipse est, qui, uti diximus, pro fortitudine viriæ ægrotantis, aut imbecillitate, & pro variâ morbi naturâ, aut magnitudine, vel symptomatum severità, aut lenitate, de ægrotantis futurâ salute, aut morte, iudicium profert: quod quidem judicium præsensio, præcognitio, prædictio, seu præfigium à medicis nuncupatur.

NON

NON ESSE SUSCIPENDAM CURA-
TIONEM INCURABILUM MORBORUM: & QUINAM
ILLI SINT:

CAPUT XVIII.

 Uperiori confinis est hæc disputatio, quæ ut accuratius enodetur, sciendum prius morbum aut esse curabilem, hoc *Morborum* est, quem possibile sit amovere, & qui actu sèpè amove- *trivis.* tur, non tamen semper, & necessariò: vel incurabilem & insanabilem, qui nimis neque curatur neque tollitur, sed hominem eo correptum aut brevi tempore interficit, aut ad mortem usque concomitatur. Et horum quidem alios per se tales esse, id est, non capaces curationis: alios natura suâ non plane incurabiles, sed per accidens, id est, causâ alterius rei, qua curationem non admittit. Nos omnes cutim percurremus, & quinam illi sint, quorum curationem prudenter medicum suscipere non expediat, obiter admonebimus. Per se igitur insanabilem dicimus eum, cuius natura & species simpliciter talis est, ut nullâ arte vel ope humanâ sanari queat, in quoconque sit ægro. Per accidens vero incurabilem statuimus eum, cuius remedia eerta & contraria non ignorantur, arteque omnino sanabilis existit, quoad speciem, & sèpius curatur, verum tamen in hoc vel illo individuo propter impedimenta curationem non recipit. Prioris ordinis incurabiles sunt pleriq; omnes morbi hereditarii & congeniti, ut cœctas nativa, surditas, gibbositas, aut congenita satuitas, quæ nulla omnino arte curari possunt: & multò minus defectus originalis membrorum, & reliqui morbi in numero deficiente, veluti cum oculus effossus est, vel auris abscissa, & à cœmunitate spiritus, caloris, vitæq; penitus segregata. Ad hæc elephantiasis ex utero contracta, calculosa & Podagrifica disposicio, quæ eti si aliquando summa curâ & victus accuratissimâ observatiōne nonnihil sublevari queant, nunquam tamen proclivitas ad hæc mala ita eximitur, quin levissimo errato commissso redeant. *Marasmus,* etiam torridus curari non potest, neq; hec tica senectucis, fieri enim nequit, ut solidarum partium consummata siccitas sanetur, nam si fieri id posset, fieri utiq; posset, ut non senesceret ille, qui eâ victus ratione ueteratur. Et, ut inquit Avicenna, si esset ei ingentium, esset mortis ingensim. *Quod*

Morbus ins-
curabilitis
perso.

Per acci-
dens.

Heredita-
rū morbi.

Pestis.

Quod si adhibentur quandoque remedia, non alio istud sit fine, nisi ut interitus aliquantis per differatur, & protrahatur misera vita. His adjungunt plerique pestilentem luem validiorem, quam et si aliqui evadunt interdum, id non nisi in lenta ac miti peste accidere affirmant, & raro operi medicam lucrum habere in atrociori illâ, ubi sola fuga remedium sit, & neque ea curetur, sed cavendi, ac præservandi causa fiat: illud tamen certum est in pestilentia gravissimâ aliquot interdum leviter affici, quibus remedia prosunt, & utilia sunt. Illis insuper adjungi-

Apoplexia.

*mus apoplexiā fortē, & continui notata dignas solutiones in præcipuis visceribus: de quibus Hippocrates dicebat, *voficâ discissâ, aut cœ-**

*Vulnera vi rebro, aut corde, aut septo transverso, aut aliquo ex tenuioribus intestinis, aut ven-**serum prim triculō, aut jocore lethale est:*

Ibi tamen lethale de iis, quæ magna ex parte, cipalium. non verò necessariò contingunt, est intelligendum: quâ etiam ratione non omnes præcisè morbos hereditarios, specie sua incurabiles esse, censemus, sed eos pœnissimum, qui in compositione sunt aut in numero: & quamvis Galenus eorū vulneratum mortem necessariò afferre dixerit, tamen recentiores medici quædam annotaverunt exempla passionum cordis non levium in continui solutione, quas sustinuerit aliquando, diu vivente homine. Vetus ego eas ibi genitas paulatim esse di-

Cancer con-

firmatus.

Phtisis.

xerim potius, quam confertim illatas. Sic neque confirmatus cancer, nec phthisis curatur, quæ cum pulmonis tetra exulceratione conjungitur, unde illud Ovidii:

Cernis ut è molli sanguis pulmone remissus,

Ad Stygias cerio limite ducas aquas.

Sphacelus. Præterea neque sphaceli ullum remedium est, Sed etenus patiens sa-

nationem consequitur, quatenus vita interdum non extinguitur, &

pars mutilata cicatrice obducitur, de quo illud ejusdem Poetæ:

Ense recidendum est, ne pars sincera trabatur.

Convulsio ex siccitate. Hisce adjungere licet convulsionem ex siccitate, magnos hydroper, &

antiquos, ac nodosam arthritidem.

*Morbi incur- possint, primo loco collocamus divinam voluntatem, interdum enim, rabilis per justi tolluntur, ne videant ventura mala; & impii ac scelerati brevi vi- accidens. tâ puniuntur: scriptum enim est: *viris sanguinum & dolosi dimidium nos- Divina vo- luntas. accingent dierum suorum.* Anthiochum & Jeroboami Regis filium insa- nabiibus morbis Deus affixit, & Osiam, quod contra legem sacrificaret, leprâ:*

Digitized by Google

Suprà: Joram Regem Iuda cruciatu intestinorum lethali: Ahabam Regem Israelis, quod magos consuluerint. Et quis queso restitueret manum Jeroboam Regis extentam contra prophetam? *percutiam te plaga Egypti, & ulcere, &c. scabie infanibilis*, Moysainquit, ex ore Dei, quis eos sanaret? aut quæ vis humana Heliodorum percussum ab angelis. Ceterum ut morbi à Deo immissi incurabiles sunt oper naturali: ita præter spem & causas naturales Deus hominem interdum sanat, & miraculose sanationes, quæ per homines sanctos à Deo fiunt, sunt penitus inimitabiles. Jobum eousque misericorde afflictum, ut à vertice capitis ad plantam pedis non esset pars sana in eo, sanum fecit Deus: & vitam prorogavit Ezechie Regi, cui antea obitum denunciaverat: & vox celestis honorantibus parentes deferit promissionem vita longeva: & impiorum vita brevis poena proponitur: Eliseus propheta Naaman Syrum à lepra liberavit. Hæc tamen causa, quam veram & certissimam esse constanter asseveramus, non est semper præterexenda ignoravis, insciis, & avareis hominibus, qui vel metu sumptuum, vel perversitate morum, remediis non utuntur, quasi perpetuò Dei voluntas sit, miraculose & præter naturæ ordinem hunc mori, illum restitui. Sed quando omnia, quæ fieri potuerunt, rite facta sunt, & tamen morbus intermit, tunc demum statuendum est, ita Deo visum fuisse. Agricola sementem facit, & terram arat: cœlum & aer foecundant res nascentes: nisi tamen adsit benedictio divina, frustra illa omaia fiunt, quia secundæ cause primam semper præsupponunt.

Post hæc numeramus morbos, qui præstigiis diabolicis excitati, infestare homines solent per magos, vetricis ac sceleratis artibus, incantationibus, beneficiis immitti, quorum causa cum sit supernaturalis, *sunt & via cui naturale nihil est contrarium, incurabiles haud dubiè arte medica existunt, neque ei ullà ratione subjiciuntur, quia naturæ limites transscendunt, sive veri morbi sint, sive apparentes.*

Tertio loco statuitur fatum physicum sive naturæ necessitas, *zoon phys.* quod ferè coincidit cum hecrica senectutis, de qua suprà verba fecimus, & quidam etiam sunt, qui antequam eò perveniant, decrepiti sunt, in quibus destillationes & gravedines non raturari dixit Hippocrates: nec similiter in iis curantur perfectè unquam stranguræ, dysuria, articulorum dolores, visus & auditus hebetudines, ceterique id genus affectus, qui eò magis senibus accidunt, quod imbecilliores partes aliquas à

juventute habuerint; qui enim longi senibus accidunt morbi, magna ex parte insanabiles totam vitam comitantur. Si igitur aliquis infornatus morborum in ultimo senio accidat, contentus medicus sit, si ita mitigare eum possit, ut tolerabilis sit, neque subinde inoreseat: omnimedam vero solutionem non tentet, quia impossibilis est: eos vero, qui à nativitate morbi sunt, in numero aut compositione, perinde atque eos, qui à Deo immittuntur, aut à dæmonie, nec non consummatam ascirra, tympanis, phthisis, marasnum, & nodosam arthritidem prudens medicus saltem solus non attingat, quia sanitatem nunquam consequitur, & plus inde ignominiz quam utilitatis aut glorie reportabit.

UNO EODEMQUE TEMPORE plurimos non esse in curationem suscipiendos.

CAPUT XIX.

*Medicorum
quorundam
ofensatio.*

Lorfanter plerique de numero ægrotorum, & ut ex frequentati praxi exercitatorum nomen sibi comparent, simulant interdum eos habere, quos non habent: multo manes surgunt, & à meridie domum revettuntur, cum tamen interea otiosi totam peragravent civitatem, aut circumjacentes campos. Neque hoc râcebo, novisse me quandam, qui in frequenti ac populosa urbe, ut vulgarium animos ad se traheret, initio precipue cujusque plateæ gradum fistebat mulæ, qua celeriter incedebat, & de fini depromptâ chartâ catalogum languentium, quos visitatus esset, perlegere ostentabat. Alii jubent, ut omnes, qui laborant, aut eorum ministri, certâ quâdam diei horâ illos conveniant, aut uniam mittât, ut singuli hac arte frequentiam admirentur. Sed hi non advertunt, negligi hoc pacto medica præcepta, quæ docent, ab uno medico multis simul curari non posse: cumq[ue] esse optimum artificem ac idoneum, qui non diu ab ægro recedit, ut Celsus docet, & qui interdum apud ipsum pernoctat. Neque enim aliter poterit exactè considerare accessionum tempora, pulsuum differentias, & quæ potissimum horâ imbecillis patiens sit, subindeque cibandi horam convenientem, nisi assidue ægro assideat. Quod certe perpendere debuissent illi, q[ui] questui

*opimus
aristox.
lib. 3, c. 4.*

qui si duntur sat servientes, cum ægrum aliquem adeunt, quam pri-
mùm se ab illo acceperâ mercede liberari cupiunt: tunc deinde alium
visere, quo aliam mercedem habeant: cui rei adeo intenti sunt, ut fru-
strâ sepe accedant, minus, quam par erat, de viatu ac medicamentis
solliciti: sepe etiam nec morbi circumstantias percipientes. Demus
autem, bis in die de more visitandos esse patientes, qui quæso fieri po-
terit, ut quadraginta aut centum etiam ægrotis uno die satisficeri que-
at, si modo tempus & horam decubitus mente tenere oportet: & cur
sum ac motum ægritudinis in sequentibus diebus: quibus insuper reme-
diis hæc eaus usus fuerit, & quibus in posterum utendum sit, quem ci-
bum assumperit, quibus symptomatibus fuerit divexus, quidvè sin-
gula portendant, que fuerint vires patientis per unamquamque mor-
borum stationem: adhac de omnibus sigillatim interrogare, ac ultima
primis connectere. Quocirca quoties ab uno paciente ad alterum ex-
currit medicus, considerare in itinere debet, in quo statu cum heri reli-
querit, quid facere jusserit: & quid hodiè, si hæc aut illa ratione eum in-
veniat, faciendum sit. Ob quam causam existimo Hippocratem
dixisse, medicum esse oportere vultu meditabundo & subtristi.

Quæ cùm tam multa sint, ac difficilia, prudens & cordatus me-
dicus vires suas semper metietur, nec plus oneris unquam suis humeris
imponat, quam ferre conscientia possit: Præsertim verò si plures eo-
dem tempore periculosis ægritudinibus laborent, qui crebris invisiendi
sint: aut alioqui ejusmodi sint affectus, ut nisi frequenter ad patientem
veniar, multa & perniciosa errata committi possint. Quo in casu, Ga-
leno suadens, quoties non satis tutò ægri salus solis afflentibus com-
missa videbitur, etiam aliquando pernoctabit medicus apud ægrotum:
nec tamen id quidem faciendum ubique, nisi cum maximè necessitas
urget. At enim multò minus pluribus satisfacere poterit, si cum me-
dicis aliis interfuturus unà sit ægrotum curationi: nam consultationes
tempus requirunt, & medica studia, ut possit interdum, si ita opus esse
contingat, aliorum sententias doctè & nervosè refutare, propriamque
stabilire.

Itaque si plures easundi suscipiantur, nemini satisfieri potest,
ideoque multi pereunt: non igitur nisi temerarii medici id faciunt, quo-
rum etiam quidam certam pollicentur salutem, cum sit jam propinqua
mors: & ne quisquam eos casus effugiat, dulci spe fovent eos etiā, qui
mortem

mortem evadere nequeunt, & acerbissimos, periculosisimosque se squalores morbos verbis atterant; levissimos vero & salubres aggravant, ambitionis & lucrati gratia: demum propriâ incuria ex levi morbo squalorum, ac vehementer faciunt, ex parvo magnum, ex brevi longum, ex benigno perniciosum, & pro sanabili penitus incurabilem introducunt. Unde sit, ut posteaquam imperiti hi & incauti, quibus vulgus aliquando credidit, sapienter errando existimationem iuste acquisitam, justè tandem amittere coeperunt, eorum errata vulgares homines, nullâ factâ distinctione, doctioribus etiam medicis deinceps imputent, bosque cum indoctis eodem plane loco habeant, atq; adeo arca ipsa præstantissima in contemptum veniat. Nec tamen inficias imus, errata hinc vulgarium medicorum cedere interdum in majoram bonorum existimationem & utilitatem, non tam quia graviores reddunt morbos, quos utique curare oporteret, quam quia contraria juxta se posita melius innoscunt, iis præsertim, qui ex unguibus norunt astinare leonem.

Errata vulgarium medicorum utilia sunt curariis medicis.

DE MEDICORUM CONSULTATIONIBUS, utiles an sint? & qua ratione exercenda?

CAPUT. XX.

Arg. pro. paternogenitiva. Ffert se investigandū, signe pluribus medicis patiens committendus, quod Damascenus prorsus negavit, quoniam, ipse inquit, qui plures consulti, incidit in erroris singularium. Secundū, quia unum opus optime perficitur ab uno artifice, cuius error à recto minime distet: ideoque unam optimam duntaxat medicum esse eligendum. Tertiū, quia homines de propriis rebus sunt maxime solliciti, de communibz non ita: unde proverbium: *participantium molendinum, sororibus colligatur.* duo enim potissimum faciunt homines vigilantes, proprium & dilectum. Si igitur pluribus medicis committatur ægrotus, communis redditur, atq; adeo minus est singulis dilectus: quibus si accedat sceleratum quorundam pecunia aucupium, ac ut unusquisque, cum nihil agat, aliquid tamen facere videri velit, ideoque coram ægrotō ad ostentationem logicas, philosophicas, aut Astrologicas questiones inutiliter moyeat, aut famam novi-

Doprime, & dilectum faciunt homines vigilantes.

sec

tate aliquā captata velit hominum animas negotiari : non dubium est, quin is, cuius gratia sit consultatio, non solum summam molestiam, verū etiam multo plus inde detrimenti quam emolumenti sit perceptus. *L. B. 39. c. 20.* Unde Casar ille, de medicorum concertationibus, quod nullam inde utilitatem persentiret, in sui monumenti inscriptone, quaz apud Pliniū exrat conquerebatur, dicens, *se medicorum turba perisse*: & est utique turba medicorum agri pernicies.

Pugnat tamen ex alterā parte, quod plures agere, & intelligere
melius possunt, quam unus: quia oculi plus vident, quam oculus:

*Ars. pro
parte offi-
ciorum*

Es quod tu negis fortassis nostre Ofellus.

Secundo, quia veritas non medioerit: inter medicos consultingo eruitur, idecirco Cicero dicebat *differendum inter se concrationes vi temperandas* *1. 13.* *non offi-*
cum offi: consumeliam autem, iracundiam, contentionem, pertinaciamque in disputando indigna semper optimorum quorumque ingenii, ac disciplinae videri. *Tertio*, quia consultatio utilis est ad agrorum obedientiam comparandam, quaz quantum ad curationem faciat, jam supersitis diximus. Conducit autem, quia cum doctos viros de propria satute agri agere videat, & de morbo ac remedio convenire, libentius illos obtemperant, & magnam spem de valetudine concipiunt. *Quarto*, quies si quid sinistrè contingat, cum plures fuerint medici, nemo calumnias subit, & quod unus se non eximeret, licet opportuna ficeret: labore vero partiti etiam successus non respondent, infamiam vitabunt, quam rancopere timuisse videtur ipse Hippocrates, & timere debet cordatus ac prudens medicus. Solent enim protervi hotantes & imperiti non necessitatem naturæ, neque intemperantiam, ac errores morientium, sed infirmitatem medicorum plurimque accusare: Cum tamen vero sanitas sit, agro & iusta non facere, quam medicos non convenientia jubere. Nam medicus sā mente, sānoque corpore, ut jam prodidimus, omnis considerat, & de præteritis ac futuris ratiocinatur: agri vero consumi nihil nosunt, & quæ grata sunt potius, quam quæ ad fanaticam conducibilia; afflumunt, mori quidem non amantes, sed tolerare non possentes. *Quinto*, quia ut ipse medicorum princeps Galenus recitat, plurimi, alios sibi fuisse associatos medicos, quos liberenter admisit, & cuas illis placide contulit.

Sit igitur conclusio, corporis humanum gravi & difficulti morbo *combusso-* corruptum placibus committendum esse medicis, quorum unus *præcī-*

puus sit & familiaris, potissimum si languens sit princeps, aut primatus. Si vero levis morbus sit, & patiens mediz conditionis, uni duntaxat medico committendum, maximè cum notus, familiaris, ac doctus extiterit. Ut enim Celsus scribit, *cum in utroq; pars scientia fuerit, utibz medicis amicis extraneo est.*

Politici regimini & humani corporu similitudo.

s. Phys. 12.

Prima conclusionis pars confirmatur, quia pars est ratio politici & humani corporis regiminis, ut enim civitas bene gubernata, ita etiam corpus humanum suis constat legibus; sed in politico regimine tam Democratico, & Aristocratico, quam in monarchia, plura convenit esse suffragia, atque consilia, quæ tamen ad unum supremum ordinentur: & omnis motus ad unum demum dirigitur, ut probat Aristotle. Oportet igitur, ut omnes alii medici unum præcipuum, aut in doctrinâ, aut in mutua benivolentiâ erga languenter agnoscant, qui ex doctioribus duos aut tres alios eligat, cum quibus confarat: hic etiam libenter percipiet eorum monita, ac bene dicta concedet; subinde que ipsi admittent facile, quæ rationi consona visa fuerint, quod si dubitaverint, unanimis inquirent veritatem. Et quia propter debilitatem naturæ humanæ multa sèpè obveniunt, quibus unus solus non potest occurrere, si placidè sententiaz proferantur, ex singulis semper aliquid in patientis utilitatem elicetur.

Ita Zeuxes cum elegantissimam picturam Crotoniatis adornaret, ex formosissimis formis quinque elegit, ut susciperet, quod summas venustatis cinq[ue] inesset.

Ahæc cum sanitatem quidem velimus cupiamusque omnes, & tamen media, per quæ sanitatem consequamur, multa sèpenumero sint ac variæ, longeque inter se dissilita, nec non interdum contraria; inde fieri ut satis esse unus plerumque non possit dispiendi considerandisq[ue] tam multis, & oculatissimo cuique aliis suggesturus sèpe sit utile quiddam.

Caterusa medici, qui convocantur, docti in primis sint ac exercitati, fideles, humani, & qui ad salutem patientis duntaxat colliment, non ad gloriam aut lucrum: neque enim nos voçant ægorantes, ut nostram scientiam ostendemus, sed ut languores ipsorum cäremus. Ex quibus ferè solutio ad contraria argumenta facile elicetur, quæ in pèrvicacibus ac tergiversatoribus solummodo locum habere intelligantur: & tanto magis, si pèrvicacia ignorantia addita sit; aut si æmuli, detestatores, ambitiosi ac superbi fuerint, quorum quidem unusquisque à seipso sèpissime dissidet, nedum ab aliis, tantum abest, ut in unius unquam possint convenerit.

Porro

*Zenonis pî-
atura.*

*Medici ad
sanitatem
plura &
varia.*

*Medici in-
teriori se con-
venentes qua-
les offi-
debeat.*

Vero medicus in consultationibus, quæ cum collegis verbo aut *Confutatio-*
scripto sunt, cum ad optimo ordine proponat, argumentisq; solidis su-
am sententiam confirmet, adversariam, si necessitas urgeat, benevolè
refellat. Neque id negando prorsus, aut impugnando atiena, sed placi-
dè distinguendo: in quem usum prudentiores hasce distinctiones in
promptu habere solent: per se, per accidens: simpliciter, secundum
*quid: positivè, privativè: directè, indirectè: propriè, impropriè: effici-
enter, occasionalites: medicè, philosophicè: in qualitate, in substantia:
*per essentiā, per consensum: propter usum propriū, propter commodi-
*tatem totius: in ratione cause, in ratione signi: natura expellente, na-
*natura linente: criticè, symptomaticè: secundum grados, secundum la-
*tinorum: Primariò, secundariò: formaliter, materialiter: presso, aut lato
*modo: &c. quibus argumentorum vis artificiosè, ac modestè retundi-
*tur; itaque refellere sine iracundia, & refelli sine pertineacia parati sine
*medici in consultationibus: hæc enim duo inventioni veritatis plurimū
*adversantur, si aurvera dicenti quis succenseat, aut pertinaciter in fal-
*sitatis defensione labore. Sæpe etiam auctoritates advoandæ, rationi-
*busq; & experimentis comprobandæ: Exempla quoque non præter-
*mitteantur, quibus res clarior evadat, & quid agendum, quidvè rejicien-
*dum sit, ostendant: qua in re Plato ad acrem disputationem tria deside-
*rat, scientiam, prudentiam, & audaciam. Hipp. vero in lib. de preceptioni-
*bus nunquam contendere oportere, affirmando ac mutuis convitiis de-
*sertando scribit, quia ita imbecilles apparent, & hæc magis decent eos,**
qui circa forenia ac quæstus versantur. Ubi obiter notandum, nec
medicum, dum sanat, nec Oratorem, dum persuadet, nec reipublicæ
moderatorem, dum bene ciues in officio continet, nec cætererū quomodo
quam, de fine deliberare, sed omnes proposito fine, quemadmodum &
per quæ media ad illum pervenire possint, considerare: & si per plura,
*per quod illorum facilimè perquirere, & quonam modo. Itaque consi-
lrium daturus medicus, in rei tantum præsentis usum dicat medicè simul
*ac modicè, modestèque, quæ dicenda videbuntur, sive aliorum erit sen-
tentiaz subscripturus, sive suam ipse diceturus: non autem pleraque (quod
*plurimi faciunt) extra rei usum longissimè, atque ex ultimis totius me-
*dicinæ initiis accersat, quo nihil putidius, quasi docere longè pterum
*que eruditiores se, non ipse, quid de proposita re sentiat, præferre velle**
*videatur.******************

Distinctio-
nes artificio-
sa, quibæ
vix argu-
mentorum
retunduntur,

Tria ad ac-
crem diffe-
stationem.
adversaria.

De fine nam-
quam, & de
liberatio-
sed de mo-
dio,

Debet

*Medici of-
ficium in
consiliali-
one.*

Debet insuper medicus, quoniam eo vocatur, ut sententiam suam proferat, in agrotantibus ita hoc facere, ne nihil aliud agere voluisse videri possit, quam de suo afferre aliquid in ipsius agri utilitatem: sed minus, in aliorum sententiam ire, idque breviter, ut quamobrem ita faciendum esse pateret, sciant omnes.

*Medicus an-
dies in con-
silio ve-
nire conve-
nit.*

An versus non solum aliis consilium dare, verum etiam alios in consilium vocare, si qua incident res consideratione digna, medicus vocatur, trahi in dubium posset. Et certè plerique sunt ambitionis & avaricii, qui maluerunt, ut aeger pereat in ipsorum manibus, quam ut altero accidente liberetur: vel quia, ut dici solet, canis non amat socium in cunilia: vel quia, quidquid ipsi non fecerint, solent arguere, & omnia visperare, quaz ignorant, nec quippiam rectum putant, quod ipsi non fecerint, aut facere norint: adeo semper sui capitatis, ut sint inimici consilio etiam seniori, quod non ipsi dederint. Sed studio homini placet, qui sibi placet. Et quod miserrimum est, ac ipsorum ignorantia, impotencia, in arte medica, quam sepe falso profitentur, palam fiat:

Nam quae quinque facit, fieri sibi fuisse, veretur.

*Quorundam
adufi.*

Si doctus quisque aut expertus super venerit, non cessante miris modis bonorum famam lacerare, ut sic eos odiosos reddant apud alios, presertim vero apud quos suspicuntur in existimatione esse. Et hi quidem sunt, ut Plinius verbis utat, qui in eis se juroesse videntur nocere omnes medicina, & hoc ipsum mercede faciente, ut major eis fides adhibeatur: hiscane, qui disibus periculis apprehensionis, & experimenta per mortes agunt, quia medico duntur, nec occidisse impunita summa est, quandoquidem in hac ariam salverunt, ut caunque medico se profusso faciat credatur, cum sit periculum in nullo mendacio magis. Huc pertinet impertinentissima quorundam cavillatio, qua peregrinos presertim suggillant apud vulgares, dicentes, non posse cognoscere naturam, & constitutionem corporum alterius regionis, ac propterea nec curationem instituere. Qua in re primo statim ingressu suam ignorantiam palam faciunt: & Hippocratem non legisse confitentur, cuius preclara doctrina, quam ipsi profleri gloriantur tam calidis, quam frigidis, quam etiam temperatis locis a perito Medico faciliter potest accommodari, ut ipse Hippoc. auctor est dicens, in Libya, & Delo, atque Scythia propositam ab eo doctrinam veram esse, comprobatum haberi. Sed majori cachinno dignum, quod non advertunt, eos qui medici jam facti alias regiones incoluerunt, aequali tempore

*Bib. 19. 1. 1.
Plinius dicit
de medicis.*

*Cavillatio
contra po-
tegrines.*

3. Prognost.

tempore, nedum longiore, melius multò potuisse considerare naturam loci, & quæ medicamenta in eo convenient, quām qui tyrones adhuc in patriam redierunt, nondum arte confirmati, nec experientia muniti. Callidiores cùm animadverterant, hoc sagulo parum munitam suam avaritiam, ad aras confugiunt: quasi vero Hippocrates & Galenús Medicinæ Coryphæi, nec non Arabes, & Mauritani ejusdem cultus fuerint, qui nihilominus medicinæ magistri ab omnibus prædicantur. Sed hi non intelligunt, quæ sit differentia inter operationes naturales, & miraculosas. Facit quidem verus Dei cultus ad miracula, prodigia vè exhibenda: naturalia verò opera melius exercet, qui melius novit promovere ipsius naturæ ordinarios motus, incompositos compescere, atque dirigere. Valeant igitur illi, quibus meliorem mentem cupio, ut desinant aliquando viris bonis, & probis medicis apud vulgares oblatrare, quia apud peritos, & prudentes parum suis artibus proficere comprehendunt, mordeant, fremant, ac sibilent, nunquam obſinebunt, ut quæ dictoria in medicos probos conjiciunt, ad se ipsos non revertantur: neque ingenuo artifici detrimentum aliquod, aut præjudicium afferre unquam poterunt. Verum his omnis medicus doctus ac generosus, quem instituimus, & quem esse debere diximus virum bonum, ac natura prudentem, considerans artem, quam tractat, conjecturis niti, & in incerto plerunque versari, resque in ea sapere, quæ abitura sint, certò sciri non posse: tunc deinde magnitudinem rei, quam tractat, nimirum vitam hominum, si non satis interdum sibi fidens, alias ad consilium adhibuerit, videri omnibus non immerito poterit nec ineptè, nec temerariè fecisse. Et Hipp. in lib. *de preceptionibus* non indecorè medicum illum facturum scribit, qui in rei præsentis angustiâ alias quoque accersere jussérat, quo ex communi consideratione res circa ægrum inquiratur & agnoscatur, & cooperatores fiant ad auxilii ferendi facultatem, si quidem affectione augescente ob consilii inopiam plurima ad rem præsentem effugiunt. Idcirco Homerus totius philosophie pagens sic Diomedem cum Nestore introducit loquentem:

Me, ô Nestor, habebis

Si modæ desociali: fiducia quippe dubius
Major adeſt, dum ſc̄ ſubigane, dum ſenſa viciſſiſſe
Abernant: ſubie ambobus, quod non ſubit uis.
Seſocians: iſa regem ſolidans, conſuleaq; firmate

B. b

*Operatio
naturalis.
& miracu-
loſa quæ
diſferunt,*

*Authoris
ſentimēto.*

Ac si que mecum vel recta ex cogito solus.

Hic tamen n^{on} mihi diffido, atq; irrita dico.

Quod si ipse alterius vocationem nō proponat, ne forte impotētias apud vulgares arguantur, & vitio tribuant, quod prudentiē tribuendum fuerat: tamen si patiens, consanguinei, aut assistentes alium proponant, id non solum patienter ferat, sed alacriter admittat, tūm in ægrotantis gratiam, ob eās utilitates quas retulimus: tūm etiam quia in consultationibus cognoscitur medicorum doctrina, judicium, ac modestia, & pleræque aliæ virtutes, quibus hominum benevolentia comparatur; & dunt sententiam dicunt, ita ut periti assistentes intelligent, amplius industria ianorescit: è converso vero indoci, qui inter mulierculas multa blaterare solent; ibi vix quicquam mutire, aut contradicere audeat; quia ceram sapientibus, ut scribit Poeta:

Frangit & attollit viris in milite causa;

Qua nisi insita subest, excutit arma pudor.

Medicus autem, qui convocatur, senior sit, peritus, & in arte celeber, ne prior quasi contemptus indignetur: solent enim id medici facere, dum alii ignobiliores superveniant. Tenet vero primum vocatus alteritationem morbi & sua curationis reddere, ut inde uterq; quid imposterum faciendum sit eliciant. Quod si alium non admittere interdum licet; id quidem non imprudenter fortasse fieri, si medicus morbum, quem curat, ac ipsius rationem, optimè noverit, & crebrâ experientiâ compertum habuerit, quâ ratione curandus sit; patiens vero morre impatiens alium velit, qui tamen in urbe non sit, nisi ex eorum numero, qui semper aliquid facere videri volunt, ex quo tota curationis ratio perturbetur: similiter ac rector navis, qui portum optime novit, & secundum habet ventum, quia vectores nondum ad portum pervenisse indignantur, ineptè fecerit, si propterea clavum tradat inexperto, & ad ejus numerum cursum aliosrum dirigi patiatur. Quod si collega morosus sit & tergiversator, qui nil, nisi quod ab ipso dictum sit, admittere aut approbare consueverit; tunc poteris remedium, quod utilissimum esse nosti; ei primum communicare, ut ipse proponat insitum: ne tamen curationis laudem præripiat, languenti aut assistentibus, quale illud sit, significare, & cur velis ab ipso proficiisci, nimirum ut admittat utile medicamentum, quod alias rejecturus esset: ita sit plerumque, ut post utilitatem vanæ gloriaretur, sed ridiculè quidem, cum alii neve-

*In consulta
tione cognoscitur
medicorum do-
ctrina.*

*In consulta-
tionibz
impostoris
manifesta-
si imposen-
tia vera.*

*Medicus sa-
perveniens
qualis esse
dabatur;*

*Medicus:
quando pos-
sit alios non
admittere;*

Si nullus,

neverint, ipsum in comedie personatum duntaxat egisse medicum.

UT SE GERERE DEBEAT MEDICUS IN ACCIPIO ENDO PRÆMIO.

CAPUT XXI.

B probitatem & humanitatem insignem, quā præditos esse oportere medicos diximus, si quidem tractaturi sint legitime, quod profitentur, nullum eis, ut in artibus aliis, statutum præmium certum est: neque ipsi accipiunt, nisi pro specimine tantum quodam relatarum gratiagum: immo plerique omnes eorum etiam, quos suspectos avaritiae habere possemus, languentium tamen in primis causā semper laborant, ut sanitatem illis recuperent, etiam cum disperdidio rerum suarum: Quod post suscepit saltem curationem nisi ab eis præstari videamus, non sordidos eos jam aut auaros, qui in hoc peccant, sed scelestos potius atque ab omni humanitate alienos appellaturi, habiturique meritissime simus, videlicet tam insigni bono, quale sanitas est, sordidum ac tenuissimum quoddam lucrum præferentes. Nec tamen horum plerique desunt, qui trahunt in subdium sue avaritiae Hippocratem, qui probissimus idem, ac humanissimus, in libro de præceptiis scribit, medicum à mercede exordiri curationem opartere, quia si à mercede inchoaveris (ut subdit ipse Hippocrates) conducit hoc universo negotio, ægroti quidem cogitationem inducens, quod non ipso relictio abibis, si vero non pacifceris, quod ipsum negliges, & de quibusdam in rem præsentem non admonebis, curare igitur oportere de constituenda mercede. Ex hoc utique præcepto quaestuosi medici curandum esse de constituenda mercede concludunt, & id quidem interim, dum morbus urget, quia, (inquiunt) ars, quæ non venditur, vilipenditur, & propterea:

Exige dum dolor est, nam postquam pena recessit,

Andebit sanus discere, multa dedi:

Et quid non largiatur homo in periculo constitutus liberatori suo? an vero sit ullus tam insanus, qui in vita discrimine pecunie parcat? cuinam tempori nummi reservat usum illicè periturus? pelle pro pelle, ut legitur in libro Jobi. & omnia que possidet homo dabis pro annua

Philippus
Macedonius
dictum for-
biturum

*animæ sua: Idcirco festivè Philippus magni Alexandri pater cum clausis
viculis luxatæ laboraret, & subinde aliquid pecuniae medicus posceret et
accipe, inquit, omnia que uoles; quandoquidem clavem habas: similiaque mul-
ta extare exempla, quia;*

Medicus in morbis totus promittitur orbis,

Mox fugit à mente medicus morbo recedente.

*Medicus tri-
plicem ha-
bent faciem:* Et habere medicum triplicem faciem: hominis unam, quando cura ceteris hominibus bene ualentibus conversatur: Angeli alteram, quando urgente morbo ad ægrotum accersitur: tertiam satanicam seu Diabolicam, quando patientem jam restitutum invisit, & sua præsentia de persolutione quodammodo admonere videtur.

*Atque hæc quidem sunt, quæ pseudomedici blaterant, ii præser-
tim, qui ex textrina veluti Theſſalus ille, aut etiam ex futoria emer-
gentes, vix dum arcanis in medicinæ initiati subito exaltantur: vel aliqui per-
ditis ac desperatis rebus aliis omnibus, ad hanc unam eeu extremam &
sacram anchoram lucri gratia confugerunt, & student ea colligere dun-
taxat, quæ ad parandam pecuniam sint aptissima, historiam nimirum
plantarum & remediorum acervum, cum levi aut fere nullâ artis co-
gnitione; quasi verò qui ferram habet aut malleum, illuc faber ille sit:
audaciores in re tanti momenti, quia eorum etrores terrâ contegun-
tur, interdum etiam mercede compensantur, & pseudogratiam ven-
dunt, qui justiores videri volunt; dum nihil accipere velle præ se ferunt,
antequam æger convalescat, in eo iniquiores, quod temporis beneficium, immo Dei munus, suis manibus adscribunt: quod si temeritate per-
dant decumbentem (quia hi suat, qui homines officiosissime occidunt)
non deest flagitio prætextus, ægri inobedientia, aut vis morbi, quæ si
non satis excusent, nummis corrasis solum vettunt, ideo à mercede
semper curationem incipientes, quam etiam mercede finiunt, non sicut
magno mortalium scandalo ac detimento.*

*Pseudome-
dicis suorum
errorum
quos habe-
ant præter-
sum.*

*Dotti ac
probredi-
ci in fieri
cum.* Verum enim verò docti & ingenui medici in morbis propulsandis
solummodo versantur, quippe qui finem medicinæ consequi nituntur,
qui est sanitatis possessio, & Protagoræ exemplo, qui discipulis suis eorum,
quæ didicissent, mercedem æstimandam permittebat, laboris &
molestiæ suæ gratitudinem, affectumque & animi sollicitudinem ægrotis
considerandam relinquunt; nec desunt, qui ægroti ipsius, amici præ-
sertim aut conjuncti, salutem pro mercede maximâ ducant. Alias si sa-
nitati

stitati sua restitutus est patiens, & dat beneficium, accipiat medicus: sibi nihil dat, non magni refert, certe nec exigat, nec in judicium vocet. Ad stipulatur huic sententiae idem Hipp. in lib. de preceptionibus monens, ut medicus in exigenda mercede omnem deponat acerbitudinem; & quandoque etiam gratis cureret; ut ipse erga Democritum se gessit, ad quem navi suis sumptibus conducta navigavit, Atheniensibus precipientis; ut libertas artis opera libera esse sinerent. Neo solum gratis curare, sed etiam ægrotis de suo clargiri debet medicus, si occasio ferat, peregrine maximè & egeno, ut ipse Senex sapientissimus monuit: Si enim affuerit erga homines amor, aderit etiam amor erga artem, nam, ut prophetæ inquit, *beatus, qui intelligit super egenum & pauperem, in die mala libera- bu eum Dominus*, quibus monemur, non aliud debere esse medicum, quam terrenum quendam Angelum, cum hominibus habitantem, beneficium, pium, de aliis sollicitum, sui negligenter, mali quidem nequidquam cogitantem. Hæ autem sunt rationes, quibus ingenui medici ducti ita sibi faciendum esse statuunt: Primo, quia nemo unquam reu- perata sanitatis mercedem dederit, etiamsi sua omnia largiatur. Neo medicus ipse pro laboribus ac molestiis, quas ex aliorum semper cala- mitibus, ac miseriis colligit, dum alienos casus suas facit esse tristias, præmium dignum unquam satis reportabit. Idcirco Soranus Ephesius insignis Peripateticus initio Isagoges in artem medendi, mercedes, in- quirit, si quidem dentur, accipiantur, & non recusentur: si autem non dentur, non exigantur, quia quantum quisque dederit, non potest nulla exquare mercede beneficia medicine. Secundo, quia si commerciorum æquabilis servanda sit ra- tio, quæ justitia commutativa tota nititur, nulla recuperata sanitatis donum exquare compensatio potest rerum toto genere inferiorum, cu- dum videlicet ac pecunia. At dices: non medicus sed Deus salutem dedit, ipse vero medicus artem & media à Deo ordinata adhibuit; quod sane ita est, & scriptum legimus, à Deo esse omnem medelam, neque a fine Deo natura rerum quicquam præstare potest: ut tamen huma- nitatem ac pietatem, qua te servavit medicus; probitatem ac diligen- tiam, quæ custodivit, persolvat, quid pro animi sollicitudine, & preci- bus ad Deum fuis referes? Ipse enim Dominum deprecatur, ut dirigat requiem ejus, & sanitatem, propter conversationem illius, quid, inquam, nisi honorarium, quod specimen quoddam relatarum gratiarum & sit ob- habeatur. Ita enim rite nuncupatur, quod medico pro præstito be- neficio,

inxigenda
mercede ac-
cerbus o-
mnis depo-
nenda.

Libere ar-
ta opera &
bora sun-
tum & pro-
regredi gra-
tia curandū.

Rationes la-
sunt nos
discernere

Medici ex-
aliorum casu-
bus suarum san-
cione trah-
iuntur.

Sorani lo-
cale.

• Natura
salutis

salutis

beneficio, aut etiam principi, reipublice nomine insignium grati animi offertur. Curio, inquit Cicero, missi ut honos habesetur medico; & ipsi

Decreti lo- Decreto scribitur, *Nō sano quidquid ab invito sumitur superioris ratiōnis
caus.* nos medico volunt reddere honorem suum, nec operario mercedem, nos
camen hac, qua ob invito accipiuntur, per injurias accipiuntur, que potius per
injuriam non darentur: Ubi per honorem jureconsulti munera intelligi-
gunt, quæ medicis offeruntur honoris gratia, sicuti ea, quæ legatis pre-
sentantur laetitia, brabium quod victori, donativum vero quod à Rege

Ecclesiastici aut imperatore confertur. Ideo Ecclesiasticus de medico verba faci-
lētū.

Conclusio. inquit: *A Rege accipiet denationem, & Aliissimis dedie scientias boni-
nibus, honorari in mirabilibus suis.* Ex quibus liquidò constat, & natura
lege (quandoquidem gentium omnium de re aliqua confirmata opinio
lex est natura) & imperatorum sanctionibus, & quod majus est, ex di-
vino præcepto habendum esse medico honorem, & beneficium gratitudi-
nem, alii non recedet malum à domo ingratis: quæ Salomonis vox est divi-
na. Et ut ipsi senētū artis suæ finem diligenter procurare: ita laboran-

Stipendia debitæ gratitudinis curam habere. Ideo quia imperita multitudo ar-
medicis cur- tem sibi perneciariam non curat, præpostero judicio bona alia saluti
ordinaria. anteponens, bene ordinatæ respublie & principes prudentes de publi-
co bono solliciti honestis stipendiis medicos bonos, atque peritos apud
se habere solent. Sic Ægyptii, sapientissimi hominum semper habiti, ex
publico medicis victum concedebant, qui secundum legem ab antiquis
traditam ægros curarent, ut scribit Diodorus Siculus: qui etiam refert
apud Indos eundem fuisse morem. Et Plato *tibie de republica serio*, bonos,
inquit, medicos habere oportet in civitate, qui ab incipiētate ultra
discendat artis studiū inter plurimos corpore male affectos fuerint ver-
fati, quod hodie in Hispaniā obseruatū, ubi nemini licet publicè medi-
cinam exercere, nisi post studium ipsius facultatis & cursus, ut loquun-
tur, de more peractos, approbationemq; publice & solempner facta per
bienniū saltē hospitalia frequentet unā cum experto aliquo medico,

Hipp. locis Hippocratem vero de constituenda mercede eos admonere me-
exploratur. dicos existimo, qui ad conditionem aliquam vocantur à principe vel à
Republie: aut qui extra urbem proficiluntur, quod illa verba innuere
videntur, cogitationem induat, quod non ipso rebello abibit; aut de quibus-
dam præcipuis viris in oppido de suā valetudine sollicitis, qui toto cu-
ratiōnis tempore volunt medicum quasi sibi addictum apud se habere.,
idēs

idque aut proposito honorario, aut etiam expertes, ut summatis signifiet, valetudinem omni auro præferentes, quicq; propriæ liberalitati & medici laboribus satisfecisse certò cupiunt seire, & hâc ratione medicum obligare, ne ipsos negligat, aut de quibusdam non admoneat, quod nobiles plerumque facere sum expertus; quavis pecuniâ procurantes, ne medicus de promptitudine & alacritate in curatione quicquam remittat, & ut eum faciant plane suum atque obsequientissimum, paratissimumque, si quando iterum morbus ingruat, ad se redire. In quibus etiam ex pœsto curationem adhibere, non erit abs re, tamen propter rationem ab Hippocrate assignatam, tamen ut major fides medico adhibeatur, & ut obsequientiores sint ægrotantes; qui alioquin facile inchoata curatione ad alium transeunt.

Cæterum illud diligenter cœteat medicus ingenuus, ne tacito quodam postulandi genere apud ægrotum hanc aut illam vestem, clinodia, equum, libros, aliamvè domesticam supellectilem nimirū commanderet: neve ab eodē, si mercator fuerit, quidpiam emere tentet, nisi numerata pecunia, iramo nec ita quidem, ne aliquam inferat cogitationem hominibus alioquin suspiciosis, & de lucro semper cogitantibus, velle ut sibi offeratur id, quod emit, aut collaudat, & quasi artificio quodā id extorquere, quod ipsum oblatum non confidit. Multo minus quicquam ex domo patientis assumat de restandæ avaritiae indicio: uti fecisse Empiricum ocularem in fabula est, qui ad mulierē suffusione laborantē acortitus, certum premium sibi dari pœctus, si eam curaret, si verò non liberaretur, nihil ei deberet: Quoties illam euratum ibat, toties secum aliquid ex supellectile clanculū asportabat, quoad tandem ipsam restitutam nunquid jam plus videret interrogavit: at illa festivè sentire quidem nūbem sublatam esse ex oculis, respondit, nunquam tamen antea minùs vidisse, ideoq; mercedem solvere reuefat, et si pœctum fatetur, nam cum, inquit, cœca eram, dormum tamen supellectile refertam sentiebam, nunc cum video, uti sis, nihil rerum domi esse perspicio. Sed quid si medicus familiam alat, & patientis mercator ex peregrinis regionibus illa accipere soleat, quæ ex alio non nisi majori precio comparari possint? erit né medicus pejoris conditionis, quam cæteri amici, qui ab illo comestum accipiunt? Respondeo: eos esse mores hominum, ut omnia sumistre plerumq; interpretentur, ideoq; per interpositam personā id emi consulerem, ut omnis suspicio removeatur, tamen cœreat eo favore, medi-

*Admonitio.**Empiricus.*
Historia.

medicus, quo posset fortasse & quiori pretio ea sibi comparare. Nam si
gratus & liberalis patientis est, ipse ejus rei rationem habebit, & si ultra
integras mittat naves, sine ulla existimationis sua maculâ, accipiet:
Si minus, ita sunt homines iniqui, ut calumniari hanc mercedis quasi
præoccupatiosem in convivii, in fero, & in aliis congressibus num-
quam cessent: maximè si concurrentem habuerit, qui per mulierculas &
~~et medicis ut-~~
~~re vivere, misera-~~
~~re vivere~~
~~quomodo~~
~~in colligen-~~
~~dum.~~
~~Medicorum~~
~~condicio~~
~~durissima,~~
alios id magis exaggerabit. Quicunque igitur hactenus vulgare dictum,
medicè vivere est misere vivere, de his intelligebant, qui secundum medi-
corum regulas vivunt, id posthac de medicis intelligant, qui ex homi-
num avaritiâ pendent, si durissimam ut plurimum medicorû nostri tem-
poris conditionem consideres. Ut plurimum dixi, quia & medici suar,
qui illa spernunt, quia & sibi vivere possunt, & opes negligunt: & non
ubique, nec apud quosvis virtuosa illa consuetudo viger, sunt enim loca
& viri præcipui, non pauci, à quibus dignus & arti & artificibus honor
exhibitetur.

AMPLA MEDICORUM stipendia.

CAPUT XXII.

 Llam autem medicorum honorum modestiam, subindeque
operæ eorum necessitatēm longe maximam animadves-
centes prudentissimi principes, Reges, & Imperatores, qui
cunque humanioribus usi sunt legibus, quique eorum ge-
nerosiores & publicæ salutis studiores fuerunt, cura-
runt semper, certarim apud se habere medicos eruditos, ac expertos, qui
sua & sibi commissi populi saluti prospicerent, nec sumptibus, nec au-
ro parcentes, utque ipsorum mensis inspectores adhibiti, ornamento il-
lis essent & decori, quosq; intimos semper haberent omnium horarum
comites: tum quibus tanquam fidissimis assecilis salutis sua, in qua reli-
quorum omnium constituta salus versatur, custodiam demandataam
committerent, & ad quorum nutrum semper viverent. Idcirco eis de-
tulerunt immunitates, privilegia, & amplissima honoraria: quin etiam
insignes honores eisdem tribuebat antiquitas, & Romani imperatores
ipsam artem, & medicamentorum affluentiam sumptibus augenda
precu-

procurabant. *A Rege*, inquit Ecclesiasticus, accipiet donationem, & digna-
pliça medici exaltabit caput illius, & in conspectu magna:um collaudabitur, ut
suprà exposuitus. In ejus vaticinii executionem Persarum Rex ma-
gnus Artaxerxes Hippocratem ad se invitavit, Histanae Helleponi
prefecto scribens: *Hippocratis medici Choi ab Asculapio originem ducentis*
gloria artis etiam ad me pervenit; dabo igitur ipsi auri quantum volueris, &
reliqua abunde, quibus opus habet, & ipsum ad nos miscebo; nam optimatus
Persarum equalis erit, & si quis alius bonus vir est in Europa cum Dominus Regis
amicum facito, nihil devitius parcens. Viros enim inventre, qui consilio prestant,
non est facile. Ad quem nihilominus se conferre recusavit Hippocrates,
dicens, ignoramus esse Regem Persarum, apud eum maiorem esse sapientie ratio-
nem quam auri: Et tamen propriis sumptibus ad Democritum agrotan-
tem Abderam navigavit, ut anteà retulimus. Quod equidem mihi sa-
pius in urbibus, quas hactenus inhabitavi, usu verit, ut ad sapientes
quoque & eruditos viros atque civiles gratis libenter accederem, quam
oblato præmio non contemnendo ad rudiores, & ad eos, apud quos
sciebam labore virtutis insaniam judicari: nec medicorum distinctio-
nem ullam apud eos fieri, modò nomen medici usurpasseant.

Porro autem ut clarius innoteat, quanto in pretio ars medica *Donationes*
semper fuerit apud magnos principes atque prudentes, donationes ali-
quot medicis ab ipsis attributas recensebimus. Erasistratus Aristotelis *medicis fa-*
filiā genitus, ut Plinius refert, Antiocho Rege sanato à Ptolomeo ejus
silio centur: talentis donatus est, quæ summa juxta Budæi calculū sexaginta
millia efficit nostrorum aureorum. Cassio, Calpitano, Aruntio,
Albutio, Rubio, quos principum Romanorum successivè medicos fuisse
existimo, ducenta & quinquaginta sestertia annuā mercede fuere, ut
est apud eundem Plinium, quæ sex mille ducenti quinquaginta aurei e-
rant. Quintus verò Stertinius imputavit principibus, quod quingenis
annuis sestertiis contentus esset, sexcena enim sibi quæstu urbis privato
fuisse numeratis domibus ostendebat, quapropter eorum gratiā cen-
tum sestertia quæstu contemneret. Par etiam fratri ejus summa à
Claudio Cæsare attributa fuit. Crinas Massiliensis centies sestertium
reliquit muris Patrīz, mœniibus quoq; aliis pene non minori summa ex-
structis. Quod autem, ut est apud Herodotum, Dæmoides annua mer-
cede ab Eginetis talento, ab Atheniensibus centum minis, à Polycrate
talantis duobus fuerit conductus: & quod Galenus, cum Boetii uxore

Lib. de pra-
 erg. ad
 posth. c. 8.
 Lib. 10.
 Myia Mal.
 Lucas.
 Magnus
 Mogorus.
 Philippus
 Hispan. Rex.
 Ptolemaeus
 Hipp. Rex.

tteri profluvio laborantem præter spem aliorum medicorum curasse,
 quadringentos aureos accepisset, ut ipse refert, non mihi admodum ma-
 gnum videtur, cum majorum memoriâ Thaddæus in singulos dies quin-
 quagiuta aureos cum peregre proficeretur, & curato Pontifice Ho-
 norio decem millia reportaret, quod Petro Aponensi quidam adscri-
 bunt. Ludovicus undecimus Rex Galliarum medico suo Jacobo Cocterio
 menstruum dabat stipendum decem aureorum millia, ut refert Philip-
 pus Comamineus: nec id modo, verum etiam Episcopatum Ambianen-
 sem ejus nepoti, & munera publica multa largiebatur ejus propinquis &
 amicis. Garcias ab horro medicus Lusitanus nostri fere temporis à Nysa
 Malluco Rege in India plus duodecies mille Pardaos pro curatione ac-
 cepit: & si aliquot menses, singulis annis apud eum hærente vellet, in
 stipendum annuum quadraginta millia offerebat, ut idem refert. Est au-
 tem Pardao æræca moneta, quæ valet fere unciam argenteam, & corre-
 spondet duabus marcis Lubencensibus, seu octo drachmis Hispánicis. Sed
 & nostra ærate Magnus Mogorus, qui ex Tamerlanis posteris adhuc in
 India intra Gangem latissime dominatur, Mizareno, quod vocabulū. A-
 rabicè philosophum seu medicum Ægyptium sonat, centum fere millia
 coronatorū annuatim assignavit, præter amplissimos honores, ut nobis
 retulit Petrus Texera amicus noster, vir de literis benè meritus & in illis
 regionibus diu versatus. Philippus secundus Hispaniarū Rex Francisco
 Vallesio suo Archiatro cum à febricula septem dierū convalesceret, sex
 aureorum millia præter annum amplissimum stipendum quisit, cui ille
 cum gratiarū actione respondit, non dubitate tantū Regem plura etiam
 elargiri posse, si vellet. Idem Philippus ac reliqui Hispaniæ Lusitanisq;
 Reges plurimā pecuniam impenderunt medicamentis comprehendendis ex
 utrāq; Indiæ ac undiq; terrarū, & medicinalibus viridariis excolendis, in
 quem finem voluerunt, ut ego quamvis indignus in Indiam Orientalem
 navigare oblate stipendio amplo, & honoribus non contempnendis: qui-
 bus hoc etiam additum erat, ut neq; Proregi, neq; cuipiam alijs addictus
 esset, quin immò ipse teneretur, ex omnibus Orientis provinciis curare,
 ad me deferris simplicia, quæ ibi crescunt, ego vero illa conferre cum iis,
 de quibus Græci & Arabes scripserunt, & ad eorū capita reducerē, edito
 de iisdem commentario. Quod utiq; munus tametsi honorificū, & uni-
 verso orbi utilissimū, justis de causis detrectavi, sperans fore, ut alias, qui
 me & eruditione & experientiâ supereret, id ipsum aliquando perficiat.

POS-

POSSITNE MEDICUS, OB MALE AD-
ministrata remedia, in jus vocari, & poenâ
aliquâ affici.

C A P V T XXIII.

Egimus plerosque, qui barbatis magnatibus aut principi- *Trusidori*
 bus in morbis dubiis salutem temerè promiserunt, suæ te- *ob male ad-*
 meritatis dedisse poenas, cum obiissent patientes. Manes *ministratae*
 cum filium Persarum Regis, ut promiserat, non sanasset, *medicinæ*.
Manes Ma-
diciæ.
 cutis ipsi toto corpore fuit detracta. Gabrielem Zerbum
 cum satrapam Turcicum, quem Bassam vocant, in Mysia sanare non
 potuisset, satellitum gladiis-concisum fuisse accepimus. Arabs Aven-
 zoar medicus expertissimus & gravis auctor in vincula se ipsum conje-
 stum fuisse refert, quod morbum non curâisset cuiusdam. Et Lusitanus
 sorbit, medicum nomine Calafurram cum leviter affectæ puellæ cyste-
 gem injici curasset, & paulo post ipsa mortua esset, parentes de medico
 vindictam apud judicem postulâsse, & in carcerem deducto intentatam
 ipsi fuisse litem. Anconæ gubernante Vincentio de Nobilibus Pontificis
 ex sorore nepote.

Est ex altera parte autoritas Hippocratis, dicentis, soli medici- *Lib de lega.*
 ne nullam poenam in rebus publicis statutam esse, præterquam ignomi-
 niz. Et Plato *nano de republica* inquit; *qui vir medicus, si is, qui ab eo cu-*
reatur, moritur, invito ipso, parsus fit secundum legem. Idecirco apud jure-
 consultos cautum est, ne medici inviti in iudicium deducantur: *lege,* *10 Codicis*
medicos, cap. de professoribus & medicis. Ideoque Nicloces felices medi- *sii. s. 1. c.*
*cios dixit, quia præclaris ipsorum opere sol videat, eorum vero debita & erro-
 res terra abscondat. Et Plinius, *nulla, inquit, lex est, que prius inserviam ca-* *Lib. 29. c. 2.*
pitalum medicorum, nullum exemplum vindicta, discant periculis nostris, & ex-
perimenta per mortes agunt, medicoq; tamum hominem occidisse summa impu-
niciæ est, quando in hac artium sola eveniat, ut unicuiq; medicus se proficiat
*sciam credatur.**

Pro hujus difficultatis explicatione sciendum prius, medicos a-
 lios quidem re, alios nomine duntaxat esse: idque ob vulgi ruditatem,
 quod promiscue omnes pro medicis habet, cum tamen plerique non
 plus medici sint quam personæ, quæ in comedisi introducuntur:

quemadmodum enim illi figuram quidem & habitum ac personam habent eorum, quos referunt, illi ipsi autem vere non sunt: sic & medici nomine multi, re autem & opere valde pauci existunt, qui nimis mutant clypeos Danaumque insignia sibi aptant: immo plerique hanc ja-

*Talif medi-
ci qui.*

stant artem, & falso medici titulo se se venditant, & cum maximo funestoque hominum damno praxin exercent, qui tamen detracta larva non alii sunt, quam pigris quidam & inertes homines, ae inepiti tonsores, pharmacopœi vulgares, aut destillatores, milites interdum, obserati, & aliarum artium apostatae, vel aniculæ, & alii, qui clanculario & alieno modo hanc artem exercent, sepe etiam venefici, magi, chiromantici, & alii flagitiosi homines, qui si ritè examinarentur, bonarum literarum imperitissimi deprehenduntur, quippe qui nullas unquam disciplinas rationales ne primis quidem labiis degustarunt. Atque ex iis sunt, qui foras frequentant, ruditati ac infelicitate civium imponentes, & in circulis civitatum versantes. Cognoscuntur tamen facile tum ex lineamentis sequenti capite proponendis: tum ex splendido ornatu ac indecenti, ob quem etiam fugiendi sunt. Quamvis quidam reperiuntur, qui non solum artem, verum etiam habitum simulant, quos videre licet vestitus compotio, & ornatus non indecoro, ac ut præ se ferunt, minime excoigitato apparatu, nec superflua curiositate, vitaque ad frugalitatem & meditationem similitate, ad vulgariumque responsiones promptos, qui propterea vituperandi magis sunt: quia totius iniquitatis nulla est capitalior, quam eorum, quiccum maximè decipiunt, agunt, ut boni esse videantur. Verutem hos quidem nemo facile cognoscit, nisi qui probè noverit, *quid diffens era lupinus*: & qui leonem ex unguibus astimare assuevit, huic haud difficile id erit: plerumque enim tales medici se gerunt, ut nautes imperiti, nam ut hi, si in tranquillitate gubernantes delinquunt, non sunt manifesti: si verò deprehenderit ipsos ventus magnus, & gravis tempestas, palam conspicuus est omnibus, quod ignorantia & sui erroris culpâ navim perdiderint: ita medici illi cum curant homines nihil grave patientes, in quos si quis etiam maximè delinquit, nihil sequatur detrimenti, in ipsis quidem delinquentes non sunt manifesti: ubi vero obtigerit magnus & periculosus morbus, tum ipsorum dilecta, & artis ineptitudo cunctis sunt manifesta.

*Talif medi-
ci nos.*

similes.

*Medici de-
st.*

Alterum est medicorum genus eorum, qui per logices, & philosophias naturalis vestibula ad medicinæ abdita penetrarunt, ibiç; cursibus,

ut dici solet, de more peractis, adhibita postea diligēti examinatione do-
cissimorū medicorū suffragiis fuerunt comprobati: tum deinde operi-
bus medicis se accinxerūt, non solū scientiæ habitu contenti, neq; cum
primum creati medici fuerunt, sese statim ad opera medica facilitanda
contulerunt, nisi prius præentes aliquandiu secuti fuerint præceptores
suos, ut quæ facienda antea legeriat, ea demum ductu aliorum in arte
clarissimorum facere discant. Quæ profecto via ad medicæ artis per-
fectionem fuerit optima, ne qui primū in nido producti, ac prope im-
plumes volare nituntur, in terram concidant, sed utroque, rationis sci-
licet atque experientiæ, pede nixi securè progrediantur. Cursibus qui-
dem in laudatissima Salmanticensi Academia quadriennium est consti-
tutum, quo optimos professores alumni medicinæ frequentare tenen-
tur: tum deinde publico examine præstito, totus collegii medici suf-
fragia experiri, quorum consensu si apti renuncientur insignibus deco-
rentur suis, nec tamen prius totius collegii testimonium scripto acade-
mia sigillo comprobato illis conceditur, quām per biennium saltem al-
lios præentes in praxi sequantur, tuac verò testimonium illis tribui-
tur, quocunque tandem circumferendum, quo se judicatos ostendant,
quibus fides in arte medica præstanda adhibendaque ab omnibus sit.
At verò examen minime corruptè sit, sed servat alge magna cum int-
gritate, ita ut plerique repulsam interdum patiantur, aut eorum appro-
batio suspendatur adhuc in anno aut biennio, quo ultra prescri-
ptum tempus publicas lectiones frequentare teneantur, & si ne id qui-
dem sufficiat, quorquo habuerit nigros calculos, in testimonio expri-
mi consuevit, ut ubique postea constare possit, cui tuto, & cui minus
tutò homines suam salutem concredere debeant. Utinam talis mos in
aliarum regionum Academiis observaretur, & neque precibus neq; de-
preciatio, sed iuxta merita uniuscujusque promotio fieret: sàpè etiam, n-
ei audio, ex aliunde mutuatis declamationibus, ac thesib; medicis ad ipsi;
præceptoribus, vel ab aliis constat in istis.

Caterūm eorum, qui legitimè sunt promoti, triplex adhuc con-
stituitur differentia. Præs eoram est, qui habitum mente conceptum
teneant, seu speciem illam artis in altissimis mentis recessibus habitan-
tē, unde cuncta veluti æquabilissimā trutina perpensa diducere in re
enca actum per se ipsi possint: & cuicunque tandem morbo, etiam nun-
quam antea viso, artificium suum accommodare: Quales fuisse olim
Promotio
medicorum
triplex dif-
ferentia.
Prima.

*Sicundus.)**Egyptiorum.**Tertius.**Sihius.**Conclusio prima.**Consuetudo mala non excusat.*

absolutos perfectosq; medicos non paucos legimus, quorum scripta ad nos pervenerunt: esseque hodie aliquot, non est dubium, futurosque, quibus neq; ingenium desit, neq; natura, si laborem non fugerint, & diligentiam maximam adhibuerint. *Akera* est differentia eorum, qui, summa quamvis contentione, aequi nihilominus illam architectonicae medicinam non potuerunt, ideoque aliam quandam viam sequuntur, in qua tutissimum sibi esse ites arbitrantur, si nimis à prescriptis veterum medendi formulis non recesserint: & quod in *Egypto* quadratum erat, in quo extra prescriptum mederi impune non licebat, id raro sibi licere existimat: maluntque absque periculo aliorum recte excogitatis uti, quam sua cum zgorotorum discrimine usurpare. Et hi quidem pro medicis bonis sunt habendi, secundasque partes obtinent. *Tercia* differentia est eorum, qui qualicunque cognitione artis in scholis habita, postea desides facti, ex alieno duntakat scripto sapient, & viso morbo ad caput hoc aut illud eum redigunt, ex ejus curatione unam atque alteram medicamenti compositionem transcriptam notant, & tunc demum se juxta canones curasse jactitant: cum non magis id faciant, quam mulierculæ quædam, quæ à medicis aliquando suffuratæ schedas, sine ulla methodo iis uruntur. Ut enim is, qui sine arte fabrili instrumentis ipsius utitur, serrâ nimis aut malleo, scindet ille quidem, & ligna perdet, mensam tamen aut domum nunquam efficit: ita illi corpus humanum destruunt, non curane.

Sit igitur *prima conclusio*: pseudomedici illi, quorum initio meatinem fecimus, non solum vocari in judicium debent, & talionis poenam puniri, dum homines interfecisse deprehenduntur; sed communai utilitati consultum esset, si prudentes magistratus, qui civium suorum salutem nil habent carius, diligenter caverent, ne ita fraudulenter hominum virtute manus injicerent: ac proflus illis interdiceretur ea, quam false profertur, medicina: neque enim consuetudo quoruadam locorum excusat, siquidem in perniciem & necem hominum sepe sepius reducat, atque adeo si deprehendantur, ultra crepidam processisse, & in alienam messem misisse falcem, debitè punirentur.

Ita fieret *primo*, ut effrenis eorum licentia, grassandi in humana corpora, reprimetur, in hominem inquam, nobilissimam Dei creaturam, & ipsius Dei præstantissimam fabricam, ac eximiū inter alias creaturas divinas sapientiae exemplar. *Secundo*, non ita ab eorum fraudibus

inestarentur homines simpliciores: nec pretio ab his elanculariis hominibus necem sibi compararent. *Tertio*, boni medici non cogerentur sortem iniquissimam experiri, dum pari loco cum illis habentur, qui Jacobundi suis imposturis faciunt, ut homines minus se concrident cis, à quibus juvamentum capere potuissent.

Et multo magis puniendi sunt, quia si illis in republica nulla alia poena statuta esset, præterquam ignominiae, hæc utique eos non afficit, ut qui eam sibi familiarem, & veluti congenitam semper habent, immo in eos non cadat magis, quam in bruta animantia, quæ nullius honoris stimulo ducuntur. Vidi ego & visitavi hoc eodem mense, quo hæc scribo, tres agrotantes, quibus quidam ex iis, de quibus hic sermo est, leviter affectis medicamentum exhibuit, quantitate quidem parvum, sed qualitate fortissimum, nullæ subiecti aut temperamenti habita ratione, ex quo omnes inciderunt in copiosam refectionem sanguinis per os, corroda nimidum venâ pectoris, non sine repentina mortis, aut saltu empiebatis periculo, nec tamen personatus ille medicus post unum & alterum funestum successum resipuerat. Est igitur dolendum, quod non modo sceleri impunitas, verùmetiam opportunitas sit: neque tamen dubitarem, multa flagitia desitura, nisi eorum poenæ desissem. *Secunda conclusio*: eorum medicorum, qui legitime in Academiis fuerunt promoti, nemo ad iudicium deduci potest, & à judicibus poena affici de male administratis medicamentis. Viderint tamen professores, qui postremis testimonia præbuerint, ne si corrupti, aut pretio vel amore ducti id concesserunt, complices fiant homicidiorum, quæ iphi in posterum hoc ipso testimonio freti parrare possunt; ad magistratum enim non pertinet cognoscere, quinam idonei sint, sed eorum inspicere testimonia: neque etiam tenetur judicare de rebus sibi ignotis, quia artifici in sua arte credendum est. Itaque multorum nocumentorum culpa ex academiis eritur, quæ titulos ac dignitates interdum tribuant ineptissimis, unde ineffabiles clades in republica sequi necesse est. Quà tamen in re antiqua gymanisorum statuta, & quæ hodiè, Salmanticæ præsertim, religiose servantur, magno consilio condita conscientias promoventium onerant, quæ exprefse jubent, ne quem ad superiores dignitates scholasticas admittant, de quo universitas erubescere possit.

*Ignominia
non afficit
eos, qui eam
habens fa-
miliarem.*

*Conclusio
secunda.*

*Artifici ore-
dendum in
sua arte.*

*Gymna-
siorum karis-
tum,*

Hic

*Ad argu-
menta re-
fusio.*

*Accusatio
non arguit
culpam.*

*Bonis medi-
ciu mīmina
ignominia
summum
est suppli-
cium.*

*I. Digest.
Tit. 18. l. 3.*

His ita constitutis, contrariae rationes facile diluuntur, nam bar-
barorum exempla nil aliud monent, quam medicos cordatos & graves
non debere suscipere curationem similium, nisi eo in loco ubi sui juris
sint, & periculis aut arbitrio eorum minime expositi. Quod si quibus-
dam lis intentata fuit, certè accusatio nō arguit culpam, et si minus legi-
timè accipiatur, potius judicis vitio fit: nisi in eos, quos diximus perso-
natos medicos. Et vero quod ratio olim dictavit, eruditos ac bonos me-
dicos non deberi ad judicium duci neque ulla affici poena, id Plato lege
sancivit: quasa postea jureconsultus renovavit. Conqueritur vero

Hippocrates, ex quo transcripsit Plinius, hanc immunitatem, quæ ju-
stè convenit eruditis medicis, iisque quibus vel minima ignominia sum-
ma est supplicium, ad eos etiam pertingere, qui ex compósito perso-
nam medici induerunt: quosque, ut diximus, nulla afficit ignominia: :
idque accidisse ob imperitæ multitudinis ruditatem, quæ tales pro medi-
cis judicat & habet, cum tamen non sint. Quod incommodum supe-
rioris ætatis viri animadvententes, constituerunt, ut designati medici
doctorata censuræ & suffragiis post publicos actus subjicerentur, &
solemni ritu publicum suæ approbationis testimonium acciperent, ex
quo judicibus & magistratibus constaret, quinam ad hoc tanti ponderis
munus, essent admittendi, qui vero veluti fuci & ignavum pecus à col-
legio medico arcendi: & graviter punirentur (quod in multis locis se-
verissimè observatur) qui hasce sacrae medicinæ dapes immundis har-
pyiarum unguibus profanarent: Nam & in mandatis principum est, se-
curet is, qui provincie prestat, malis honestibus provinciam prægari.

DE V E R I E T F A L S I medici agnitione.

C A P V T X X I I I .

L. REUT.

Bsolutos igitur perfectosque medicos ex iis notis, quas
toto hoc opere proposuimus, cognoscere licet: ad quos
etiam reducendi sunt, quos secundas, tertiasque partes in
hoc medicinæ campo obtinere diximus. Et eos in primis
Hippocrates laudandos censet, qui in acutis morbis, quo-
rum vi plurimi hominum enecantur, insigniter præ ceteris in melius
pro-

procedunt. Et est utique ingenuus artifex, ac unus in istarum multorum, qui
scit, quæ careri, & quæ ceteros facient. At vero pseudomedici, quibus <sup>An morbi
acutis cor-
vener pro-
dono la me-
dicti,</sup> indicis ab iis differant, opera pretiosa erit, nunc explicare, ut sicuti
priores illi à professorebus in Academiis promoventur & honosifice in-
signiuntur: ita etiam hi debitibus stigmatibus inusti à civibus fugiantur, &
à prudentibus magistratibus pro gravandi licentiâ & documenti ratio-
ne puniantur gravissime. Nam in rebus levibus interdum connivere,
non adeo periculosest: at in feris & gravissimis, quæ ad hominum
salutem tanci sunt momenti, assentiri, & sine ulla animadversione ea
præterire, perniciosest procul dubio censetur. Ita insuper fieri, ut in
posterum non eadem pensetur trutina doctus medicus, & imperitus
Empiricus, ac dignitas artis artificumque decus conservetur. Et ne
misera & acerbâ ex periculis facta prudenter homines posthac ita infi-
ticiter venalem suam exponant vitam: aut necem pro vita incaute e-
mante.

Porro sunt illi quidem ut plurimum bonarum literarum non so- <sup>Pseudome-
dicis primis
character.</sup>
hiam imperitissimi, sed contemptores maximi, interdù etiam non logicæ
tantummodo & philosophiz ignorantissimi, verum nec græcè nec lati-
nè callent: quippe qui primam ipsam & veram sapientiam ne esse qui-
dem omnino existimant, medicinam vero ac philosophiam, & reliquas
id genus artes esse quidem autumant, earum tamen finem studiosè per-
sequendum minime censem. Nec mirum: hi enim ut plurimum ex in-
fima plebe, aut etiam ex textrina zonariave emersi primam etatem sor-
didis exercitiis impenderunt: deinde etiam ex manuālī parentum ope-
râ, fortuna nonnihil effulgente, non veritatis inquisitioni dediti fue-
runt, sed pecuniam & inexplicabiles voluptatum delicias affectarunt: at-
que, ut Thessalus ille Galenicus, desertis propriis officiis ad medicā ar-
tem se contulerunt, quam propterea sex measibus adipisci posse profi-
cientur, quæ tamen totum requirit hominem, & ad eam totum. Vitæ spa-
tium vix aut nunquam sufficit. Si vero nec latinarum græcarumque
literarum, nec philosophiz utriusque, nec ullius bonarum disciplina-
rum indigent, qui medici sunt futuri; neque denique longam experien-
tiā & artis usum desiderant, omnibus in promptu esset artem aggredi, & hinc adeo sit ut nunc etiam opifices proprio magisterio ^{relicto} in
medicæ artis opera insiliant. Et cum fullones, metallarii, fabri ipsa-
quoque vilia officia exercentes absque doctore esse non possint, nec

D. d

exp-

*S e c u n d u s
c h a r a c t e r.*

experiri audeant, quæ non noverunt: sola est medicandi ars, quam sibi paucum unusquisque vendicat: alii à crebro, i[n]firmitatibus; alii à fermitate medicinam discunt: alii nescio quibus libelli legunt, & uno collyrio sibi cognito omnium oculos curare presumunt. Est & alius pseudomedicorum perpetuus character, quod ut bonus alienam sanitatem privatim commodis potiorema dicit: ita illi hominum saluti privatam utilitatem anteponunt: maluantque, ut in ipsorum manibus miseri patientes excrucientur & intereant, quam ut accessitis doctoribus (quorum aspectum, ut lucifuge aves solem, perpetuò fugiunt) sanitatem recuperent, ne tantillum de ipsorum existimatione, si quis est, aut luero decodat, cui semper inhiantes, & manus salutando circumueunt civitatem, & vesperi convivia frequentant, s[ecundu]m etiam publica ca[mar]a, in quibus non sermones ulli habentur philosophici, sed optimus ille ensetur, qui plures eosque maximos calices exsiccavit. Inde fit, ut medicæ personæ obliti, pro diverso hominū captu & ingenio, adulando famulijum ullum non detrectent, nec servitu[m] can, sed omni abjectissimo obsequiorum genere, interdum etiam collusores se reliquis adjungant, & tandem, modò pretium adsit, quidquid jubetur, emptitorum masiciorum ritu faciant: contrà quam generosi & graves medicæ, qui tanquam duces militibus, & Reges subditis, imperare ægris absq[ue] ullo pecunia æcupio assueverunt. Deinde eum solida eruditione sit destitutus pseudomedicus, stultæ eruditionis jaçantia imperita multitudinis admiratione æcupatur, nomenq[ue] inane, præsertim vero apud mulieres credulas, quæ ex intellectus imbecillitate cipiùs arripiunt fallacias, & vana quæq[ue];: Jamq[ue] captata harū tubicintim benevolentia & credulitate doctiores omnes latratu suo oppugnat, ac morsu infectatur, calumniando, ut hominum mentes ab iis alienet, quam miseram conditionem docti ac probi quotidie, proh dolor, experiuntur. Est enim malorū solarium bonos carpere, dum errantium multitudine putant culpam errorū minui: vermo ignis stipula[re] cito conquiescit, & inundans flammas deficienibus autrimentis paulatim emoritur: & perverse se ipsum amat, qui alios errare vult, ne error ipsius innescat, fuisseq[ue] multo melius, ut ubi erravit ipse, ibi non errant alii, quorum monitu potius errore careat. Sed enim ille licet à primo congressu gloriabundus aureos polliceri montes audet, & impossibilia quæque, immò etiam incurabilium morborum curationes, interdumque sub capitis pignore, inanis nimirum & inutilis, ita ut data cum

*T e r t i u s
c h a r a c t e r.*

com-similes addimus, mortuos posse suscitare credamus: temea pau-
lo post rerum difficultatibus circumveniens præsertim improviso sym-
ptome, vel morbo acuto urgente, ibi inops consilii mox in limine de-
scit, & quod nam se vertere debeat, nescit: tandemq; ad fraudes conver-
sus, ut ignorantiam velet, cum ægritudinis cauam ignoret, culpani
morbis in philtrea, veneficia, incantationes, & malos Quatuor
characteres.
Demones refert: ideoque nullis remediis cedere, propterea characteribus, imaginibus,
figuris, exorcismis, carminibus, amuletis & aliis impiis & illicitis u-
tendum, quibus frivola & ludicra quedam, sœpe etiam execranda, in-
eluduntur. Subiude horum quempiam, dum eorum quæ dicit aut fa-
cit, causas petas, nil aliud esse deprehendes, quam asinum Cumanum., Quinque.
qui leonis pelle amictus pabula aliquandiu calcat, & armenta tut-
bat: eum tandem rugire consonem ruditus coarguit. Alii audacio-
res versipellioresque domi unum vel alterum conficiunt medicamen-
ta, quo omnes morbos dolosique omnes indiscriminatim facile tol-
lere posse promittunt, ac si unus calceus cunctis hominibus aptari que-
at: Et non opus esse tot pharmacis blaterant, quæ in pharmacopoliis
prostant, cum ex illis omnibus catholicum quoddam conficiatur
quod ipse solus possidet, & vendit, aut alius, cum quo ipse lucrum parti-
cipat. Nam ut suis juris homines faciant, nec in conferendis consilii
prodere cogantur inscitiam suam, ac censuram pati, arcuatum illud esse
coelitus delapsum, ac nemini revelandum, nec nisi ipsis cognitum, strenue
commentiunetur, & gregalibus (sic enim doctos medicos nefarii ve-
reant) præfus ignotum. Præterea cum nullius ægritudinis ipsi & sui si-
milis cognitionem habeant, si ab ipsis mulierculis interrogentur de na-
turâ morbi, novum esse affirmant: cumque naturæ motus & morbo-
rum tempora non cognoscant, si de prognostico scisciteris, non aliter
respondent, quam uero qui aleam jaciunt, interdum perplexa & ambigua
oratione, & quæ in utramque partem electi possit, veluti olim gentilium
oracula à demoniaco spiritu impulsa. Sæpe etiam, prout symptoma-
ta premunt, nulla ex iis morbi aut virium robore desumpta indicatione,
modò ajunt modò negant, ac sèpius sententiam murant, & unâ èadem
que horâ diversa omnino proferunt. Haccedit, quod de nulla re un-
quam sermo incidit, in qua illi suam sententiam non immisceant, ut ve-
sè in eos illud cadat:

Grammaticus, Rhetor, Geometer, Piator, Aliptes,
Angur, scenobatus, medicus, magus, omnia novit.

Hicce

Nonnus.

*H*isce igitur & aliis imposturis posteaquam eorum quilibet ploraque patravit homicidia, quibus aliquid corrasit, & suis jam amplius errorē regere nequit, solum vertit, & in peregrina se confert loca, ubi denud gynæco & levioribus hominibus sibi jam notissimis artib⁹ sese insinuat, interdum etiam per pharmacopeos, vulnerarios, obstetricites, nec non per ipsos mercium proxenetas, qui hominis adventum tanquam numen cœlitus delapsum per urbem spargant. Hisce enim novitas omnis grata, & novit impostor, nova minime solida placere ad tempus: sed cum amiserint novitatis gratiam omnino neglisi: atque hi sunt quibus illud accommodatur, quod multi clamant, latrones, sicarios, & veneficos homines inhumaniter occidere: medicos vero humanissime, ac officiosissime, & solemniter interimere. *A*llas monstrosis opinionibus delectantur, quia vident hisce potissimum imperitum vulgus magis capi & inescari debetisque & crassi ingenii homines etiam divites in admiratione rerti, immo & in litteraria republicā non paucos inveniri, à natura ita comparatos, ut admirentur peregrinas opiniones, quantumvis absurdā quæque contineant, quia magnificum putant, habere quo aliis contradicant. *N*ec non moastrosis etiam remedis utuntur illi, & characteribus, annulis, incantationibus, & aliis mediis, quæ Deo sunt omninem abominabiliæ. *S*teriles & viduæ & multo mala venerant super se Babylonem, propter multitudinem maleficiorum in eorum: & propter durissime incantatorum tuorum vehementem, inquit, Esaias. *E*s ista horum nota, quod plerumque nocent notabiliter, & posteaquam medicamentum exhibuerunt, patients non multò post moritur: aut in symptoma aliquod grave & periculosem incidit, nempe somnum profundum, dysenteriam, faucium ardorem, ventriculi maximam debilitatem, aut emotothicam passionem: idque propterea, quod neque medicamen vires moverint, nec morbi naturam, aut exhibendi occasionem, neq; illa invicem appearat, & omnia casu fortuitoque faciunt, non vero ex arte, quæ vero ita fiunt, perpetua esse non possunt: & si semel succedant, nullies triflustrum exitum habent, & sunt pharmaca illa plena periculi, quæ malam dispositionem in partibus nobilibus relinquunt: & per paucia illis usi sunt, qui aut immaturam morte non sint sublati: aut vix attingat annum quinquagesimum. Ac plerumque, qui ægris ista imperant, cum in periculo sunt, receptissimis illis utuntur, quæ si non proficiunt, saltem nocere non possint. *D*enique falsum medicum remulcentum sape vidras, quod certè

Novus planus ad tempus.

Decimus.

Undevigesimus.

Duosdecimus.

Chymisorum
remediorum
incommunica.Dantis
tertius.

certe vicium cunctis hominibus absque proprii munieris abolitione ut contingere liceat, medico quidem non licet: cuius operam noctu diuque, horâ prandii & coenæ, & quâcunque aliâ necessariam esse constat. *Cordatus vero, eruditus, & gravis medicus id semper ante oculos habet, ut summâ cùm modestiâ citò & jucundè, præsertim vero tutò, curet, &c.* *dici modo autem illam ac brevem Hippocratis sententiam: morbis ne profis vel sibi. saltem non noceas subinde observas: adhæc temperantiâ maximè colit, ut ad visendos agros consiliaque suggesta quâcunque diei noctisque horâ paratus & promptus esse possit: ideo non veritatis duntaxat, verum etiam sobrietatis est studiosus.*

FINIS LIBRI TERTII.

LIBER QUARTUS.

DE FASCINATIONE.

CAPUT I.

Ejecimus in quartum postremumque huic librum pauca quedam, quæ quoniam non minus ornamenti quam prudenter laudem medico afferre compertum est, ratio ipsa coegerit promiscue eadem minime intacta relinquere. Ac primum quidem, nîl crebrius in vulgarium maximeque mulierum ore est, fascinationis vocabulo, quam oculū malorum vocant, & quia, an quidpiam sit in rebus tale, in medicorum presentia sepius disputari solet, cum ejus ratio ex philosophia, & ex medicina remedia perenda sint; nonnulla de ea differere ab instituto nostro minime alienum putavimus, ne hæreat prudens medicus in re vulgari, & quam excessè callere mulierculæ sepiissimè gloriantur. *Affirmant illæ quidem opinio. L. & mordicus defendunt, esse homines, qui si impensis laudaverint, aut intruerint obœsulos infantes, egregios equos, agnos, gallinas, aut alias peccades, vel segetes ketiores, probata omnia emoriantur repente. Nec solum, quæ vegetantur & vivunt, verum etiam minime viventia, ut vase pulchriora & specula disrumpentur, & confracta decidant: & bona for-*

fortunis imminuantur, ut si quae familia aut numero aucta, & conspicuabilis, aut opibus florens, ab illius modi hominibus maligne aspiciatur, non raro dispersa aut immunita penitus collabatur, & omnem amitteret splendorem.

Neque verò mulierem dunt acat magacitatem hanc esse plerique putant, siquidem nō contemnendi auctores fascinationis meminerunt, unde illud Virgilii:

Nefas quis teneros oculi mei fascinet agnos.

*¶. 9. noxt.
ass. cap. 4.
P. li. 7. c. 2.* Et Aulus Gallus ac Plinius scribunt, esse in Africa familias hominum, quædam, illa omnia repente pereant. Itaque concludunt esse quosdam homines, qui si oculo futibundo ac hido aliquid aspiciant, illud legendant atque occidunt: si vero benigno illud conspexerint, nihil officiant. Et Plutarchus ex Philarco scribit, circa Pontum homines habitare, qui non tantum pueris, sed etiā viris perniciosi sint, tabescere enim & ergotare, qui aspectum eorum, & habitum ac sermonem exciperent. Nec defunt, qui & amicis, & familiaribus, & parentibus oculum fascinatingem esse existiment, & fascinatingi sèpè solite homines à benevolis, & carissimis, usque adeo, ut mulieres non ostendant illis pueros, nec diutius ab hujusmodi hominibus inspectari sinant. Neque mirandum ajunt, si qui sunt, qui etiam carissimos, & quibus bene volunt, fascinatingi, quia cum sint natura invidi, non quod volunt, faciunt, sed quod naturaliter soleat.

*Plutarchi sententia
notabilis.* Ut enī optimè adnotavit Plutarchus, universæ animi affectiones, quibus diu infunt, in iis malos habitus generare consuevère, ac naturæ vim capere: atque ita invitox homines in jam proprias & consuetas perturbationes deferre: ita timida auxilia ipsa reformidant: iracundi in carissimos quosque sunt morosi: amatores & intemperantes nec à sanctissimis quidem corporibus, neque à valde deformibus queunt abstinere. Cùm igitur tam mira sit consuetudinis vis, nullà admiratione dignum, si qui invidendi & fascinatingi habitum sibi induixerunt, etiam adversus familiares ex morbi proptietate moveantur, ac ubi moti fuerint, quod natura solent, efficient, non quod volunt. Porro periculum hoc pueris dicunt maxime imminere, ac pulchrioribus foeminis. Tandem afferunt scripturæ loca, quibus id comprobare nituntur, ut illud Deuteronomii: *Vir tener habebit oculum nequam adversus fratrem suum:* ubi quidam legunt, fratrem suum fascinatingabit: & Sapientie quarto: *fascinatio-*

*Pueri & fo-
minæ cur-
posiss. fasci-
buntur.*

*enim nagastris obsecratibus: & in Ecclesiastico: magnam oculi quid creatum est? atque adeo homines Deum rogare solitos, ut nos liberet a malo oculo. Et idcirco ut hoc periculum removatur, quædam inventa remedii, nimirum bene precemur iis, quos cum laude & admiratione intueremus: aut si quid ruspieulum pueri gestent, in quod visus fascinantis intendatur, & vim amittat: ita solent oscula quædam pueris appendi, & ex gagate manuum digitis duobus cum pollice sic insertis, ut exprimant illam figuram, quam Hispani vocant, *biga*, aut ex Isatide, vel nilo tantillæ affricat: aut si summo mane surgenti quis digitos predicto modo intemperat: Amuleti insuper loco esse, si baccare fronte cingat, ut refert Poeta:*

*Amuleta
contra fa-
scinum.*

Baccare fronte

Cingite, ne vari noctae mala lingue futuro.

Aut si ter in sinum despicias, unde illud Theocriti:

Vi non fascina, sor in meum expas fratum.

Deniq; si cum avidè lautum cibum assuescas, intentius aspicienti partem porrugas. Non inelegans sunt Hieronymi Vide carmina, quibus trucem fascinatorem ita describit, & fascinationis species comprehendit: Boni, &c.

Quandoquidem memini Tufci aka in rupo Vucbi

Ipsa sonore viduisse formam, cui dura virgobane

Ora, gravisq; oculi sufficit sanguine circum,

Fronsq; obscena sua, horrida, in vertice canis

Ille struci (scelus) obicit genui omne necabat

Reparandum, tenus animas, parvusq; volantes:

Quin etiam si quando horrosus ingressus, ubi annus

Exsic exploso turpem regnum orbe sanctificauit,

Floribus & paissim per agros incanuit arbor:

Ille horris stragam deduxit arboribusq; ruinam:

Spatiis annis agriculta maisti florere caducato.

Nam quocunq; aciem horribiliter intendit: ibi omnes

Cernere erat subito afflatis languescere foras.

Et superiorum omnium affectuum rationes posse assignare contendunt. Ut enim (inquiunt) sunt mulieres menstruatae, quibus tantum virus intra corpus gignitur, ut solo intuiru lethaliter inficiat, steriliscant nimirum tactæ fruges, moriantur infita, speculorum fulgor aspectu ipso hebetetur, eborisque nitor, ut tradit Plinius, & vulnera exacerbentur ac recrudescant, ut plerique chirurgi referunt: ita esse homines quibus

*Rationes
pro hac op-
tione.*

*A membris
in feminis
nocuimus.
Lib. 7. c. 13.*

quibus naturaliter veneficum quidpiam infit, quod per oculos dum cœcta intuentur, simul cum radius visorius emittatur, quorum sic periculis-
fissimus aspectus. Ita naturæ in toto corpore, &c. in quorundam oculis
quoque venena gigare placuisse, ne quid usquam mali esset, quod in
homine non esset: hosque esse ac dici fascinatores, & quod tales sint, re-
ferunt ad temperamenti proprietatem, aut substantia modum, aut pu-
tredinem spiritum, aut denique ad natale astrum, & vim individua-
lam coelestem: sicuti è converso quosdam esse quorum oculi creduntur
habere vim beneficam ad res inspectas, vulgo (Benzodectos). Quod vero
pueri nitiduli potius quam grandiores, & eleganter juvenculæ po-
tius, quam annosæ & deformes, in hanc incident passionem, & propter
ea his magis caeviduntur, sanguini leviori, uti dicunt, defecationi-
que ascribunt, & molliusculæ nature, ac teneriori corporis habitudi-
ni, quæ facile in deterius vertitur. Quidam addunt læsionem illam il-
lucem oculis, oculis etiam concipi, ubi is qui fascinat, & qui fascinatur,
sele mutuo intuentur attente, unde illud Poëta:

Dux spectans oculis lajos, leduntur & ipsi,

Mirabat corporibus transiunctione secum.

2. Ratio.

3. Ratio.

3. De loc.

c. 7. & 6.

6. 1.

Diversas partes corporis animalium venenæ habent. Ostendere insuper conatur possibilitem fascinationis experi-
mentis quorundam, quos referunt coactos fuisse secedere ab humana
conversatione, ne fastinarent proprios liberos. Addunt ex Galeno
intra nos posse nasci venenum, quod magna ex parte mandatur ad ex-
trema, tanquam ad ignobilias; sic in plerisque animalibus salubribus ca-
put, caudam, spissam, dentes, quiddam deleterium obtinere. Et ipse

Galenus extremas, utrinque partes viperatum, ceu multo veneno ab-
undantes, abicit: scorpius in cauda venenum habet: pastinaca marina
in radio: corvus marinus in cervice: muræna in dente: & morsus
hominis lethalis interdum hominibus est: ut scribunt Avicenna, Ra-
zes, & Diostorides, ideo masticati cibi interdicuntur infantibus maxi-
mè à jejunis nutritiibus aut menstruatis, capita columbari reproban-
tur à Zoatre: & capita piscium à Tralliano. Similiter igitur in quorun-
dam capitibus contineri posse deleterium humorem, cuius vapor inhi-
gniter iædat, nam fixione oculi vehementer inprimitur vapor capitri rei
visæ, quia multis spiritus mandatur ad oculum, simul autem cum spiri-
tu accedit vapor noxius. (Quemadmodum ergo ab oculo ophthalmico
transit vapor manifestè noxius, & in oculum conspectum inducit
ophthal-

ophthalmiam: ita ab oculo fascinantis exire vaporē occultē noxiūm, lādentem conspectūm, maxime si conspectus fuerit valetudinarius ac tenellus, ut pueri, fœminæ.

Si quæras, cur plures fascinantes fœminæ sint? respondent, quia variis et
menses facile transiunt in deleteriam qualitatem: Si, cur inter fœminas
maxime vetulæ fascinant? quia menses in illis per ætatem & absentiam
caloris promptius vertuntur in venenum, & menstrua purgatio suppres-
sa & venenata reddita, in corpus omne redundat, & spiritus inficit, eos
potissimum, qui ab oculis foras exiliunt, hos aerem contaminare, pue-
ros ac tenellos fascino lādere. Sed cur fascinator fejonus, & in æsta-
te, aut ubi præcessit affectio animi valida, vel motus humorum impe-
tuosus, magis fascinat, in contrariis statibus minus? quia pravi humo-
res agitati plus veneni communicant oculis. Cadavera vero & qui
venenum sumpserunt, non fascinare, nec putridè febientes, quia non
adest intentus aspectus cum malignitate & invidia: oculos vero fasci-
nantis propter affluationem non lādi ab innato veneno. Sed cur no-
xius magis sit intutus invidorum, quam aliorum? quia affecta anima
corpus afficitur, nam & cogitatio de rebus venereis genitalia excitat:
& canibus in certamine præ ferociâ sèpè visus extinguitur: mœrōtes,
& avaritia, & zelotypia colores mutant, quibus affectibus non minus
invidentia penetrare corpus malitiâ impler.

Hęc tamen pleriq; alii non recipiunt, immo commentitū esse dicunt, & ab anicularum deducta figmentis. Quorum sententia ut clarius in-
notescat, præmittendum, fascinationem tūm dici, tūm quipiam alium
videns absque ipsis contactu quipiam agens eum lādir. Vel, ut ap-
pertius ac luculentius dicam, fascinationem esse passionem oculis illa-
tam, & conceptam ex quadam affectione animi maligna ejus, qui intue-
tur. Dicitur autem fascinatio à fando, quod incantationibus induca-
tur, vel paucis mutatis literis à verbo græco βασκάνιον, quod in ideo si-
gnificat. His adjungendum, visionem non fieri per radiorum emissio-
nem, ut Platonici censem, sed potius per intromissionem. Præsuppo-
nendum insuper, speciei visibili nullam inesse qualitatem activam vel
passivam, ad modum quatuor qualitatuum naturalium, quia species visi-
biles, nec calidæ sunt, nec frigidæ, nec sicczæ, nec humidæ, & tantum ef-
ficere possunt, ut res, cujus species sunt, videantur, nullum vero nocu-
mentum per se inferre. Atque adeo cum visio sit actio immanens, &

Seconda
opinio.

Fascinatio
quid.

Vix quo-
modo fiat.

Species ut
fibiae qua-
lia.

Prima ra-
tio pro hac
sp.
fiat

E

sunt per introspectionem sive per passionem, non posse idoneam hujus fascinationis causam assignari, unde dici solet: homines per visum pati ac vexari, non autem agere & nocere. Præterea vanum esse existimare, vim animi unius in corpus alterius aliquid efficere, ac talem vim naturalem maleficam in corpore præexistere: neque verò astro id posse attribui, sic enim omnes illà horā nati fascinatores essent. Nec satisfacere, qui ad temperiei & substantiaz dissimilitudinem configuiunt, quia ictus ejusdem speciei non potest esse tanta substantiaz pugna, non enim basiliscus basilisco, non viperæ viperæ, sed homini & aliis animalibus necent, & ut unum animal alteri tam sit noxium, id ex vehementi naturæ antipathia & dissimilitudine nasci, nec uni semini secundum naturam vim esse alteri venenosam. Vanum igitur esse & plane superstitionis fascinationis vocabulum, idque inde colligi, quod mulieribus magis quam viris: & indoctis magis quam doctis ea opinio sit persuasa: & neq;

Hip. & Gal.
fascio. non
fascinus mū-
tatione.

Hippocrates, neq; Galenus, neq; veterum medicorum quispiam fascinationis mentionem fecerint, cum tamen fusissime de cunctis morborum generibus & causis egerint. Quod si quidam alii probati aliarum professionum auctores de ea scripsere, factum id ambitione quadam, quâ omnibus, quæ vulgus miratur, tueri nituntur, subtilitatis magis quam veritatis amatores, quâ eadem superstitione remedia sunt inventa, inter quos Plinium & Plutarchum numerant, Virgilium vero non ita loquenter induxit, Socratem aut Aristotelem, sed opilionem quendam, ut insinuaret, non ex propria mente id dictū, sed ex vulgi opinione, qua nihil est incertius. A loco Deuteronomii nullum omnino accipi subsidiū, quia ibi per oculum malum nō fascinatione, sed tenacitas intelligitur, ac si dicebat responso rē, etiam si videat vir fratrem, uxorem, & filios fame interire, illis nō distribuet nutrimentū, prē nimia tenacitate: multo minus ex loco Sapientiae, ubi aliter legitur: *fascinatio viles, nugax & nibilis*: quah diceret, à nugatoria & adulatoria laudatione ita nos ludificari, ut ad vera prorsus cœcūtiamus, ut mala pro bonis, & bona pro malis habeamus: & quod Ecclæstasticus inquit: *ne quis oculo quid creaverit?* perinde esse, ac si diceret invidentiū eo, quod nimirum vider, quoniam qui invidit alicui, ab invidiōsi felicitate nequeunt oculos avertere, ideo vocantur vicini mali: adhuc quia oculus peccati & concupiscentiaz fenestra esse solet, ac malorum animi affectuum index, seu leno illecebrosissimus. Aut sal-

tem

tem allegoricam esse locutionem quæ ex vulgari & falsa de fascinatione opinione nata fuerit, quia, per oculos valde laeduntur homines & in peccata conjiciuntur, quæ locutio metaphorica vera est, verus tamen sit sermo ille vulgi, unde nata fuit, annon, nihil refert, veluti si adulatores Syrenes dixeris, tametsi Syrenes revera nullibi sint. Quæ de menstruatis assert Plinius, falsa esse ac fabulosa, siquidem quotidie cum illis citra noxam versamur, quia menstruus sanguis vitiosus plementumque sit, non tamen venenosus. Adde quod non oculis modo, verum etiam halicui & expirationi efficacior vis esset: Tum deinde menstruam purgationem, cum anubus ex ætate & naturæ præscripto deficiat, nec ipsis nec aliis esse incommodaturam, immo prægnantes & quibus ex morbo suppressi sunt menses, vehementius fascinarent. Pueros vero & elegantiores juvenculas propterea fascinari creditum, quia nitidiores, obcesiores, pulchrioresque cum sint, solent plerumque laudari, in admirationem pervenire, attente inspici, & ulnis gestari; quæ verò opima sunt corpora atque pulchra, si ad sumum bonitatis processerint, quia stare non possunt, necesse est, ut decident & in contrarium vergant, si Hippocrati credimus: unde, ex sententia Celsi, cum plenior quis & rubicundior se ipso factus sit, suspecta habere bona sua debet. Cum igitur corpora hæc ob prædictas causas in magna pericula repente incidere sze soleat, suspicio sum vulgus causam non intelligens tam repentinæ mutationis, in verba & aspicientium oculos rejicit esse. Cum, tribuens non causæ, & quia ea quæ diximus corpora plurimos habent quotidie laudatores, facile anus aliqua rugosa & odiosa in hoc numero reperitur, cui noxa potius tribuitur quam aliis. Vel etiam quia trux aspectus vetularum deformi suo squallore potuit infantulos perterrefacere, timor concitare humores, ut citius morbus erumpat, ad quem tenellum corpusculum jam erat dispositum.

Alii ut totam hanc difficultatem absolvant, tres constituunt *fascinationis species*: vulgarem unam, sed propriè dictam, quippe cui *fascinationis allata* descriptio proprie conveniat, qua ipsa visione seu aspectu activo fascinant, vel etiam invido aliquo laudante, eo solo quod malignè & malitiosè aspicit vel laudat alium, à quo est averso animo, laesio fit, ut si ex invidia affecti oculos infigunt, & quasi veneno ricto telo homines impetuunt. Et hanc oratione dari negant.

*Ad religia
argumenta*

Hip. 1. apb 2
C. libr. 2.
6, 2.

*Opinio ter-
rea.*

*Fascinatio-
nius species
tres.*

*Prima vul-
garis.*

secunda fascinationis species physica.

*Contagia-
nus modi.*

*Lippin-
da se.*

*Tertia spe-
cies magica
& demoni-
aca.*

*Fascina-
tio nata.*

ducti iisdem argumentis, quæ pro secunda opinione paulo superius recitavimus. Alteram physicam fascinationem appellant, cui tamen improprie conveniat fascinationis vocabulum: quia propriè loquendo contagio est, sive infectio: hanc visione sæpe fieri concedunt, ac tum potissimum, quando mutuus est intuitus interim, dum lædens aspicit lædendum: ideo quidam in ratione hujus fascinationis non solum oculis esse illatam constituunt, verum etiam oculis concipi, ubi is qui fascinatur, & qui fascinat, sese mutuo intuentur. Hac ratione, qui ophthalmia laborat, obvium quempiam inficere, pestem, tabem & elephantiasin propagari, nec cum iis laborantibus, aut mensam, aut lectum communem habere tutum esse. Et pueros potissimum affici hoc pacto ac fascinari, quia humidiiores ex se ipsis spiritus quosdam effundunt, quæ aere corrupto in eos redeant, unde exivere: idque minus accidere iis, qui induruerunt, & iam compacti sunt, & non solum visu, verum etiam odore & voce respirationis contingere effusionem, per quam evaporationes fiunt animantium: facere insuper plurimum ad hanc infectionem imaginationem ejus qui læditur, ideo facilimè eos corripi, qui timent, vel correptos se putant. Non itaque ab oculis suffusionem, ungulam, aut leucomam, in quibus vaporatio non adeat, sed lippitudinem duntaxat in alios mitti: pestilitatem vero non tam aspectu, quam halitu maligno propagari, scabié non oculis sed manibus affricari, & membrorum contactu simul cum putrida evaporatione, nam & tactus & affrictio manifestum quoddam habent patiendi principium: quod tamen ailiarum avium penne aquilinis conjunctæ decrescant ac pereant, absconditæ quadam visceri, plumarum caulis putrescentibus. Cæterum in lippitudinibus spiritum virulentum non tam per oculorum globos, quam per ipsis cavitates & canos seu hircos emitte: denique hanc nostram quam ex vitiato humore spiritus conciliant, metaphoricè nō propriè fascinationem dici. Tertiæ esse eamque frequentiorem, quæ pendeat à dæmonis maleficio, qui ex pacto homini nocere volenti cooperatur, & tunc definiri fascinum, esse qualitatem dæmonum arte illatam, ob tacitum vel expressum hominis eum dæmone pactum. Ad hanc referenda plurima dicunt, quæ vari scriptores ad alias species referunt: hanc probari experientia quotidiana & confessionibus sortiariorum, qualis ille procul dubio fuit, quem ex Vida superiorius descripsimus. Fascinorum hujusmodi notas esse Plinius scribit, si in oculis ambobus

vek

vel eorum altero binæ sint pupillæ, aut in altero effigies equi aut canis quasi mancipio inusta stigmata ab eo, cui se devoverunt, idque afferre ex auctoritate Ciceronis: eosdem præterea nō posse mergi, ne ueste quidem degravatos. Afferunt & aliam hujus placiti rationem, quod ab uno humore naturaliter tam diuersæ speciei res non videntur posse interire. Atque haec sunt præcipue opiniones in hac obscura admodum, & à sensibus nostris plane remota difficultate, in qua quid potissimum sentiendum sit, Deus ipse novit.

Sane quod quidam in confirmationem prioris sententiae afferunt, imaginationem, quæ plurima potest, ut quod horreamus cum terribilia videmus aut audimus: & qui alios mingentes aut oscitantes vident, sæpe etiam aut mingant aut oscitent, ob animi attentionem ad memoriam reducentes eas operationes, quarum eramus obliti, quia causa non incitabat: & cum conspicimus eos qui acida aut acerba comedunt, dentium stupore afficiamur, quem vocat Galenus emodiam: non probant imaginationem humanam extra corpus imaginantis quicquam facere; sed id tantum suadent, posse corpus imaginantis movere non tam alienum: Sunt enim illi omnes interni affectus sicuti seminis ad vasa seminaria motus, nec aliter cerasi imaginatio rubrum colorem intra foemina corporis proli inducere potest, interim dum in utero continetur, delato humore ad locum conceptus.

Firmius tamen ejusdem sententiae assertores insistere videntur Avicenna sententia nō tatu digna. Part. 4. c. 4. Avicenna placito: is enim, *sesto Naturalium*, animam ea vi pollere arbitratur, ut possit imaginatione sola permovere corpus longè dissitum: existimatq; animam humanam, ob magnum cum supremis intelligentiis commercium, tantum posse, ut aliena corpora immutare valeat, & mira efficere, utpote: ut foemina sine mare concipiat, & homines à mortuis resurgent, ac ex ea à nativitate videant. Neq; vero omnes aut sapientes aut virtutibus conspicuos viros ea prestare posse, sed perfectissimos & qui ad exactam cum mentibus superioribus communicationem devenerint, quorum numerus in hac vita peregrinus aut nullus est. Cum inquit, *anima humana fuerit constans nobilis & fortissima, & non immersa in affectibus corporis, nūc maxum si transcendat operationem suam in corpore proprio* (hoc est operari in corpore alieno, sicut in proprio) *atq; ita ex multis spirituinali & constans in habitu suo sanos infirmos, ac debilitates prævios, & contingat permutare elementa, quam quod non est ignis fuit ignis, & quod non est terra*

est terra, ac pro ipsius voluntate contingant pluvia, ac fertilitas, sicut contingit absorbitio à terra. & mortalitas, quæ omnia proveniant secundum virtutem intelligibilem, cuius voluntas permittare valeat, id, quod penderet ex permutatione materie.

Prophecia propria. Et hanc esse unam ex proprietatibus prophetiae. Hujus placita ratio esse videtur, quia anima humana nobis forinsecus influit, & est naturæ intelligentiarum cœlestium, quare ut illæ intelligendo (sic enim omnes sentiunt) movent orbes & multiplices vires infundunt in elementa: ita nostram animam cum vehementius rapitur imaginatione quapiam forti extra materiam, non esse impossibile, ut illas, operari in externam materiam. Hinc fieri dicunt insomnia, quæ divina appellantur, animâ ipsâ inter dormiendum operante, depositâ rerum humanarum cura, intelligenteque ac prævidente, quæ ex sensibus non accepit, ut supernæ illæ intelligentiaz: quæ tamen non omnibus æqualiter contingant, sed iis, qui fortius imaginantur, quia anima minus materia est obruta: atque hinc nonnullos fieri divinatores, alios salutiferos, & alia quæ vulgo circumferuntur ignorata causâ: quæ tamen, et si à plerisque reiiciuntur, non sunt euncta omnino improbabilia: ac deducta videntur ex Cabalistarum dogmate, quod ita habet:

Cabalistarum sententia. Cum anima comprehendenterit, quidquid poterit comprehendere, & coniungetur animæ superiori; exspoliabit indumentum terrenum à se, & extirpabit de loco suo, & coniungetur cum divinitate. Quemadmodum enim granum frumenti in terram jactum non quiescit, donec glebae viscera frangat, & cœlesti aura fruatur: & altissimi montes ex imis vallis exurgunt: & in metallis quod generosius est, in altiores spiritus sublimatur: ita nîl mirum, si homo quem præstantioribus donis Deus ornavit, ad summa tendat. Vocatur vero hæc actio ab ipsis Cabaleis Deificatione: ad illam vero, quam per decem acquirimus numerationes, quas sephiros vocant, quibus rerum apprehensio fit, aptitudinem sive potentiam non implantasset homini Dens, nisi captus ille divinitatis esset possibilis, & consequenter illæ opérations, quæ divinitatem ipsam consequuntur. Hanc eandem sententiam tenet Leo ille nobilissimus Philosophus in tertio Dialogo de amore, affirmans, posse nos acerrimè contemplantes adeo mentem extollere, ut ipsa secum vitæ nexum abducat, & corporis mole depressâ, ac insevitatem quasi redactâ, adeo se exoneret ac liberet, ut desideratum cogitatumque objectum singulari quedam affectu complexa, corpus exanime prorsus deserat:

Deificatione.

deserat: atque hoc suavissimo mortis genere sanctissimos viros & patriarchas supremum diem obiisse, divinitatem exosculantes, ecclasi hinc contemplatione divina in sublime correptos.

DE PHILTRIS.

CAPUT II.

Porro philtrum fascinationis etiam species quedam efficaciter videtur, ideo de ipso quoque tractatio hic annexenda fuit. siquidem utriusque ratio non absimilis, incerta nimurum, atque dubia, vulgo tamen receptissima. Dicunt autem philtrum à verbo Græco φίλτρον, quod amare significat, Hispаниcè *bocibizo*, Germanice *etnikebdranc*. Et est pharmacum, vel magia. *Philtrenum* gica aut ludicra quedam actio, certis ceremoniis, carminibus aut verbis quid. concepta vel administrata, quibus amantes amantur, vel è contra, amo- rem conciliari sibi persuadent, &c. in eo maxime laborant.

Est igitur investigatione dignum, possintne ejusmodi philtra amorem concitare, & voluntatem ad particularera aliquem amandum cogere. Quod quidem quibusdam rationibus comprobari posse videtur. *Prima*, quia ut voluntas ligatur in odium alicujus (quod nos *Primaratio* alibi differuimus) ita etiam posse videtur in amorem impelli: nec defunt qui existimant, posse etiam ligari fures, ne in aliquo loco furari possint: & mercatores, ne in designato emporio negotiari queant, & exercitus, ne limites transgrediatur: ligari insuper naves, ne ulla vi ventorum, panis etiam velis, portum ingredi valeant: & molendina, ne ulla vi aut impetu volvi queant: & canes, ne latrent: atque aves & feras à venatoribus ligari, ne volare aut fugere possint; & sanguis ne fluat. *Secundo* quia multa sunt pharmaca, que vim habent naturalem turbandi humores, irritandi do. semen, & concalefaciendi universum corpus, quorum fere catalo- lib. 3. c. de gum in nostro de *universa medicina malorum* libro recensimur. *Tertio*, scilicet *vir.* quia legitur apud Oseam prophetam, esse spiritus quedam incen- *Ratiocinatio* tores libidinum, atque luxurie, dum inquit: *Spiritus fornicacionis Oseas 4.* decepit eos & fornicatis sunt Deo suo. Quod autem hoc proveniat à maleficio, Nahum exprimit dicens: *Propter inabititudinem fornicati- Nab. c. 3. onium*

monum meretricis speciosa & grata & habentis maleficia: & in libro Baruch mentio sit maleficii amatorii sub his verbis: mulieres circumdate funibus in viis sedent, succondentes ossa olivarum, cum anem aliqua ex ipsis attracta à transiente dormierit cum eo, proxime sua exprobrae, quod digna non sit habere sicut ipsa, neq; funis ejus disrumpens.

Pars negativa.

*Prima ra.
sto.*

*Ratiocina-
da.*

Ratiocina-

Ratio 4.

*Philtorum
masoria va-
ria invenia-*

*Hippomanes
triplex.*

Ex altera tamen parte sunt, qui constantissime defendunt, philtera non posse animum hominis commovere, ut certum hominem amet, quia voluntas propter arbitrii humani libertatem nullis herbis aut magicis artibus cogi possit: objecta enim esse, quæ movent sensus, sensus intellectum, is appetitum in primis venereum, si ætas & cætera respondeant. Secundo, quia si philteris induceretur amor, sepius nunquam visa nec cognita impensis amare cogeremur, neq; aspectu rei amatæ opus esset, quod tamen experientia constat, ideoq; mutuas effigies ad conciliandum amorem utrinq; viros principes mittere solitos, quia ignorat nulla cupido, objecta enim sensuum, quæ appetitiam excitant, singularia sunt. Tertio, quia si in certam personam philtera agunt, cur non in hostem, ita ut hostium animos in amorem nostri inducere possimus? Et quidnam efficacius esset ad pacem inter dissidentes principes conciliandam? quod concordiae vinculum tutius ac firmius? Postremo, quia nullum exemplum in sacris libris, vel ullis aliis probatis auctoribus extet, quo doceatur, verum & constantem amorem inter conjuges vel alios amantes philteris conciliatum fuisse.

Ult nos ab hac difficultate explicemus, sciendum primò, plurima philtera nobis veteres commemorasse, menstruum nimirum muliebre, sperma viri, cerebrum felis, vel pulli asinini, uterus hyænæ, virga lupi, femora, ossa rubetæ, scinci, & potissimum hippomanes, quod triplex est, unum plantula quædam Arcadiæ, quæ vulgo filix esse existimatur: aberrans spuma genita in equæ igninæ, de quo Propertius:

*Vix caputa stillæ ab ignine eque
Hippomanæ.*

Arist. lib. 6. Tertiū pellicula, quæ avellitur à fronte pulli equini recens editi, cujus de biſt. an. odore equos in furorem redigi creditur, de quibus Aristoteles, Plinius, cap. 18. Columella & alii scriperunt. Sunt autem hæc omnia periculissima ac Pli. 8. c. 12. perniciosa, unde recte Ovidius cecinit:

*Nec dura profuerint pallentia philtera puellis,
Philtera nocere animis, vixq; floris habent.*

His

His Eusebius refert Lucretium Poetam dementatum, deinde etiam interemptum: atque id ipsum Lucullo accidisse in eius vita Plutarchus scribit: idemque fuit Caligulae interitus, cui Cesonia Hippomani potandum porrexit, ut narrant Josephus & Suetonius, de quo Ius venalis:

*Lucretius poeta mors.
Lucullus.
Caligula.*

— — — *Venunculus illo Neronis
Cui totam tremulifrontem Cesonia pulla
Infudit.*

Idem refert Cuspinianus de Friderico Duce Bavariae electo Romanorum Rege, exemplaque plurima passim in Historiis leguntur. Quare cum tam noxia sint philtra, merito Athenienses Temniam sagam morte mulctarunt, & immerito Areopagitae alteri ignoverunt, mortuo eo, qui acceperat: prudentissimeque jura civilia in eos, qui talia philtra seu pocula amatoria exhibuerunt, poenas constituerunt capitales: fugiendaque semper sunt, etiam si non in malum sed bonum finem exhiberentur, utpote ad conciliandum mutuum inter conjuges amore (quod tamen, ut postea apparebit, ea arte fieri nequit) quia semper ut minimum reddunt eum, qui accepit, attonitum, debilem & mentis emptum, ut piscibus accedit, qui non retibus & hamo, sed medicamentis capiuntur. Referuntur insuper alia maleficia amatoria, quae extra corpus adhibentur, per mixturas compositas ex herbis, foliis, radicibus, metalis, reptilibus, plumis, membris avium, piscium, vel animalium. Ad que maxime expertunt malefici capillos, vel unguium praesegmina; vel fasciam sive partem vestimenti, quod solitum sit tangere corpus maleficandi, aut epistolam, vel quid aliud de illius domo, quibus adhibent certas ligaturas, & involuta consuunt tunicae vel chlamydi maleficandi, vel abscondunt sub lecto, aut inter plumas & culcitram, super quam dormit, aut sub limine ostii, vel alterius loci, super quem foemina aut vir maleficandi transiturus sit. *Tertium* malefici amatorii genus fit per imagines quasdam ex terra vel cerâ, gelnmis, aut aliâ quavis mixturâ confectas, quas baptizat, adjiciendo quedam yerba turpia, quibus etiam quandoque aperiunt pectora, & ipsorum corda ingenti calore ignitae reddunt: aut tamdiu detinent, quoad liquefiant, existimantes, eodem modo cor hominis maleficandi aduri atque emolliri & obediens reddi ad votum amantis: vel etiam limo eorum, quos pervertere nituntur, effigies exprimit, cuius maleficii Virg. meminit in pharmaceutria dicens:

Ef

Limus

Friderici.

*Loges de
philtra.*

*Philtra di-
sa noxia
sunt.*

Simile.

*Philtra ex-
trinsecas ex-
hibita.*

*Philtra per
imagines.*

*Limus ut hic durescisti, & hec us cera liquefscisti
Vno eodemq[ue] igni, sic nostro Daphnis amore.*

*Per carmine.
nos.*
Utuntur etiam pergameno virgineam ex cute pueri recens nativel abortivi, inscripta characteribus & verbis magicis, cuius magnam esse efficienciam blaterant. Utebantur insuper olim carminibus, funibus & ligaminibus, unde illud Poetæ:

*Hac se carminibus promitis solvere mentes,
Quas velut: Ait alius dorat insimilere curas.*

Huc pertinet illud, quod Herodotus refert, fuisse morem Syriacarum mulierum ad delubra Veneris, ut juxta legem semel in vita ad ipsius templum desidentes, cum externis viris consuetudineta haberent, nec prius domum regredierentur, quam hospitum aliquis cum eadem a fano seorsim abducta rem haberet: nec cuiquam permittebatur, hospitem repudiare, quicunque is esset, qui eam prius abduceret. Ab hac igitur Babylonis consuetudine Jeremias populum Dei dehortatur, & ab adolutione olivarum, quam magicis nugis addictæ Babylonicae foeminae, ne diu illic excubare cogarentur, pro philtro utebantur: maximè quæ nec divitiis, nec formâ, nec genere commendabantur; & cum illa ossa urerentur, precabantur, ut sic hospites eorum amore torrentur: Ut hinc obiter intelligas Scripturæ locum superius allatum.

Amor quid

Sciendum præterea amorem esse desiderium pulchri: illum, vero, de quo agimus, esse affectum vehementissimum, & pene indomitum, visu vel notitia rei amatæ per sensus excitatum, quo amantis voluntas libero mentis judicio impellitur, ut illud objectum prosequatur, ex quo plus commodi & voluptatis sperat.

*Ferocia a-
guaria causa*

Est autem affectus hic speci affinis, sed vehementior: hujus vero vehementiae ac ferociae causa est, quod plures animæ facultates in hunc affectum consipient, vimque suam cogant ac uniant, ut vegetativa, sensitiva, appetitiva, quæ rationalem animam oppugnant, partium principum.

*Laetitia a-
moris qua-
litates.*

cordis nimirum, epatis, ac generationis organis, ita ut homines cum ratione insanire videantur, idcirco ejus vim & atrocitatem admirati Philosophi amorem non solum ratione verum etiam oculis privatum pinxerunt. Hic oculatissimus cum sit, nihil interdum omnino videt, & cum debilis, omnia superat. Ideo Poeta dixit: *Omnis vivit amor, & cum parentum erga liberos, & brutorum in se-*

*Amor cor-
onula priua-
tus pinguis
est.*

in sobolem affectus ardentissimi sint, eos tamen effrenis amor superat: nam animi turpitudine conglutinatus amor homines adgit ad maiorem insaniam, atque errorem, quod Virgilius in pharmaceutria sic notavit:

*Savus amor decriit malorum sanguinis misere
Commaculare manus.*

Medea filios discerpit impatientia amoris: Didō sibi manus eon-
ficit fortissimus Hercules effeminatus servivit Omphalæ: Samson ar-
cana revelavit mulierculæ: nec non aliquando sanctorum animos vin-
cit ac domat, & Spiritum Sanctum expellit. Hinc incesti concubitus, ra-
ptus, adulteria, ac reliqua scelera, quæ amoris comitantur vehemen-
tiam, ita ut nec fama, nec virtus, nec pudor furori obstent. Hujus autem
amoris prima linea & causa motiva visus est: objectum pulchrum ex-
ternum. Uxor Potipharis Josephi pulcherrimi juvenis quotidiano con-
spectu in ejus amorem concitat. Istius sensus vim agnoscens Vir-
gilius inquit:

Ut vidi, ut perii, ut me malus abstulerit error.

Et alibi: *Inirat amor mentes visu, dediscitque usq[ue].*

*Amoris oculi
se visus.*

*Amoris oculi
sestum pul-
chrum.*

Et Plato in *Symposio* amoris furorem fascinatorum esse docuit,
quia mutuo aspectu & intentione oculorum amor hauriatur augen-
turque. Hinc, ut Plutarchus scribit, difflit ac colligescit amator,
ubi pulchra intuetur, pulchrum enim ex adverso conspectu, quod ex
ipsorum oculis exit (sive id lumen sit, sive influxus) amantes liquefa-
cit & consumit cum voluptate dolori conjuncta. Tantam hanc visus
excellentiam Philosophi summis encomiis extulerunt. Aristoteles dicit,
cum esse nobilissimam animæ ancillam, & fidissimam scientiarum ami-
cam. Plato speculum intellectus: Seneca bonorum omnium infun-
dibulum, addere debuisse & malorum: Cicerio mineram thesaurorum
vocat: Euripides oculos esse scribit animæ aulicos: Theseus anteam-
bulones voluntatis: Menander specula memorie: Poetæ eos esse
dicunt stellas corporis. Itaque visus amoris initii & incrementi occa-
sio prima est: nam primo visu formæ simulacrum visus offert ima-
ginationi, quod phantasia volvit ac revolvit, tunc homo istud objec-
titum dignius judicat, quod ametur, ceteris rebus, mox amor præsen-
tia rei amatæ foveatur ac gliscit, non quod semper objectum externi o-
culis videat (nam & absentes plus amore cruciantur) sed quod assi-

*Amantes
eius desca-
tur collig-
scitque.*

*Visus emer-
tus.*

*Amor ut
generetur
& fovea-
tur.*

duè de illo cogitet, quod antea vidit, illudque plus, quam par est, astmet, & imaginando fomenta & faces prebeat ardori: si enim ab externa duntaxat visione penderet, cum plures eandem videant & vicissim videantur ab ea, non unus solus deperiret, contemnerent reliqui.

Porro quanquam amor à ratione primum procreatur, quia feminam hanc aut illam dignam amore esse judicat, non tamen ab ea dirigiri postea aut cohiberi facile potest: quia potius ut indomitus pullus in matrem ipsam recalcitrat, & ita effrenis evadit, ut amantem ad damnum & manifestum oxitum precipitem trahat, qui enim alterum, vehementer amat, omniam aliarum rerum delet memoriam, quis amor hominem à semetipso prorsus alienum, & amatae personæ addictum facit, melancholicum, voluptates fugientem, solitudinem persequenter, animi cruciatibus plenum, curis undique circumseptum, cogitabundum, spe viventem, desperatione stimulatum, suspicionibus afflitum, zelotypiae telis confixum, ita ut amoris causâ amantes vivendo moriantur, ac moriendo vivant, quasi incarnationibus à se alieni, unde philtoris ementati esse existimantur: qui enim alterum impotenter amat, sui ipsius nullam prorsus habet curam, quod quidem ab omni ratione & judicio prorsus alienum existit: nam cum sit caritas quedam, à scipio debet exordiri. Merito igitur cum amor post ortum suum omni ratione privetur, coecus depingitur: & quia pulchrum appetit sub ratione boni ac digni, idcirco Veneris formosissimos oculos habentis filius esse finitur: nudum præterea eum faciunt, quia vehementis amor propter impatibiles animi cruciatus, nec ratione dissimulari, nec prudentia occultari potest, quâ quia destitutus est, puerum eum esse prædiant: alatus formatur, quia celerime in animos sese insinuat: sagittas ipsi attribuant, quia è longinquō jaculatur, & cor ipsum tanquam proprium scopum feriendum sibi proponit, & quia amoris & sagittæ vulnera, quam similia sunt, profunda nimirum & gravia atq; euraru diffacilia.

His ita breviter præmonitis, sit priora conclusio: philtoris secundi ac tertii generis, quæ magica sunt, amor conciliari naturaliter nequit, nulla enim herba, pharmacum, ceremonia, vel ars magica potest animum hominis commovere, ut certum hominem amet, per illa enim nec objectum sentiri, nec videri, aut visus ipsi alterari valet, aut aliis sensu intellectusvè ipse, quorum operationes ad amorem concitandum necessarias esse diximus in secunda animadversione.

Secunda

*Amanitum
mores.*

*Amor cur-
nudus pin-
gaster.
Puer indica-
zur.
Alatus &
sagittarius.*

*Conclusio
prima.*

Secunda conclusio: et si philtoris secundi & tertii generis voluntas nullius cogi potest, ad amandum quem non vult: potest tamen malus Demon hominem aliqui volentem, & à vera pietate alienum variis tentationum illecebris interius agitate, ut cœstro quodam libidinis vexetur: & ex pacto ad signum constitutum omnia fiant, quæ vult; in subiecto tamen à Deo, & vero ipsis cultu alieno, non autem in iis, de quibus dixit Regius Propheta: *Beatus vir, cuius est nomen Domini spes eius & non reficit in vanitate & infanias falsas.* Potest subinde de uno illo aut illâ tam assidue memoriam & imaginationem movere, repræsentando circumstantias, propter quas amore dignus videatur, & subrahendo eas, quæ indignum redderent, ut tandem in nassam præda cadat, idque tribuunt mulierculæ aut maleficæ viribus earum rerum, quæ nullas omnino habent. Illud tamen, quod diximus, intelligendum de vehementi persuasione & inclinatione, non de necessitatibus absolutæ coactione aut mentis omnimoda privatione. Vere enim solendo plerique omnes volunt, & vellent quidem abstinere, sed nolunt carere voluptate. Et quod majorem inducit admirationem, quanquam cruciatum amoris fœva & intolerabilia sint, eis tamen amator liberari nec desiderat, nec procurat: immo si quis salutare consilium dederit, pro acerrimo habent inimico, qui amarissimam amoris dulcedinem degustarunt, & ipsius blandum venenum recusare nesciverunt. Quælibet enim corporis servitus voluntatem saltem liberaam relinquit, solus amor indissolubili nodo volvantes nostras alligat atque devincit, unde illud Medex:

Vidco meliora, probego,

Deteriora sequor.

Quod autem amantes mente privati non sint, perspicuum sit ex variis & mirabilibus technis ac dolis, quibus sepius illicitos amores exerceant, quos miro ingenio & arte occultare solent, & apposite dexterrimèque omnia administrare, quibus animum amator in sui amorem vicissim commoveant, ut non amentium sed amantium omnia eorum instituta dici queant. Vulgus autem non potest facile distinguere inter voluntatis actiones, & motus concupiscentia ac inferioris portionis.

Tertia conclusio: philtora primi generis, quæ & menti & corpori ut plurimum valde noxia esse jam protulimus; stimulum Venereum in homine concitare possunt: in primis vero in eo, qui amore prius alicujus ardebat: at is stimulus non in unam certam personam, sed premiscue

*Conclusio
tertia.*

Psal. 30.

*Amantes
mentes non
privantur.
Amantes
artificiosi
sunt.*

in omnia concitatibus individua aut augebitur quidem in jam ante,
amatum, neque id philtrum, sed potius Venereum pharmacum dicitur
quod ex causis naturalibus ad Venereum incitat, ut ex prima animadver-
sione constat, & secundum argumentum pro parte affirmativa allatum
sufficienter concludit.

*Consilio
queria.*

*Quaria conclusio: elegans forma, morum venustas, blanditia, &
illecebra ex parte amata maxime movent animos amantium, quibus
si accedant occulta quaedam sympathia, & ex parte amantis otium,
erupula, & sedentaria vita, habebis praecipuam vitiosi amoris causam,
atque adeo ut vulgo dicitur, amore captus animus non eget philtris.
Merito igitur Ovidius amandi artifex maximus, inquit:*

— *Valeant Medeides herba*

Moribus ac formâ concibatur amor.

Et alibi:

*a. de arte
amandi.*

*Fallitur amans si quis decurrit ad artes,
Darq, quod à teneri fronte revellit egri.*

Et paulo post:

Si procul omne nefas, ut amoris amabilis est.

*Nota est historia Olympiae Reginæ, Philippi Macedonis uxoris,
Olympia di qua cum intellexisset maritum amore pueræ ardere, & in hunc amo-
rem philtro assumpto fuisse pertractum, ipsam ad se adduci jussit, ut
cum eâ expostularet: cum autem morum suavitatem ac formam venu-
state excellere animadvertisset: *valeant*, inquit, *calumnia*, *enim te philtre
habes*. Quod fere Lusitanæ Reginam patrum nostrorum memoria
in simili casu dixisse fertur. Nam, ut refert Afranius in Vopisco apud
Nonium Marcellum:*

*Si possent homines dehincenies capi
Omnes haberent nunc amatoræ anus,
Eius, & corpus tenerum, & morigeratio,
Hoc sunt venena formosarum mulierum,
Mala etiam nella dehincenies invenit.*

*Amorem
que accens
que superius retulimus, & hoc disticho breviter comprehendun-
cetur:*

*Ota, segnities, somnus, caro, famina, vinum,
Prospexit, Indus, seruita, forma, pars.*

Verum-

Veramq; ut plurimum deprehenditur illud Ovidii dictum:

*Ota si tollas, porrora cupidinis arcus,
Despecteq; iacentes & sine luce facies.*

Nec non illud Martialis:

*Quaratur Aegyptius, quare si factus adhuc,
In propria causa est, desidiosus erat.*

Quæ omnia manifesta sunt ex iis, quæ in secunda animadver-
fione, & in rationibus pro parte negativa adductis dicta sunt. Sed Amerita v.
quodnam erit remedium contra philtrum sive oculorum ^{nostrorum} ^{veneficium}? ^{din.}
occupatio mentis in rebus gravioribus, lectio bonorum librorum, pre-
ces ad Deum ut nos liberet à pravis cogitationibus, sibi quisq; in mentem
revocare ea, quæ indignam faciunt fœminam, ut ametur, fugacitas ai-
mirum pulchritudinis, menstrua, & quod tandem futura sit vermium
escis, ex cuius putri cadaveris medullâ spine, ut pleriq; scribunt, ser-
pens terribilis enascetur. His accedat quod dum forma diligitur, negli-
gitur fama, abbreviatur vita, bona & honor amittuntur, ac in iram di-
vinam incurritur.

DE ALEXICACIS SIVE Salutatoribus.

CAP V T III.

Est genus hominum, quod alexicacos vocant, Hispani ^{Regalis,} benedicti-
ros, hoc est, salutatores seu empsalmatores, eo discrimine, quod
isti affirmant se sanare vi orationis, quam conceptis verbis di-
cunt, illi vi salivæ & halitus, quem ægro inspirant. Quorum
causa merito hoc lôco discutiendum venit, an solo contactu,
visu, voce, afflatu, osculo, verbis, aut lingui applicatione vulnera aus-
morbi sanari atq; alia mira perfici possint.

Hoc probare quidam nituntur, quia spiritus per arterias ex ^{Parte affini-}
corde promanant, & per visum aspicientis, vel per os loquentis, vel per ^{massiva}
poros tangentis erumpunt, & eò efficacius penetrant, quo vehementio-
ri voluntate videntis, loquentis aut tangentis fuerint emissi. De vi-
su afferunt exempla ferè eadem, quæ nos antea ad fascini com-
probationem circumferri retulimus. Et insuper, quia quem
prior lupus viderit, vocis facultatem amittit: galli gal-
linacej

linacei aspectum metuit leo: & ut scribunt Plutarchus, & Heliodorus
 Zauri quod. rupicula si in ictericum figat oculos, sibi morbum, ægrot sanitatem con-
 ciliat: & illi, quos Hispani *Zanros seu vescoras* vocant, ea videre affir-
 mant, quæ abdita sunt, in terra visceribus, venas nimurum aquarum &
 metallorum, thesauros, & sub sarcophagis cadavera ipsa. De tactu quia
 à Regibus Angliae quibusdam annulis nervorum contractiones, spas-
 mus & morbus comitialis curabantur, ut scribit Polydorus Virgilius:
 Et Regibus Galliaæ hoc beneficium concessum, ut contactu strumas
 seu scrofulas sanarent, ut referunt Guido & Johannes Tagautius insi-
 gnes chirurgi. Novi ego nobilem virum, qui halitu oculorum vitia sa-
 nare profitebatur: & notum est illud Plinii de Pyrrhi Regis digito, con-
 tactu morbos sanante; ac refert Antonius Sabellicus Vespasianum.
 G. tract. 2. D. 2. c. 5. Tag. lib. 1. Imperatorem duos à plebe viros opem sibi à Serapide demonstram.
inst. Chirur. implorantes, sanasse, unum visu captum, salivâ: alterum crure debilem,
 lib. 7. enne. 83. calcanei contactu: denique magnam esse tactus vim inde conclu-
 dent, quod eadaver coram occisore propter præcedentem contactum
 sanguinem soleat effundere. De verbis & vocibus id confirmant ex fun-
 damentis Cabalistarum, qui asserunt, litteris & syllabis quandam esse
 cum cœlestibus corporibus & mentibus sympathiae connexionem: ver-
 ba autem illa esse natura sua majoris efficacie, quæ sunt ortæ à lingua
 digniore, & à sanctiore dignitate instituta, quæque sanctiores res signi-
 ficant: tunc deinde nomina propria radios quosdam esse rerum, quas
 significant, & in ipsis nominibus vitam quandam latere, quoniam & illa
 ipsa, quæ creaturis Adamus imposuit, à naturis rerum influxum rece-
 perunt, per ipsum enim Deum rebus aomina imposuisse, ideo scriptum
 à Regio Propheta: *Qui numerai multitudinem stellarum, et omnibus*
eis nomina vocas, &c. Adhæc voces significativas primariè quidem
 per influxum cœlestem significaro, secundario ex hominum instituto:
 & quia in significativis utrumque concurrit, plus virium habere nomi-
 na significativa: tandem vim complexorum verborum, utpote proposi-
 tionum, & orationum, efficaciorem esse, tūm quia veritas ei accedit,
 tūm etiam, quia qui integrum orationis contexturam promitt, magis a-
 nimum dictis intendit, quare vis quoque vehementior imaginationis
 concurrit.

Ethnici sunt similia piorum. Ex his promanasse videtur, quod etiam Ethnici, qui merito similes
 appellantur populi Dei, magnam verbis vim & carminibus tribuerunt:
 ita scri-

Ita scribit Theophrastus, Ischiadicos carmine sanari: Cato luxatis membris carmen auxiliari prodidit: Homerus scribit Autolyci filium profluviū sanguinis è vulnerato femine Ulyssis inhibuisse carmine: Sora-
nus hoc verbum *abrae dabra*, chartæ è figurā inscriptum, quam Sere-
nus tradit, ex collo appensum, à febribus, maximeque ab hemitriteo li-
berare prodidit: nec solum in bonos, verū etiam in malos effectus, car-
mine utebantur antiqui, unde illud Virgilii:

*Carmina vel possunt celo deducere lunam
Carminibus Cerce scōcīs mācavī Ulysī,
Frigidus in pratis cantando rumpunt anguis.*

*Supersticio-
se curatio-
nes in uer-
bu.*

Et illud Ovidii:

*Carmine lāsi Ceres sterilem vanescit in herbam,
Deficiunt lāsi carmine fontis aqua.
Ilicibus glandes, cantataq; vrubus uva
Decidit, & nullo poma mouente flumine.*

Secunda ratio, quia sicut in herbis, lapidibus, & animantibus inve-
niuntur virtutes sanandi: sic non videatur repugnare, quin & in tota-
humana specie vires reperiantur, ut in uno homine sit virtus talis lapi-
dis aut herbæ, in altero alterius.

Ratiocinatio.

Tertio, quia non abbreviatur manus Dei, ne eam gratiam, quibus Ratio tertio
vult, largiatur.

Quarto, in confirmationem adducunt experientiam & varia cu-
rationum genera mirè frequentia, & praxin quotidianam militum, qui
solo afflatu, osculo aut nudi lintei applicatione sanant, etiam atrocissi-
ma vulnera, qui omnes dono sanitatis in variis morbis se præditos glo-
riantur: & tale curationis donum habere putantur, quotquot nullo fœ-
mineo foetu intercedente septimi masculi legitimo thoro nati sunt.

Quinto, quia naturali complexione vel constellatione quidam sint Ratio quinto
nocivi, ex solo aspectu, quod in fascinatione pateat; ergo ex iisdem
causis quosdam ex naturali complexione & constellatione esse saluta-
res & medicos.

Atq; hæc mihi potissima visa sunt argumenta, quæ pro confirma-
tione hujus dogmatis afferri, quæque pro defensione salutatorum, eo-
rum fautores congerere solent: A quibus ut nos explicare possimus,
notandum prius, quod quemadmodum morborum quidam sunt trans
naturam, ut nos alibi jam prodidimus: ita etiam remediiorum, & horum
*Morbi &
remedios
quædācīans
naturam,*

Gg

quidem

quidem alia divina esse ; alia magica. Habet enim Deus optimus maximus omnia in potestate suā , & quocunque vult ea deducit : Illius imperio cōcolorum motus cohibentur ; & Sol tanquam fixus constituit dimicante Iosua : ignis de cōcio deductus fuit ab Elia : aer plerumque , sed maximè Davidis tempore , contaminatus : terra sterilitas & fames Josephi àtate : Jobulcere pessimo à Satana correptus , & postea Dei ius suū sanatus. Ita legimus , Deum per Prophetas vel à morte plurimos suscitasse , vel à gravissimis morbis liberans absque naturalibus remedīis. Et rursus quicunque divinitus morbi delabuntur , naturalium quodammodo similes apparent ; ita quæ divina remedia sunt improbi nefarijque homines magicis artibus contulantur , accitā Dæmonum operis , quorum scelerati perditique homines ministri sunt : Sic Moysis miracula Pharaonis magi imitabantur. Nec negandum est , & esse & fuisse magicas artes , ut apparet in iis , quæ de Pythonissa in sacris litteris recitantur : nec frustra tam in lege Divinâ , quam in Romanorum sanctionibus , eis supplicia in magos constituta essent. Et Plinius de Demarco quodam scribit , qui degustatis pueri immolati extis in lupum se conyertebat ; & Circe venefica poculo & herbarum succis socios Ulyssis mutavit in feras , ideo sic loquens introducitur à Poeta :

*Hæ herbas atq[ue] bac Ponto mihi lēcta venena
Ipsa dedit Meris : nascuntur plurima Ponc.
His ego sepe lupum fieri & se condere sylvis
Meris , s[ecundu]m animas imis exire spulchri,
Atq[ue] saias alio vidi traducere messe.*

Demarco
Magus.
Circe.

*Curatio à
Dæmono
sive non ob
nos firmata.*

Ceterum ut magicis artibus Dæmons plerumque non res ipsas , sed rerum species quasdam exhibet , quibus hominum mentes præstigijs illudat , & oculorum aciem perstringat : ita in his quæ ad medendi usum pertinent , non certa nec tuta , sed fallax , captiosa & periculosa sapientissimè sanatio est , quia quamvis Dæmon quasdam integre sanare posset , tamen hoc beneficium in hominem , quem perpetua consefatur invidia , conferre non vult , & si quando id facit , est ut perversas hominum mentes irretiat , sibiique infidelitate retineat , hoc in primis admitas , ut ii , quos seduxit , divino eum cultu & honore dignatus.

Notes.

Notandum præterea, Deum ad perfectionem universi statuisse quendam ordinem naturæ, dum rebus singulis largitus est peculiarem suam essentiam, & proprias huic essentiæ sive naturæ actiones, quæ vocantur operationes naturales, in quarum numero remedia natura-
lia sunt, quæ per contraria fiunt, & hæc in eodem genere posita partim similia, partim dissimilia esse debent. Alium vero ordinem esse super-
naturalem, seu miraculosum, ad quem pertinent quædam operationes,
quæ vires hominum superant, quarum operationum principium non
est ipsa rei natura, sed absoluta Dei voluntas & omnipotentia. Tertius
est ordo prodigiosus, qui re ipsa non excedit limites naturalis ordinis,
sed excedere dicitur ratione modi, quem vel cuncti homines vel plu-
rimi ignorant, & hic à plerisque omnibus vocatur etiam ordo su-
pernaturalis, propriè tamen præternaturalis vocari potest, ad quem
referuntur multæ mirificæ operationes, factæ per bonos vel malos
angelos, subitæ naturalium agentium applicatione. Itaque hosce-
tres ordines Deus in rebus statuit, naturalem, miraculosum & pro-
digiosum: quibus homines quartum adjunxerunt, rerum nimirum
artificialium, qui rebus naturalibus diversas formas indere solet
& hic naturali accedit, quia humana industria nil efficit, quod rerum
naturæ repugnet: quanquam igitur ordinem transcendent naturalem,
eum tamen non destruit aut subvertit.

Ordo natu-
ralis rerumOrdo super-
naturalis,Ordo pro-
digiosus seu
præternatu-
ralis.Ordo arti-
ficialis.

His præmonitus, sit *prima conclusio*, non esse credendum hoc *Conclusio prima*
sanitatis donum, & hanc gratiam, quam vocant gratis datam, p[ro]f. *prima*
simis & perditissimis hominibus à Deo esse attributam. Hæc perspi-
cua sit, quia illa operatio esset miraculosa; miracula autem facere
istiusmodi ardelenibus Deus non concedit: scriptum enim legimus
in Psalmo: *voluntatem timensium eum faciet; hi verò eum non timent.*
Secunda conclusio, nec in naturali id facere posse videntur, quia quæ à *Conclusio secunda*
naturæ fiunt, à superstitione aliena omnino sunt: illi autem multa
superstitionis adjungunt, dum modos tangendi observant, cum
quibusdam ceremoniis, ac multo vini potu, quem ad hanc opera-
tionem exercendam opus esse perhibent: deinde quia dicunt, in
præsentia alterius salutatoris, vim majorem habentis, se sanare
non posse; cum potius vis illa si naturalis esset, tunc intendi de-
bueret. Præterea quia dicunt unum salutarem ab aliis salu-

Salutato-
rum signum

ta.

Vnus salu-
tatoribus cognosci, licet cum nunquam viderint, quod nota à Dæmone
enter cognoscitur ab a-
lio nunqua-
viso.

Conclusio
tertia.

Lib. de diff.
feb. cap. 3.
L. perplexo-
rum, s. 72.
In lib. misna
i. et. cap. 11.

Conclusio
quarta.

Conclusio
quinta.

Cabala

Humanæ
mentis ad
superis ad-
hesio qui-
sas,

tatoribus cognosci, licet cum nunquam viderint, quod nota à Dæmone potius quam à natura impressæ, indicium est. Adhæc jaſtant, ſibi revelari, quæ procul in eorum absentia fiunt, & poſſe ſine nocturno tractare carbones ardentes, quæ naturaliter fieri nequeunt.

Tertia conclusio, militarem illam vulnerum curationem niti Demoniaco pacto, & ex genere ſuo malam eſſe constantiſſimè cenſeo: vel ſaltem tribuendam fiduciaꝝ agroean‐tis, non verbis aut afflato militis facinorosi. Prior pars confirmatur ex iis, quæ ſupra in primâ animadverſione retulimus: Non immerito igitur Christophorus Vega hos, ut augures & impostores, publicè puniendo censet, & Rabbi Moyses Aegyptios mendaces & stultos eſſe affirmat, unde Sapientes Hebreorum, eos qui pro ſanando vulnere exorcifum cum ſputo murmurant, partem non habere cenſent futuri ſeculi, eo quod ſacra inquinant Dei nomina, nimirum cum dicunt: omnem languorem quem posui in Aegypto non ponam ſuper te, quoniam ego Deus tetragrammaton sanctorum tuus. Secunda conclusionis pars evidens fit ex iis, quæ ſuperiori libro de fiducia agrotantium diſputavimus, quorum ſumma eſt, quia inducit humorum alteratio, ad quam ſanitas interdum ſequitur.

Quarta conclusio, Sanctos & Prophetas miraculoſe abſque ulla naturalium remediorum applicatione & ſanare, & poſſe ſanare quōlibet morbos, non eſt dubitandum: conſirmatur tūm ex praecedentibus animadverſionibus: tūm exemplis paſſim in ſacris litteris obviis.

Quinta conclusio, prodigioſe ac ſupernaturaliter multa olim fiebant, quæ an adhuc extenſi viri excellentes, & perfecti, à quibus fieri queant, incertum habeo. Probatur hæc diſſicilima assertio, quia ut tradunt Sapientes, ad litteralem & allegoricam ſacrarum literarum intelligentiam, tertium accedit contemplandi genus practicam magis, quam theoreticam actionem prætans, qua phantasia, ratio & mens pro ſuo eniſque modo adhærent superis, per quam adhæſionem donum Prophetarum, linguarum & curationum virtus, interpretationis, ſcientie & ſapientiae ſpiritus, varia distributione infunditur, ſecundum quod alii aliiq; magis unum quam aliud donorum reſpectent. Humanæ autem mentis cum ſuperis adhærentium puritatem, & eorum cum æterna veritate ſymbolum & concinnitatem requirit: quod efficere ni- tebantur Cabalzi, & ii, quos filios Prophetarum ſcriptura appellat, ſeras

eras meditando litteras, earum videlicet contemplando numerum, figura, positionem, permutationem, combinationem, eaque referendo. & tollendo ad superos & aeternae veritatis sacramenta: Non quod Cabalæus ejusmodi interpretamenta ubique ad amissim Prophetarum & sacri eloquii intellectum fuisse vel esse existimet: sed hoc unum intendit, ut concinnâ & reciprocâ hac phantasiæ, rationis & mentis exercitatione denudentur animi vires à cogitatione terrenâ, tollanturque ad superos, illisque adhærent: tunc deinde totis viribus virtuti ac divinis oraculis studeat Cabalæus, ut in iis decem sanctorum Dei nominum sensum dignoscat, sciarque & intelligat, singula prædictorum nomisum clavis vicē gerere, ad aliquid ex iis, quod seculi usus depositit: ita ut analogia quadam eisdem decem nominibus sanctissimis, decem divina oracula corraspondeant: decem itē orbes cœlestes, decem angelorum ordines, decem potissima membra hominis, ac rerum omnium ordines decem, quos prædicamenta vocamus. Ut eleganter ac fuse *4. Agricultura celestis* Risius disputat, & Josephus Castiliensis in *Porta lucis*: quod si ita intellexerit Avicenna in eo, quem ex ipsius mente retulimus dogmate, non videtur omnino reicienda Arabis sententia.

Decem san-
ctissima Dei
nominis.

c. 1. lib. 4.

Hinc obiter cavere licet circulatorum quorundam fallax præstigiū, qui miras nobis operationes inculcant, & artificia, præ foribus suspendentes splendidos voluminum titulos, & modò hunc esse librum Enoch, quem ante ceteros omnes fuisse veteres prodiderunt, modò illum Salomonis comminiscuntur, facile indoctis auribus imponentes; ac præcipue conjecturâ, quod Josephus scribit Salomonem contra Dæmones artem ad utilitatem hominum & curationes invenisse: incantamenta contra ægritudines instituisse, & modum conjurationum: & addit experimentum, quod ipse viderit præsece Vespasiano Imperatore, quandam Eleazarum de gente Hebraica naribus cuiusdam obsecrati, annulum cuius signculo radix à Salomone reperta erat subdita, applicuisse, & Dæmonem è naribus odorantis extraxisse, ac Salomonis Cantico Dæmonium prescrississe. Constat quidem Salomonem scripsisse, de arboribus, & plantis, à cedro Libani usque ad Hyssopum, ac insuper de jumentis, reptilibus, volucribus, & piscibus, quæ omnia naturalem scientiam spectant, nec dubium, quin supernaturalem illam probè etiam calluerit: tamen intropisciendi acris aperte innotescit, confusa esse illa volumina, si quis præsortim verborum seriem & sententiarum

De libris
qui sub his
tulo Enoch
& Salomo-
nis circum-
ferantur
quid sentiā-
dum.
2. antiquis.
Historia E-
leazaris cur-
tidam.

vim ac genus characteris consideraverit. Nam &c. hoc etiam ignorat aporum configuratores, vel maxime ob linguarum Chaldaeæ Hebreæq; ignorantiam, quas operi necessarias esse constat, nit tale ad amissim re- nere se posse; cum & verba ignarent, & numeros atq; figuræ, & viza puritate careant, ac idoneo magistro, cuius etiam opera requiritur. Unde fit, ut tametsi multa passim legantur ejusmodi experimenta, ausquam tamen percipiatur eorum effectus.

*Solutio ar-
gumentorum
pro parte
affirmativa*

Ex dictis solvere poteris omnia ferè argumenta, quæ p̄d asser-
tione contrariâ adducta fuerant: nam quod de constellatione affereba-
tur, nullius momenti est, quia sic omnes etiam vim haberent, qui tunc na-
ti essent. Minus multo urget, quod de qualitate hominis nocivâ addu-
ctum fuerat, quia ullam talem esse omnino dubium & incertum est:
nec si talis esset, quicquam ratio concluderet, plura enim ad sanitatem
quam ad agitudinem requiruntur. Lapidès vero, herbae, & animalia
viam quidem beneficam habent, ex certo temperamento totius speciei,
ita omne rhabarbarum bilem purgat, & magnes omnis ferrum trahit:
sicutur hominib⁹ hoc concedatur, ratione speciei humanae, quilibet ho-
mo vi polleret sanandi alterum. Sed nec ratione individui, inquit Del
Rio, quia si sic; cur non eadem diversitas in individuis rhabarbari &
magnetis. Hæc tamen responsio claudicare videtur, quia in his non
est tanta diversitas individualis, quanta in homine, ob naturæ perfe-
ctionem; si sicut ei quidpiam tale contingat, poterit fortasse sanare:
sed hoc jam non tam erit naturale quam prodigiosum; id quod Prin-
cipibus illis viris accidisse dixerim, si quidpiam tale certum est, scili-
cer quia vehementer superent temperamentum & medium substantiae
totius speciei. Si vero quod nonnulli autumant, singulis Regibus hoc
à cœlo datum, ut aliquem morbum curent, si modò sibi attributam
vim cognoscereant, tunc possum dixerim, gratiam esse à Deo Regibus
gratis datum, cum quibus dubitandum non est, Deum particularius
concurrere, quam cum reliquis hominibus. Quod vero de lupo cir-
cumfertur, id accidere poterit, quis qui in seram impropositus incidit,
ob aspectum formidabilem metuit vehementer, ob metum, sanguis
ad cor fugit, ac frigus cæteris membris inducitur, subitaque humo-
rum alteratio, underaucedo ac vocis impedimentum. Quanquam
Scaliger totum hoc de lupo falsum esse contendit, sicut & illud de
rupicula, cui non invitus subscribo. Zeuges venas aquæ novisse exi-
stimus,

stimo, ex vaporibus manè & vesperi focis illis exspiratis, & item venas metallorum ex herba genere illic nasci solito: quam etiam vim humoris melacholico & natorum inde spirituum vehementer plerique tribunt. Thesauros & cadavera à Dæmonibus ostendi existimare, quemadmodum fortasse reliqua omnia; quod haec isti facultatem solent ad certos dies restringere, Martis nimirum ac Veneris, id quod latentis pacti indicium est. Fusionem sanguinis ex cadavere quidam miraculo tribunt, alii eas in nonnulli antipathia & odio vehementi inter occisum & occisorem, quæ talern naturalem qualitatem impressit, ut aperte ibi conspicatur quedam vivi amantis & mortui hostis comparatio ac similitudo.

Fusio san.
guinis ex ca-
davero pro
sente bom-
bida cur
fatu.

CORPUS HUMANUM MIRAM cum coelo ac mundo inferiori similitudinem obtinere.

CAPUT IV.

Eque vero mirum quipiam videri debet, quod nos superiori capite de Analogia rerum inferiorum ad superiora recensuimus. Nam & corpus nostrum universæ superioris ac inferioris naturæ imaginem pulcherrimam sustinet, ac præ se fert, ita ut in exiguo hoc microcosmo totus vastissimus lateat macrocosmus. Ideo veteres dixerunt, Philosophiam nil aliud esse, quam hominem se ipsum noscere; omnium enim rerum notitiam complectitur: homo vero imago est omnium rerum, non solum ut ex elementis compositus, verum multo magis, ut ex sibi peculiaribus principiis consistit, quibus magno mundo similis est. Censent enim Cabalæ ad mundi imaginem hominem factum esse: ideo dictum: facimus hominem ad finitudinem nostram; ubi intelligent Deum omnia coeli & terræ opera ad formandum hominem conculere, in quo voluerit exprimere imaginem omnium rerum: Neque in eo quicquam sit, quod exemplum non habeat in majori mundo. In nobis enim omnium sapientia consensu quatuor sunt elementa, ex quibus mundus

Quattuor
numero plati-
næ, sibi in-
veniem cor-
respondentia
hic in-

hic inferior compōnitur: ex iisque quatuor praecipua temperamenta consistunt: quatuor humores: quatuor z̄tates: quibus subinde quatuor diei partes: quatuor anni stationes: quatuor mundi plagæ: quatuor venti: qualitatibus sibi invicem miro quodam consensu correspondent. Tota verò corporis moles globum hunc terrestrem repräsentat: extima enim cutis, pilis & variis coloribus ornata, ipsius terræ superficiem floribus & herbis circumvestitam: musculi montium cacumina: & quid similius cum mari, in quod flumina omnia tendunt, aut ab ipso derivantur, quam jecur, à quo omnes venæ oriuntur, & per universum corpus disseminantur, ut ab iis singulæ partes nutrimentum suscipient, non aliter quam à fluminibus terra irrigata, humoreq; perfusa, quæcunque in ipsa producuntur, vegetantur ac nutritur: ossa tibi pro lapidibus sunt: fons vesica: & si Chymie credas, nec mineralia in homine desunt, sal, mercurius, ac sulphur: universus verò homo arbori inversæ à Philosophis assimilatur, cum cujus radicibus nervi magnam similitudinem habere videntur: denique ut in terræ globo insensibilia sunt, viventia & sensitiva, ac locomotiva, ita quidem in homine naturales facultates in singulis partibus corporis: vegetativa verò in jecore ac venis: in cerebro sensitiva & locomotiva.

Corpus humanum cœdi imaginē refert.

Motus Planeterum.

Solus imago in hominē.

Enimvero non solum hujus globi inferioris, sed etiam ipsius cœli manifestam quandam imaginem corpus humanum gerere videtur: & miram cum rebus cœlestibus harmoniam. Ut enim Solis & aliorum planetarum Deus immortalis conditor & formator est, qui in illis excellentissimam pulchritudinem depinxit: ita in humano opificio ipse cœlorum conditor Deus pulcherrimæ imaginis auctor fuit, corporisq; parti cuique suam dedit actionem. Et ut cum Sole & Luna Planetæ omnies motibus duobus sensu manifestis moventur, uno communi, qui est totius universitatis cœlorum, altero particulari, de Planetæ cuiusq; natura: sic corporis humani partes duplēcēm habent motum unum universalem, qui pendet à totius corporis motione, alterum qui ab insita particulæ cuique facultate proficitur. Et ut Solis motus constans in cœlo semper est, ac indefatigatus; ita facultatis vitalis (quæ imaginem elegantissimam Solis obtinet) motus constans est, omnique diei ac noctis momento perpetuus & indefatigatus. Ut insuper Solis calor terram, ita nativus calor humanum corpus vegetat ac fovet: Utque ille terra omnes facultates ad actiones præparat, & excitat, ita hic corporis humani

mani vires omnes facit, ut in actionem producantur: & ut Sol militare
coelestis dux est, ac semper juvenis, semperque renascens, motu suo
cuncta perfundit; ita cor humanum totius corporis columen est, &
pulsante vitalique facultate tam subjectas quam superpositas partes
perfundit atque modificat: sicut quemadmodum illius motu mundus
carere non potest; ita neque arteriarum humanum corpus: Utque
illius caloris praesentia rebus terrestribus confert, absentia nocet; ita
praesentia spiritus vitalis corpori nostro commoda est, absentia valde
nociva: utque Solis aestum temperat Luna; ita cordis fervorem cere-
brum: Est præterea Sol in medio Planetarum constitutus; ita cor in
medio thorace jacet, neque unquam pulsare desinit usque ad finem vi-
tae, sicuti Sol suum motum nunquam intermitit: immo si insignem ali-
quem laborem sustinuerit, illico à sua symmetria cadunt particulæ o-
mniae: sicuti si Solis calore & lumine inferiora priventur, universa
mundi machina corrueret. Ut vel hinc videoas cor actionem toti corpo-
ri, perinde ac Solem mundo universo, communem habere. Deinde ut
Solis radii substantiae sunt dilucidæ, subtilis, ac tenuissimæ, quæ sursum
deorsumque facile feruntur: ita Spiritus animales vitalesque ut radii se
habent subtilis & æthereæ substantiae, per universum corpus jaculati:
Et ut Solares radii diversis terræ particulis seminibusque distributi va-
ria producunt: sic vitalis spiritus corporis diversis organis & membris
impertitus variè agit: Quid? quod ut nulla pars terræ est, quæ se abs-
condat à calore Solis, vel totum sibi vendicet; ita nulla corporis parti-
cula se potest abscondere à spiritus vitalis infusione, vel eam aliis par-
ticulis præcipere sine manifesta noxa totius corporis. Et ut duo magna
luminaria in corpore etiam, quemadmodum in cœlo, animadvertis, Lu-
nam tibi repræsentabit cerebrum: ut enim illa calorem à Sole commu-
nicatum ad conservandam temperandamque mundi sobolem deorsum
refundit; sic animalis facultas in cerebro sita, à corde caloris & lucis
fonte pabulum recipit, quem vicissim cunctis corporis particulis ad
conservationem impertit: & ut Lunares radii, caligine obducti multâ,
tirca nubes nobis imponunt, ita animalis spiritus melancholicis fumis
exceptus varias visiones nobis confingit.

Sed enim ut reliqui Planetæ, qui circulis suis mundum comple-

Etuntur, si segnius solito sua obiverint munia, vel inferiori mundo suos planetarum
negarint influxus, certam ei prætentant internacionem: ita tres facul- imago,

tates vitam humanam dispensantes cum iis, quæ naturali inserviunt numero quatuor (quæ simul septenarium compleat numerum, quotus planetarum est) si solitas suas actiones intermisserint, humano corpori certam ruinam afferunt. Adhac ut ipsæ stellæ tam maiores quam minores sphæricam figuram repræsentant: ita eandem effigiem viscera planetis correspondantia. Et, quod instar miraculi est, septem orbes cœlestes oculorum tunicæ septem sive orbiculi præ se ferunt. Et ut præcipuz cœlorū partes quatuor sunt, Sol, Luna, Jupiter ac Venus, ita partes corporis principes quatuor, cor, cerebrum, jecur, ac testes, quas dictis quatuor planetis veteres deputarunt. Et quemadmodum cœlorum planetæ præcipui quatuor magnum usum obtinent, in modificanda rerum terrestrium harmoniâ, ita præcipui quatuor humores in temperandâ humani corporis constitutione. Et uti post Solem ac Lunam duo sunt planetæ benefici, Jupiter nimirum ac Venus; malefici duo, Saturnus & Mars: ita profectè ex humoribus duo naturæ valde sunt familiares, sanguis & pituita; duo alii parum benigni, nigra nimirum & flavabilis, quæ si intra vasa corporis aliis humoribus commixta præter naturam incendantur aut putrefiant, maxima incômoda corpori afferunt, quæ omnia sub artificiofissimis fabulis nobis poetæ acutè significarunt, ut videre est apud Leonem in secundo dialogo de amore.

Etates mortales solis regentes Porro ut Sole à brumali solsticio per vernum æquinoctium ad aestivum solsticium ascidente dierum ac rerum terrestrium incrementa presentant, ubiq; invalescunt, deinde vero per autumnale æquinoctium ad hypernum tropicum descendente eorum decrementa fiunt, ac rerum quoddâ quasi senium advehitur: sic vitâ humanâ à pueritia per adolescentiam in juventutem certis gradibus ascendente rerum omnium in homine incrementa fiunt, cum nitenti quadam pulcritudine, hinc vero per senectam ad decrepitam usque ætatem effluente earundem brevitas cum squalida corporis facie interitum communatur. Et rursus ut Sol in Zodiaco anniversaria peragratione, & Luna menstruâ quatuor tum anni, tum mensis tempestates efficiunt, inter se qualitatibus dissidentes: ita plane humanæ vitæ curriculum quatuor ætatis, numero & qualitatibus prædictis stationibus respondentibus, peragitur. Nam pueritia calida & humidâ est, quale Ver naturâ suâ, & prima Lunæ quadratura: juvenilis ætas calida & sicca, qualis est in anno solari ætas, in mensi Lunari secunda quadratura usque ad plenilunium: ætas vero confusa

stens frigida est ac sicca, qualis solet esse autumnus, & Lunæ quadratura tertia: postremò decrepita se offert ætas, quæ frigida est, & saltem excrementis humida, qualis naturâ suâ hyems existit, & Lunæ illa tempestas ultima, quæ proximè novilunium attingit.

**DE TRIPLO MUNDO, ET QUOD
uniuersusque in homine pulcherrima
reperiatur imago.**

C A P V T V.

EX dictis clare jam innotescit, cœlos, Planetas, ac Stellas reliquias in humano corpore esse, vel potius partium corporis humani typum ita obtinere, ut affirmare nequeas, ad mundi similitudinem effictum esse corpus humanum, an vero hoc ipsum sit archetypus & primarium exemplar totius universi: neque omnino dignoscas, sit nè mundus magis homo, an vero homo parvus mundus. Sed & illud summâ dignum admiratione, quod cum tres numerentur mundi, archetypus Angelicus invisibilis seu intellectualis: cœlestis comprehendens cœlestes spheras: & corruptibilis seu elementaris: tres etiam in homine partes videlicet, superiorem nimairum, hoc est, caput: medium, quæ à collo ad umbilicum protenditur: tertiam, quæ ab umbilico extenditur ad pedes. Unde liquet, in homine non solum tres mundos contineri, quibus prædictæ hominis partes corraspondent, verum etiam quæ hominis pars cuinam mundo similis existat. Mirum enim quam pulchrâ & concinnâ proportione sibi aptentur. Nam ut in capite est cerebrum, fons cognitionis, in pectore cor, fons vitæ & caloris, in parte infima jecur, & genitalia membra principium generationis & nutritionis; ita in rerum universitate, suprema pars, quæ est mundus Angelicus sive (ut Philosophi dicunt) intellectualis, est fons cognitionis, quia factæ sunt naturæ illæ ad intelligentum: ideoque angelii intelligentiæ nuncupantur: pars media est cœlum principium vitæ & caloris, in quo Sol, ut in pectore, dominatur:

Hh 2

in in-

in infralunari mundo verò est principium generationis & corruptio-
nis. Et ut in homine novem sunt viscera, cerebrum nimirūm, pulmo-
cor, ventriculus, epar, lien, utraque vesica & testes: ita in cœlesti machi-
na firmamentum, mobile primum, & septem planetarum ordines: in
intellectuali vero mundo seu angelico novem angelorum chori, quod
• subolfecisse videtur auctor libri de anatomia vivorum Galeno adscripti,
ita enim inquit: *Membra regalia intrinseca sunt septem, & quadam eorum
praeminent in sublimitate, & principalitate eorum, & hac sunt quæror, cor, cere-
brum, epar, stomachus, & ista creata sunt famosa in sublimitate, quoniam sunt
minera virantium spiritualium regentium corporis hominis: & post illa in celis
tudine sua sunt testiculi duo, &renes, & vesica, ista enim septem sunt diversa se-
cundum septem ordines stellarum & centra eorum: Et si istis addamus pulmo-
nem & splenem, jam reperiemus novem in dignitate famosâ comparatâ
sphæris, & divisa juxta novem orbes mundi. Mirumque est quām pul-
chrè, quam ex amissim hæc partes, in hominis figura, varietate quadam
disclusæ, tripli mundo proportione quadam respondeant, nec mirum:
creavit enim hæc omnia Deus foedere bono, & per legem sapientiæ suæ
inter ea foedus pacis & amicitiæ ex naturarum cognatione & mutuo
consensu sancitum est. Atque id quidem nobis voluit in tabernaculi ac*

*Tabernacu-
lis Iudaici
fabrica tri-
plicis mun-
di. imago.*

templici fabrica declarare, quod certè hosce tres mundos ad amissim. re-
præsentabat. Fuit enim consentaneum, ut qui tabernaculum manu fa-
ctum Deo totius orbis auctori conderet, similitudinem earum rerum
sumeret, ex quibus mundus à Deo conditus fuerat. Ob hanc causam
constabat admirabilis tabernaculi structura tribus partibus, vestibulo
nimirum sive atrio, aula, & penetrali sive adyto, quæ nobis universita-
tem divini opificii in tres mundos distinctam repræsentabant. Prima
enim pars sive atrium simulacrum præ se ferebat hujus sublunaris
mundi, quem nos incolimus: ad cuius similitudinem sub dio posita erat,
nullo defensa testo vel umbraculo, sed imbris, Soli, calori & frigori
semper obvia: Versabanturque in ea promiscue non modo homines
mundi & immundi, sacri & profani, sed & omnis generis animalia: erat
que in ea ob sacrificia, jugesque immolationes, perpetuâ vitæ & mortis
vicissitudo. Secunda pars sive aula, quæ Sancta dicebatur, medium inter
vestibulum & penetrale locum occupans, mundum cœlestem figura-
bat, inter supercœlestem, & subcœlestem mundum, colloca-
tum. Erat enim in ejus australi plaga, aureum candelabrum se-
ptem

Atrium.

Antea.

præm ardentibus lucernis distinctum, quæ septem significabant errantes stellas. Inter has autem lucernas es, quæ medium candelabri summitatem obtinebat, tres ab utroque latere lucernas habens, Solis similitudinem referebat, qui quartum à summo pariter atque infimo cœlo orbem possidens, inter alia sex errantia sidera medius splendet. Tertia vero tabernaculi pars omnium sacratissima ac secretissima; quæ Penetra-
Penetrata.

le, Adytum, & Sanctum sanctorum vocabatur, figuram exprimebat supercœlestis & Angelici mundi, qui Angelorum Deique optimi maximæ habitaculum est. Ut enim hæc pars tabernaculi mortalibus erat invisi-
bilis & inaccessa, neque ullus eam ingredi poterat, nisi summus Ponti-
fex, qui nomen ineffabile in fronte gestaret: ita in illum supercœle-
stem ac divinum mundum nemini fas est ingredi, & quæ in eo invisibili-
lia sunt, intropicere, aut animo exactè comprehendere. Arca insuper quæ in adytis tabernaculi occultabatur, divinam erga mundum
providentiam significabat. Sicuti enim arca destinata fuerat servandis tabulis divinæ legis, & virgæ Aaronis, & Mannæ: ita in divinæ provi-
dentiae promptuariis continentur omnes sapientiae leges, quibus tota
creaturarum universitas gubernatur: virga & sceptrum retri-
cis potestatis, quæ regitur; & Manna liberalitatis suæ, quæ vivificatur & pa-
scitur. Cherubim verum cœlestes illas mentes denotabant, quæ divinam Majestatem continuis obsequijs ambiunt atq; stipant.

Quoniam autem sermo hactenus fuit de similitudine rerum huma-
nitarum cum cœlestibus, juvat hic eruditam sapientum inserere senten-
tiam. Censem hi non aliter hominem in hac vita ad immortalitatem
disponi, quam in utero fuerat ad hanc vitam efformatus. Quemadmo-
dum enim in utero mattis quia vivebat vita plantæ, in angusto contine-
batur loco, sufficienti tamen ad id vitæ genus, editus verò in lucem quia
sensibus utitur, lucem consequitur ampliorem, & ad sensuum opera-
tiones obeundas convenientem: Ita postquam ex hac vita migravit ad
contemplationem rerum à sensibus sémotarum, & ad illam mentis no-
bilissimam actionem, quam Græci *νοῦς*, vocarunt, transit in alteram
lucem tantò majorem & excellentiorē, quanto intellectus operatio
sensuum actiones antecellit. Egrediens infans secundinas exiit, per quas
in utero vegetabat: egrediens ex hac vita anima corpus deponit. Mo-
riuntur in ortu tres illæ membranæ: deficiunt in morte tres præcipue
corporis facultates naturalis, vitalis, & animalis. Nascitur infans dolo-

*Pulchra seu
temia ac si-
militudo de-
hominis ge-
neratione,
ac morte.*

re, vi, & querelis: discedit anima à dilectissimo corpore iisdem affectibus. Sed enim ut optima constitutio corporis pendet à prima seminis in utero conformatio: ita profecto animæ conditio in altera vita sequitur hujus vitæ opera. Talis enim anima ibi procul dubio erit, qualis hic fuerat efformata, misera nimirum & abjecta, si socium habuit corpus vi-
tiis inquinatum: felix & gloria, si virtutibus & præclaris cogitationi-
bus in corpore assueverit. Denique editus in lucem infans utitur aliâ
vivendi ratione, multò diversa à priori, cernit lucem Solis, &
formas ac figuræ, quæ sibi antea fuerant incognitæ: ita anima à corpo-
re separata diverso fruatur vitæ genere, divinam contemplatur lu-
cem, & mirabiles rerum facies, quas corpore inclusa nunquam
viderat.

CORPUS HUMANUM MIRIFICAM cum Republicâ benè ordinatâ simili- tudinem, repræsen- tare.

CAPVT VI.

LLud autem minimè prætereundum duximus, tantam es-
se partium humani corporis harmoniam atque concen-
tum, ut quæcunque posterius ad mirabilem fabricam aut
ab arte, aut à naturâ fuerunt adinventa; nullam o-
mnino perfectionem aut splendorem obtinere potue-
rint, nisi illius concinnitatem quodammodo imitantur. Inter quæ
omnia evidentissimum exemplum nobis ante oculos ponit probè con-
stituta civitas; nam hæc corporis humani bene valentis egregium
typum præ se fert: idcirco Aristoteles civitatem ad hominis exem-
plum constituendam esse docet. Et sane si constitutionem utriusque
accurate expendas, nil reperies in civitate, quod humano etiam
corpori non infit. Cingitur civitas mœnibus, ut hostium incursiones ar-
ceantur: circumdatur corpus extima cute, quæ ipsum tuetur ab inju-
riis externis. Redditur civitas inexpugnabilis, minimeq; insidiis obnoxia
si una tantum porta relinquatur, excipiendis commeatibus pervia, plu-
res vero canales, ad expurganda recrementa: similiter os unicum cor-
pori hu-

Maria.

Porta.

pori humano inditum fuit, per quod ingrederentur, quæcunq; ad ejus partes alendas pertinenterent, sermoq; egrederetur ad explicanda animi sensa, plures vero meatus, per quos excernerentur, quæ inutilia essent. Optima civitas unico sed prudentissimo, justissimoq; & clementissimo Princeps.
 Principi subdita esse debet, qui à civium commercio semotus, fidis stipatoribus custoditus in sublimi ac munitissimâ urbis parte se contineat, ut inde cives contueri, & si tumultus oriatur, eum facile sedare possit: ita in homine ratio ipsa cæterarum facultatum Imperatrix in cerebro sublimiori corporis parte, veluti in arce consistens, subditis membris imperat, eisque vivendi leges imponit: ejus verò stipatores sensus externi sunt, qui excubias facientes, si quid perceperint, quod aut rationi, aut subjectis membris nocere possit, illico sensui communi renunciant, qui quasi dux quidam rationi conjunctus est. Et ut Principibus adsunt viri à secretis: sic adestrati rationi memoria fidelissimè servans, quæcunque occurunt, eaque oportunè postea suppeditans. Habent Principes pacem & bello milites sacramentarios, ad repellendas injurias externas, & continendos cives in obsequio: non aliter Deus immortalis rationi vim irascibilem adjunxit, ut si quando infestaretur, confestim hæc excandescens illi afforet, omnemque vim propulsaret: hanc verò irascibilem facultatem in corde collocavit, ut media esset inter rationem, & cupiditates, quæ in jecore sitæ sunt, atque illinc rationi insidiantur, ideo inter ipsos, & vim irascibilem natura septum transversum interjecit, quasi vallum quoddam, ne imparatam illæ iracundiam opprimerent, subindeque rationis arcem expugnarent. Sed enim sunt in civitate opificia varia, nam alii pistores sunt, alii coqui, alii commeatum per urbem traducunt, alii recrementa expurgant: ita in corpore humano ventriculus cibum concoquit, hepar sanguinem conficit, venæ per universum corpus eundem sanguinem rivant: arteriæ spiritum vitalem, nervi animalem, qui auctor est motus aut sensus: melancholicum succum expurgat lien: Vesica utraque urinam, & superfluam bilem. Rursus ut in Republica tria sunt præcipua membra agricultura, res bellica, & litteraria: ita totius hominis partes principes tres sunt, eorū, jecur, & cerebrum. Cor nimirum, in quo residet facultas vitalis & irascibilis: jecur, in quo facultas naturalis, ad quam nutritio spectat; cerebrum, in quo mens, & tota rerum cognitio. Atque hæc ubi

Principes.

Stipatores.

Dux.
Viri à Sa.
cretis.Milites Sa.
cratarii.Opificia ve
ria.Republika
membra
præcipua
tria.

Hæc sibi invicem correspondent; agricultura, virtuti naturali, quia alimenta suppeditat civitati: bellica ars, irascibili, quia repellit, si quid inferatur yoleriæ: literarum studium, cognoscitivæ facultati, quia spectat ad intelligentiam. Et ut præter tria hæc præcipua membra, alia minus principalia in corpore sunt, ut manus, crura, & brachia: ita in Republica præter hasce tres partes sunt aliæ inferiores, ut mercatura & artes mechanicæ. Merito igitur dictum fuit corporis nostræ constitutionem optimè gubernatam civitatem repræsentare, immo vero civitates ipsas ad exemplum corporis humani conditas esse, cum artem natura ipsa tempore & dignitate antecellat.

Reipublica salus in quo consistat. Præterea quemadmodum si in civitate Princeps, ut pars est, dominetur, cives & milites obœdiant, & opifex unusquisque suo recte fungatur munere; salus Reipublicæ constat, labefactatur verò si contrarium accidat: sic quandiu in nostro corpore ratio ipsa gubernat, affectus autem & cupiditates obtemperant, singulæque partes pro dignitate sua munia exercent, tamdiu integra sanitate corporis & animi fruimur. Si verò aut ratio ipsa cedat cupiditatibus, aut irascibilis facultas cum his adversus rationem conspiret, aut ex partibus corporis humani una vel plures perperam obeant suas functiones, necessum est, ut varia morborum genera orientur, quorum curatio eadem ratione fit, quâ curari solent reipublicæ & gritudines. Quippe ut delicta leviora vinculis virgis, aut exilio coercentur, in graviora autem laqueo, scuri, aut flammâ animadvertiscantur: sic exiguo affectus corporis leviusculis praesidiis, ut victus ratione, & julepiis curamus, contumaces verò atque rebelles, sanguinis missione, purgatione, sudoribus, & tâdem ferro, cautrioque exterminamus. Et ut ad confirmandam rem publicam puniendosq; homines facinorosos, leges fuerunt inventæ: ita ad conservandam corporis valetudinem, expellendosq; morbos, è cœlo nobis delapsa medicina est.

Humana nature & currus similiudo.

Meritò igitur summus Philosophorum apex Plato in *Phædro* natum nostram instar currus esse dicebat, ad equos juncti, & aurigæ optimæ moderatione recti. Aurigam mentem bene constitutam facit, equos duos, refractarium unum, alterum sequacem: refractarium esse dicit appetitum sensualem, quo præcipites ferimus, sequacem vero rationem, dicto obœdientem, esseque perpetuam pugnam, quâ modo ratio, modo appetitus prævalet, ac proinde duram & perdifficilem esse vecturam nostram

nostram, hoc est, vita constitutionem. Nam ab inferiori potentia natura labefactatur, depravatur, & a seipsa degenerans, illi sponsum numero parere cogitur. Hinc pugna illa rationis & sensuum, hinc voluptatum servorum, hinc morbi, dolor, & omnis origo malorum, infelicitatisque humanæ. Merito igitur coercendis affectibus hisce, in quos sponte impellimur, ad inventam artem, quæ defectui cuique propiciat, quæ si animi mores componat, moralis Philosophia dicitur; si corpori consular, medicina nuncupatur. Ex quibus obiter facile redarguitur perniciosus eorum error, qui contendere non erubescunt, satius esse ad tuendam recuperandamque valetudinem, & morbos profligandos, ductu impulsuque naturæ, quam medicorum consiliis gubernari, cum id tantum ad impulsum benè constitutæ naturæ hominis sani debeat accommodari, non depravatae aut vitiatae, qualis ægrotantium est.

Moralis philosophia & medicina ad quid invēta.

Error quo rurdam.

Error aliud

Simile.

Verum multò detestabilior eorum ineptia mihi videtur, quime dicum vocant, non ut methodo & ratione morbum curet, sed ut rémedium adhibeat, quo uno die, immò unâ horâ, morbus auferatur, interdum adeo moræ impatientes, ut nec horâ, sed temporis momento sanari velint. Quod si prudens medicus methodo procedat, & doores aut febres tantisper perseverent, artem & artificem calumniantur, ac de divino auxilio desperantes, reliqua medicamenta & ipsam medicinam respuunt: non aliter quam si quis in navis tempestate réctorem navis in mare præcipitet, quia tempestatem non impedivit, nec ad portum, quamprimum pervenerit. Ut enim ventus navem ad portum ducit, réctor adhibetur, ut pro ratione ventorum cursum dirigat, quo securius navis ad portum perveniat, & si qua tempestas exortiatur, tum ipse tum reliqui ministri laborant sedulo; non ut tempestatem impedian, quod in ipsorum potestate situm non est, sed ut contra tempestatis furorem, navem servent, & idcirco navigaturi quamquam fortunæ vim inesse, quandam videant, libentius tamen se rectori committunt, qui casus fortuitos ex adverso occurrentes superare növerit: ita profectò à summo rerum conditore natura adhibita est, quæ corpus humanum gubernat. Morbi vero & symptomata instar tempestatis sunt, quibus insurgentibus medicus & assistentes in subsidium vocantur, non ut impedian apt temporis momento tollant morbum ipsum, quod solius naturæ opus est, sed ut adhibeant ea, quæ morbi furorem sedent, & depravatos ægrotantis appetitus gubernent, quod tandem adjuta natura morbum

Morbi instar tempestatis est.

superet, & humani corpusculi navicula servetur, sive amque illam, morborū tempestatem, & immanes symptomatū nimbos evadere queat.

In hunc fere sensum Philo in eo libro, quem de agricultura scripsit, verba illa Cantici Moydis *Equum & assorum eius prosecit in mare: sic moraliter explicat. Equi, inquit, sunt furor, & concupiscentia, ille, mas, hæc foemina, ideoque ille, ut mas gestit, elatâ cervice, libertatem appetens: hæc vero servilior, & callidior domum depascit ac devorat, ut foemina. In secessor porro & auriga unus est, nempe intellectus, sed auriga tunc, quando ascendit cum prudentiâ: quando autem cum imprudentiâ, in secessor tantum est: & præ imperitia impotens retinendi habenas finit eas è manibus elabi, at jumenta habenis liberata temere discursant nullo ordine, secessor autem præ imbecillitate sustinere se non valens, decidit, & laceris genibus, manibusq; ac facie male mulctatus miser deflet suum infortunium. Sed illud horribilius, quod non unquam pedibus in curru hærens raptatur supinus, & tractum in orbitâ caput & cervix & humeri ambo consuiciatur: Deinde huc illucq; distractus, atque omnibus passim objacentibus illis, miserrimo genere mortis extinguitur. Currus verò jam levior & violenter quassatus, ubi in solam inæqualiter inciderit, facile frangitur, ut instaurari non possit. Jumenta quoque omni soluta retinaculo concitantur & efferantur, nec prius desinunt currere, quam illabantur, aut in aliquam rupem delatis, similis etiam contingat interitus: atque ita, eprrus animæ, nempe corpus, unum cum restore seu intellectu totus perit per autigæ insestiam.*

DE ABDITIS QUARUNDAM rerum proprietatibus.

CAP. VII.

AFFERT medico non exiguum ornamentum, si non solum, quæ alii norunt, verum: etiam quæ ignorant, oportune inculcaverit, præseruit si ea sunt, quæ in Dei optimi maximæ laudes & admirationem hominum mentes erigere valent: & quadam quasi naturæ miracula præ se ferunt, quæ etiam si vulgaria interdum sint, eorum tamen causas vulgus ignorat, & in quotidiano sermone injecta eorum tempestive mentio sapientiæ opinionem medico apprime conciliat. Quis enim si penitus consideret non miretur, silicem lepidem frigidum quidem & in rivulis plenumque

rumque jacentem silentem nihilominus ignem, vivum & verum in se, continere, nil præpediente aquarum perpetuo fluxu, aut fœva frigiditate per rigidissimam hyemem, quæ duo profecto illum vel extinguerent, vel saltem hebetare debuissent, quod tamen contrario modo accidit: Nam per frigora & pluvias vegetorem hunc lapidem ferunt, & suum ignem, quam per æstum: idq; experientia constat, nam excussus pyroboleo de ipso lapide ignis tam acer est, ut siccis exceptus fomentis populofam urbem, & vastissimam sylvam breviter incendere, & in cineres convertere possit: & tamen si manibus contrectetur, aliis lapidis bus calidior non appetet, cumq; aquis ut plurimum immergatur, & tamen ignem retineat, duo contraria elementa aquam & ignem siraui esse, constat.

Mirandum insuper subit illud antiquis ignotum miraculum navigatiorum pixidis, cuius extreum perpendiculum temperati magnete lapide ferri incredibili distantia ad eas semper partes se convertit, quæ ad polos spectat, quod quidam fieri dicunt coeli vertigine omnia perturbante, id eoq; se se ita constituere, ut quiescat, quo maxime potest loco: talem autem esse lineam quæ polos respicit. Alii existimant, ferrum illud se se ad eas stellas convertere, quæ in polis sunt, haud secus quam herba quædā ad Solem, ut heliotropium. Nonnulli causam, quod perpendiculum illud ad polum vertatur, esse adstruunt montes ferri & magnetis, qui sub polo sunt, quorum species per incredibilem distantiam propagatae ad perpendiculum usq; ubi est magnes, consuetam faciat attractionem: propter distantiam vero cum debilis sit, non movere magnetem nisi in perpendiculo esset, ideoq; etsi non trahit usq; ad perpendiculum, movet tamen & propinquiores facit. Addunt pleriq; ex negotiatorum relatione, nescio an vera, quod, si naves ullæ propinquiores sint illis montibus, ferrum omne ab eis evellitur, idcirco incolas navigis uti clavis ligneis astrichis. Quā ego ratione magis probo, nam experientia liquet, similia se se invicem valenter applicare, nam & magnes trahit magnetem, ac ferrum magnetem: & electrum parva electri frustula, & paleam ad se mouet: & Fracastorius affirmat, vidisse frustum magnetis, quod per unam faciem magnetem trahet non ferrum; per alteram ferrum non magnetem; per tertiam utrumq; idq; indicium esse, quod in una parte plus esset magnetis, in altera plus ferri, in tertia utrumque æqualiter, unde siebat diversitas. Sed enim siquidem de lapidibus sermo est, adamantem

Navigatio-
ria pixis.

Pixidis per-
pendiculum
cur ad po-
lum ver-
tatur.

1. de simp. 1
C. ant. c. 7.
Magnes la-
pis mirabilis.

*Adamus
ferri & i-
gnis vim, re-
spicit.*

ferunt, solo hircino sanguine mollescere, quod si verum existit, fieri opinandum erit, propter analogiam, quae est vel in principio communi, vel in foraminum ratione, propter quam penetrat usq; ad minimas adamantis partes: quae tamen analogia Deo & naturae tantummodo nota sit. Illud tamen certissimum est, adamantem tantæ esse duritie, ut ferri ictum despiciat, simulque ignis vietricem habeat naturam. Hanc tamen invictam vim hircino rumpi sanguine affirmant, nec aliter quam recenti calidoque. Cujus vero ingenio hoc inventum, quovè casu repertum, aut quæ fuerit conjectura experiendi, res est immensi secreti, & numinis muneris talen inventionem fuisse Plinius affirmat.

Fulmen.

Porro autem fulmen aurum colliquat intacto loculo, & vinum absimit, vase minime laeso: quia in aurum & vinum penetrat, tangit, & moram trahit, & propter acrimoniam caliditatis eliquat: ad loculum autem & vas debita applicatio non fit, aut propter laxitatem foraminum, aut propter parvam moram. Aurum non imbibit oleum neque vinum: ebibit autem avidissime argentum vivum, quod tamen liquidorum nulli commiscetur, sed durioribus solium, nec tamen omnibus, sed auro, argento & plumbō duntaxat, in qua ira imbibitur, ut mollia ea reddat, liquidis vero aliis non admiscetur, vel quod propter pondus subsideat, vel quod diversissimæ naturæ sit, & fortis mixtionis: ideoque unum continuum cum aliis facere non potest.

Fortis mixtio.

neque ad minimam cum iisdem dividit. Est autem fortis mixtio, quæ aut in duricie consistit, aut in forti agitatione, & in qua miscibilia ad minimas partes reducuntur. Addunt nonnulli vacuum, quod propter partium vicinitatem plurimum obstat, ne fiat separatio partium componentium. Est autem mira ea mixtio & compositio in argento vivo: constat enim è calidissimis simul & frigidissimis partibus redactis ad tam minimam quantitatem, & ita ordinatis, ut penè se omnes tangant. Igitur propter naturæ sympathiam in auri & argenti poros attrahitur & ea mollescit, & vicissim ab eis duritiem quandam & consistentiam recipit, si ipsorum scobes eum eo misceantur, quod Chymicos fallit, existimantes, hac ratione posse aurum argentum vè confari, nescientes non versus ibi fieri mixtione, sed apparentem, per juxta positionem, quæ solvi facile possit.

*Brassica &
ruta inimi-
citas.*

Brassica & ruta tanta est inimicitia, ut juxta seri nolint, quod quidam tribuant contrarietati specierum, & quod cum utraque calida sit, &

fit, & crastinarum radicum, plurimum humidi quilibet ad se trahit, unde
fit, ut propè satæ, præ humoris inopia arescant. Aliunt etiam lupina-
tympana ea dissolvere, quæ ex agnino corio sunt conflata, eo quod
species unius contrarii per aerem delata ad aliud, illud expellat atque
dissolvat. Taurum affirmant quamvis furentem alligatum fici, statim
mansuescere. Leo animalium omnium terror gallinaceo gallo terre-
tur, præsertim ipsius cantu: & galli gallinacei pullus vix quidem natus
equum elephantemque nil reformidat, milvum vero vel longè conspe-
ctum adeo expavescit, ut ad matrem statim configiat: eademque a-
gno & lupo & aliis multis inimicitia est. Quod propterea fieri philoso-
phantur nonnulli, quia mixtiones & naturas contrarias habeant, atque
adeò dissimiles, ut per inimicitiam quandam ac dissimilitudinem respi-
ciantur ab anima sub modo, quo possunt nocere, ideoque timorem in-
ferant. Ita conantur plerique has sympathias, dispathiasque ad tacitas
quasdam qualitates reducere, quod tametsi apparentiam quandam ha-
beat, non ramen, ut mihi quidem videtur, sufficienter dictum est, quia
sic invicem sese metuerent, nec magis pullus gallinaceus ad conspe-
ctum milvi quam milvus ab ipso pullo: nec leo plus gallum gallina-
ceum, quām gallus ipse ad conspectum leonis expavesceret; potius igit
tur hæc fere omnia ex eorum numero sunt, quæ ut inquit Lucretius,
regit sacro involucro natura. Nec tamen desunt qui horum omnium physi-
cam & naturalem causam assignari posse existimant, quia, ut inquit
Hippocrates, *nihil in naturâ, sine naturâ sit, id est, sine causâ naturali.* Es-
se vero illas abditas rerum causas & occultas proprietates imbecillita-
tis humanæ asylum. Nostri vero instituti non est, ullam partium confu-
tare aut defendere.

Illud tamen mirari subit, gallo gallinaceo eam inesse naturam, ut
Solem ad omnes mundi angulos festinantem alarum gestu congratu-
lantis modo ter quater & pluries salutet atque resalutet. Et vocis huma-
na tantam esse efficaciam & energiam, ut per aures audientis ad ani-
mum translata illum afficiat, adeo ut à tristitia in hilaritatem; à metu in
spem; ab ira in tranquillitatem; à furore in patientiam; à bello in pa-
cem pro dicentis arbitrio movere possit. Immo vero ex ignorante scien-
tem facere, & quod maximum est, in cœlum ascendere & numen pla-
care, cum tamen vox ipsa nihil aliud sit, quam aere receptus linguæ mo-
tus ac percussus, nec tamen à quoipiam visus, sed per vocalia instrumen-

*Lupina &
agnina tym-
pana.*

*Tauri natu-
ra, & alio-
rum anima-
lium inimi-
citas.*

*Opinio qua-
rundam de
causa dif-
fathia.*

*lib. de aero,
aq. & loc.*

*Gallus gal-
linaceus.*

*Vox huma-
na & ciui-
energia mi-
ra.*

ta indicibili modo articulatus: & ex ipsa natura vox ipsa nullam vim habeat significandi, nedum quidpiam efficiendi, sed significat solum, quia ita convenit inter colloquentes plures aut pauciores.

Remora sive Echneis. Illud autem non prætermitti potuit, quod omnem superat credulitatem, & tamen à Plinio proditum est, parvum pisiculum, quem *Remoram* vocat sive *Echneidem*, navem in medio mari impetu ventorum aetastere; Hic magna anxietate discruciatur *Fracastorius* in inquirendâ causa ejus, quod non est, sed figmentum potius *Plinianum*, uti existimo: nam à plurimis tum nautis, tum mercatoribus, qui nostri, ac novi orbis maria saepius navigarunt, diligenter id perquirens, nil tale unquam accidere intellexi. Sed nunquam tam absone somniavit unquam febriculus senex, quæ non aliquis Philosophorum dixerit, & *Plinius* in suum opus transcriperit, ut verum faceret illud quod ipse affirmat, nullum tam impudens mendacium esse, quod teste careat: est tamen manifeste temeritatis, difficultia sine testibus asseverare. Quod si quid tale unquam contigit, pisces illum non causam esse retentionis existimarem, sed signum alterius rei quæ retinet, scopulorum nimirum, ubi *Echneides* degunt, talam speciem usq; ad navigia mitcentium qualem montes magnetis ad ferrum in navigijs fixum.

Tormenta bellicum. Verum omissis naturæ sive miraculis sive secretis, de artificiis mirabilibus non nihil etiam adjungamus, inter quæ illud profecto stupore dignum, quod in bellicis tormentis tantus impetus accidit, igne plurimo è fomite repente genito, qui conclusus rarefactionem sibi propriam querit, quæ subito facta, & ea quidem ingenti, instar fulminis objectam pilam impetu tanto extrudit, ut per aerem eodem modo, immo etiam violentiori multò portetur, quam & sagittæ & projecta reliqua. Inventam hanc machinam fuisse ferunt anno 1382. auctor ignoratur quædam infelici felicitate, ne nomen ipsius singulis horis execrationem ac diras patiatur. Hoc enim abominabili invento hominum crudelitas pervenit ad extremum, & heroum fortitudo fuit sopita. Quidam inventiōnem malo Dæmoni referunt, ob inimicitias quas gerit cum humano genere, & eam antiquiorem faciunt: nam apud *Virgilium* ejus reperitur mentio, dum fabulatur, *Salmonea* in inferis torqueri, quia æneis instrumentis tonitrua, fulgura & fulmina Jovis imitari voluerit, ita enim cecinit:

Vidi & crudelis dantem Salmonea pœnas;
Dum flammæ Iovis, & sonus imitatur Olympi,

Demens

Demens qui nimbos & non imitabile fulmen

Aere & cornipedam cursu simularet equorum.

Ex quibus liquet, jam olim hanc artem mortalibus innotuisse, qui tamen ejus atrocitate perterriti eam profundissimæ oblivioni tradiderant.

Similiter non adeo nova videtur esse novi orbis notitia, nam Plato in *Tymeo*, & in *Critia* sub persona Solonis ejus facit mentionem, ex relatione Sacerdotum Ægyptiorum: & Aristoteles, in lib. *de mirabilibus auctorisationibus* scribit extra columnas Herculis plurium dierum navigatione insulam desertam à Carthaginensibus inventam, sylvarum copia, & fluminibus idoneis abundantem, ac reliquis fructibus fertillem, quam cum Carthaginenses quidam ob soli ubertatem habitare, cœpissent, præsidēs, ne quis deinceps insulam ingredetur, sub pœnā capitum interdixisse, ne incolæ Carthaginem connubii juncti Senatum privarent principatu. Unde neotericorum plerique conjecturam faciunt, gentes earum provinciarum à Carthaginensibus ex parte originem trahere; certiori quidem indicio, quām ex defectu litterarum, quibus non solum Carthaginenses caruisse legimus, verum etiam nec Indos; nec alias multas nationes earum usum habuisse. Florianus tamen alteram vero similiorem illius interdicti causam affert, ne scilicet Carthaginenses soli ubertate allecti à bello, quod tum in Hispaniâ cum Romanis valdè contentiosum gerebant, diverterentur. Cujus insuper rei & quartæ orbis partis notitiam habuisse, tragicus Seneca in his carminibus præ se fert:

*Venient annis sécula séris
Quibus Oceanus vincula verum.
Laxet, & ingens pateat tellus
Tethysq; novos detegat orbēs,
Nec sit terris ultima Thule.*

*Novi orbis
notitia a-
deo nova
non est.*

*Indi & Car-
thaginenses
litteris ca-
rueantur.*

*Seneca quer-
ta orbis par-
tis mentio-
nem facit
in Mod.
chor. 8.*

Ut hinc planum fiat, nostri orbis hominum oculis terram illam jam olim suisse exhibitam, sed illico præemptam, & in nostrâ tempora commercium ac integrum illius cognitionem per plura secula suspensam, vel quia nondum impleta erant peccata earum gentium, vel ex alia divinæ providentiaz nōtā causâ.

Quam verò sint harum gentium mores ab alijs diversi, prosequi lōgum oratione esset. Illud tamen omniū superat consuetudinem, quod feminæ quædā illico à partu flumen petunt, infantē locutæ, marito interea domi

*Cur tā dis-
occultus no-
vus orbis.*

*Orientalis
Indorum
alia
consuetudo.*

domi manente, qui meditabundus lecto se componit, eumque amici invisunt, & de nova prole religiosè congratulantur. Nec defunt barbaris hominibus hujus consuetudinis rationes, quia dicunt, ad virum potissimum problem pertinere, ad fœminam verò illius curam: ideo hunc domi manere in contemplatione beneficii divini, illam vero tractare, quæ ad valetudinem & corporis sanitatem pertinent. Non minoris stultitiae est, quod in India Orientali Japonicæ mulieres, inani quadam conjugalis amoris ac fidei maritalis ostentatione una cum mariti defuncti cadavere plures simul in ignem alacriter sese conjiciunt. Pauca hæc ex multis feligere placuit ad quorum exemplar magnam similium iupellestilem prudens medicus sibi poterit comparare, quæ in quotidiano sermone, non solum jucunditatem, verum etiam utilitatem, & eruditionis existimationem pariunt. Nemo tamen ea modica existimaverit rerum quaerundam vilitate deceptus.

FACETIAE ET SALES ANGRA- VI, & prudenti medico conve- niant?

CAPT. VIII.

Oci, sales & facetiae medico ornamento esse solent, maxime si raro & oportune affellantur ex iis, quæ non solum ægrotis & aliis hominibus, verum etiam insulsis quibusdam medicis & stupidis patientibus acciderunt: Ita tamen, ut ea semper proponat, quæ reconditi aliquid retineant: non quæ è plebe aliquis diceret, ea enim si tractentur à nobis, jam non medici reputabimur, à quibus ea sola exspectantur, quæ vulgus lateant, & aliorum sensus effugiant, quia nimisrum gravia & non ridicula loqui & facere medicum decet, nisi quandoque ad ægri naturam vultus cum verbis & actionibus componendus fuerit, tunc verò ea duntaxat dicantur, quæ de genere nostro faceta sunt, nam ut inquit Juvenal.

Quod turpe Tuio serioq; decebat Crispino.

Sint igitur minime obsecena aut levia, ita fieri ut cum non extra rem dicantur, plerumque ad ægroti ipsius usum faciant. Accidunt autem, hujuscemodi pleraque indies, rem medicam facientibus: Ut nuper risum mihi

mihi movit quidam, remedium postulans pro matrice, quâ laborare affirmabat, quia ipius uxor matrice laborans, in ventre, quo & ipse, dolorum sentiebat. Et Salmanticæ, quo tempore praxin frequentabant cum Doctore medicinæ, ipsi interroganti ex mulierculâ, quidnam mali sentiset? admotis ambabus manibus capiti dolenti, ac fortiter compremens, dolent, inquit, vehementer hæc intestina, cerebrum intelligens. Altera medico brachium extendens, ut pulsam tangeret, præ nimis pudicitia carpum indusio contexit: at ipse manum pallio involvens pulsui applicuit dicens: linea pulsui convenit medicus laneus.

Cuidam cum in dolore auris pilulas devorandas medicus dedisset, & emplastrum dolenti loco imponendum, emplastrum devoravit, & ex pillulis unam post aliam continuatis diebus auri imposuit. Consimile illud est, quod mulierculæ rusticæ accidit, cui remedium petenti descripsit schedulam medicus dedit, jussitq; ut decoctum herbarum, quod inerat, partiretur, & toto triduo uteretur: illa verò partitam schedulam devoravit. Alteri cuius maritus colico dolore cruciabatur, auxilium poscenti clysterem descripsit medicus, injunxitq; ut ex pharmacopœlio peteret, ac honestatis gratia dixit, ut retro injiceretur, putans reliqua satis intelligi: illa, quæ nunquam antea tali remedio ufa esset, allato domum clystere exuto marito & in faciem prono collocato diligenter primum colli vertebra, tum scapulas, totum dorsum, lumbos & clunes, ac posteriorem corporis partem ad imum usque pedem illinivit. Huc referenda sunt, quæcunque capite de melancholicis, & de inspectione urinarum, stupidis quibusdam hominibus accidisse retulimus, ex quibus simplicitas, interdum etiam stoliditas una cum malitia conjuncta notatur. Ex eorum genere sunt ea, quæ plerumque sordidum assidentium culpa fiunt, ideoq; præstat paucos habere & expertes, quam multos ignorantes. Quidam jussus contusam gallinæcam carnem parare pro patiente, crudam diu tamen pistam sorbendam cum liquore, dedit. Belgæ quandam maligna febre laboranti julepium descripsi, & oxyrrodium, & de julepio biberet jussi, oxyrrodium verò linteo exceptum capiti applicaretur: qui vero ejus curam gerebat assistens, hoc ebibendum dedit, & julepium capiti imposuit, quod cum mane revertens intelligerem, vomitum provocavi, & à morbo liber nihilominus evasit: Meliori quidem successu, quam ille, cui febricitanti medicus catharticum descripsit, pharmacopœus verò, qui forte eadem die alterum

K k

pro in-

*Assidentia
inertia.*

pro intestinorum difficultate paraverat, vasa mutavit, ex quo non multo post decumbens periit. Et ille qui allatum domum pharmacum proxime appendit, quo loco atramenti scriptorii plena ampulla erat, atq; ante lucem quidam arreptu atramentu pro pharmaco potandum dedidit in agroti perniciem. Jucundius verò quod linguarum professori Salmanticensi contigit, qui alter Cato dictus, quia medicis omnibus infessissimus, adversus quos publicè & privatim multa sèpè ex Plinianis commentis inculcabat, ac nec medico nec medicamentis utebatur, affirmás, dixa solū & amicorum consiliis ad conservandam sanitatem & morbos depellendos utendum esse, cum autem ejusdem filius in morbum incederet, & mater, quæ illum unicè amabat, à marito impetrare non posset, ut medicum accenseret, ipsa clam medicum ad se vocat, quo tempore in scholis lectiones habebantur: nec tamen id adeò expedite factum

qui Ferdinandus Nonius, id enim erat mariti nomen, revertē domum in limine medico obviam factus admirabundus, inquit: *salutem ex ini-*

miciis nostris: at medicus manum aperiens, in qua habebat coronatum,

à conjugé acceptum, versum continuans festivè respondit: & de manu

corum, qui oderunt nos. Neque est insulsum illud, quod perenti cuidam

remedium pro oculis laesis, amphibologicè medicus respondit, nil me-

lius accio acorrivo: intelligens nō album quod vocant seu flores æris.

Alius medicus aulicus plures nobiles visitare solitus, cum ex gravi

morbo quis convaluisse, & reliqui de ejus valetudine interrogarent:

melius habet, dicere solebat, sed ego nondum sum contentus: quia

nimirum nondum gratus fuerat. Idem quis Lusitani & Hispani belli-

licam vocant *venam area* dicebat, patientem quidem convaluisse, sed

adhuīc indigere phlebotomia ex arcæ vena, scrinium intelligens. Hæc

& similia venusta quidem sunt, sed adhuc venustiora, si ab eo di-

cantur, quem omnes vorunt pecunia minime intentum, alias ava-

ripiam redolent. Coashmire illud est eujusdam medici Hispani, cum

agro pacientis, ut nisi sequenti die febris rediteret, patinam argenteam

acciperet seu aquimanarium, quod Hispani (*plato*) vocant cum

vero postriodie brachium tangeret & febrim perseverare animadver-

teret, amicus, inquit, Socrates, amicus Plato, aquimanarium digito

commonstrans, sed magis amica veritas. Illud infuper scutum:

legatus Hispanicus apud Veneros morbo gravi conflictabatur, apud

quem doctus medicus pernoctabat; summa nocte cum diu hinc

inde

*Facotum
medici di-
gitum.*

*Festivum
alii medi-
ci dictum.*

ende se convolveret patiens, tandem medicum ex somno excitat, & interrogat, num velit tria millia coronarorum ei mutuo dare, quoniam diu pecunia ex Hispania remorabatur, revera tamen, ut medici judicium de suo morbo exploraret, si enim periculum instaret, non durum sciebat, quia post mortem difficilis esset persolutio. Quam cavillationem medicus argute intelligens, quiesce, respondit, & placide dormi, domine Legate, non enim morieris ex hoc morbo.

Predictorum autem pleraque nec semper nec ubique afferenda sunt, sed cum rerum similium mentio incidit, ad discutiendum silentii tedium, si natura morbi id ferat, & cum ægroti, tum circumstantium aures, nam cum periculum imminet, minimè opportuna est rerum similiū mentio. Semper autem ad ea requiritur, ut medicus à natura lepidum habeat ingenium & sermonem, alias nullam habent venustatem, sed potius fastidium.

Admonitio.

QUA RATIONE MORBUM SIMULANTES DEPREHENDI QUEANT.

CAPUT LX.

Minime autem alienum à suscepto argumento esse videbitur, si varias causas, propter quas homines ægritudines simulare consueverunt, breviter prosequamur: nam fraudem hanc detegere ad medicum prudentem omnino spectat. Porro servi morbum simulant, ne munia à dominis imposta obeant: captivi, ut carceris aut torturæ acerbitatem & supplicium effugiant aut differant; milites & nautæ, ut navigationis expeditiōis vè alicujus pericula vitent: nec non morosæ quædā scemina, tu ob alias casum etiam quia hac ratione maritos ad benevolentiam flectere sibi persuadent. Anno 1588. quo ingens illa classis adversus Angliam Olisippone parabatur, nautæ & milites plerique data opera lecto decumbentes testimonium ex mœsi petiere, ut à praefectis vel tam impetrarent domini mandandi, aut mari aut belli tedium, aut quia exitum previderant, & ad majorem fidem sanguinem sibi miti sanguinilli curarunt. Eodem tempore famosum scortum, quod etiam viros principes & uxoratos ad suos pertrahebat amores, cum propterea relegaretur, & triremes, quibus vehidebuerat, essent in proœinctu, ex lacræ & sanguine mixtura

*Historia
morbū ſimulatiū*

per lectum diffusa abortum simulavit, & ejus rei testimonium petiit, ut profectio tantisper suspenderetur, donec judicis iram demulceret, quod tamen à me, qui dolum deprehenderam, nec prece, nec precio potuit obtainere. Refert Galenus lib. hujus argumenti novissime quandam à civibus in concionem vocatum, qui, quoniam id sibi minime ex usu fore vidisset, & propterea interesse nolle, colicā se passione torquenti fixit, quod ipse cognovit, tum ex medicinæ peritia, quia vivendi ratio cotiduum dolorem efficere minime apta erat, tum caput humano sive soler-tiâ, hoc est, communi illa ratione, quæ licet omnibus hominibus sit naturalis, pauci tamen illam adeo exactam habent, ut invenire in quo-cunque negotio possint, quid faciendum dicendum vè sit, quam facultatem nos in medico potissimum requirimus. Morbi autem, quos fingunt, ut plurimum sunt animi defectio, apoplexia, aut uteri suffocatio, si foeminæ sint: sic quidam ita arctè brachia constringunt, ut pulsus aut non percipiatur, aut vix quidem: & altius vocati non respondent, ac si leviter pungantur aut vellicentur aures, vel digitii comprimentur, pa-tienter id ferunt. Deprehenditur autem horum dolus, si medicus vocatus suspicione aliqua ductus iaserroget, an alimento diu caruerit, aut sanguinis copiosam evacuationem ex parte aliqua corporis habuerit, vel alvi fluorem, vel vomitum immodicum, aut sudorem, aut si mordus aliquis præcesserit, vel in loco calidissimo fuerit, aut prava aliqua qua-litate affecto, ut in conclave angusto carbonibus semiaccensis: vel si pusillanimis sit, nec assuetus animi perturbationibus, timore aliquo vel moestitia fuerit affectus. Et ne à mainistris fallacibus decipiatur, videat diligenter medicus, ne brachia vinculis ligata sint. Verum si extrema-frigida fuerint, & sudor frigidus prorumpat, præcipue circa caput, fa-ciem, & collum: si pulsus sint insensiles & formicantes, exigui, languidi, & inæquales, vel etiam intermitentes: si exigua sit respiratio & frigida; si flos faciei abierit; si excrementa exierint: quæ signa si adint omnia vel aliqua illorum, morbes non esse simulatores significant. Si vero non adint, ut medicus certius adhuc deprehendat, an simulent, interim dum ipsi tanquam mortui oculis instar dormientium clausis jacent, ita ue-verè attroniti videantur, propomere ac præparare debet validiora qua-dâ remedia, utpote clysterem, purgationem, venæ sectionem, & ustionē ignitam, digitos ipsuper torquenti jubeat, & acubus corpus altius perfo-rari: his enim rationibus vel simulantem vel agrotantem dignoscet

*Qui morbi
simulari sa-
lent.*

*Quorundā
frando.*

*Ficti morbi
indicia.*

*Signa veri
& non si-
mulari
morbi.*

*Artificium
ad diagnosis.
dum morbi
simulatum.*

Alii

Alii sunt, qui tumores, bullæ, &c ulcera per quedam extrinsecus apposita industrie excitare norunt, uti titimali succo, aqua ex cantari- dum aut vesparum decoctione cure abluta: aut rapsia admota aut turpeto vel pulvere taxi, quibus adeo cutem exulcerant, ut miserabiles ac fere deplorati homines videantur, quod fallaces mendici, ut copiosiores eleemosynas corravant, facere solent. Detegitur tamen dolus, quia bullæ ac tumores ab appositis medicamentis excitati facile solis admatis refrigerantibus sanantur: plaga vero fuco populi vel unguento populeo. Narrat idem Galenus, pedissequum quendam in utroque genu vehementissimum sibi tumorem excitasse per rapsiam admotam, ac dolorum ibi simulasse, quam fictionem statim deprehendit, partim ex eo, quod ad illam diem dominus ex urbe profectus erat, partim ex adolescentis moribus, qui facile tentiretur, & amore mulierum cuiusdam flagraret, ob quam in urbe restitute cupiebat: sed apposito medicamento, quod rapsiae qualitatem infrigidaret, post horam, profecto jam domino, nil amplius doloris se sentire fassus est. Seus vero accidit, si tumores sponte à naturâ ex humorum multitudine oriuntur: quia non solum non resident ex infrigidantibus, sed maiores redditur. Calidæ etiam mulieres uteri gestationem simulare consueverunt, sed percipitur simulata uteri gestatio, quia venter laxus est, lenis, &c inæqualis. Nonnulli delirare ac insanire simulant, ut Ulysses ne ad Trojanum bellum proficisceretur, ideo Ajax dicebat adversus illum:

— Delectavit, furore

Milium filio: denec solertior isto,

Et sibi invictior, transi eorum mentem retexit.

Et ipse Ulysses ad Penelopem conjugem, in epistola ad eandem, apud Ovidium sic inquit:

Sed thalassias nos velle eris, nos posse carere,

Confragis, fingende tu mibi mentis eras.

Quos quidem ex habitu simulantis, & ex privatione indiciorum delirii vel melancholiz deprehendere licet. Qua ratione Greci objecto Telemacho filio sarculo, cum evum Ulysses pater proteruisse, elevato aratro inde minime insanire cognoverunt.

Nec desunt, qui suffitu sulphuris vel alterius rei faciem decolorant, urinam vero croco, aut rhabarbaro, atque ita ictericos se fini- ^{qui singu-} gunt: sed abluta facie aquâ aliquâ abstergente, & aliâ inspectâ urinâ do- ^{m.} bus deprehenditur.

*Mondicori
doli.*

Historia.

*Vllysfit da-
mentia si.
&c.*

13. Metam.

Dolor fâsus

Quicunque vero dolores simulant, ex eo, quod levius ferant, si
& i doloris coarguntur: qui enim verè laborant, magnitudine doloris
agitati in alium atq; alium habitum sese traciunt, quod non adver-
tunt ii, qui simulant. Præterea qui morbo vehementer premuntur, quod-
vis auxilium perpeti parati sunt, ultroq; medicos accersunt, & pérmit-
tunt, ut agant quod affectus postulat: si vero leviter aut penitus non
laborent, hujusmodi auxilia refugunt. Reste igitur faciet medicus, si
hoc addat; ea quidem non conferre nisi graviter laborantibus. Inter-
dum etiam accidit, ut vulneratus aut in odium ejus, qui eum vul-
neravit, aut ut ab ipso pecuniam poenalem copiose extorqueat, mem-
bri lœsionem fingat, cui brachium aut membrum illud ex improviso &
ipso nihil cogitante, comprimentur est, aut emplastrum applicetur,
cum promissione certæ restitutionis. Sic igitur solent plurimi medi-
cos vulgares decipere non sine eorundem existimationis dispendio.
Quidam delinquentes tremib[us] à judice addicti brachiorum lœsi-
onem sunt cōmenti, idq; ipsum incauti chirurgi confirmarunt, de quare
fuerunt postea in judicium vocati, quoniā cōtrariū manifestè apparuit.

TESTIFICANDI METHODUS

circa eos, quibus venenum fuit

CAPVT X.

Varii casus de quibus medicus plerumq; eoram magistratu cogitur sententiam dicere, & in quibus ipsius solertia ac doctrina maxime solet apparere. Velut si interrogetur, an hic aut ille veneno fuerit sublatuſ: an ex vulnere capiti inſicto obierit: an in aquâ mortuus inventus, vivus in aquam fuerit pro- medicus in jectus, an vero jam demortuus qua etiam ratione cognoscantur, qui fu- mo aut vaporibus inefavori carbonum fuerunt suffocati: quibus in- dicis virginitas deprehensio: deinde etiam qua ratione sint exami- nandi recentes conjugati, qui ob sterilitatem divortium postulant: ac deniq; qua requiratur solertia in examine captivorum, qui divendu- tur, in hisce enim omnibus prudentia & medicinalis artis peritia appri- me requiritur.

De primo: tametsi iudicem affectus oriri possunt ab humoribus in- corpori-

corpoе putrescentibus, & ab epoto veneno, ut tamen qui venenum hau-
serunt ab iis, qui aliter sunt affecti, discerni possunt. Nam si homo sua-
pte natura bonis humoribus abundans ac salubri usus victus ratione
sepente moritur: deinde corpus ipsius aut livens aut nigricans, aut va-
rium appetet, aut diffusus, aut reddit odorem putridum, hunc venenū
sumpissime dicendum est. Quod si in eo, qui a nondum obiit, assumpti vene-
ni suspicio sit, communia ejus indicia erunt ventriculi aestuatio, anxie-
tas, corporis jactatio, varia mutatio coloris faciei, nausea, vomitus, fec-
tidus singultus, tremor, stupor, punctura, mordacio ventriculi, intesti-
norum rosiones, cordis palpitatio, nervorum contractio, sanguinis ni-
gri rejectio per os, molesta urinæ excretio, dolor in alto corporis, & fer-
vor, aut frigus ejusdem, papularum eruptio, maculae lividae, tumores,
coarctatio & anxietas, vertigo, lipothymia, syncope, pulsus defectio, vi-
rium totius corporis prostratio, lingua & labia nigricantia, ungues &
extrema corporis livida, sudor frigidus circa frontem & tempora, vox
cum murmure edita, & oculi torvi. Et horum quidem omnia simul aut
pleraque eorundem.

Quod si venenum fuerit ex numero eorum, quæ tota substantia
seu approprietate interimunt, cognoscitur, quia virtus vitalis illico col-
labitur, palpitationes fiunt & syncopæ absq; alio signo. Si vero mani-
festâ qualitate agit, & in caliditate excedit, fauces, & internæ partes ar-
dore & incendio quodam intolerabili statim afficiuntur, universum cor-
pus & facies, præsertim vero oculi rubore insigni suffunduntur, loca
stare nesciunt, anguntur, ingenti siti torquentur, & copioso sudore ma-
dent; quod si præter caliditatem erodens etiam fuerat venenum, pun-
ctione, corrosione, ac vehementissimo dolore ventriculus & intestina-
premuntur, sanguis ore excernitur, alvo aut vesice, interdum vomitio-
nes accedunt, fastidia, sudores modò frigi modo calidi, & varia colo-
ris mutationes. Verū si venenum frigidum fuerat, somnus sequitur pro-
fundus, à quo vix excitari possunt, torpor sive stupor, totius corporis
frigiditas, color faciei lividus, & terrificus, dementia temulentiae similis,
sudores frigidi. Si vero siccitas in veneno præpolleat, tunc sitis inexpli-
bilis adest, lingua & faucium ariditas, alvi adstringio, dysuria, corporis
siccitas & vigilie. At si humiditas & putrefactoria qualitas in veneno
fuerat, aderunt somnus, egestiones, colliquationes, sudores & reliqua
excrementsa scorda, neworum resolutio, articulorum laxatio, & extre-
mas partes plerumq; putrescunt ac emoriuntur.

Veneni si-
gna in mor-
tuum.

Veneni si-
gna in iis;
qui adhuc
vivunt.

Venenum &
sua substi-
tia.

Veneni calo-
di indicia.

Veneni fri-
gidi indicia

sicci.

Humid.

*Venenum pharmaco-
pæi non de-
aut vñdare
sine medicis
schedula.*

*Veneni va-
ria genera
reconsensur*

*part. 2. lib.
4. c. 2. 6. 7.*

Ita quidem venenum assumptum à medicis dignosci poterit: Magistratus vero politicus, qui hæc ad medicos plerumque defert, capere imprimis debet, ne quisquam venenum dare audeat, aut etiam vendere, nisi in medicis schedula contineatur, ut habetur in *l. q̄si venenum, §. de verb. signif.* Ut autem tum magistratus tum medici sciant, quæ potissimum venena sint prohibenda, pauca quædam hic recensebimus. Et quidem ex fructibus venenosis præcipua sunt poma mandragoræ, oleandri, anacardorum, colocynthis: Ex seminibus semen hyosciam, cicutæ: ex herbis Titimalum, camelæam, lacyris, & fungorum pleraque genera: ex radicibus camelæam, aconitum, taspia, vererum, scylla, syclamen: ex succis meconium seu papaveris succus, elaterium, euphorbium, scamponium: inter animalia vero numerantur, cantharides, salamandra, pini eruca, bufo, viperæ caput & cauda, cauda scorpionis, cerebrum felis, fel viperæ, urina muris, sudor equi, muli & quorundam animalium, sanguis tauri & menstruus mulieris: inter metallica auripigmentum, arsenicum sublimatum, hydrargyros, quod argentum vivum appellant: & ex artificialibus lasurium, seu asarum quod ex lapide lazuli componitur, realgar, seu risagalum, quod ex sulphure & plumbo fit, arsenicum sublimatum, seu cristallinum, argentum vivum sublimatum, pulvis adamantis, saponis lixivium: & pleraque alia quæ referunt Avicenna & Averroes, præsertim vero Rasius in libro divisionum. Præter quæ etiam quæcumque abortum provocare, vel quapiam ratione foetum perimere possunt, pharmacopeus non nisi ex medicorum præscriptionibus vendere aut exhibere sub gravissima poena debet: quæ autem illa sint, copiose exhibuimus in nostro libro de curatione affectuum mulierum.

TESTIFICANDI RATIO IN vulneribus capitis: & in iis qui aquâ fuerunt suffocati.

CAPVT. XI.

*Consideran
da in capis
sis vulne-
ribus,*

Q

Uicunque vero de vulneribus, & præsertim capitis (in quibus inter judices maximæ controversiæ oriri solent) apud Magistratum sententiam dicere cogitur, is non solum vulneratum locum diligenter consideret, sed etiam celum, & num

& num punctum, aut cæsim vulnus fuerit inflictum, & quam altè penetraverit, deinde quæ symptomata supervenerint, & quanto quæque die, nam teste Hipp. habent vulnera, maximè lethalia, decretorios suos dies, instar acutorum morborum. Illud quoq; attendendum, morbum quemlibet dici magnum sive vehementem, vel ob principatum partis lœsa, vel ob magnitudinem dispositionis, vel ob ipsius malignitatem. Mortalem vero diei morbum, vel quia necessario, ac semper, vel quia ut plurimum mortem affert. Tertio morbum esse gravem, quem gravia symptomata consequuntur, quæ dispositionis magnitudinem attestantur: levem verò quem levia concomitantur accidentia. Sunt autem in capitibus vulneribus symptomata gravia, stupor, desipientia, eripielas, convulsio, febris, vomitus bilis, loquelæ aut vocis amissio, sensuum perturbatio, oculorum rubor & cæcitas. Quarto attendendum est, quo die ab accepto vulnero secura sit mors.

s. pro reto.
In vulneris
bus dies de-
cretorioris cō-
siderandi.
Morbiu-
magnus tripli-
citer decti-
tur.
Ga. 4. mors
s. meth.
Lethalis
morbusquin
Symptoma-
ta gravis
in cap. vul-

Vulnerum
capitus sec-
minus.

Hip. 2. apb.
23.

Sciendum præterea varias fuisse opiniones inter scriptores circa prognostici terminum, hoc est, ut determinarent, quamdiu exspectandum sit, ut cum fiducia medicus pronunciet, vulneratum extra periculum esse. Nam secundum Rogerium ad centesimum diem, vulnerum, capitis periculum protenditur: secundum legislatores verò & judices, ad quadragesimum, qui terminus est acutarum ægritudinum ex decidentia: at secundum medicos ad decimum quintum duntaxat, qui communis est terminus acutorum morborum simpliciter. Præterea autem jurisconsultorum opinio hac in re affertur, quia hujuscemodi cause apud ipsos sapissimè controvertuntur, qui procul dubio ex antiquis & sapientibus medicis acceperunt, capite vulneratos quadragesimo die ut plurimum è vitâ discedere: ideoque salutis vel mortis in iisdem illum esse terminum scriptum reliquerunt, quorum auctoritates & testimonia non afferro, quia hic nostra tantummodo, hoc est, medica tractamus.

Porro illud maximè est animadvertisendum, divinæ legis hanc esse sactionem: si rixati fuerint vari, & percusserit alter proximum suum lapide, vel pugno & ille mortuus non fuerit, sed iacuerit in lectulo, si surrexerit & au- balevera foras super baculum suum, innocens erit. Quem quidem locum haud bene intellexit glossator ad legem primam, de emendatione ser- vorum, qui in triduum vulneris periculum coarctavit, dum inquit: ser- gente infirme & post triduum baculo incubabendo ambulante, non vulneris po-

Locus sacra
scriptura.
Exod. 23.
Glossator
taxat.

riculo, sed excessui ab agente commisso mortem tribuendam esse: cuius sententia plane rejicienda est, quia vix quisquam tam lethali vulnere percutius jaceret, qui post triduum baculo nixus aliquantulum ambulare nequeat. Neque ibi ulla sit tridui mentio, sed solum dicitur, si surrexit & ambulaverit foras super baculum, quod post longum temporis intervallum, & declinationem morbi ac ferè absolutam curationem intelligendum est, præsertim si vulnus grave fuit: Potiusque scripturæ locus de illo intelligitur, qui post illatum vulnus non semper à malo in deterius properavit: quiique lapide vel pugno fuerit percussus & non gladio, ex quo percussorem intentionem interficiendi non habuisse creditur, siquidem arma secum non attulerat. Quidam verballa: si surrexerit & ambulaverit super baculum suum, innocens erit, metaphoricè exponunt, per baculum plenam sanitatem & fortitudinem intelligentes, juxta illud Ezechielis: ecce ego frangens baculum panis in Ierusalem.

Ex his tam multis liquet, quantà sit opus prudentiâ in re perdifficili & maximi ponderis, ut si quando de inflictis vulneribus rationem reddere sit necesse, & eos, de quorum capite agitur, vel eximere, vel talionis poenâ nostro testimonio addicere; id inculpatè prestatre possimus, ne in magnum incurramus scelus, dum eum qui meritò vindicari à mortis culpâ posset, nostro testimonio mortis reum faciamus: vel quem obillatum lethale vulnus sanctissimæ leges talionis poenâ damnarunt, illum servare velimus: ideoq; in hoc negocio animum ab omni affectu liberum habere oportet, Deum considerantes, nostrorum operum & animi nostri inspectorem nobis semper adesse, & improbitatis esse vindicem, ac ultorem, si contra veri, æquiq; leges, quicquam pronunciaverimus; autorem vero & approbatorem bene constitutæ veritatis, cui uni tantum innitendum sit, remotis omnibus humanis respectibus. In explicanda verò sententia medicus proposito prius casu ac quæstione, imploratoq; divino auxilio mentem suam aperiat, eamque probatissimis auctoribus, validissimè rationibus confirmet; tunc deinde sententiam claudat his verbis: sic sentio ego: N. Medicina doctor, in quorum fidem supradicta exaravi, Et manus propria subscripta. Plures testimoniorum formulas affert Bap. Codronchius, nos tamen hanc ut communiorē significandi, pro tyronibus addu ximus.

Cæterum qui vivus in aquam submersus interiit, cognoscitur,
quia

Loci exposi-
tio.

Altera ex-
positio me-
taphorica.

Rab. Salom
& alii.

Medicus in
iudicio
pronuncia-
tur Deum
consideret.

Pronunciati-
on di methodo

Traditio
de meth. so-
bificandi.

quia venter inflatur aqua plenus, & ex naribus mucositates profluunt, ex ore vero spuma: digitorum extremitates corroduntur, & exulcentur, quia quasi furibundus periit, querens in arenâ, ubi possit consternare, ut mortem vitet. Ei vero qui mortuus jam in aquam fuit proiectus, nec venter inflatur, quia viæ sunt præclusæ, neque spuma appetet, quia nec respiratio aderat, multo minus digiti corroduntur, quoniam cum morte non fuit luctatus. Neq; insuper omnia cadavera inflantur in aqua & supernant, ob inclusam aquam; sed propter vapores, in quæ corporis humores à calore præter naturam fuerunt coaversi: nec tamen omnia tumescunt, sed illa solum, quæ ex sordibus & humiditatibus aquæ fuerunt corrupta, & post magnum temporis spatium ad litus rejecta.

QUOMODO AMISSA VIRGINITAS: & alterius utrius conjugis sterilitas deprehendatur.

CAP V. T. XII.

Ardua & perdifficilis sœpe solet controversia excitari, circa virginitatem, aut quia maritus sponsam virum antea expertam fuisse contendit, ut in jure Pontificio continetur, *de probacionibus, capit. proposishi:* aut quia monialem aliquam reliquæ affirmant esse corruptam, aut odio, aut zelo, ut non ita pridem accidisse novimus. Ita solent jure consulti hanc questionem obstetricibus extricandam committere: quæ duobus potissimum ducuntur signis ad dignoscendum corruptas, vel incorruptas. Primum desumunt ex membrana seu pellicula quâdam *virginitas indicia.* carneâ, quæ hymen sive Eugyon à quibusdam nuncupatur, venis conspersam, quam uteri cervicem dirimere, in opere *de natur. mulier. ex quo* ründam sententia disputavimus. Secundum vero indicium capiunt, ex partium conniventia & locorum angustia. Quæ tamen parum sufficiencia esse existimo, primum quidè, quia membrana illa, ut ibi diximus, in nullis aut paucissimis virginibus, dum dissecantur, reperitur: nec diligenter Galen. ejus unquam meminit: & nonnullæ adolescentulæ adeo lascivæ inveniuntur, ut manu aut instrumento illâ, si quæ esset, dirumpere facile pos-

*Lemarum &
fusio.*

*Orientalium
mira cons-
uetudo in
nuptiis.*

possent, veletiam ut menses provocent, aut ex casu violento. Secundum indicium parum etiam firmum videtur, quia ex uno aut altero congressu collum pudendi non adeo dilatatur, ideo fieri poterit ut foemina sit violata & tamen loca adhuc angusta sint. Secundò quia astuta quædam mulieres & in leiocinio verlatæ medicamentis impense adstringentibus eas etiam, quæ frequenti congressu fuerunt usæ, adeo coarctant, ut denuò virgines & incorruptæ videantur: adhibitæ etiam, ut refert *Fragosus*, pisces vesiculæ sanguine plenâ, ne deflire spolia illa, quæ quibusdam pro indubitate virginitatis signo celebrantur. Ex quibus colligere licet abusus incolarum regni *Fessani*, & aliarum etiam nationum orientis, ubi usu receptum est, ut interim dum nuptiale coarctivum apparatur, præmissis quibusdam matrimonii ceremoniis, sponsus & sponsa cubiculum ingrediantur, verulâ quadam interea præ foribus expectante, donec è manu egredientis sponsi linteum sanguine delibutum accipiat, quod magno applausu atq; lætitia convivis ostendit, atq; ita procedit hilaritas & convivium celebratur: sin autem sanguis in linteo non reperitur, convivæ tristes recedunt, & sponsa parentibus magnâ cum ignominia redditur.

*Corruption-
is indiciū.
3. aph. 39.*

*Viri inter-
dui lac ha-
bent in mæ-
millis.
4. de H. flor.
anim. 20.*

Scrip. ois. 4. 16

Ait in signis

Aliù ex lacte in mammis virginis corruptionem argunt, quod tamen argumentum nullum omnino est, alias non dixisset Hipp. *Simulacrum que neq; grāvida est, neq; peperit, lac habet, hinc menstrua defecuntur.* Et Aristoteles refert, viros interdum tantam lactis copiam in mammis habere, ut sugi queat: Cardanus affirmat, vidisse Venetiis virum tritirannorum cui adeo lac in mammis abundabat, ut non solum sufficeret pueru lactando, verum etiam saliendo prorumperet. Christopherus Vega scribit, virginem vidisse, cui menses defecerant, & magna erat in mammillis copia lactis, quam properea medicus incautus, cui eius rei determinatio fuerat commissa, prægnantem esse dicebat, quam tamen ipse acerrimè defendit, affirmans, ex solo defectu menstruorum id accidisse, & novem transactis mensibus nullo securo partu, mensibusque redeunribus, paulo post inculpatam esse apparuisse. Similem etiam vidi ego & curavi Hamburgi probis & inculpatis moribus virginem, cui & menses suppressi erant, & tamen alba ac multa purgamenta ex utero fluebant, & ex mammillis lac copiosum, ita ut ipsius cognata de integritate etiam dubitarent, quas tamen iisdem rationibus placavi.

Baptista Codronchius, eum adimadverteret hæc signa fallacia-
elle

*vitiata esse
licet.*

esse ad aliud confugit, ex urina desumptum, quam dicit in corruptis crassorem esse ac turbidorem; propter latiores patentioresque vias, & uteri recrementa commixta: quæ tamen inutilia mihi videntur, quia naturale virginum foramen satis ad crassam & turbidam emittendam est, undecunque profluat. Si enim per idem foramen semen virile penetrat, ita ut foemina virgine permanente grava sit, ut in furtivis congressibus interdum accidit, in quibus puellæ virum planè non admittunt, ut infamiam vitent, aut quia ejaculatum fuit semen antequam ipsa fuerit deflorata: unde illud Avicennæ dictum: *quibus os nesci conchus est, aut non concipiunt; aut si concipiunt in parte norisuntur:* Poterit procul dubio multo facilius urina quantumvis crassa, ac turbida emitte, ut obiter constet quid sit respondendum, si forte judices interrogent an foemina fieri potuerit grava virgine nihilominus permanente. Addit Codronechius ex Plinio, & Alberto Magno, suffitum ex gagate lapide aut lapatho, cuius exhalationem si mulier pannis contexta ad os vel nares percipit, vitiatam esse credit, aut si inde pallescat: quod si ex melanthio suffumigia siant, quæ virum fuerit experita, statim mingere scribit:

Vt possit foemina conceperi virgo non permane.
Signum certissimum.

*Quartum indicium.
a. var. hæc.
c. o.*

Mercurialis verò adducit aliam antiquarum mulierum consuetudinem, quam à plerisque omaibus nostri temporis ignoratam esse dicit, eam tamen ab aliis ego multò anteac acceperam, nec scitu est indigna. Nam dum virgo deflorsata primâ nocte cum sponso erat concubitura, colli mensuram filo circumdato capiebant: postero mane eodem filo collum mensurabant, quod si latius, quam ut filo comprehenderetur, inveniebant, defloratam ea nocte fuisse pro certo habebant; sin vero nihilo majus evaserat, adhuc pro incorruptâ habebant. Meminit hujus consuetudinis Catullus in nuptiis Pelei & Tethydis dicens:

Non illam matris orientis luce revens,

Heserno collum poterit circumdare filo.

Sumitur hujus rei ratio ex Aristotele, quia quo tempore coire incipiunt homines, vox mutatur in asperiore, & minus acutam, ideoq; qui vocem conservare volunt, à Venere abstinent, quia instrumenta vocis, quæ intra collum sunt, primo coitu dilatantur, ac subinde collum ipsum augetur in crassitudine; quia fortasse semen, dum ab universo corpore, & subinde à capite per colli vas a precipitatur, vias illas cogit & ampliores reddit: vel (quod potius existimo) quis corpus primo coitu magnopere agitatum, ubique & maxime circa collum humoribus &

*Car à Vene
re abstinet
qui vocem
servare vo
lunt.*

spiritibus diffusis repletur, & in majorem molem attollitur, & hoc signum certius quibusdam videtur ad vitiatam dignoscendam. Sic referunt Albertum Magnum ex museo suo puellam ex oenopolio vinum pro hero afferentem in itinere vitiatam fuisse deprehendisse, quod in redditu subinde cantillans mutatam haberet vocem ex acutâ in gravem: quo etiam signo forsitan usus fuit Democritus, qui Hippocratis pueram prima die ut virginem, secundâ ut foeminam salutavit, quam tam mutationem tam subito fieri posse, mihi persuadere vix possum.

Questio cuius coniugii vitio generatio non procedat. Solent præterea judices eam questionem medicis deferre, ut sententiam dicant ac declarant, cujus conjugis culpâ generatio non procedat, quâ in re hactenus ita determinari consuevit, ut tam impotencia ex frigiditate, quam ex maleficio in viro aut in foemina matrimonium impedit contrahendum, contractum dirimat: & maleficiatis concedunt leges, ut cum alia contrahant, frigidis vero non. Quod iurisconsultorum dogma non plane constat, & ob rationes à nobis alibi allegatas, frigidos etiam post separationem cum altera contrahere posse censemus, cujus placiti rationem reperies nostro lib. de morbis lib. 3. c. 8. in mulierum: subinde etiam qui frigi propriè dicantur, & qui maleficiati: & quantum temporis requiratur ad cognoscendam impotentię perpetuam aut temporariam: nec non morbos omnes, qui curationem recipiunt, matrimonium non dirimere, quantumvis coniugium præcesserint. An vero mulier sciens volens partum corruperit

An mulier partum corrupserit. abortivis medicamentis, nullâ ratione melius sciri poterit, quâ si nullo premente morbo aut sônticâ causâ medicamentum suscepserit, ex eorum genere, quæ abortum provocare, foetum perimere, aut ejus membranas corrumpere valent, quorum catalogum citato opere reperies.

De tempore partus naturalis. Nil autem frequentius jureconsulti à medicis interrogare consueverunt, neque ulla in re magis inter se dissentient, quâ in tempore quo naturalis partus contingere solet, & à quo, ac quomodo legitima computatio sit ineunda, eam ut noscant, cui assignanda hæreditas sit, cui vero deneganda, si forte nuper nupta ante septimum post nuptias mensem: aut si vidua, decimo vel undecimo à viduitate mense pepererunt: tum etiam ut scelera hac in re punire, aut à crimine liberare honestas foeminas possint. Quos omnes casus & vidimus, & de iis

de iisdem fuit nostrum judicium postulatum: Et constantissimè censemus septimo duntaxat, nono & decimo mense legitimum edi foetum, quicunque vero temporius aut serius à viri absentia in lucem veniunt, suppositios & illegitimos esse, ut latius in prædicto opere continetur, ubi de his exactissimè dissertavimus, ita ut nullus jam relinquatur in reconsultis controversiarum locus, si, quæ ibi de hac re sunt elucidata, penitus legerint, quæ quidem hie non repetimus, ne repetitio fastidium pariat, & actum agere videamur. Subit tamen mirari, quorundam tam medicorum quām theologorum nostri temporis audaciam ac temeritatem, qui pretio haud dubie ducti, ni fatui omnino fuissent, ausi sunt è suggestu pro miraculosis prodigiosisque prædicare partus quarti mensis.

Medicorum
quorundam
et conciona-
torum au-
dacia.

DECLARANDI RATIO CIRCA emptitios servos,

CAP V T XIII.

Pleræq; omnes nationes, septentrionalibus exceptis, emptitiis servis utuntur, in quorum emptione venditioneq; medici consilium experunt, ut intelligent sint nè sani, an valedūtudinarii. Quā in re ut prudenter se gerat medicus, sedulò consideret prius captivi colorem in loco luminoso & claro, si enim remissus ac minirae vividus apparet, viscerum præsertimque jecoris, ventriculi, aut lienis infirmitatem significat. Secundo universi corporis cutis inspiciatur, ne ullo scabiei genere foedata sit, præsertim lepra, seu elefantiasi, quæ præter foeditatem, & contagium periculosa est affectio: neque etiam varicibus quæ sunt dilatationes venarum in cruribus ex sanguine crasso & melancholico: nec morphæa, quæ *Albaras* ab Arabibus nuncupatur, à Latinis *vitiligo*, & est defæratio quædā coloris ex errore facultatis nutrientis, Hispan. *mella* dicitur & triplex reperitur, alba, nigra, aut rubicunda, præ ratione humoris à quo oritur. De qua videre licet Galen. Avicen. Rasiū, & plures alios scriptores. Tertio ne glandulæ, strumæ, aut scrofulæ, in collo vel in alia corporis parte sint, vel scyrrus, aut ædema, qui tumores longo tempore durare solent, & in adenibus occultari. Quarto capit is pili & totius corporis consideretur, an sint validi & firmiter adhæreat, præsertim ciliarū & palpebrarum.

Color servos

Chrus.

Varicib.

Vitiligo.

Glandulae.

3. de caus.

Symp. 2. 70.

4. trah.

Pili.

Copia.

brarum pili non sint rari, nec vox rauca: haec enim si cum rubore facies
conjungantur, lepram portendunt: Nec insuper alopecia laboret, quod
vitium in Venerea lue communissimum est, & brachiorum ac junctura-
rum debilitas, idcirco jubeat, ut brachia fortiter moveat versus hume-
ros, & tam brachia quam crura & manus aequalitatem servent a pro-
portionem: jubeat præterea, ut firmiter incedat, & rem aliquam arctè
constringat, quod si facere potest, roboris, sin minus, totius corporis de-
bilitatis indicium est. Quinto auditus consideretur, an sit promptus &
acutus, quod ex sermone & verbis ipsius facile percipitur: adhuc an
habeat reliquos sensus acutos: an oculorum pupillæ sunt æquales, & col-
or eorum clarus, nam obtusus & obscurus melancholiam, pallidus i-
stericiam, ruber inflammationem demonstrant: deinde etiam an palpe-
bras expeditè moveat, nec tamen nimis celeriter: vel si qua asperitate
aut vitio infectæ sine: aut juxta oculorum angulos fistula seu vitium
aliud existat. Sexto, an helictum medicus contempletur, ne olidum ex
ore aut naribus exspiret, quod putrefactionis germen est, aut ulceris in
naribus: neve etiam læsa respiratio sit, quia incipientis astmatis signum
existit. Septimo inspiciantur dentes, an rectè sint dispositi, validi,
firmi, & candidi: aut è converso parvi, corrupti, & vacillantes, aut corro-
si. Octavo considerantur partes corporis, an sint carnosæ & amplæ,
quippe qui peccore sunt exiguo, & humeros habent prominentes, quos
alatos vocamus, ad phthisis sunt propensi. Tandem supinus jaceat, &
ventris partes ac hypochondria attrectentur, ne in illis obstructio-
aliqua sive tumor lateat. Reliqua insuper morborum indicia &
temperaturarum signa, quæ Galenus in arte medica
descripsit, ad hanc rem non parum
faciunt.

VTDE-

UT DEMONSTRETUR, NON MINUS
utiliter quām honestē atque prudenter in
morbis musicam adhiberi: ipsius
encomia præmit-
tuntur.

CAPIT. XIV.

Non erat, quod hac de re perfectum medicum admonere- Error quo-
mus, nisi quorundam esset superstitionis opinatio: qui mu-
sicam in morbis admittere piaculum judicant planè genti-
litium atque profanum. Ego verò si musicam in morbis
non utilem solummodo & necessariam esse, atque adeo
non sine scelere duntaxat, verum etiam cum laude & honestate adhi-
bendam esse comprobavero, homines, qui huic idioticæ persuasione an-
sam dederunt, ad meliorem frugem perducturum sperabo: deinde etiam
medicos tyrones edocebo, quibus rationibus iis, si forte in sententia per-
severent, respondendum sit. Obiter enim ex orationis serie innotescet,
speciosas magis esse quām firmas rationes, quibus illi perniciosum suum
errorem propugnare consueverunt. Quamobrem nostram hac in re
opérā libenter impendimus. Atque ut id paulò altius repetamus, præ-
mittere oportet musicam triplicem esse, harmonicam, quæ ex vocum- Musica tri-
cāntibus constat: organicam, quæ ex flatu consistit: & rhythmicam,
quæ impulsu digitorum numeros recipit. Nam aut voce editur sonus,
sicut per fauces; aut flatu sicut per tubam & tibiam: aut impulsu, sicut
per citharam & reliqua instrumenta, quæ percutiendo sonora sunt.
Porro in musica vocali tria potissimum considerantur, vocis præstan- In Musica
vocali tria
considerantur
tia, modulationis peritia, & historia. Vox auditum, modulatio intelle-
ctum, historia mentem reficit. Est autem tām hāc, quām instrumentalis,
peritia modulationis sono cantuq; consistens, & habita fuit semper art
consummatissima, ut quæ corporis habitudines, animique affectus ac
mores hominum componit, ideoque tām turpe olim fuit, musicam ne-
scire quām literas. Interponebatur enim non modo sacrī, sed & omni-
bus solemnibus omnibusq; latīs, vel tristioribus rebus. Nam ut in vene-
ratione divina psalmi & hymni; ita in nuptiis hymenæi; & in rebus mœ-
stis thre-
M m

Musica sive lamentationes canebantur. Est autem musica penè infinita, nec ullo ingenio exhaustiri potest, quippe ea cœlestia temperantur, mundana sive humana reguntur, animus elevatur, & à curis redimitur, exterminantur sollicitudines, & participatione lætitiae & quietis exultatione quadam in Deum mentes humanæ ad angelorum societas trajiciuntur; Denique sensibus voluptatem conciliat, naturæ harmoniam, & intellectui beatitudinem quandam clargit. Hæc nostrorum spirituum similitima, tamen facili quam invisiibili transitu multorum replet auditum, & corporum densitatem penetrans quasi tractus animum movet, & pro arbitrio suo nunc desicit, nunc extollit: ac memorem ita demulcit, ut metum, iram, & tristitiam ableget, eamque revocet à rerum terribilium consideratione, & magnam præstet animæ hilaritatem, & quod divinus psalmista dixit, cor lætitiat, ac sicuti lumenorum amaritudo amittitur, si in aqua macerentur; ita animi asperitas, si musica levigetur. Et sane si vox humana tantam habet energiam, quantam jam antea demonstravimus, multò majorem eam habere consequens est, si certis quibusdam mensuris atque concentibus proferatur, magisque moveare affectus & provocare in diversum habitu sensus, quod in præliis manifeste apparet, ubi tubæ concentus pugnantes accendit & legionibus in acie dirificantibus mortis metus elatico depellitur. Et quanto vehementior fuerit clangor, tanto sit fortior animus ad certamen: & remiges eantis hortatur; & ad tolerandos opificum labores animum mulcit; & singulorum operum fatigationem modulatio vocis solatur, ac excitatos quoque animos sedat. Quid? quod & bestias, nec non serpentes, volucres, atque delphinos ad auditum suæ modulationis musica provocat: intrinsecus quoque venarum rhythmi ipsius naturæ commotiones nobis declarant? Denique ejus virtute maligni spiritus violentia cohibetur, & illius in subditis suis minuit musicæ gratia potestatem: sic cum spiritus malus Saulem invaseret, psallebat David cum cithara in manus sua, donec spiritus à Regis infestatione quiesceret. Sed & mentis ad Deum elevationem præstat, ita Propheta ut melius recipiat Dei inspirationes, preparat se musico instrumento, quam causam fuisse putant plerique, cur Elisæus rogatus divinum responsum, psalmen sibi accessiri postularet. Ideoque in celebrandis sacris & lan-

*Musica cur
lætificas.*

*Musica vi-
ros.
e, de rerum
proprietate.*

*Elisæus sa-
eva scriptum
24.*

De laudibus divinis, piorum cœtus canticis, psalmis, & suavibus
ucuntur instrumentis, juxta Davidis exhortationem, qui vult
nos regni & exultationis suæ esse participes: Namque, inquit, psal-
terium, dace tympanum, psalterium incundens eum cibara; sed ad quid? precibus.
Musica nūs in celebrazione diuinis
ut laudes Dominum in tympano & choro, in chordis & organo, lauda-
re eum in cymbalis bene sonoribus, omnis spiritus laudes Dominum.
Hic enim musices usus præcipuus esse debet, cui alter ille anne-
ditur, animum demulcere & humanas sollicitudines exuere, qui-
bus subinde depositis expeditius animus ad divina transfertur. Ex-
celebrazione, inquit ulterius, cum cantavero tibi, labia moa: Et quan-
quam mortalium plerique in eum finem musica usi sunt, quia per
sensibile hoc signum invisibilem divinitatem ad se posse adtrahe-
re existimârunt, potius tamen hoc medio nos ipsos mobiles ad im-
mobilem divinitatem attrahi credendum est, non aliter quam ap-
pellendo navem in portum, resti ejectâ putant naturæ terram attra-
here tametsi immobilem, quo conatu ad terram se ipsos potius tra-
hunt: ita etiam musicâ humana divinis conjungi certum est, non
quod mentem attrahat divinam, sed quod mentem humanam eri-
gat & à sensibus abstrahat: Neque vero organo decachordio, tym-
pano & aliis instrumentis musicis utimur, ut Deum & divina,
quasi fœminam emolliamus, quia nostris blandimentis angeli non
capiuntur; sed his omnibus utimur in eos, quos diximus, usus, ac
ut Deum exaltando, nostram subjectionem & oboedientiam humili-
lime profiteamur, & omnem volupratem humanam in res divi-
nas conferamus. Cæterum musica non solum speculationi, verum
etiam moralitati connexa est, nil enim tam humanitati proprium,
quam dulcibus modis remitti, contrariis affici: ita responsio mol-
lis frangit iram, sermo durus suscitat furem. Idque non
tantum in singulis vel naturis vel zetibus, verum per eun-
cta diffunditur studia. Nam infantes, juvenes, nec non senes
ita naturali affectu modis musicis adjunguntur, ut nulla plane
zetas à cantilenæ dulcedine sejuneta sit, omnibus siquidem alimen-
ta dispensat, & sua puritate viget in singulis, nisi molis cor-
porez gravitate premantur, aut tranquillitatem spirituum exte-
riores tumultus concutiant: quibus etiam irruentibus nil salubrius,
quam si suis quasi naturæ vocibus à compressione turbarum.

Mm 2 ad se

Vix similius spiritus.

Pueri musicam discant.

Epilogus.

ad se ipsam enima revocetur. Nil enim nostrorum spirituum potest esse similius voce, quæ aut spiritus est, aut sancte ipsius spiritus vehiculum. Viderat certè Aristoteles, ad delectationem, sedationemque anxietatum, & passionum animi musicam multum conferre, ideo pueros eam edoceri commonefecerat. Socrates in senectute musicam didicisse fertur, credens, si musica decesset, sibi cumulum sapientie defuturum. Lucius Sylla vir magni nominis optimè cantasse traditur. Sed non mutetur suffragium gentium ea, cuius ex sanctis patribus plerique omnes peritissimi fuerunt, Abrahamus, Moyses, & David, qui eam in primis multis laudum praeconiis extulit. Itaque honestæ musicæ usus & utilitates sunt, mentem componere, &c ad Deum erigere: curas & sollicitudines depellere: lenire labores: spiritus recreare & excitare: malos abigere, dæmones: humani corporis harmoniam conservare; deperditam instaurare: & humanae celestiaque connectere. Hæc vero ad eos pertinent, qui rectissimam virtutis regulam tenentes, ex abundantia cordis psallunt & laudes Domini modulantur: aut in eum finem, & ad animæ sui compositionem dulces concentus audire consueverunt.

NOTANTVR, AC REJICIVNT Musicæ abusus.

CAPUT XV.

Animum depravatio.

SIL tamen est in rerum natura tam laudabile, nil tam utile, quod malitia humana in suos abusus non converterit. Sic astrologia facile in necromantiam delabitur: sic medicina quæ ad instaurandam conservandamque valetudinem à Deo creata est, aut precios, aut dolo ludificata sape infanticidia dat: & jurisprudentia, cui lites componere & rempublicam in tranquillitate gubernare finis est, à quibusdam advocatis, quos accipitres pecunie Plato vocat, sape pervertitus, & ab iis, qui oculos justitiae frustrantur, evillanturque, ut lites trahant, dum plane voraverint, depilaverintque eos ipsoe, quos defendendos suscepserant. Nil igitur mirum, si easdem vicissitudines musica patiatur, quas reliquæ præstantissime discipline, quæ perout animo sunt affecti, qui illis imbuuntur, ita speciem induunt

induunt aut vitii aut virtutis, & araneæ aut apis instar ex flosculis suauissimum rorem, aut detestabile venenum eliciunt. Præsertim vero musica, ejus proprium est animi affectiones intendere, pacatum & benè compositum ad divinitatem elevat: lascivienti vero vanitatis ac voluptatis affectus exprimit. Qui enim carminibus lascivis capiuntur, vocis gratiam concupiscentiis suis prostituunt, & lenociniorum clientulam musicam faciunt. Et quia modis Babyloniis festivi fiunt, facile colligi potest, coelestisnè Hierosolymæ, an terrestris Babylonie cives sint. Verum non debet species laudabilis disciplinæ ab alieno vitio deformari, & ab iis Liberi patris filiis tibicinibus & citharistis, qui arte divinissimâ abutuntur: Nescio tamen quo malo plures nostro seculo hoc genere musicæ capiuntur, nisi fortasse, quia ut depravata est natura humana, nitimur in veritum semper. Nam quid aliud hi faciunt, quam venenata quadam dulcedine veluti Syrenes hominum animos lascivientibus vocibus ac sonis corrumpere, & humana corpora in vanæ voluptatis gaudia transportare, de quibus dictum: *Vt, qui consorvisse vane ad ebrietatem festandam, & potandum usq; ad vesperum, ut vino effuetus, cithara & týpanum & tibia & vinum in convivis vestris, & opus Domini non respiciunt & opera manus eius non considerant.* Non damnat quidem musicam, ad eccebrandas festivitates Deo gratas: neque convivia, ad comparandas firmandasque hominum honestas amicitias; sed horum abusus, ex hominum malitia provenientes, ac musicam illam quæ tota in corruptio-
 nis lenocinia tendit. Quæ sane institutionis nullum habet usum, & cum viriles animos accendere ad virtutem debuisset, induit potius meretri-
 cies faciem, dum impudicos conceptus exprimere nititur potius, quam devotionem mentis excitare. Hinc Orpheus modulis suis mares effemi-
 nare consuevit: centum luminibus cinctum caput Argus habebat, quæ omnia unius fistula voluptate non tam sopita sunt, quam extincta: ita
 Syrenum cantu detenti homines, ab eis ungaibus dilacerabantur: hoc est, eorum, qui mulierularum voculis & elegantiori formâ capiuntur,
 bona fama & vita ipsa diffunditor atque disserpit. Philippus Rex *Historia.*
 Macedoniarum studisset filium quodam loco suavius cecinisse, objur-
 gavit eum, dicens: nonne puder quod tam bene scias canere? Sapiens
 Antisthenes cum audisset Ismeniam optimum haberiti bicinem, homo
 nequam est, inquit: non enim si probus foret, tibicen esset: noverat
 enim vir prudens ingenia & mores tibicinum illius temporis. Salustius

*Musicam
damnabat
quædamna
tiones.*

reprehendit Semproniam, quod psalleret & saltaret elegantius, quam
necessæ esset probæ; vituperant illi quidem saltationes & concentus la-
scivos, non musicam quæ citra levitatem sit. Ægyptii, teste Diodoro, mu-
sicam illam, tanquam virorum animos effeminantem, prohibebant a-
dolescentes suos perdiscre: & Ephorus, teste Polybio, eam non nisi ad
eludendos ac fallendos homines inventam tradidit: addere potuisse &
ad expugnandam foeminarum pudicitiam: hanc Scipio & Cato tanquam
à Romanis moribus alienam aspernabantur: & Persarum Reges musicos
hosce inter parasitos referebant. Hæc enim est, quæ symposiorum mali-
tiam acuit, & nil aliud in apudicæ saltationes ac lascivæ cantilenæ fa-
ciunt, quam qui serpentem intoxicant, igni stipulam addunt, & oleum
camino. Sed nos omisissemus generis musicis ad pensum redeamus.

MUSICÆ EXCELLENTIA¹, ATQUE præstantia, rationibus, auctorum suffragiis & experimentis comprobatur.

CAPUT XVI.

Poste aquam musicæ usus & abusus longiori fortasse, quam
par erat, oratione tradidimus, reliquum est ut eximis illius
ac divinitatis participis musicæ utilitatem & excellentiam,
primum rationibus, deinde etiam auctoritatibus & experi-
mentis accuratius demonstremus. Rationum *prima* ex dictis
Ratio prima. facile elicetur, nam cum constet, omnes artes sive scientias ad fi-
nem aliquem utilem vitæ ordinari, tunc deinde musicam artem esse,
& inter artes honestissimum sibi locum vendicare: planum subinde-
fit, utilem esse atque præstantem. *Seconda*, ut qualibet tristis sensa-
tio dolorem infert, ita jucunda gaudium: facultas vero nostra
animalis (quæ ad vitam sic necessaria est, ut eam ac reliquas cu-
stodire nil aliud sit, quam vitam ipsam conservare) duplice par-
te constat, motiva unâ, sensitivâ alterâ, cumque quinque sint
sensitivæ organa externa, quorum visus, variis ac jucundis colo-
ribus; gustus, suavitate saporum; tactus, moderatis qualitatibus
tangibilibus; odoratus, gratissimis herbarum, florum, aut etiam thy-
miatum halitibus reficitur; nemo tam erit absconsente, imo à bo-
no sen-

*Organæ fu-
re sensus
externi qui-
bus reficien-
tur.*

ao sensu alienus, nemo tam corpore a mole obrutus, qui ambigat auditum
 moderamine sonorum, ac dulci concentu mitificè recreari, quemadmodum à rudioribus sonis, & sensibili vehementiori interdum offenditur, ita ut jam sàpe spòplexiz ex solo bombardæ sonu fuerint excitatae. Properas mollia linteamina ægrorum lectis substernere, ne cuticula offendatur: rosis, floribus, viridibusque arborum ramis circumquaque omnia exornare, ut visus oblectetur: cloacas obscoenaque loca vitare, ne inquinatus aer olfactus spiritusque animales corrumpat: lingua abstergis & humectas, potum exhibes gratum, & cibaria juenndi saporis, salsa menta exquisita sàpe comparas, & varia cupediarum genera, propter quæ terræ sàpe & maria lustrantur, quo reficiantur languentes, ac cibi fastidio prospiciatur: non nisi grata & perjucunda admittis colloquia confabulationesque, ne animus commoveatur: & musicam, quis excludere audeat? quæ sensoriæ facultatis partem unam eamque non infimam, sed ordine secundam, auditum nimirum, & corpus universum reficit ac spiritus in sua symmetria moderatur. *Tertia*, morbus melancholicus, ac tristitia, curæ, & dolores, quæ quoslibet alios morbos solent concomitari, corpus extenuant, somnum impediunt, perpetuis, que vigiliis plerumque hominem conficiunt, vires destruunt, febres accidunt, innatumque calorem resolvunt & extinguunt; hæc autem nullo medio promptius quam musicâ abiguntur, Galeno auctore, in opere *de valitudine suenda*, ubi musicam dolores sedare affirmit, seque plurimos ægrotos singulis annis sanasse refert, eos dunata ad proportionem ac temperamentum musicâ reducendo, & Esculapium inculcat pleraque docuisse carmina ad eos restaurandos, quorum validi ac inordinati animi motus plus nimio incendebant corporis temperamentum. Præterea quia metus & tristitia ita sunt morbi melancholici accidentia, ut etiam fiant illius augendi causa, his autem nullâ ratione melius succurritus, quam omnis generis oblectamentis expellendo mestitiam, & avocando mentem humanam à rerum terribilium consideratione usque adeo, ut cum morbus nondum est in veteratus, neque humor plurimus redundat, sola jucunda vivendi ratio soleat esse satis ad recuperandam salutem, ideoque rausicos adhibere, qui dextræ instrumenta pulsando, aut suaviori cantu auditum, & animum oblectent, utile procul dubio & præceptis optimæ medicinae consolam ex. *Quarta* ratio, ut nimii affectus vitia sunt, & mor-

*Tertia re-
tio.*

lib. i. 4. 20.

*Melancho-
lia sympto-
mata pro-
pria.*

Id est à tem- & morbos efficiunt: ita media virtutem & sanitatem constituunt (un-
per ameno, de medicinam dictam à modo seu medio plerique autumant) & artes
quia in mal- cunctæ mediocritatem querunt; igitur & musica quæ nimis altas, &
so conserua- nimis submissas voces virat, ad animi compositionem facit, & ad virtu-
sur natura- tem: imo musica ipsa virtus est, nimurum concordantia illa humana-
mediocri- rum mentium cum mente divina, & cum lege naturæ, quæ est divina-
gaudet us 1.- quedam lux mentibus hominum insita. Tollas hanc mediocritatem,
fidores scri- æqualitatem, harmoniam atque concentum, quid quæsto aliud resulta-
bis 4. etymo- blit, nisi confusio quædam, & miserabilis separatio à divinâ mente? Tol-
logiar. c. 2. las pariter sensuum symmetriam & harmoniam, quid aliud sequetur,
Musica vir- nisi animæ ac corporis separatio, atque mors ipsa, intentis nimiram, aut
sus est. nimium relaxatis & depressis vinculis, quibus corpori annexebatur,
Quinta ra- ipsis videlicet sensitivis potentias? *Quinta ratio* ut corpus animam in-
bio. sua actione consequitur, ita anima corpus in passione sua concomita-
Corpus ani- tur, ideo Galenus integrum conscripsit librum cui titulum fecit *quod*
animi mores corporis temperamenti sequantur: sic ex nimio corporis labo-
ram sequi- re in lassitudinem incident homines, & in febres: ex animi vero anxi-
tur. etate in melancholiam, cujus profundas ac tristes cogitationes nullâ re
melius quam musicorum organorum concentu removeri Isac scribit.
U. Viat. c. 20 Ut enim quiete & frigidis ac humidis rebus lassitudo & febres mitigan-
Orphei di- tur: ita melancholia & animi pathemata harmonicis sedantur concen-
sum. tibus. Hec de causa Orpheus dixisse fertur, imperatores eum ad con-
vivia invitare, ut delestantur, ipsum vero ex illis vicissim condelectari, quia quocunque vellat, eorum animos flecteret, ut de irâ ad mansue-
Musica di- tudinem, de tristitia ad hilaritatem, de avaritia ad liberalitatem, de ti-
vinum quip- more ad audaciam. Demum nisi reconditum aliquid atque divinum ha-
pian in se beret musica, cur psalmodiandi usu & musicis instrumentis ac vocum
habet. ordinatâ melodiâ preces sacræ celebrarentur? Quid? quod, ut pleriq; exsistimant, mali dæmones exorcismis abiguntur. Unde qui scribunt
Musica da- Saulem non humore melancholico agitatum, sed dæmone, dæmones
dæmones ex- musicâ expelli putant, & citharæ Davidicæ pulsatione id factum, ob di-
pollit. vinous hymnos, quos ille cantando recitabat. Nec nos latet alios natura-
fen. 1. strati- lem quoque causam cum divinâ illâ conjunctam fuisse sibi persuadere,
ou c. 18. atque admirandum illum effectum ad utramque referendum. Avicen-
Avicenne na nigram bilem affectus melancholici causam refert, quæ tamen à dæ-
& Valeſii monem excitetur, ideoque evacuatâ atrâ bile, aut sedatâ, dæmonem etiam
lapſus- remo-

removeri. Valesius in libro de sacra philosophia hanc curationem minus sufficientem esse putat, quia non possit causa proxima de medio tolli, nisi sublatâ remotâ, & externâ, ut febris, quam bilis ex insolatione genita excitat, non tollitur evacuatâ bile, nisi patiētâ sole etiam removetur. Uterq; mihi videtur male comprehendere melancholiæ causas & curationem: non enim credendum est, dæmonem bilem atram generare aut concitare, sed ad abundantiam atri hujus succi mentem deprimi & conturbari, ad quam conturbationem ac depravatum ratiocinium dæmon sequitur, idcirco dici solet, *melancholiæ esse balneum diaboli*, quippe cui minimè sit aptum domicilium pellucida habitatio, & mens pura atq; tranquilla, constans, & à perturbationibus aliena; meritò igitur musica adhibetur, ut sedatâ melancholiâ ejusq; symptomatibus, pellucidioribusq; factis spiritibus, dæmon consistere nequeat extra suum, ut ita dicâ, elementum, hoc est, timidiusculum & inconstantem animum, & extra tenebras, quarum est princeps & incola.

His tot ac tantis rationum momentis quicunq; scriptorū celebriores habiti sunt, tam veteres quam recentiores, musicam utilissimam esse dixerunt. Plato mundi animâ musicâ harmoniâ coniunctam fuisse, ac nostræ animæ corporisq; compaginem eadem cōnexam esse affirmat. Arist. in lib. de natura anim. beluina etiam animantia melodiis accentuq; congruo oblectari prodidit: hinc cervos sibilo cantuq; venantium deprehedi; quâ eadem captura cetum marinum ingentissimum pisces deprehendi naturales prodiderat, siquidem piscatores locū, ubi pisces latet, observantes illuc multis cùm navibus congregantur, tunc facto circum fistularum & tubarum concentu alliciunt, attonitumq; modulationis sono comprehendunt atq; transfigunt. Ipse Arist. lib. de secret. humanam animam musicis melodiis naturaliter delectari, iisq; sensum requiescere sollicitudinisq; curas evanescere auctor est: cui omnino cooperatur Averroes, & Avicena, qui referit multos laetitia cātilenq; auditu à morbis levari, id quod ēt Hali Abas confirmat, s. theorica ultimo. Sever. Boet. in procēmio libr. musicā continentis, nil tam humanitati propriū esse scribit, quâ dulcib. modis remitti, cōtrariis affici. Marfil. Ficin. seniorum regimen præscribens musicā laudat, & ut ea utantur, cōmonefacit: id quod etiam Galen. præstitit in lib. de valet. suend. Et Marcel. ad finem lib. de medicament. ita cecinit: Gramine seu malis agro præstare medelam, Carmine seu porius ramq; est res certa saluti Carmen, ab occulis tribuens miracula verbis.

Nn

Leonar-

*Ad abundā
tiam atra
bilem dæmon
sequitur. I
Melancholiæ
est balneum
diaboli.*

*Plato.
Arist. c. a.*

*Captura
cervorum
& ceti ma-
rini.*

*Averroes.
s. Coll. c. 12
Avicenna.
s. prim. d. 2
c. 2. & 3. 12.
tr. 4. c. 35.
Hali Abas.
Boetius.
Marfil. Ficin.
Galenus.*

Leonardus Jachinus vir eruditus & doctus unus ex primis, qui cultior rem medicinam in Italia suscitarunt, super nonum librum ad Almaosserem, In omnem, inquit, leticiam animus agrois compensaverit, & ab omni fixa cogitatione avertatur, id si sit, si subinde novi tibi & fabula proponantur, & prorsus felicitudinem vites, & cum iis versetur, qui maxime sunt grati: cantu quoq; & chorea, & soni ad leticiam, & tripladia excitantia profundit, nam magnam vmbabat musica: Ideo Poeta quidam sic modulatur:

Quem non blanda irvene variis modulamina cantu.

Huc iecur, & renes, agraq; corda stupent:

Nam nihil humanas ranta dulcedine menet

Afficit, ac melica nobile vocis opus.

Tange tyram digitis: animi dolor omnia abibit,

Dulciorum reficit tristia corda moles.

Sed missa faciamus humana suffragia, & non appellat alia auctoramenta ea, quā usi sunt sanctissimi patres atq; Prophetæ. Cecini, inquit Scriptura sancta, Moyses & filii Israël canticum hoc domino, & duxerunt: Cantemus domino gloriose enim magnificatus est. Sumpsit etiam Maria Prophetissa soror Aron sympanū in manu sua, egressę sunt omnes mulieres post eam cum tympanis & choris, quibus praecebat dicens: cantemus domino, gloriose enim magnificatus est. Sed enim & tubæ argenteæ usus ponitur Num. 10. cum dicitur: Fili aeneo Aron sacerdotis clangent tubis, eritq; hoc legitimum semper in generationibus vestris: & tubarum festum exprimitur Levit. 23. & ad clangorem buccinarum, quarum erat usus in Jubileo, muri Jerichuntis plane corrunt Ios. 6. Canticum domino instituit Debora: & Anna per gaudio in canticum prorumpit: sanctissimum Regem & Prophetam David in hac arte excelluisse ex Psalmis compertum est, ubi etiam cantica & verba carminis & gratiarum actionis pro sua ab omnibus inimicis liberatione domino locutus est: & in libro Esrae septuaginta numerantur cantores, ad cultum novi templi. Videtur autem differre canticum ab hymno, quod canticum est exultatio mentis de aeternis habita: hymnus vero est laus Dei cum canto, & psalmis interdum dicitur: propriè tamen psalmus cum musico fit instrumento, & psalmodia, cum quis ad citharam sive musicum aliud instrumentum divinas laudes canit, aut gratiarum actiones, unde psalterium musicum est instrumentum, quod alio nomine decachordum nuncupatur.

Deniq; sensus auctoritate, hoc est, experientia ipsa, quæ æquissima lanx

Bob. Noſſ.

Exod. 15.

*Iud. 5.
1. Reg. 2.*

*Canticum
qui differas
ab hymno,
Psalmodia.*

tanx, & omnis demonstrationis initium est, id ipsum probatissimum extat. Gellius tibiarum musicam Ischiaticos dolores demulceri scribit. Theophrastus musicam viperarum morsibus prodesse refert: eadem Democritus auctore sola, ac per se quam plurimis morbis utilis est, nam & infantes cantilenâ dulei oblectatos plorantes lachrymantesque conquiesceremus. Quo facilius itineris molestias ferat viator cantat: carceris tardium captivus musicam lenit: & nauta symphoniam modulatur, ut marius metum depellat: ac, ut Poeta cecinit:

Casii frondator ad aurum.

Et in Moreto:

Interdum fessa succedit lava ferori,

Abernatq; vices: modo rustica carmina cantat,

Agrestiq; suum solatur voce laboreno.

lib. 4. no. 8.
att. s. 13.
Musica i.
schiatricos u.
tilis.

Vipera mor
ibus

Infundibilis
affectionis.
Labores lo-
ris.

Musica afe-
tum omnes
moderatur.

Ebrietas
prodig.

Pestilencia.
Phrenesia.

Aristotel. lib. problematum tibiarum musicam corporis vitia, non secus ac animi, suo modulamine pellere prodidit, atq; iisdem pro tempore menderi; nam & somnos dare & adimere, iram suggerere, & clementiam suadere, trikes recicere, dissolutos coercere, solereque; antiquos pro affectu ratione concentus variare. Pythagoras ebrium adolescentem spondaz incentu reddidit mitiorem, & sui compotem, ut Boetius affirmat. Eundem Pythagoram animo pacando, sedandoque; ab affectibus, & perturbationibus vehementioribus musicam adhibere solitum, auctor est Plutarchus: ideoque; ut animum suum semper divinitate imbueret, priusquam se somno daret, ac a somno expperctus ad citharam, ut ferunt, cantare consueverat. Idem auctor scribit, Thaletem Cretem Lacedemonios a pestilentia quâdam musicam liberasse: & Asclepiadem medicum phreneticorum mentes morbo turbatas saepe per symphoniam suam naturę redditisse scribit Censorinus. Ismenias Thebanos plurimos ischiado labentes tibiae sono in colomitati restituuisse fertur. Sed his, quae non vidiimus, omisssis, ad ea veniamus, quae viderunt nostræ etatis homines, & quotidiana experientia confirmat. Est in agris Tarenti Apulie urbis aranei genus rara annula dictum (ut auctor est Matthiolus Senensis, & omnes qui regionem peragrarunt, ut oculati testes uno ore confirmant) à quo icti varie afficiuntur, alii plorant, alii rident, alii clamitant, alii saltant, alii dormiunt, alii vigilant, qui solo tibiarum, aut aliorum instrumentorum musicorum sono demulcentur atque sanantur. Et scribit idem auctor, interdum aliquot in plateis jacentes & in nosocomiis, qui prædictis affectibus torquerentur, sed mirum, inquit, quam facile hujuscemo-

Tarente
morbis.
A tarantula
le icti va-
rie afficien-
tur.

di veneni vis musica demulceatur, quandoquidem auditis musicis instrumentis, aut tibiarum sono primo statim occursu à Tarantula icti à languoribus cessant, & in medium tripudiare ac saltare incipiunt, quod rursum. & ipse vidisse refert, & ita rem persequi ac si sani essent, neque ullo unquam dolore tenerentur: quod si eveniat, ut tibicines tantillum conquiescant, ac morā interponant, mirū diētū, non multo post tempore in terram concidere, & ad pristinos redire languores; nisi tamdiu indeficiente sono saliant atque tripudient, & nec veneni virus partim insensibiliter per cutis meatus, partim per sudorem exeat ac discutiatur: idcirco tibicines stipendio conduci, alternatimq; mutari, ut absq; sonitus intermissionem tamdiu demorsū tripudient, quoq; penitus curati conquiescant. Quod si sacræ paginæ exempla huc etiam afferenda sunt, superius jam retulimus, & omnibus in confessu est, quo pacto sanctus propheta David citharae consonantijs Saulem Regem restituere solebat. At dices, ea divinitus facta fuisse. Sed & in morbis divinum quippiam reperiiri auctor est Hippocrates in *Pregnosticis* & Fernelius in lib. de abditiis rerum canis, idipsum fusissimè testatum reliquit. Verum naturaliter etiam spiritus & melancholie agitationes musica sedari ex littera colligi videntur: nam Saulis servi ita inquiunt: *Ecce spiritus Domini malus exagitas te, subeat quasi Dominus noster Rex, & servi tui, qui coram te sunt, quarant hominem scientem psallere cithara, ut quando arripias te spiritus Domini malus, psaltes manus tua, & levius feras.* Si vero obiciias sanctam illam fuisse musicam & quæ nil aliud quam gratiarum actiones & Dei creatoris latides personabat: hodiernos vero musicos lascivis uti sonis & cantilenis, quibus altissimus offenditur magis, quam celebratur: id equidem & fateor & doleo, sed hæc & similia multa deplorare licet, corrigerac permutare aliorum est. Interea tamen artificum vitium non debet redundare in artis indignitatem: ut non reprobandus est florum suavissimus odor & virtus, eo quod venenata aranea suum inde colligat venenum: nec literæ philosophicæ male sunt, quia male feriati homines pessimos inde imbuunt mores, relicta salutari doctrinā; neq; etiam ideo mel insuave, quia ægris sic videtur: Sed ad institutum redeamus. In Hispaniâ universa quamprimum quis gravius decumbit, mos est, musicos querere, qui Confundendo Hispanorū voce suavidri & grata instrumentorum pulsatione animum demulcent, in quem usum præstantissimi plures conductitii reperiuntur: & ita exactissimi prudentissimiq; medici ægros à curis semovere nituntur, & ad

in morbis
divinum a-
liquid repre-
savit.

Obiectio,

Altera ob-
iectio.

& ad bonam symmetriam humores corporis reducere. Nam si consideres numerum rerum naturantium, quae praecipue ad valetudinem & corpus alterandum valent, animi pathemata non exiguum inter illas locum obtinent, quae non nisi rerum iucundarum & oblectantium usu, qualis musica est, demulceri ac deliniri queunt. Reliquum est, ut quicunque prudentiae sapientiaeque; suarum studiorum, musicarum præsidium in morbis non despiciant, sed potius ejus usum postbac in morbis sedulò adhibeant, puramque; rerum cognitionem & usum amplectantur. Scio quām sit difficile, ab imbutis semel opinionibus homines divellere, non in his modo, sed in multis aliis, quae luxatis omnino inserviant fundamentis, quod quidem corrigere nimis sit arduum & laboriosum. Si in bello, ad jugulandos homines, à quibus nunquam fuerat læsus, ob mercedem conductus: aut certe in pace larvatus bacchanalia celebrando, & in aliis exercitiis plane beluinis, ac gentiliis, in quibus homines brutorum naturam induunt, quis occubuisse, honeste ac piè decessisse putaretur: si quis vero in morbo musicam adhibet, qua angelis homines similes fiunt, idq; iussu medicorum, & impellente necessitate, ad demulcenda melancholia symptomata, quibus sape pericitatur, parum prius à vulgaribus quibusdam censetur. Non tamen haec scripsi, quod quendam perstringere, aut in aliquem petulantius grassari, animus sit, nec enim criminatorem ago, sed monitorem: sed quia ut abusus mutare meum non est: ita ad id, quod utile & laudabile existit, viam monstrare cuilibet bono pertinere existimo. Obiter tamen considerandum moevo, quantum apud vulgares consuetudo valeat, quae facit, ut inculpatos, sed sibi neves mores violentius impetant: noxios & reprobissimos, sed qui iam usu increbuerunt, surda aure & commixtibus oculis prætereant: quia tenta interdum est veritatis consuetudo, ut etiam confessa plerisque vixia placeant.

Admonitio;
*Conseruanda
nisi mira
vix in mors
bus,*

FINIS LIBRI QUARTI.

Nn 3

IN

INDEX RERUM PRÆCIPV^A RUM IN HOC OPERE PASSIM occurrentium.

A.

A bbatarum rerum quarundam proprietas	142
A cademiarū faciūm in conferendis Doctorum insigniis	199
A cademia ad descendam medicinam ad eantur	80
A ccusatio non arguit culpam	200
A damas ferri & ignis utrum respicit	244
A dyum tabernacul Mosis	237
A dmonitio nictoris ad Principes & civicas	24
A dmonitio circa remediorum ordinac.	131
A dmonitio ad medicū circa questiones	129
A menitione alia	132.167.191.251.
A d agrotum quinam admittendi	130
A egroti puerilium furo	126
A egroti sufficiens fure	142
A egroti quartus iustandi	164
A egroti confidencie in medico ad curacionem facit	156
A egroti obedientia ne compareatur	841
A egroti munus	33.155
A egroti mensa, lecluis, cubiculum, cibis	158
A egroti lotiones, inunctiones	159
A egroti grafficandum, & quædam 130.138	
A egroti qua persuadenda	156
A egrotorum emaciatas	148.163
A egrotum mos	198
A egrotorum figura	61
A etas descendit medicina apta	81

E stas mortuæ falle reprobacione	234
A gyrarum mos in predicendo	145
A gricultura laus	38
A gricultura ad pietatem facit	39
A lthameri lapisi de German. origine	168
A lpionis dilectione egregiam	28
A merica frue fabitatores	223
A micos etiam fascinare, & cur	206
A mulosa contra fascinum	207
A mor quid	318
A mor cur cunctis pingitur	ib.
A mor ut generat & foventur	219
A mor cur madus pingatur	220
A mor cur puer indicetur	ib.
A mor cur alacri & sagittarii pingatur	ib.
A moris ferocius causa	218
A moris lascivi qualitates	ib.
A moris causa visus	219
A moris obiectum pulchritudo	ib.
A moris vicioſi remedia	223
A moris que ascendunt	222
A manus cur dicantur colliguntur	219
A manus menses non privuantur	221
A manus artificioſi sume	ib.
A mantium mortu	220
A maronequa moderatione velut	11.55
A maronequa ab Empirio vituperatur	10
A natome & Geographia similitudo	55
A anatomici scriptores principis	88
A nimalis & corporis fuisse morbos invicem comunicare	56

Anna

I N D E X.

<i>Animaduersiones in lectione Galeni obser-</i>		<i>Aris historia</i>	103
<i>vande</i>	87	<i>Aristoteles sententia de mendacio</i>	140
<i>Animalium quorundam iniuriae</i>	245	<i>Aristoteles dictum</i>	167
<i>Andreas Valacer Chirurgia professor Sal-</i>		<i>Araxerxi littera ad Hippocratem</i>	195
<i>manticensis</i>	68	<i>Asclepiades Prusenus sola die à carabac</i>	26
<i>An contrariis affectu possumus</i>	102	<i>Asclepiadio astus</i>	28
<i>Apoplexia</i>	176	<i>Affectiones Roma</i>	32
<i>Aries singula suos habens terminos</i>	28	<i>Affectiones qui</i>	156.157
<i>Ars & scientia ut differant</i>	35	<i>Affensus qualis esse debeas</i>	157.158
<i>Aries scientieq; ratio in quo fac</i>	ib.	<i>Affectionis manus</i>	157
<i>Aries scientie & scientie faciendi</i>	ib.	<i>Affectionibus seflamoni condendi mentio fu-</i>	
<i>Aries & natura collatio</i>	97	<i>cienda</i>	135
<i>Aries ubi plurimum ibi minimum fortuna</i>	106	<i>Affectionum quorundam iuxta</i>	249
<i>Aries sex medico famulantes</i>	157	<i>Astra inferre possunt propensionem non ne-</i>	
<i>Aries libera opera liberasum</i>	189	<i>cessarem</i>	8
<i>Arium depravatio</i>	268	<i>Astrologia an medico utilis & necessaria</i>	57
<i>Arium & virtutum semina hominibus à</i>		<i>Astrologia duplex</i>	58
<i>natura indica</i>	2	<i>Astrologia iudicioria duplex</i>	ib.
<i>Arium honor aut ignobilitas unde</i>	34	<i>Astrologia iudicioria physica & fictilia que</i>	
<i>Arium dignitas unde</i>	ib.	<i>differant</i>	ib.
<i>Arium divitio</i>	35	<i>Astrologia iudicioria refutatur</i>	60
<i>Arium dos pricipia</i>	48	<i>Astrologia iudicioria ab insignibus Philoso-</i>	
<i>Aries ad medicinam pedisseque</i>	73	<i>phi concreta</i>	62
<i>Aries medicinam confitentes</i>	ib.	<i>Astrologia eur dicatur Chaldaeorum sapio-</i>	
<i>Aries medicinam ornantes</i>	ib.	<i>nitia</i>	60
<i>Artifer an mercedem accipias nibil interest,</i>		<i>Astrologi subiectum astris regorum & reli-</i>	
<i>sed ex qua arie</i>	45	<i>gionis mutationem</i>	59
<i>Artifici credendum in sua arie</i>	199	<i>Astrotri norantur</i>	64
<i>Artificium ad dignoscendum morbum fi-</i>		<i>Atrium tabernaculi Mosaici</i>	236
<i>mulatum</i>	252	<i>Aula eiusdem</i>	ib.
<i>Archistar equales duobus & principiis Vi-</i>		<i>Aurum</i>	244
<i>cariis</i>	47	<i>Assiduum à Deo implorandum, & praefidia</i>	
<i>Argonis vivitur a natura</i>	244	<i>humana non omittenda</i>	33
<i>Arithmetica cognitio medico necessaria</i>	54	<i>Auctores, quos extra medicinam medicum</i>	
<i>Argumenta in artificiis quomodo fiant ar-</i>		<i>ad manus habere oportet</i>	91
<i>tificia</i>	96	<i>Auctoris sententia de natura</i>	98
		<i>Aucle-</i>	

INDEX.

<i>Auctoris studium</i>	172	<i>Cancula in infirmitate urinæ.</i>	150
<i>Auctoris consciendo</i>	193	<i>Causa secunda primam presupponunt</i>	177
<i>Avaritia quid</i>	113	<i>Cause procaractericæ ergo quo in cordatu necof-</i>	
<i>Avaritia infaciabilitas</i>	114	<i>saria</i>	13
<i>Avarorum actiones absurdisima & carnae</i>		<i>Cavillum contra medicos peregrinos</i>	184
<i>historia</i>	ibid.	<i>Chymia unde orta finguatur</i>	15
<i>Avicenna opera</i>	86	<i>Chymici morbos meteoris correspondere pu-</i>	
<i>Avicenne sententia memorabilis</i>	213	<i>tant</i>	16
<i>Avicenna lapsus</i>	272	<i>Chymici morbos ad metalla referunt</i>	ib.
	B.	<i>Chymici cur suam doctrinam obscuris termi-</i>	
<i>Baldi & C. & Bravi medici egregia dicta</i>	82	<i>nus tradant</i>	17
<i>Barbarus an opera medici deneganda</i>	165	<i>Chymicus verus</i>	19
<i>Betle indicum</i>	125	<i>Chymici mechanici spiritus</i>	16
<i>Bibliorum sanctorum lectio Medico necessaria</i>	121	<i>Chymicorum errores</i>	17
<i>Bonii viri paroxysmorum</i>	111	<i>Chymicorum argumenta contra rationales</i>	
	166	<i>medicos, & eorum refutatio</i>	ib.
<i>Brassica & ruta inimicitia</i>	244	<i>Chymicorum remediorum incommoda</i>	204
<i>Braconum quorundam naturalis infi-</i>		<i>Chaldeorum nuga</i>	61
<i>ctus</i>	76	<i>Chirurgorum abusus</i>	64
	C.	<i>Chirurgia terria pars medicina</i>	65
<i>Alumnæ in medicinam</i>	105	<i>Chirurgia effectus evidens</i>	66
<i>Casu quid</i>	ib.	<i>Chirurgia antiquissima medicina pars</i>	
<i>Casus & fortuna discrimen</i>	ib.	<i>ibid.</i>	
<i>Casus fortuiti</i>	106	<i>Chirurgiam Hippocrates & Galenus exer-</i>	
<i>Casus variis de quibus medicus in iudicio in-</i>		<i>cruere</i>	ib.
<i>terrogatur</i>	254	<i>Chirurgia libri ab Hippocrate conscripti</i>	
<i>Cancer confirmatus</i>	176	<i>ibid.</i>	
<i>Cabala</i>	228	<i>Chirurgia cathedra in Salmanticensi Aca-</i>	
<i>Cabalistarum sententia</i>	214	<i>demia</i>	68
<i>Caligule mors</i>	217	<i>Chirurgia scriptores precipui</i>	88
<i>Canticum qui differas ab hymno</i>	273	<i>Circa chirurgiam diversis in locis diversa</i>	
<i>Capitula cervorum & cets marini</i>	272	<i>confucendo</i>	68
		<i>Ciceronis loca in Oratione pro Murena</i>	
		<i>44</i>	
		<i>Ciceronis placitum de natura</i>	98
		<i>Circum-</i>	

I N D E X.

<i>Circumspetio medici cum passione in extre-</i>	
<i>mis est</i>	133
<i>Cibi masticati nocivi sunt infansibus</i>	208
<i>Circe</i>	226
<i>Clementiae exempla</i>	167
<i>Constantini Imp. lex celebris de Medicis &</i>	
<i>Doctoribus legum</i>	47
<i>Consiliorum & Epistolarum medicinalium</i>	
<i>scripores</i>	89
<i>Consuetudo circa que contrahatur</i>	100
<i>Consuetudo circa medicamenta</i>	101
<i>Consuetudo circa facultates animales</i>	ib.
<i>Consuetudo circa facultates naturales</i>	ibid.
<i>Consuetudo circa vitalem facultatem</i>	102
<i>Consuetudo quando mutanda</i>	ib.
<i>Consuetudo quando natura anteponenda</i>	ib.
<i>Confusendo mala non excusat</i>	198
<i>Consuetudinis num ratio sit habenda in cu-</i>	
<i>ratione</i>	100
<i>Consuetudinis definitio, & que in ea conside-</i>	
<i>randa</i>	ib.
<i>Consuetudinis via magna</i>	102
<i>Consueca minus molesta</i>	140
<i>Consuetus properè non decadendum</i>	139
<i>Contagionis modi</i>	212
<i>Convalescentes ut visitandi</i>	164
<i>Convulsio ex siccitate</i>	176
<i>Corpus faciliter alienatur quam animus</i>	56
<i>Corpus humanum, cibis imaginem refert</i>	
	232
<i>Corpus animam sequitur</i>	272
<i>Corporis humani, & Reipubl. bene ordinata</i>	
<i>finsiliendo</i>	238
<i>Corporis humani moles terrestri globo ut re-</i>	
<i>spondeat</i>	232
<i>Corporis diversa partes, ubi animalia vene-</i>	
<i>nun habent</i>	218
<i>Corporis curatio non bene sit absq; anima</i>	
<i>curatione</i>	56
<i>Cornelii Taciti locus de Astrologia</i>	59
<i>Cornelii Taciti lapsus de origine Germano-</i>	
<i>rum</i>	168
<i>Cosmographia cognitio medico necessaria</i>	
	53
<i>Crisis nomen</i>	174
<i>Critica excretiones cohibendæ non sunt</i>	13
<i>Cur usu receptum, ut Iureconsulti medicis</i>	
<i>digniores habeantur</i>	50
<i>Curationes superstitiosa in verbis</i>	225
<i>Curatio à Damone tuta non est, nec firma</i>	
	226
<i>Curiositas</i>	116
<i>Cyrus agricultura deditus</i>	
	39
 D.	
<i>Damasconi dictum</i>	172
<i>Dei sanctissima decem nomina</i>	229
<i>Deificatio</i>	214
<i>Decreti locus</i>	190
<i>Deliberatio nunquam est de fine, sed de me-</i>	
<i>diss</i>	183
<i>Demarcus Magus</i>	226
<i>Democritus dictum contra superbos</i>	116
<i>De praclaris viris modeste pronunciandum</i>	
	96
<i>De libris, qui sub titulo Enoch & Salomonis</i>	
<i>circumferuntur, quid sentiendum</i>	229
<i>Dialectica Medico necessaria</i>	
	54
<i>Oo</i>	
	Diis

I N D E X.

<i>Dies decretorii in vulneribus considerandi</i>	<i>Elementum quid</i>	18
	<i>Empirica sc̄ha anchora</i>	8
<i>Dicitur quorundam in medicinam</i>	<i>Empirica species tres</i>	9
<i>Disciplina & regula medicine sunt omnino necessaria</i>	<i>Empirica incommoda</i>	11
	<i>Empericorum argumenta adversus ratione- lēs</i>	9
<i>Disciplina praecipue tres</i>	<i>& horum solutiones</i>	10
<i>Disciplina qua medico sine necessaria</i>	<i>Empirici historie</i>	192
	<i>Epicuri lapſus de hominum origine</i>	168
<i>Dispensatoria medica</i>	<i>Erasistrati & Erophili disciplinarum tres</i>	94
<i>Dispunctiones cur infirmitas</i>	<i>Errores quorundam</i>	177. 241. 265
<i>Dispunctiones quales esse debent</i>	<i>Errores vulgarium circa infiſtationem urinæ</i>	146
<i>Differentia inter medicinam & alias artes</i>	<i>Error in medicina à materia est, non à na- rā</i>	97
	<i>Erroris causa & initium in infiſtatione urinæ</i>	146
<i>Difinitiones artificioſe, quibus via argu- mentorum recunduntur</i>	<i>Errans interdum viri magni</i>	96
	<i>Eſa et loca explicantur</i>	57. 269
<i>Divites atrociora, ut opes vibora consumi- tunt</i>	<i>Ethnici ſimiliorum</i>	224
<i>Divitium vicia</i>	<i>Excrementatione quadam aliunc</i>	18
<i>Divitiarum fūsia</i>	<i>Experiencia londa</i>	10. 96
<i>Doctrina in infiſtando medico qualis esse debet</i>	<i>Experimentum ratione deficiens pericu- lum</i>	27
<i>Doctrina enīs memoria, libri reprobatoria</i>	<i>Expoſitoris Hipp. & Galenī</i>	89
<i>Dogmatica medicina cur appellatur</i>	F.	
<i>Dogmaticorum diuersa dogmata</i>	<i>F. Aculeatus tortis</i>	18
<i>Dubius duplex</i>	<i>Fascinaria</i>	205
<i>Dolor fictus</i>	<i>Fascinatio quid</i>	209
<i>Bonitatem medicis fallit</i>	<i>Fascinationis species tres</i>	211. & seqq.
<i>Dubia pulchra</i>	<i>Fascinorum nota</i>	212
<i>Ducis opium exanimes</i>	<i>Fatum physicon</i>	177
	<i>Ferdinandus Nonius Graecis consenserit. et</i>	
	<i>Acad. Salmantica.</i>	26
	<i>Feme.</i>	
E.		
<i>E Cœleſtifici loca explicantur</i>		
<i>Egestionum & ſpitionum infiſtatio</i>		
<i>Ebazeri quorundam historia</i>		

INDEX.

<i>Fornicatio</i>	86	<i>Galli Gallicarum natura</i>	215
<i>Fidem qualior faciunt</i>	94	<i>Genes aliquot sine medicis degunt, non tamen sine medicina</i>	21
<i>Fluxio a quibus causis fit</i>	13	<i>Gentilioris nos circa fortuna vocabulum</i>	
<i>Fortuna an possit concipere virgo permanens</i>	201	<i>Geometria cognitio medico necessaria</i>	106
<i>Fortundo</i>	113	<i>Glorie apparetia</i>	113
<i>Fortuna & casu plus habent virium in Empirica quam in rationali</i>	22	<i>Gloria vana</i>	115
<i>Fortuna & artis collatio</i>	103	<i>Graciunde medicinam haeserunt</i>	76
<i>Fortuna varie acceptiones & definitiones</i>	103. 104	<i>Gratia medica qua dicantur</i>	148
<i>Fortuna causa obscura</i>	ibid.	<i>Gratificandi agrotis moderationes</i>	148
<i>Fortuna cui ab Ebnicius Dea appellata</i>	ib.	<i>Gravidationis indicia ut desumenda</i>	153
<i>Fortuna caca</i>	ibid.		
<i>Fortuna medici que</i>	104	H.	
<i>Fortuna in agro nil habet dominii</i>	ib.	<i>Herbaria & simplicium cognitione</i>	35
<i>Fortuna nunquam fit naturae aut artis pars</i>	106	<i>Herberia scriptores praecipui</i>	38
<i>Fortuna raro, ars sepe finem consequitur</i>	107	<i>Hippocrates & Galenus in medicina tales, quales Plato & Aristoteles in Philosophia</i>	20
<i>Fortuna & casu aliquid fieri quid sit</i>	58	<i>Hippocrates & Galenus natura & arte Dialectici</i>	54
<i>Friderici Imp. mors</i>	217	<i>Hippocrates & Galenus praecipui medicinae autores</i>	85
<i>Fraudes quorundam in inspectione urinae</i>	147	<i>Hippocrates & Galenus non faciunt fascinationis mentionem</i>	210
<i>Fraudes quorundam verbum simulacione</i>	252	<i>Hippocratis candor</i>	66
<i>Eruclus evidens partea noxa preferendus</i>	22	<i>Hippocratis quando vixerit</i>	74
<i>Fuitmen</i>	244	<i>Hippocratis encoria</i>	75
		<i>Hippocratis egregium dictum</i>	82
		<i>Hippocratis locu explicare</i>	190
G.		<i>Hippocratis responsus ad bitteras Artaxer- zis Regis</i>	193
<i>Galenus seplastriam exercitio</i>	69	<i>Hippomanes triplex</i>	216
<i>Galeni loca</i>	35. 160. 174	<i>Hysterie varia 54. 125. 154. 155. 160. 164.</i>	
<i>Galenis landas</i>	79	<i>191. 229. 251. 253. 266. 269.</i>	
<i>Galenicorum libronum delectus</i>	86	<i>Hystericis medico necessariis</i>	9
<i>Galenici libri qui potissimum evolvendi</i>	86		

Oo 2

Hom

I N D E X.

<i>Hominum mores mutantur ut tempora</i>	116	<i>Invidia ab odio qui differet</i>	ib.
<i>Hostibus an medici opera deneganda</i>	165	<i>Invidia solita hominis est</i>	119
	166	<i>Invidia est visum mixtum mentis alii</i>	ib.
<i>Humanae naturae & curris similitudo</i>	240	<i>Invidia domicilium</i>	ib.
<i>Hydropici & Empiemaici quibus causticis aperiende</i>	133	<i>Invidia remediatrix</i>	ib. & seq.
		<i>Invidie facies</i>	120
		<i>Invidus pusillanimis est</i>	118
		<i>Invidentiam mores</i>	ib.
		<i>Indicium de Aristotele</i>	19
I.		<i>Iurisprudentia & medicina comparatio</i>	42
<i>Actantia & novitatum inventio</i>	115	<i>Iurisprudentia definitio ex Budeo</i>	45
<i>Idlericia qui singatur</i>	253	<i>Iurisprudentia duplex</i>	47
<i>Ignis res occulta in lucem profert</i>	15	<i>Iurisconsulti an potiori loco habendi quam Medice</i>	42
<i>Ignorantia circumforaneorum circa morbos</i>		<i>Iurisconsuli domus oraculum civitatis</i>	42
	147	<i>Iurisconsuli dictis aliorum insistunt</i>	43
<i>Ignominia non afficit eos, qui eam habent fa- miliarem</i>	199	<i>Iurisconsultis pleraque regna carent</i>	44
<i>Imperatoria militaris cum medica arte simi- litudo</i>	40	<i>Iura tria duntaxat respiciunt</i>	44
<i>Impostores iactabundi sunt & loquaces</i>	150.	<i>Iuris loca de Medicis explicantur</i>	46
<i>In legibus ordo non spectatur</i>	46	<i>Iuris placuum emendatum</i>	262
<i>In prognostico que sint excipienda</i>	136	<i>Inlis Alexandrinus lapsus</i>	166
<i>In Musica vocali tria consideranda</i>	265		
<i>Industria discende medicina convenienter</i>		L.	
	81		
<i>Indi & Carthaginenses litteris non caruerunt</i>		<i>Labor corporalis non praeditat Medici no- bilitas</i>	45
	246	<i>Legislatores</i>	47
<i>Indorum orientalium mira consuetudines</i>	248. 260	<i>Leges adversus Astrologos iudiciorum</i>	59
<i>Ingrati mores ac consuetudo</i>	169	<i>Leges de philis</i>	217
<i>Inopinati casus ad salutem</i>	137	<i>Lenarum astutia</i>	260
<i>Insomnia divina</i>	214	<i>Libri quinam utiles futuro Medico</i>	80
<i>Intemperantibus & inobedientibus an opera Medici deneganda</i>	165	<i>Linguarum peritiae medico necessaria</i>	54
<i>Invidia quid</i>	117	<i>Lingua & opum similitudo</i>	109
<i>Invidia similis ophthalmiae</i>	118	<i>Ligari posse varia censem quidam</i>	215
<i>Invidia inter quae</i>	ib.	<i>Liquores aliis ab urina qui diagnoscantur</i>	153
		<i>Lippi-</i>	

I N D E X.

*Lippitudo ut fiae
Loca scriptura contra Astrologos
Loca communes Medico necessaria
Logomachia vitanda
Lucretii Poeta mors
Luculli mors
Luna imago in homine*

M.

*Magnus Mogorius
Manes medicus
Manticam duplensem gestant homines
Magnes lapis mirabilis
Matrices que dicantur chymicis
Marasmus
Medica ars militari prestantior
Medica ars necessaria
Medica ars medicis dignior
Medica ars quomodo inventa
Medica ars cur longa
Medica artis cum militari & agricultura
comparatio
Medica artis inconstans unde
Medica artis origo. Et progressus
Medicina facultas libera est
Medicina subiecto est prestantior quam In-
risprudentia
Medicina altioris ordinis est. quam artes li-
berales
Medicina Architectonica
Medicina hodie diligenter exclusa
Medicina pars Sapientia
Medicina prior medico
Medicina quibus ducibus compareatur
Medicina duplice crure incedit*

212	Medicina dogmatica cur appellata	4
59	Medicina quomodo inventa	11
91	Medicina cur ars sit	27
92	Medicina scientia est	36
217	Medicina interdum facit, quae natura non- potest	37
ib.	Medicina definitio	4
232	Medicina definitio secundum Chymicos	16
194	Medicina definitio secundum Methodicos	12
195	Medicina dores	50
111	Medicina cur ignominia illata	72
24	Medicina ignominie fontes avaritia, invidie & superbia	72
13	Medicina partes quinque integrantes	73
175	Medicina principia tria	74
37	Medicina initium quando	ib.
28	Medicina initium antiquissimum	75
69	Medicina per totam vitam incumbendum	82
76	Medicinam Rationalem quatuor constitutae	4
172	Medicus legitimus qualis	23
37	Medicus cur honorandus	34
22	Medicus modestus & medicabundus	52
74	Medicine à Chirurgo quid differat	67
43	Medicus interdum natura minister, inter- dum primarius opifex	92
44	Medicus bona valetudinis, an valetudinaris prestantior sit	107
46	Medicus censorem habet amicum	110
48	Medicus nil debeat	122
49	Medicus cum coniuge placide vivat	ib.
3.53	Medicus seditiones vice	ib.
65	Medicus non sic contentiosus	123
77	Med.	Med.
92	Oo 3	

I N D E X.

<i>Medicus non sit superbus</i>	123	<i>Medici elegancia, vestitus, confusa</i>	124
<i>Medicus nihil reveleret</i>	ib.	<i>Medici munditius, figura, gestus corporis,</i>	
<i>Medicus bis in die visitas agerent</i>	126	<i>odorat</i>	125
<i>Medicus optimus quis</i>	130. 178	<i>Medici introitus & sermones ad agendum.</i>	
<i>Medicus cum secularibus non mulcet com-</i>			126
<i>veretur</i>	135	<i>Medici profectio ex urbe urbem</i>	134
<i>Medicus condendi testamenti non faciat</i>		<i>Medici consultatio qualis</i>	183
<i>mentionem patiente</i>	135	<i>Medici officium in consultatione</i>	184
<i>Medicus salutem non pollicetur</i>	145	<i>Medici dolis & probe infirmorum</i>	188
<i>Medicus servet locum quem teneat</i>	156	<i>Medici veri & falsi agitio</i>	200
<i>Medicus an alios in consilium vocare tenca-</i>		<i>Medici prudenter cernant in morbis acutis.</i>	
<i>sunt</i>	184		201
<i>Medicus supervenientis qualis esse debet.</i>	186	<i>Medico cordatus modestia</i>	205
<i>Medicus quando posse alios non admittere</i>	186	<i>Medico qualis honor debet esse</i>	33
<i>Medicus cum dispensio suarum rerum sa-</i>		<i>Medico neminem ledere est propositum,</i>	
<i>lucem procurat abortum</i>	187	50	
<i>Medicus triplicem habet faciem</i>	188	<i>Medico vitanda ira, luxuria, intemperan-</i>	
<i>Medicus in exigenda mercede acerbissimum</i>		<i>tia,</i>	111
<i>dopenat</i>	189	<i>Medico vitanda tristitia</i>	112
<i>Medicus in iudicio pronunciaturus Deum</i>	258	<i>Medico fugienda avaritia</i>	113
<i>confidere</i>		<i>Medico asperitas dopenanda</i>	127
<i>Medici definitio</i>	3	<i>Medico nul timide facienda</i>	132
<i>Medici munus & finis</i>	ibid.	<i>Medico manus infamia periculum in pro-</i>	
<i>Medici mali mores</i>	5	<i>gnostico ad mortem, quam ad salutem</i>	
<i>Medici definitio secundum Chymicos</i>	16	<i>expectandum.</i>	135
<i>Medici boni, ut boni politici, officium</i>	37	<i>Medico agrumne fallere licet</i>	142
<i>Medici boni munus</i>	48	<i>Medico seipsum laudare quando licet</i>	156
<i>Medici ologram</i>	52	<i>Medico quando alias artes exercere licet.</i>	
<i>Medici duplex significatum</i>	65		
<i>Medici minister sex</i>	69	<i>Medicum exibitorum esse feriana convivias,</i>	
<i>Medici boni volum</i>	72	<i>quam devitem</i>	108
<i>Medici boni candor</i>	73	<i>Medicum decet pietas</i>	111
<i>Medici humiliatis circa sordidissimam</i>	117	<i>Medicum curationem à mercede accordari</i>	
<i>Medici moderatio</i>	123	<i>opere dixit Hippocrates</i>	187
		<i>Medicum gravem & pondens an facies</i>	
		<i>decent</i>	248
		<i>Medici</i>	

I N D E X.

<i>Medici ingenui qui</i>	4	<i>Medici trucidati ob male administrati-</i>
<i>Medici an Republica necessarii,</i>	20	<i>medicinam,</i>
<i>Medici cur interdum uanent peregrinis</i>		<i>Medici falsi qui, & eorum Charakter</i>
<i>vocabulis</i>	28	<i>Medici docti</i>
<i>Medici boni publicis stipendioe sunt atendi,</i>	33	<i>Medici Charakteres cuius sine usus</i>
<i>Medici Imperatoribus imperant.</i>	35	<i>Medecorum scella etim tres</i>
<i>Medici malis populari em auram ne capient.</i>		<i>Medicorum rationalium diversa dogmata,</i>
<i>Medici qui eligendi</i>	37	<i>ibid.</i>
<i>Medici de scripto qui</i>	42	<i>Medicorum malorum magnum numeru, &</i>
<i>Medici & iurispositi qui differant,</i>	43	<i>civ,</i>
<i>Medici Clinici</i>	48	<i>Medicorum mentio in sacris litteris</i>
<i>Medici scriptores Graci</i>	67	<i>Medicorum ratione contra iurisconfusio-</i>
<i>Medici scriptores Latini</i>	84	<i>nes de digniori loco</i>
<i>Medici scriptores Arabes,</i>	85	<i>Medicorum praecedentie</i>
<i>Medici Arabes non reuendi,</i>	ibid.	<i>Medicorum quorundam errores,</i>
<i>Medici scriptores Neoterici,</i>	95	64.68 74.85.95.
<i>Medici scriptores morborum particula-</i>		
<i>riuum,</i>	99	<i>Medicorum quorundam abusus,</i>
<i>Medici scriptores de ratione vitiis,</i>	ibid.	72.184.
<i>Medici juvenes sapè uiles</i>	93	<i>Medicorum rudiorum mores</i>
<i>Medici senes qui differant à juvenibus,</i>	ibid.	73
<i>Medici maximè exposuii calumnias,</i>	113	<i>Medicorum quorundam periculosa praefor-</i>
<i>Medici odiosi cur fiant,</i>	138	<i>ptio,</i>
<i>Medici non accedant agrotum nifrogari,</i>	162	<i>Medicorum quorundam uitium</i>
<i>Medici scriptos non carent,</i>	166	120
<i>Medici barbarorum principum fidei se non</i>		
<i>committant,</i>	169	<i>Medicorum quorundam facia offensatio,</i>
<i>Medici à barbaris trucidati,</i>	ibid.	126. 178.
<i>Medici inceps se conseruent quales esse de-</i>		
<i>beant,</i>	182	<i>Medicorum quorundam confuetudo prava,</i>
<i>Medici ex alienis cibis sua facinre tristi-</i>		179
<i>tia,</i>	189	<i>Medicorum vulgarium errata uita sunt</i>
		<i>cordatis medicis</i>
		180
		<i>Medicorum consultationes</i>
		ibid.
		<i>Medicorum doctrina cognoscitur in consul-</i>
		<i>tationibus</i>
		186
		<i>Medicorum impotentia ex tua</i>
		<i>manifesta sit in consultationibus,</i>
		186
		<i>Medicorum erroris terra conregatur,</i>
		188
		<i>Medicorum conditio durissima</i>
		192
		<i>Medicorum premotorū differentia triplex,</i>
		197
		<i>Medicorum durum faceta dicta,</i>
		250
		<i>Medice-</i>

I N D E X.

<i>Medicorum & concionalorum quorundam audacia</i>	263	<i>Methodis duo in universum morborum genera</i>	12
<i>Medicis extra ordinem ius dicendum</i>	47	<i>Methodis refutantur</i>	13
<i>Medicis bonis minima ignominia suorum est supplicium</i>	200	<i>Methodus quid</i>	23
<i>Medicos non habere prestat, quam malos habere</i>	24	<i>Methodus resolutiva, compositiva, definitiva</i>	ib.
<i>Medice vivere, miserè vivere, quomodo intelligendum</i>	192	<i>Methodus prestantior que sit</i>	ib.
<i>Medicamenta hodie èque valida atq[ue] olim</i>	30	<i>Methodus pronunciandi à medico observanda</i>	258
<i>Medicamenta non profunt, nisi quibus Deum vult</i>	31	<i>Merus quid</i>	112
<i>Medicamenta suis habent etates</i>	70	<i>Miltibus sacramentarii comparatur irasibilis facultas in homine</i>	239
<i>Medicamentorum vires unde</i>	18	<i>Miraculare raro finit</i>	31
<i>Medicamentorum compositiones utiles</i>	28	<i>Mixtio est in medicamentis idem quod in cibis condimentum</i>	28
<i>Mediocritas secura</i>	208	<i>Mixtio fortis que</i>	244
<i>Media ad sanitatem plura & varia</i>	182	<i>Manierum similitudo cum crite humana</i>	238
<i>Meges Chirurgie</i>	66	<i>Moralis philosophia & medicina ad quid inventa</i>	241
<i>Melancholicorum varii errora</i>	160	<i>Morbus magnus tripliciter dicitur</i>	257
<i>Melauchotie symptomata propria</i>	171	<i>Morbus lethalis quis</i>	ib.
<i>Memorie quinq[ue] conductane</i>	92	<i>Morbus incurabilis per se</i>	175
<i>Memoria cur pueri valent</i>	ib.	<i>Morbus incurabilis per accidens</i>	175. 176
<i>Mendacium per se malum</i>	143	<i>Morbus instar tempestatis est</i>	241
<i>Mendacium duplex</i>	144	<i>Morbum simulantes quà ratione deprehendi queant, & eorum historia quadam</i>	251
<i>Mendacium simile hellenboro</i>	ib.	<i>Morbi novi sape invadunt</i>	11
<i>Mendicorum dolü</i>	253	<i>Morbi an medicina prima fuerint</i>	175
<i>Menecratis medici superbia</i>	316	<i>Morbi peculiares diversis nationibus</i>	150
<i>Menstruarum fons in aruæ nocturna</i>	107	<i>Morbi hereditarii</i>	176
<i>Mentis humane ad superos adductio quæ fiat</i>	228	<i>Morbi prestigiis excusat & veneficiis</i>	178
<i>Merces mercenario debetur</i>	27	<i>Morbi & remedia quedam trans naturam</i>	225
<i>Mercatura est ars non contra sed preservaturam</i>	39	<i>Morbi</i>	ib.
<i>Mesaphysica reliquis scientiis prestantior</i>	35		

INDX.

<i>Morbi qui simulari solent</i>	252	<i>Musica laudes</i>	ib.
<i>Morbi ficti indicia</i>	ib.	<i>Musica virtus</i>	266
<i>Morbi veri & non simulati signa</i>	ib.	<i>Musica cuius in celebrandis divinis precibus</i>	267
<i>Asterborum anatomia secundum Chymicos</i>	16	<i>Musicaensius precipius</i>	ib.
<i>Morborum causasunt incedum peccata</i>	31	<i>Musica latriva effectus</i>	269
<i>Morborum divisio</i>	175	<i>Musica excellentia</i>	270
<i>Morborum divisio in faciles & difficiles</i>	ib.	<i>Musica cognitio medico necessaria</i>	54
<i>Morborum indicia ex natione</i>	150	<i>Musica pueri discant</i>	268
<i>Asterborum indicia ex duratione</i>	151		
<i>Morborum indicia ex agroti etate</i>	ib.		
<i>Morborum indicia ex aetate</i>	ib.		
<i>Morborum indicia ex virtute</i>	259		
<i>Mortuus an vivus in aqua submersus fuerit quis, ut cognoscatur</i>	259		
<i>Mulier an parum corruperit</i>	262		
<i>Abundus triplex, & eius imago in homine</i>	235		
<i>Musica triplex</i>	265		
<i>Musica cor lexicat</i>	266		
<i>Musica mentem erigit</i>	267		
<i>Musica moralitatem connexa</i>	ib.		
<i>Musica damnata à quibusdam nationibus</i>	270		
<i>Musica virtus est</i>	272		
<i>Musica divinum quipiam inschaber</i>	ib.		
<i>Musica Demones expellit</i>	ib.		
<i>Musica Ischiatrici utilis</i>	275		
<i>Vipera moribus</i>	ib.		
<i>Infarctibus affectibus</i>	ib.		
<i>Musica labores lenit</i>	ib.		
<i>Affectus omnes moderantur</i>	ib.		
<i>Musica ebrietati prodest</i>	ib.		
<i>Pestilentia, phreneticus</i>	ib.		
<i>Tarantula cibis</i>	ib.		
<i>Musica definitio</i>	265		

N.

<i>Natura mundana</i>	16
<i>Natura quid</i>	78
<i>Natura summos artifices, mediocres ars effectus</i>	78
<i>Natura solo instinctu, ars cognitione ducent</i>	99
<i>Natura diverse apud medicos acceptiores</i>	78. 99
<i>Natura diversa acceptiores apud Philosophos</i>	98
<i>Natura emetica</i>	79
<i>Natura & artis propria munia</i>	99
<i>Naturam movere difficile</i>	16
<i>Naturalis historia scripsero</i>	89
<i>Naturalia agentia duplicita</i>	102
<i>Naturalis & miraculosa operatio qui differant</i>	185
<i>Nemo potest esse & pars & iudex</i>	46
<i>Nemo in sua causa prudens</i>	122
<i>Nociva plane non sunt concedenda</i>	140
<i>Notariaca figura</i>	28
<i>Novaplacent ad tempus</i>	24. 204
<i>Nysa Mallucorum India</i>	194
<i>Odiunt</i>	

I N D E X.

O.

O Dium quid	
Odorem ingrauem emendantia	
Oeconomia medica quid	1
Oeconomia artem medicam confituis ornae	73
Olympie regine dictum	222
Omnia in circulum redirent	29
Opiniones varia de fascinatione	205
Opinio prima & huius ratione cod. & seq. Secunda eiusq[ue] rat.	209
Tertia	212
Opinio querundam de causa dispathie	245
Opifia varia	239
Optima via ad artem medicam	297
Orbis novi nascita adeo nova non est	246
Orbis novus ex tamdiu osculis	ibid.
Ordo naturale rerum	227
Ordo supernaturalis	ib.
Ordo prodigiosus seu praeternaturalis	ibid.
Ordo artificialis	ibid.
Ornatu medicina non facit	23.
Orbeis dictum	272

P.

P Acta non fiant cum agrotis	134
Paracelius Monarchiano in medicina affectaria	14
Paracelus à spiritibus malignis remedias per-	
	15

Paracelssi errores	15
Parvum naturale tempora	262
Pasperes & peregrini gracie curandis	189
Pastoralis vita iustum dominatum & servi- tatem representat	39
Pastores pleriq[ue] Reges	ibid.
Parabolani non erant medici	51
Parabolani qui	52
Penetrale tabernaculi Mosaici	237
Pestis valida incurabilitate morbus est	
	176
Petri Aponensis error	5
Petri Aponensis refutatio	6
Pharmacopei manus à medico distar longi- gins quam Chirurgo	69
Pharmacopei partes	70
Pharmacopei errores in simplicium cogni- tione, electione, collectione, reposicio- ne, trituratione, decoctione, composicio- ne	
	ibid.
Pharmacopolia medicus ingredierat	81
Philosophia quid	232
Philosophia moralis	56
Philosophia naturalis usus in medicina	ib.
Philosophi qui mercatorum exercerentur	
	172
Philonis dictum	174
Philonis allegoria	242
Philippi Macdonis dictum festinum	188
Philippus I. Hispan. Rex	194
Philterum quid	215
Philtera possidente amorem excitare	ib.
Philtera noxia sunt	217
Philtera extrinsecus exhibita	ibid.
Philtera per imagines	ibid.
Plat-	

	I N D E X.
<i>Philebra per carmina</i>	218
<i>Phisicorum materia varia interna</i>	216
<i>Philistis incurabilis qualis censetur</i>	176
<i>Physici tam medici quam Philosophi discuntur</i>	56
<i>Pixis navigatoria</i>	243
<i>Pixidis navigatoriae perpendicularium cur ad polum veriantur</i>	ib.
<i>Planetarum motus</i>	232
<i>Planetarum usus in homine</i>	233
<i>Plinius dilectorum de medicis</i>	184
<i>Plinius dilectoria in quos medicos quadrant</i>	23
<i>Plinius & aliorum fragmentum de pisco Remora</i>	246
<i>Plantas à pueritâ medicus cognoscat</i>	81
<i>Platonis sententia de mendacio</i>	142
<i>Platonica philosophia nobilium, Aristoteleica cultiorum literarum</i>	121
<i>Plutarchi sententia notabilis</i>	206
<i>Poeta medico legendi</i>	91
<i>Poticorum loculo medico necessaria</i>	ib.
<i>Potici regiminis & humani corporis similitudo</i>	182
<i>Peria civitatis fuisse ori bramane</i>	238
<i>Predicatio medica</i>	130
<i>Predicatio medica non ex fidere, sed ex motu humoris facienda</i>	63
<i>Præcepta vivendi medico necessaria</i>	122
<i>Presumptio & ambitio medico fugienda</i>	116
<i>Præceptor in medicina quales esse debent</i>	80
<i>Præstica medicina scriptores</i>	89
<i>Principia rerum, quæ à Chymicis ponuntur in sacris litteris non inveniuntur</i>	19
<i>Principis similitudinē in homine</i>	239
<i>Probationes in artificiose & artificiose</i>	96
<i>Providentia divina</i>	103
<i>Proprium & dilectum faciunt homines vizitantes</i>	180
<i>Proprietate proprietas</i>	214
<i>Prudens quis esse potest, est in doctus non tamen sciens</i>	44
<i>Prudentia partes dua</i>	110
<i>Pseudomedici quos habeant suorum errorum preletitia</i>	188
<i>Pseudomedicorum characteres tredecim</i>	201. & seq.
<i>Pueri & feminæ cur potissimum fascinentur</i>	206
<i>Pulsu arrestatio</i>	129
<i>Pythagore dictum</i>	143
/ Q.	
<i>Quaterno numero plerique fibi invicem correspondunt</i>	231
<i>Questio, cuius coniugis virtus generatio non procedat</i>	262
<i>Questiones medicarum scriptores</i>	89
<i>Querenda ab agro</i>	128
<i>Querenda circa urinas</i>	150
<i>Quintilianus placitum de natura</i>	98
<i>Quinti medici historia</i>	225
R.	
<i>Ratio fortuna plus potest</i>	41
<i>Rationem auctoritati esse preferendam</i>	94
<i>Raza opera</i>	86
<i>Regi & principali medici pleriq.</i>	51
<i>Reipub.</i>	96

I N D E X.

<i>Reipublica membra precipua tria</i>	38.239	<i>Sapientia arti similia , vitium corripere</i>
<i>Reipublica salutis in quo consistat</i>	240	
<i>Republ. morbi ut carentur</i>	240	<i>Scientie nomen multipliciter sumuntur</i>
<i>Rei rustica scriptores medico necessarii</i>	91	<i>Scientia definitio</i>
<i>Remedias differentia pro natura regionis</i>	13	<i>Scientia facta sunt quae nec via nec virtus</i>
<i>Remedium unum uno tempore ducasat proponendum</i>	132	<i>sunt in occulto manere</i>
<i>Remedia sumptuosa vulgaribus non praetribenda</i>	134	<i>Scientia non comprehenduntur, qua per acci-</i>
<i>Remora sive Echneis pisces</i>	246	<i>dens sunt</i>
<i>Remissiones medicinales</i>	82	<i>Scopi tredecim à quibus indicationes sumun-</i>
<i>Repetitiones medice</i>	80	<i>tur</i>
<i>Repentinis casibus extincti</i>	136	<i>Scriptura sacra loca pro Astrologis allata ex-</i>
<i>Repentino gaudio mortui</i>	137	<i>plicantur</i>
<i>Rhetorica medico necessaria</i>	54	<i>Scriptura loca de fascinatione</i>
<i>Rusticorum consumacia</i>	158	<i>Eadem explicantur</i>
 S.		<i>Scriptura sacra locus de vulneratis explica-</i>
<i>Sal. Sulphur, & Mercurii elemonia esse nequeunt</i>	17	<i>tur</i>
<i>Salomonis liber naturalium</i>	76	<i>Scriptorem bonum quāmor perficiunt</i>
<i>Salmanticensium medicorum mos</i>	164	<i>Scriptores, qui totam medicinam uno opere</i>
<i>Salmanticensis Academia insitum</i>	197	<i>comprehenderunt</i>
<i>Salmanticensis examen medicorum</i>	ib.	<i>Seneca quaria partis orbis meminit</i>
<i>Saluatores</i>	223	<i>Sensu externi quibus reficiantur</i>
<i>Salutarorum figura</i>	227	<i>Sensuum acumen in medico necessarium</i>
<i>Saluator unus cognoscitur ab alio nuncquam viso</i>	228	<i>Sensu reficiencia</i>
<i>Sanitas non promittenda</i>	136	<i>Sententia ac similitudo pulca de hominis ge-</i>
<i>Sanguinis fusa ex cadavere , presence horrida, cur finit</i>	231	<i>neratione ac morte</i>
<i>Sapientia artificiosa</i>	104	<i>Servi emptissim qualitas à medico confide-</i>
<i>Sapientia definita</i>	53	<i>randa</i>
		<i>Signare Chymicorum</i>
		<i>Signa præstantissima pulsus & urina</i>
		<i>Signorum differentia</i>
		<i>Similia</i>
		23.35. 54. 56. 60. 68. 73. 80.
		83. 91. 92. 95. 98. 112. 115. 118. 119. 123. 138.
		163. 186. 196. 198. 217. 241. 267.
		<i>Similia similibus curarion non possunt</i>
		<i>Similitudo structura humani corporis cum adficiere</i>
		55
		<i>Simus</i>

INDEX.

<i>Simulatio duplex</i>	142
<i>Sixtus Senensis</i>	28
<i>Solis imago in homine</i>	232
<i>Sorani Ephesii locus</i>	189
<i>Sphacelus</i>	176
<i>Scribituris causa indicia</i>	153
<i>Sistatores principis similes sensibus</i>	239
<i>Stipendia medicis cur ordinata</i>	190
<i>Sinduis medicis quandom inueniendum</i>	82
<i>Sudandum ubi ignis carbonum non fit</i>	133
<i>Sudoris abstergo</i>	159
<i>Superbia quid!</i>	115
<i>Syriacarum mulierum perversus mos</i>	218

T.

<i>Abernaculi Mosaicis fabricae triplicis mundo imago</i>	236
<i>Talium virium in quibusdam</i>	224
<i>Tarantula</i>	275
<i>Tarantula ieiunis quarantone curreunt</i>	276
<i>Tanri natura</i>	245
<i>Temeritas quando utilis</i>	194
<i>Tempus diei studiis aperitum</i>	82
<i>Thessali medici temeritas</i>	13
<i>Themis in methodica scolia auctor</i>	13
<i>Themistocles</i>	118
<i>Theorectus bonus ac semper bonus prædicens</i>	94
<i>Tiraquelli argumenta contra Medicos</i>	43
<i>Timor quid</i>	112
<i>Tormentum bellicum, & quando inventum</i>	
	246
<i>Tria ad acromo difficias. necessaria</i>	183
<i>Tumulus ardendi ab egrotis</i>	159
<i>Tympana lupina & agmina</i>	245

U.

<i>Vlyssis dementia ficta</i>	253
<i>Urina cur à quibusdam domi inspicieatur</i>	148
<i>eur</i>	
<i>Urina quibus cancellis domi inspicienda</i>	194
<i>Urina fallax nuncius</i>	ib.
<i>Urina alba quid significet</i>	151
<i>Urina alba & crassa</i>	152
<i>Urina alba & confusa</i>	ib.
<i>Urina ante rennus</i>	ib.
<i>area crassa</i>	ib.
<i>antea & confusa</i>	ib.
<i>rubra venus</i>	ib.
<i>Crocea</i>	ib.
<i>Spumosa</i>	ib.
<i>Oliginea</i>	ib.
<i>Urina viri</i>	153
<i>Urina mulierum</i>	ib.
<i>Urina bū in die inspicienda</i>	168
<i>Urina inspissatio</i>	129.146
<i>Urina circulus plumbens</i>	152
<i>Urina concava quid significat</i>	153
<i>Urina copia</i>	ib.
<i>Urina duplicitis quomodo prima dignoscatur</i>	idid.
<i>Urina insperatorum</i>	154
<i>Urostroporum impostura</i>	147
<i>Uroscoporum avaritia</i>	148
<i>Usura cur prohibita</i>	39
<i>Ufus quorundam locorum circa defunctiones</i>	
	134
<i>Valefū lapsus</i>	51.272
<i>Vana gloria</i>	115
<i>Venenum quid</i>	18
<i>Venenum à tota substantia</i>	255
<i>Pp 3</i>	
<i>Vene-</i>	

I N D I C.

<i>Venenum à pharmaceutis non vendendum ab sing. medici schedule</i>	256	<i>Virginicus amissus signa</i>	260. 261
<i>Veneni signa in mortuis</i>	255	<i>Visus quomodo fiat</i>	209
<i>Veneni signa insis, qui adhuc vivunt</i>	ib.	<i>Visibilis species qualis</i>	ibid.
<i>Veneni calidi indicia</i>	ib.	<i>Visus encomia</i>	219
<i>frigidū</i>	ib.	<i>Visus virius</i>	223
<i>ficcū</i>	ibid.	<i>Vivum ignorundam</i>	100
<i>humidū</i>	ib.	<i>Vigiliorum medico fugiendorum index</i>	122
<i>Veneni varia genera</i>	256	<i>Vox hominickar dacea</i>	143
<i>Venere abstinent, qui vocem seruare volunt,</i>		<i>Vox humana & eius energia mira</i>	245
<i>& cur</i>	261	<i>Vox familiis spissans</i>	268
<i>Vestitus parafacit interdum animum</i>	124	<i>Vocis & verborum virtus</i>	224
<i>Villanovani dictum</i>	172	<i>Voluntas divina</i>	176
<i>Vivum non semper agrotis denegandum</i>	140	<i>Vulnera vicerum principalem</i>	ibid.
<i>Vivus in nostra potestate est, divisa vero non</i>	115	<i>Vulnera capitis, & que circa ea consideran- da</i>	256
<i>Vitrum medico necessiarum catalogus</i>	121	<i>Vulnerum capitis terminus</i>	257
<i>Viri Principes, qui sanationis dono prediti sunt</i>	224	<i>Vulnerum capitis symptomata gravia</i>	ib.
<i>Viri à secretis comparantur memoria honi- mis</i>	239	<i>Vulnerorum signa</i>	254
<i>Viri interdum lac habentes in mammis</i>	260	Z.	
<i>Virginitatis integrae indicia</i>	259	<i>Z. Auri gai</i>	224
		<i>Z. Zenkii pilosa</i>	182

FINIS INDICIS.

Osterreichische Nationalbibliothek

+21660-1502

